

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

**VIBORG
LANDSTINGS
DOMBØGER**

•

1617 B og C

Viborg Landstings Dombøger
1617 B og C

Udtog af dommene

UDGIVET AF
LANDSARKIVET FOR NØRREJYLLAND

VED
POUL RASMUSSEN

Landsarkivet for Nørrejylland

Viborg 1980

Udgivet med støtte af Statens humanistiske Forskningsråd

Tilrettelæggelse: Ib Simonsen

Renskrivning: Grete Thomsen

Offsettrykning: Carl Gustav Barrett

Indbinding: Aksel Weihrauch

ISBN 87 7301 011 1

F O R O R D

I 1965 udgav landsarkivet "Viborg landstings dombøger 1616. Sagsreferater og domskonklusioner", der i alt væsentligt er udarbejdet efter principper, som daværende rigsarkivar Johan Hvidtfeldt havde fastlagt i sin tid som landsarkivar i Viborg. I 1971 blev udgivelsen af udtog af landstingets dombøger genoptaget med "Viborg landstings dombog 1617 A. Udtog af domme", i hvilken så vidt muligt alt for den historiske forskning relevant stof, som findes i dombogen, er refereret. Ingen af dem, der anmeldte de to bind, var fuldt tilfredse med deres indhold, og der opstod derfor tvivl om, hvorvidt og hvorledes udgivelsen skulle videreføres, idet en bearbejdelse under en eller anden form, som i væsentlig grad reducerer originaltekstens omfang må anses for absolut nødvendig. Problemet blev drøftet med professorerne dr. jur. Ole Fenger og dr. theol. Troels Dahlerup som særligt sagkyndige. De gjorde gældende, at udtog, der lægger hovedvægten på domskonklusionerne og bliver udarbejdet efter lignende principper, som dem, der ligger til grund for det første bind, vil yde en tilstrækkelig retshistorisk introduktion til materialet. Landstingene var sidste og normgivende instans i mange sager, og landstinget i Viborg er det eneste, fra hvilket der er bevaret dombøger fra tiden 1616-1660. Viborg landstings dombøger fra denne periode er således en retshistorisk kilde af stor betydning.

I udtogene af dombøgerne 1616 og 1617 A er det forsøgt at medtage de oplysninger, som ikke har retshistorisk betydning, men er af værdi for andre grene af den historiske forskning. Stof, som ikke vedkommer den juridiske argumentation, vil imidlertid let bryde denne og tynde fremstillingen. Juridisk udgør den enkelte dom desuden en enhed, hvorimod det f.eks. for det kulturhistoriske stofs vedkommende vil være hensigtsmæssigt, at man deler de enkelte dommes oplysninger og ordner delene sagligt. En fuldstændig registrering af alle oplysninger af værdi, som dombøgerne indeholder, forudsætter således en supplerende gennemgang.

Landsarkivet bringer professorerne Ole Fenger og Troels Dahlerup en hjertelig tak for frugtbare drøftelser om dombogsudgaven og for deres medvirken til, at arbejdet med den er blevet genoptaget. En ærbødig tak bringes Statens humanistiske Forskningsråd, der har bekostet manuskriptets udarbejdelse og renskrivning.

Viborg, oktober 1980

JENS HOLMGAARD

I N D H O L D

Indledning	5
Forkortelser	8
Dombog 1617 B	9
Dombog 1617 C	125
Registre i særligt bind.	

INDLEDNING

Viborg landstings dombog 1617 B (B 24-534) omfatter dommene i sager fra Viborg stift bortset fra Salling, Fjends og Nørlyng herreder og fra hele Århus stift. På det første blad, der kun er beskrevet på forsiden og øjensynligt har fungeret som titelblad, står der med kalligraferet skrift: Viborg snapslandsting den 18. januar 1617. Derpå anføres dommernes og landstingshørerens navne, og det hele er underskrevet: Christen Varde, egen hånd. Christen Varde må være navnet på en af skriverne på landstingets kontor. Efter det første blad følger 420 beskrevne blade, der er folieret med en yngre hånd, og 3 ubeskrevne blade, som ikke er folieret. Dombogen er indbundet i nyere tid.

Dombogen 1617 C (B 24-556) omfatter dommene fra Ribe stift. Den består af 2 ubeskrevne blade, der ikke er folieret, 501 blade, der er beskrevet og folieret, 14 blade, som hverken er beskrevet eller folieret samt 4 blade med forskellige kladder og notater, der er benyttet som bindfor. Dombogens læg er indhæftet i et omslag, der er et blad af et middelalderligt håndskrift på pergament. På omslaget står der: Mourids Andersen, egen hånd, den 26. april 1617. Mourids Andersen er antagelig navnet på en anden skriver på landstingets kontor.

Ingen af de to dombøger, hvis sider har det sædvanlige format ca. 21 x 33 cm, er autoriseret eller gennemdraget og forseglet. Vedrørende fremgangsmåden ved dommenes indførsel m.m. se indledningen til udtogene af dommene 1616 s. VII.

Efter de i forordet omtalte drøftelser med særligt sagkyndige er nedenstående oversigt over, hvad udtogene bør medtage, udarbejdet:

1. Det anføres så vidt muligt, hvad der havde været sagens genstand, og hvem der havde været dens parter ved underretten. I 1617 var landstinget en decideret appelinstans. Det, der blev indanket for landstinget, var

tingsvidner, kendelser og domme erhvervede ved underretterne, og de primært indstævnedede personer var de dommere, nævninger og vidner, der havde afsagt eller aflagt vedkommende domme, kendelser og vidnesbyrd. Da sagsi-velser og klagevidner for underretterne langt fra altid omtales, er det i mange tilfælde ikke muligt med sikkerhed at afgøre, hvad der havde været en sags genstand, og hvem der havde været dens parter ved underretten.

2. Af de i domsakten indførte tingsvidner og dokumenter refereres de oplysninger, der er nødvendige for forståelsen af resten af udtoget, og de oplysninger, som konkretiserer domspræmisserne i behørigt omfang. (Hvis et tingsvidne f.eks. dømmes magtesløst, fordi vidnesbyrdet ikke blev afgivet på fersk fod, har det betydning, at man kan fastslå, hvor lang tid der forløb mellem begivenheden og vidnets referat). Herudover medtages alt, der belyser de for datiden specielle processuelle regler og former.

De i domsakten indførte kendelser og domskonklusioner, der hidrørte fra underretslige instanser, gengives fuldstændigt, men da de ofte er omstændelige og dårligt formulerede, ikke altid ordret således som landstingets domskonklusioner (se nærmere nedenfor). Da der fra tiåret 1616-1625 kun er bevaret tingbøger fra 5 jyske købstæder, 1 herred og 1 birk, er de i landstingets dombøger indførte underretsdomme en vigtig kilde til oplysning om underretternes domspraksis i denne periode.

En retssag har gerne form af en dialog. Det vil derfor i mange tilfælde være naturligt, at tingsvidner og domme refereres i den rækkefølge, hvori de var erhvervet. I andre tilfælde vil det være praktisk, at man refererer de tingsvidner m.m., hvormed hver enkelt part underbyggede sin bevisførelse, umiddelbart efter hinanden, eller at man ordner referaterne af tingsvidner m.m. i overensstemmelse med den rækkefølge, hvori de præmisser, de vedrører, anføres i domskonklusionerne.

De beviser, som datidens dommere tog hensyn til, var lovformelige vidnesbyrd, dokumenter og tilståelser. Parternes forklaringer og påstande var i sig selv uden betydning og bliver derfor ikke refereret.

3. Det angives, hvem der indbragte sagen for landstinget, hvem der eventuelt var den pågældendes fuldmægtig, og hvilke tingsvidner og domme han indkandede. Hvis sagen var blevet udsat af landstinget, eller hvis der tidligere var erhvervet uendelige landstingsdomme i sagen, oplyses det ligeledes. Endelig omtales det, hvis der blev aflagt tilståelser, bekendelser, som de kaldes, på landstinget, eller hvis bevisførelsen på landstinget var ledsaget af bestemte ceremonier el.lign.

4. De domskonklusioner, forlig eller sandemandseder, hvormed landstingets

behandling af sagerne afsluttedes, gengives ordret, men så vidt muligt med benyttelse af moderne ortografi, bøjningsformer og tegnsætning. Landstingets domskonklusioner indledes sædvanligvis med et "Med Tha" eller "M T", dvs. "Med mere dem imellem var. Da efter tiltale, gensvar og sagens lejlighed", og de afsluttes ofte med et "in cuius rei testimonium", nemlig "sigilla nostra sunt impressa". Disse forkortede indledninger og afslutninger er dog udeladt ligesom det intetsigende "for:ne" eller "bemeldte" foran personnavnene.

De gamle dombøger er sædvanligvis på 800-1000 sider i stort format, og skriften er ikke altid let at læse. Da det tager lang tid at gennemgå de store protokoller og at sætte sig ind i de mange forskellige retssager, har det været uoverkommeligt at skrive kladde til manuskriptet til udtogene eller at foretage andet end en enkelt verifikation af de ordrette citater. Det er derfor ikke udelukket, at der kan forekomme fejl i udtogene.

FORKORTELSER

bf.	= birkefoged	K.M.	= Kongelig Majestæt
bskr.	= birkeskriver	lt.	= landsting
bt.	= birketing	mk.	= mark
byf.	= byfoged	pd.	= pund
byskr.	= byskriver	rdl.	= rigsdaler
byt.	= byting	rmk.	= rigsmark
dl.	= daler	s.	= sogn
el.	= eller	sal.	= salig
fjerd.	= fjerding	sk.	= skilling
for:ne	= forskrevne	skp.	= skæppe
h.	= herred	sldl.	= sletdaler
hf.	= herredsfoged	td.	= tønde
hskr.	= herredsskriver	tv.	= tingsvidne
ht.	= herredsting		

For de bestemte former og for flertalsformerne af ovenstående ord benyttes de samme forkortelser.

Citationstegn angiver, at det, der står mellem tegnene, gengives ordret eller bogstavret. Tilføjelser, rettelser og forklaringer til teksten står i parentes.

Tidligere omtalte personers navne gengives ved deres forbogstaver. I øvrigt anvendes de traditionelle forkortelser og forkortelserne i den af Dansk historisk Fællesforening udgivne "Forkortelser i historisk litteratur".

V I B O R G S N A P S L A N D S T I N G D E N 1 8 . J A N U A R 1 6 1 7

- Dommernes navne: Iver Juul til Villestrup, Niels Krag til Agerkrog,
landstingshører: Gunde Skriver.

Lensmanden på Silkeborg havde sagsøgt Thomas Gregersen i Sahl for hugst i kongens skov uden hjemmel og minde.

Tv. af Vejerslev bt. 2. nov. 1615: To sandemænd havde svoret TG fuldt vold over for begået skovhugst.

Da TG ikke rettede for sig inden 6 uger, anlagde lensmanden sag mod ham ved lt. og erhvervede 20 juli og 31. aug. 1616 to uendelige domme over ham. Lensmanden krævede nu ved ridefogeden på Silkeborg Hans Nielsen endelig dom i sagen.

Lt.s dom: "Da efter sådan lejlighed og efterdi TG tvende gange tilforn findes hidstævnet og kaldet at være og ikke er mødt til gensvar, så samme domme ham er overgaget, og han har haft noksom lang respit samme domme at kunne have ladet igenkalde, og ikke han el. nogen på hans vegne det gjort har, og (lensmanden) nu 3. gang har ladet TG for endelig dom hidstævne og kalde, og ikke nu som tilforn fra rettergang undholder, ved vi efter for:ne dommes lydelse ikke andet derom at sige end recessen derudinden at følge, TG at fare som andre fredløse mænd".

lr-lv

(1

Lensmanden på Gudumkloster (og Pandumgård) Iver Juul til Villestrup havde ved Peder Hansen, som tjente på Villestrup, hidkaldt Hornum h.s sandemænd, for at de skulle sværge Anders Christensen i Byrsted (Veggerby s.) manddød over for Christen Olufsen, tjennende på Pandumgård, han ihjelslog.

Tv. af Hornum ht. 28. okt. 1616: CO havde pantet AC, fordi han ikke ville efterkomme en hoveritilsigelse. AC var fulgt efter CO til en anden mands gård, hvor han overfaldt ham, tog pantet fra ham og tilføjede ham nogle sår i ansigtet.

Tv. af Hornum ht. 16. dec. og af Nibe bt. 21. dec. 1616: CO havde bl. a. til den præst, der berettede ham sagt, at han ikke vidste noget menneske at være skyldig i hans sygdom.

Hornum h.s 8 sandemænd gjorde, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, deres ed, "og efter den forfarenhed, som de om samme sag forfaret og udspurgt har, svor de AC kvit for samme beskyldning og CO formedelst sygdom og skrøbelighed af Gud allermægtigste at være hedenkaldet".

2r-3v

(2)

Trætte mellem præsten i Haderup hr. Jens Christensen, der havde en gård i Lemming og Mads Vistisen i i Allinggård om skellet mellem Lemming og Allinggård.

JC krævede et tv. af Hids ht. 23. juli 1616 dømt magtesløst; men da MV havde lovligt forfald, blev sagen opsat i 6 uger.

4r

(3)

Jens Amdisen i Haldum havde sagsøgt sine søstersønner Mads, Rasmus, Jens og Christen Knudsen i Tinning (Folby s.) og krævet dem dømt til at betale deres anpart af hans faders og deres fælles arveladers Amdi Jensens gæld til ham.

Tv. af Sabro ht. 13. sept. 1593: AJ havde sat JA en tredjedel af sin iboende gård i Haldum til frit brugeligt pant for 42 dl. m.m., han skyldte ham. - Tv. af samme ht. 18. juli 1594: AJ havde sat JA halvparten af sin gård i pant for 73. dl. m.m., han skyldte ham.

Dom af samme ht. 25. sept. 1616: "Efterdi MK, RK, JK og CK krævede oldarv af JA og kender sig arvinger efter AJ, vidste fogeden ikke andet derom at sige, end at de burde betale deres andel af gælden, som fandtes i AJs pantebrev al den stund, for:ne brev stod ved magt".

MK, RK, JK og CKs husbond Jørgen Friis til Favrskov krævede pantebrevene og dommen kendt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi loven formelder bonde at må sælge sin jord hvem, han vil, om han lovbød den 3 ting til hans næste frænder, der ham skulle arve, men skøder han, førend han lovbyder, da må hans næste frænder det efterkalde, og efterdi ingen må bortpante den jord, som han ej må sælge, og ikke bevises for:ne ejendom at være lovbudt, da finder vi efter sådan lejlighed samme pantebreve, så vidt de er ejendom angældende, magtesløse at være, og efterdi for:ne hf. har tildømt for:ne arvinger at betale deres anpart af for:ne gæld, som findes i for:ne AJs pantebreve, ved vi

ikke derudinden imod samme hans dom at sige el. magtesløs dømme".

4r-6v

(4)

Jens Christensen i Lyngå havde sagsøgt Peder Poulsen, der beboede den gård i Vivild (Lyngå s.), som JC før ham havde haft i brug, og krævet ham dømt til at betale ham det stedsmål tilbage, han havde givet af gården.

Tv. af Sabro ht. 24. nov. 1614: Synsmænd bevidnede, at der var fældet en del træer i skove, (der hørte til JCs gård i Vivild). To mænd "bestod, at de den dag otte dage var i Vivild og der gav Knud Ibsen og Anders Christensen varsel til deres hus og gård for det vidne".

Dom af samme ht. 18. juli 1616: "Efterdi der bevises for fogeden med JCs brev og forpligt, at dersom han ikke (holder) samme gård ved hævd og magt og forhugger skoven, skulle han have forbrudt sit fæste, tilmed (bevises) JC at have pløjet(?) halve anparten af samme gård for Søren Madsen, og bevises med tv. JC ikke at have holdt samme gård ved hævd og magt deslige at være hugget i skoven til stor skade, da efter sådan lejlighed vidste fogeden ikke at kunne tildømme PP at igengive JC noget af hans fæste af samme gård, imedens JCs brev og forpligt og for:ne synsmænd står ved magt".

JCs daværende husbond Jørgen Friis til Favrskov krævede ovenstående tv. og dom kendt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi der ikke befindes at være givet varsel for, hvilken dag og tid synsmændene skulle være på åstederne, da finder vi efter sådan lejlighed samme synsvidne magtesløst at være, og efterdi for:ne ht.sdom efter bemeldte synsvidne, som nu er undsagt, er dømt, finder vi den ingen magt at have".

6v-8r

(5)

Anders Kjeldsen i Pabsøhus (Vium s.) havde sagsøgt Peder Nielsen i Nipgårde (Vium s.), fordi han på tinge havde fremsat to mod hinanden stridende udtalelser.

Tv. af Lysgård ht. 13. jan. 1617: PN blev fordelt, fordi han på Lysgård ht. 12. aug. 1616 "sagde sig først hverken at ville sage el. skære AK imod de vidner, i den sag udganget er ..., og PN siden imod samme hans første forpligt ... for:ne vidner benægtede, som med tingbogen og 2 tv. var bevist".

PN krævede fordelingskendelsen dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne vidne om de ord, AK skulle være til-sagt, her til lt. er underkendt og PNs benægtelse, han mod samme vidne

gjort havde her, da bemeldte lt.sdom faldet er, at være anset (se dom-bogsudg. 1616 B nr. 163), og han dog er delt blevet, da finder vi efter sådan lejlighed PN af denne dele kvit at være".

8v-10r

(6

Lensmanden på Silkeborg havde sagsøgt Peder Nielsen i Nipgårde (Vium s.) for ulovlig skovhugst.

Tv. af Lysgård ht. 19. aug. 1616: Synsmænd havde været i Nipgårde skov og set, at der blandt flere træer i det forgangne år var hugget 3 haldne ege. Anders Kjeldsen i Pabsøhus (Vium s.) bekendte, at han havde hugget dem efter PNs befaling.

Dom af samme ht. 8. nov. 1616: "Efterdi AK bekender at have hugget efter PNs befaling 3 haldne ege, som tv. omformeld(er), som endog stod ved sin fulde magt, vidste fogeden ikke andet, end PN bør for samme 3 træer at lide tiltale, imedens for:ne bekendelse stod ved magt. Deslige efterdi for:ne synsvidne formeld(er) på 16 bøge i Nipgårde skov at være hugget, og ikke han afbeviser (nemlig med udvisningssedler) uden 13 deraf efter synsvidnes lydelse, vidste fogeden ikke da andet, end han og for de 3 bøge, der fattes på tallet, bør at lide tiltale. De træer, præsten har efterlyst (vel efter PNs anmodning og fra prædikestolen), vidste fogeden ikke den tid at kunne tildømme ham derfor at stande til rette, imedens præstens seddel stod ved magt".

PN havde den 7. dec. 1616 krævet ovenstående dom kendt magtesløs, men sagen blev opsat til snapstinget. Han aflagde ed på, at han ikke havde befalet AK at hugge de i dommen omtalte træer.

Lt.s dom: "Så og efterdi PN ikke er bestændig sig at have befalet AK samme træer at hugge, og ikke det ham i nogen måde overbevises, el. han det for ting og dom har indgået el. fra sig med sit brev og segl bebrevet, da finder vi efter sådan lejlighed AKs bekendelse magtesløs og for:ne dom, derefter dømt er, ingen magt at have. Deslige efterdi bemeldte dom i den sidste artikel ikke er endelig, bør den derudinden at være, som udømt var, og hvem videre påskader, da indstævne sig for hf. med forrørte skovsedler (udvisningssedler udstedte til skovfogeden) at gå om så meget, som lov og ret kan findes".

10v-12r

(7

(I margenen ud for domskonklusionen står der: "Ville ingen tage denne dom beskrevet". Vel af den grund har Gunde Skriver som sædvanligt ind-

ført den første sætning af sagens akter; men hans medhjælper har ikke udfyldt de pladser, han har ladet stå åbne til resten af akterne).

Lt.s dom: "Så og efterdi Peder Knudsens brev ikke lyder på nogen rente af for:ne penge at skulle udredes, og bevises Jens Jacobsen bemeldte penge, for:ne brev pålyder, til sig at have annammet og derfor kvitteret Jens Tøgersen og Anders Pedersen. Deslige efterdi ingen nøjagtig bevisning for fogeden at have været fremlagt for:ne kedel at have været lånt Birgitte Jacobsdatter, og hf. derfor ikke har vidst at stede høringer over JT og AP for samme rentepenge og kedel, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende hans ulempe derudinden at være".

12v-14r

(8)

Christen Smed i Svendstrup sagsøgte Niels Christensen i "Thorup" vel Tårup i Vokslev s.), fordi han ikke havde betalt landgilde af sin gård, som tilhørte CS.

Dom af Hornum ht. 19. febr. 1616: "Efterdi for fogeden bevises NC en karl af samme bondegård, han ibor, i K.M.s tjeneste at have udgjort og han derfor en stor sum penge at have udgivet, og ikke K.M.s lensmænd på K.M.s vegne tager el. begærer skyld el. landgilde af hans majestæts bønder der i lenet, som i (så) måde er udskrevet, vidste fogeden ikke at stede høringer over NC for landgilde af samme gård, undtagen K.M.s brev (af 26. juni 1615 (Kanc Brevb s. 814), jævnf. brevene af 17. nov. 1614 (Kanc Brevb s. 745 ff.)) anderledes formelder, og hans høje dommere derom anderledes kender".

CS appellerede ovenstående dom.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme ht.sdom ikke er endelig, finder vi den at være, som udømt var, og sagen til ht. igen at komme og fogeden, når det for ham lovligt indstævnes, dem enedeligt imellem at dømme og adskille, som det sig bør".

14v-15r

(9)

Jens Tøgersen i Grågård (Torning s.) havde ladet Magdalene Jacobsdatter fordele, fordi hun var draget af sin tjeneste hos ham. Da hun ikke havde bortfæstet sig med sin lavværges minde, krævede hendes broder Jens Jacobsen i "Hyffris" (vel Højris i Smøllerup el. Ikast s.) fordelingskendelsen dømt magtesløs. JT mødte og afstod delen.

15r

(10)

Jens Jensen i Astrup (Giver s.) havde sagsøgt Maren Jensdatter, der nu tjente i Simested (Vokslev s.), fordi hun, skønt hun havde fæstet sig til

ham, havde taget tjeneste i Ersted (Årestrup s.).

Tv. af Års ht. 13 marts 1610: JJ havde ladet MJ fordele for faldsmål, eftersom han tilforn havde ladet hende fordele for hovedsagen. Tv. var læst og påskrevet på Hornum ht. 1610, 1611, 1616, og 1617. - 1. sept. 1610 havde JJ ladet MJ fordele ved lt. for samme sag. Lt.s fordelingskendelse var læst og påskrevet på Hornum ht. 1611, 1616 og 1617.

Da MJ nu havde plads hos en af tjenerne under Ålborghus, krævede lensmanden på dette slot ved sin ridefoged Mogens Jespersen fordelingskendelserne dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi af opskriften på samme delsbreve forfares dem ikke årligen til tinge læst og forkyndt at være, da finder vi efter sådan lejlighed samme "fortauffued" delsvidner magtesløse at være".

15v-16r

(11)

Peder Nielsen Lyngholm i Skygge (Engesvang s.) krævede, at Niels Sørensen i Refshale (Kragelund s.) skulle holde ham "kvit for kongesagen og bondesagen for den plovfred han gjorde med Christen Christensen i Skygge.

Brev udstedt af NS 4. juni 1616: For at forlige PNL og CC, der havde været i bardag med hinanden, forpligtede NS sig til at holde PNL kvit og skadesløs "for lensmanden og hvem, som i den sag ham vil tiltale".

NS krævede dette brev dømt magtesløst. Han ville ikke benægte, at brevet var forseglet med hans signet; men han gjorde gældende, at han ikke kunne læse, og at brevet var læst anderledes for ham, end det lyder.

Lt.s dom: "Så og efterdi NS vedgår det hans signet at være, som for bemeldte brev findes trykt, da ved vi ikke imod for:ne brev at sige el. magtesløst dømme, undtagen NS selvtolvt afværger sig samme brev ikke at have udgivet og forseglet, som det lyder og indeholder".

16v-17v

(12)

Niels Rosenkrantz til Gunderstedgård havde sagsøgt Niels og Søren Munk, fordi de havde taget en af hans hunde.

Dom af Års ht. 19. nov. 1616: NM og SM blev dømt til at fly og gengive NR hans hund.

NM og SM appellerede denne dom.

Forlig: "Så mødte NR og berettede, at han nogen tid lang skal have været udenlands i kgl. majestæts bestilling, og ikke han samme ht.sdom fordi har her til stede. Dertil svarede SM og NM og holdt ved deres ed, at de ikke samme hund skulle have taget el. bortført. Da formedelst vor underhandling afstod NR samme ht.sdomme, og efter sådan lejlighed finder vi

dem at være, som de udømte og uddgivne var og ingen til hinder el. skade at komme".

17v-18v

(13)

Lensmanden på Silkeborg havde ved Jens Rask i Grølsted (Skorup s.) sagsøgt Iver Hansen ligeledes i Grølsted for ulovlig skovhugst.

Tv. af Tvillum bt. 28. okt. 1616: Niels Nielsen i Grølsted m.fl. bevidnede, at IH havde deltaget i skovhugst på Grølsted mark. Synsmænd havde set, at der var fældet en eg sammesteds (20v f.).

IH krævede ovenstående tv. dømt magtesløse. Sagen var blevet opsat den 7. dec.

Lt.s dom: "Efterdi NN ikke samme sit vidne og kundskab med helgens ed og oprakte fingre gjort har, tilmed de andre for:ne vidnesbyrd ej at have vundet ved nogen enkende visse år, dag el. tid, deslige for:ne varselsmænd ikke har bestået, når de gav IH varsel for for:ne vidner og synsvidne, da kunne vi ikke kende samme vidne, synsvidne og tilsigelsesvidne så noksomme, at de bør nogen magt at have. Og efterdi JR siger sig ingen dele på IH at have, da, dersom han har nogen dele, bør den ikke at komme IH til nogen forhindring".

19r-21v

(14)

Peder Kure i Vesterris (Bislev el. Testrup s.) havde sagsøgt Peder Jensen og Anne Mortensdatter sal. Christen Jensens i Nibe for gæld.

Tv. af Nibe bt. 26. okt. 1616: PK havde ladet PJ og AM fordele. - PJ krævede på egne og AMs vegne disse fordelingskendelser dømt magtesløse.

Forlig: "Blev PK og PJ således forenet og fordraget, at PJ skal give PK 14 sldl. for begge for:ne gæld til pinsedag førstkommende at erlægge, og dermed skal PJ og AM for samme gæld og deler aldeles kvit være".

22r-22v

(15)

Niels Nielsen i Fogstrup (Tem s.) havde sagsøgt Jens Christensen i Søgård (Vrads h.) til betaling af det, som hans kautionist havde udlagt for ham.

Tv. af Vrads ht. 15. maj 1616: JC lovede, at det, han ikke kunne aftinge med sin husbond af de øksen og penge, han havde lovet ham, og hvorfor NN havde godsagt for ham, skulle han udgive med det første.

Tv. af samme ht. 3. juli 1616: NN havde ladet JC fordele. - JC krævede denne fordelingskendelse dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med tv. JC sig at have tilforpligtet bemeldte penge og øksen med første at skulle udgive, og ikke gøres be-

visligt det sket at være, og han fordi efter samme hans egen forpligt er delt blevet, da ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

23r-23v

(16)

Niels Christensen i Mollerup (Ørum s. Sønderlyng h.) havde anklaget Anders Nielsens søn Niels Andersen i Hulbæk (Ørum s.) for meddelagtighed i ildspåsættelse.

Tv. af Sønderlyng ht. 15. okt. 1616: Peder Christensen i Mollerup bekendte, at NA havde givet ham ild i en træsko, hvormed han havde antændt NCs ladehus.

NA havde 23. nov. og 7. dec. erhvervet to uendelige lt.sdomme, der kendte ovenstående tv. magtesløst. - Disse domme krævede NCs husbond Holger Rosenkrantz til Rosenholm, hvis fuldmægtig var Anders Nielsen i Se-galtgård (Skødstrup s.), omstødt ved endelig dom.

PC, som "findes at være et lidet, umyndigt barn", var til stede.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdomme ikke lyder længere el. ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, bør de ikke længere magt at have, og efterdi PC findes at være et lidet, umyndigt barn, kunne vi ikke kende for:ne hans bekendelse, han på NA gjort har, så noksom og nøjagtig, at den må komme NA til nogen forhindring".

24r-25v

(17)

Jens Ovesen i Ebeltoft havde sagsøgt sin medreders søn Rasmus Rasmussen Værn i samme by, som han krævede dømt til at erstatte svind på proviant, der var transporteret med deres skib fra Kalø til København.

Tv. af Ebeltoft byt. 11. marts 1616: RRV aflagde ed på, at hverken han el. nogen af hans faders skibsfolk havde "annammet indmål på Kalø af det gods, som JO sagde sig at have fanget afmål på".

Dom af Ebeltoft byt. 25. marts 1616: Efterdi ikke for fogeden bevises JO eller nogen hans folk at have været skyldige eller brødige i samme afmål, og dertilmed bevistes RRV, som på hans anpart havde indtaget samme proviant, ikke på den tid skulle have været så myndig og forstandig, at han sligt kunne forestå, da på det, at K.M.s proviant ikke skulle forsømmes, havde JO det endelig måttet indtage, hvorfor fogeden ikke har vidst RRV at kvit dømme, at han jo burde at udstå sin anpart i hvis afmål, som på samme proviant (er konstateret)".

RRV havde fået ovenstående byt.dom underkendt ved en uendelig lt.sdom af 6. juli 1616, som han nu krævede stadfæstet ved endelig dom.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne lt.s.dom ikke lyder længere eller ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør den ikke længere magt at have, og efterdi JO selv bekender og tilstår, at han tog mål og levering på for:ne proviant, og ikke bevises RRV noget deraf i sin befaling eller forvaring at have annammet, tilmed af byfogedens dom forfares ham den tid ikke at have været så myndig og forstandig, at han slig proviant kunne forestå, og fogeden dog ikke har vidst RRV for hans anpart af for:ne afmål at kvit dømme, ved vi ikke hans dom at følge, medens finder den ingen magt at have."

25v-27v

(18)

Snæbum kirkes nuværende kirkeværge Thomas Andersen i Snæbum havde sagsøgt den tidligere kirkeværge Niels Christensen sammesteds for gæld til kirken.

Af Snæbum kirkes regnskabsbog fremgik det, at det ved revisionen af regnskaberne 1610-14 blev konstateret, at de to gamle kirkeværger, af hvilke NC var den ene, skyldte kirken 9 dl. 9 sk. - TA lod ham derfor fordele ved Onsild ht. 9. nov. 1616.

NC krævede ovenstående fordelingskendelse dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med for:ne kirkebog NC bemeldte 18 mk. 4½ sk. til kirken skyldig at være blevet, og ikke han beviser dem at have aflagt og betalt, men derfor er delt blevet, da vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

27v-28v

(19)

Jens Olufsen, borger i Århus, havde sagsøgt Rasmus Nielsen Smed i Viby for gæld.

Tv. af Århus byt. 12. dec. 1616: JO havde ladet RNS fordele for gæld.

RNS krævede denne fordelingskendelse dømt magtesløs og gjorde gældende, at hans hustru havde betalt hans gæld til JO og mere til.

Lt.s dom: "Så og efterdi RNS vedgår sig for:ne gæld at have været skyldig, og ikke han beviser det at have erlagt og betalt og fordi er delt blevet, da ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

28v-29v

(20)

Byfoged i Århus Christen Ibsen havde sagsøgt Anders Olufsen Riber, borger sammesteds, for gæld.

CI havde erhvervet en fordelingskendelse over AOR, som denne havde fået dømt magtesløs ved en uendelig lt.dom. CI havde fået sidstnævnte dom

omstødt ved to uendelige lt.domme og krævede nu endelig dom i sagen.

Lt.s kendelse: "Så er AOR ikke nu mødt med samme uendelige dom, og derfor finder vi den ikke længere magt at have, men hovedsagen opsætter vi til i dag 6 uger og da dem her at møde og gå derom så meget, som lov og ret kan findes, og denne opsættelse herforinden til AORs værneting og bopæl lovlig at læses."

29v-30r

(21)

Trætte mellem Iver Hansen og Jens Rask i Grølsted (Skorup s.) om brugsret til jord.

IH krævede et synsvidne af Tvillum bt. 19. aug. 1616 og en på grundlag af dette synsvidne 28. okt. 1616 afsagt dom kendt magtesløse.

JR var mødt og sagde bl.a. "sig ingen dom i samme sag at have".

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne synsmænd ikke har kundgjort eller afsagt, når eller hvilken dag de skulle have været på for:ne åsteder, ej heller varselsmændene at have afhjemlet dem at have givet varsel for, hvad tid bemeldte synsmænd på åstederne møde skulle, da kunne efter sådan lejlighed ikke kende samme synsvidne så noksomt og nøjagtigt, at det bør nogen magt at have, og efterdi JR siger sig ingen dom på IH at have, da, dersom han har nogen dom, bør den ikke at komme IH til nogen forhindring".

30v-32r

(22)

Wulf Baltersen, borger i Århus, havde sagsøgt Anne Jepsdatter, enke efter Jens Andersen i Kejlstrup(?) (Gjødvad el. Balle s.) for gæld.

Dom af Hids ht. 15. okt. 1616: "Efterdi ikke for fogeden bevises med rigtigt brev eller segl eller med WBs rigtige regnskabsbog eller andet sandfærdigt vidnesbyrd AJ at være ham nogen penge (skyldig), da vidste fogeden ikke at kunne tildømme hende derfor nogen tiltale at lide".

WB fremlagde sin regnskabsbog, hvoraf det fremgik, at JA i 1610 var blevet ham 7 rdl. skyldig på en sæk humle, han havde købt af ham.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne regnskabsbog ikke var for fogeden i rette, der han for:ne dom udgivet har, og den nu i rette lægges, som lyder på for:ne gæld, da finder vi efter sådan lejlighed denne dom at være, som u-dømt var, og sagen til ht. igen at komme og fogeden, når det for ham lovlig indstævnes, dem imellem at dømme og adskille, som det sig bør".

32v-33r

(23)

Eftermålsmændene efter sal. Hans Smed i Borup (Gundersted s., Slet h.) havde sagsøgt Peder Jensen Ladekarl i "Astrup" (vel fejl for Ajstrup i Gunder-

strup el. Ajstrup s.) for vold (med døden til følge).

PJLs husbonde Stygge Høg til Vang havde ved Thomas Nielsen, der tjente på Vang, krævet et tv. af Slet ht. 14. nov. 1616 kendt magtesløst, fordi et af vidnerne Christen Lauridsen i Borup var blevet fordelt på Slet ht. 19. okt. 1615 og på lt. 22. juni 1616.

Lt.s dom: "Da efterdi nu bevises med delsvidne for:ne CL at have været delt og lovforvundet, da han og hans medfølgere vandt for:ne vidne, da finder vi ham og (de 7 andre vidner), som efter ham vundet har, hver til deres 3 mark fældet og deres vidne magtesløst at være, indtil hvem der har udi at sige stævne, på ny lovlig kommer her og vil være i rette".

33v-34r

(24)

Borger i Århus Niels Andersen havde sagsøgt hr. Jens Christensen i Alling og hans hustru Karen Mikkelsdatter for urigtigt skifte efter hendes første mand og NAS svigerfader hr. Christen Jensen i Alling.

For retten fremlagdes en seddel om boets registrering og deling 13. okt. 1601, et tv. af Gern ht. 24. okt. 1601 skiftet vedr., et tv. af samme ht. 7. sept. 1616, der bekræftede ovennævnte dokumenter og en dom af samme ht. 7. sept. 1616, der godkendte skiftet.

NA havde appelleret ht.s dom, hvorefter sagen kom til behandling på lt. 23. nov. 1616, men blev opsat.

Søgsmålets opgivelse: "Da efter forberørte lejlighed og fremlagte breve og kundskab afstod NA denne for:ne beskyldning sig ikke imod dem noget videre krav eller tiltale til hr. JC at ville have, men her for retten kvitterede hr. JC for al den forment tiltale, han kunne have til ham på sin hustrus vegne for noget hendes fædrene arv, så derom af ham, hans hustru eller deres arvinger aldrig mere efter denne dag skulle repeteres eller omtales i nogen måde, men hermed på sin, sin hustrus og deres arvingers vegne gjorde og gav hr. JC på hans egne og hans hustrus vegne et trygt og nøjagtigt afkald i alle måder".

34v-36v

(25)

Christen Jensen Smed i Fuglsøgård (Udbyneder s.) havde anklaget Morten Pedersen i Udbyneder, fordi han havde overfaldet og såret ham i Niels Smeds gård i Udbyneder.

Tv. af Overgård bt. den 6. juni 1616: Birkets sandemænd havde "svoret MP vold over på husbondens vegne for sår og skade han havde gjort CJS" deslige havde de "svoret ham over for husfred, for han med rådet råd har indløbet i NSs gård og hus og gjort CJS sår og skade".

Da MP var undløbet uden at rette for sig, havde NSs og CJSs husbonde Frands Lykke fået ham erklæret fredløs ved to uendelige lt.sdomme af 20. sept. og 21. dec. 1616 og krævede nu ved fogeden på Overgård Christen Christensen endelig dom i sagen. - Hverken MP eller en repræsentant for ham havde givet møde.

Lt.s dom: "Efter sådan lejlighed og efterdi MP 2 gange tilforn findes hidstævnet og kaldet at være og ikke er mødt til gensvar, så samme domme ham er overgange, og han har haft noksom lang respit samme domme at kunne lade igenkalde, og ikke han eller nogen på hans vegne det gjort har, og for:ne FL en 3. gang har ladet MP for endelig dom hidstævne og kalde, og ikke han enten er fremkommet eller nogen på hans vegne ham at undskylde, medens sig nu såvel som tilforn fra rettergang undholder, ved vi efter for:ne dommes lydelse ikke andet derom at sige end recessen derudinden at følge, for:ne MP at fare som andre fredløse mænd".

37r-37v

(26)

Nævningeed af Fussingø bt. 4. maj 1616: 12 (kirke)nævninger har svoret Oluf Nielsen i Over Fussing (Bjerregrav s.) "et fuldt kætteri over for en uhørsom gerning, han gjort og bedrevet har".

Albret Skeel til Fussingø havde 17. aug., 28. sept. og 23. nov. fået nævningernes kendelse bekræftet ved 3 uendelige lt.sdomme og krævede nu ved Christen Mouridsen i Rejstrup (Sønderbæk s.) endelig dom i sagen. - Hverken ON eller en repræsentant for ham havde givet møde.

Lt.s dom: "Da efter sådan lejlighed og efterdi ON 3 gange tilforn findes hid stævnet og kaldet at være og ikke er mødt til gensvar, så samme dom ham er overgange, og han har haft noksom lang respit samme dom at have ladet igenkalde, og ikke han eller nogen på hans vegne det gjort har, og AS nu 4. gang har ladet ON for endelig dom hidstævne og kalde, og ikke han endnu er fremkommet eller nogen på hans vegne ham at undskylde, medens sig nu såvel som tilforn fra rettergang undholder, finder vi efter for:ne dommes lydelse samme nævningers ed ved magt at være".

38r-38v

(27)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 1 . F E B R U A R 1 6 1 7

Landstingshører: Gunde Skriver.

Gældssag mellem Erik Lauridsen og Erik Mikkelsen, borgere i Århus.

EL havde ved Christen Sørensen Hegelund, borgmester i Viborg, krævet en voldgiftskendelse af Århus byt. 12. dec. 1616 dømt magtesløs, fordi en af

hans voldgiftsmænd ikke havde været til stede.

"Da efterdi de gode mænd landsdommere ikke er til stede, blev samme sag opsat til i dag 14 dage".

39r-39v

(28)

L A N D S T I N G D E N 1 5 . F E B R U A R 1 6 1 7

Dommere: Iver Juul, Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Enevold Seefeld til Visborggård havde ved Laurids Sørensen i Vrå (Rostrup s.) hidkaldt Hindsted h.s sandemænd at udlægge Søren Christensen i Søndergård (Visborg s.) hans bane.

Tv. af Hindsted ht. 23. jan 1617, der viste, at SC var blevet dræbt af Peder Christensen "Kiermandt" i Visborg med en kniv.

PCK var rømmet, og ingen mødte på hans vegne.

Dernæst gjorde Hindsted h.s 8 sandemænd deres ed efter at der var sat fylding på dem formedelst 2 mænd, og "udlagde CPK at være SCs bane og svor ham manddød over og fra hans fred, eftersom de selv sandingen har udspurgt".

39v-40v

(29)

Niels Villadsen, kannik i Århus, og Peder Thøgersen og Bonde Nielsen, sognepræster i Randers (og indehavere af et af Århus domkapitels vikarier), havde sagsøgt Niels Terkildsen i Vitten for landgilderestance.

Dom og fordelingskendelse af Sabro ht. 2. maj 1616: PT og BN fik NT dømt til at betale sin restance og lod ham derefter fordele. - 3. aug. 1616 havde NT erhvervet en uendelig lt.sdom, der kendte fordelingskendelsen magtesløs. - NV, PT og BN krævede den uendelige dom omstødt og fordelingskendelsen stadfæstet.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom ikke lyder længere eller ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør den ikke længere magt at have, og efterdi for:ne ht.sdom, efter hvilken for:ne dele drevet er, ikke og er stævnet, ved vi ikke på for:ne dele at dømme, førend bemeldte ht.sdom stævnes og kaldes, og da gå om så meget, som lov og ret kan findes".

41r-42r

(30)

Iver Lykke til Eskær havde sagsøgt Jens Poulsen i Harre, fordi han havde sluppet en tyv løs, der havde bestjålet IL, og måske selv beholdt de stjålne breve og koster.

JP havde 18. jan. erhvervet en uendelig lt.sdom, som kendte IL.s tv. og

domme magtesløse. - IL krævede ved Niels Basse i Vannerup (Farsø s.) denne dom omstødt og de pågældende vidner og domme stadfæstet.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom ikke lyder længere el. ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør den ikke længere magt at have, og efterdi nu fremlægges (to vidner), deslige sigtelse og klage, med hvilke for:ne vidner bestyrkes, og ikke de findes at være stævnet og kaldet, da ved vi ikke i sagen at dømme, førend for:ne vidner og for:ne sigtelse og klage og lovligt stævnes og kaldes, og da gå om så meget, som lov og ret kan findes".

42r-44r

(31)

Peder Bonde i Svejstrup (Lyngå s.) havde på sin hustru Anne Frandsdatters vegne sagsøgt Christen Ibsen i Gejlund (Skjød s.) til betaling af 4 dl., han skyldte hendes første mand Steffen Pallesen i Lindgård (Skjød s.)

Tv. af Houlbjerg ht. 13. juni 1616: I henhold til SPs testamente, hvori det anførtes, at CI skyldte ham 4 dl., havde PB ladet ham fordele.

20. juli 1616 erhvervede CI en uendelig lt.sdom, der kendte fordelingskendelsen og SPs testamente magtesløse. - Tv. af Houlbjerg ht. 9. aug. 1616: 2 mænd bevidnede, at de havde overværet, at CI betalte AF de 4 dl. tilbage.

PBs husbond Jørgen Frijs t. Favrskov krævede på hans vegne den uendelige lt.sdom omstødt og fordelingskendelsen stadfæstet. - Sagen havde været opsat en måned.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom ikke lyder længere el. ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør den ikke længere magt at have, og efterdi for:ne vidnesbyrd ikke har vundet ved nogen enkende dag el. tid, når samme penge skulle have været ydet og betalt, da kunne vi ikke kende samme vidne så noksomt, at det bør nogen magt at have, deslige efterdi CI vedgår sig samme 4 dl. at have lånt og bekommet, og ikke nøjagtigt bevises dem at være erlagt el. betalt, og han fordi er delt blevet, da ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

44r-46r

(32)

En soldat ved navn Niels Christensen havde anklaget Mads Christensen i Stevnstrup (Grensten s.), hans hustru Ane, hans pige Kirsten, hans dreng Henrik Christensen, Niels Christensen i Fladbrohus (Tånnum s.), Anders Nielsen i Hornbæk og Niels Jensen i Helsted (Borup s.) for voldeligt overfald.

Tv. af Velling bt. 3. dec. 1616: Birkets sandemænd havde svoret ovennævnte personer et "fuldt vold over for bonden og kongen, for de med hverandre

havde været og blå og blodig slaget NC, tilmed røvet og taget fra ham samme tid på hans farende vej i Stevnstrup gade, så og har "trelboritt" ham, at han ikke kunne bære sig selv af stedet, men er optaget og ført derfra for et dødt menneske".

MC krævede sandemændenes ed dømt magtesløs. - Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi MC og hans medfølgere findes at være vold oversvoret, som er 40 markssag anlangende, og ikke bevises bemeldte sandemænds ed inden 6 ugers dag efter, den svoret er, at være stævnet og kaldet, da vi ikke på for:ne sandemænds ed at dømme.

46r-47v

(33)

Niels Terkelsen i Termestrup (Hvilsager s.) havde sagsøgt Rasmus Jensen i Søby for et løfte, han havde givet, men ikke holdt.

Tv. af Sønderhald ht. 23. dec. 1616: Da NT nærrede betænkelighed ved at trolove sig med Mette Jensdatter født i Søby, fordi hun måske var selvanden, havde RJ ifølge flere vidner sagt: "Du tør intet frygte derfor. Dersom hun er med barn, da skal jeg være din mand dertil". RJ havde været til stede og benægtede, at han havde udtalt sig, som vidnerne påstod.

RJ krævede ovenstående tv. kendt magtesløst. Han bestred under ed dets rigtighed.

Lt.s dom: "Så og efterdi RJ ikke slige ord, som for:ne vidne pålyder, for ting og dom har haft, og da straks tv. efter taget, og ikke han vil være dem beständig eller fra sig med sit brev og segl bebrevet, medens dem til ht. såvel som nu højlig benægter, da finder vi efter sådan lejlighed samme vidne ingen magt at have". Jævnf. den følgende sag.

47v-48v

(34)

Mette Jensdatter, der nu var gift med Niels Terkelsen i Termestrup (Hvilsager s.) havde sagsøgt Rasmus Jensen i Søby, som hun beskyldte for at være fader til hendes barn.

Tv. af Sønderhald ht. 2. dec. 1616 og 13. jan. 1617: MJ havde fremsat sin beskyldning på tinge, og 5 kvinder havde bevidnet, at hun, da hun skulle føde sit barn, havde udlagt RJ som dets fader.

Tv. af Sønderhald ht. 20. jan. 1617: 8 mænd har vidnet, at 2 mænd, som var RJs lovhøringer, vidnede, at de hos var ved Hald ht., hørte og så, at RJ gjorde og gav sin lov selv tolvte med dannemænd og dannesvende imod MJ for den sag, hun har sigtet ham for.

RJ krævede de første to tv. erklæret ugyldige, medens (MJs svigerfader)

Terkel Sørensen i Termestrup, der førte sagen for hende, krævede det sidste tv. kendt ugyldigt.

Lt.s dom: "Så og efterdi i lovens forklaring formeldes, at man ej selv må finde sig til lov for nogen sag, og efterdi RJ ikke findes at være tilfundet og dømt samme lov at give, da finder vi efter sådan lejlighed den lov at være, som den ugjort var; men efterdi RJ findes at være sigtet for MJs barnefader, som forskrevet står, da finder vi ham pligtig at være sin lov og værn til hans værneting, Sønderhald ht., på mandag førstkommende 6 uger, som er den 31. marts, at give og fulddrive og fogeden ham hans lovhøringer at opnævne, og for:ne vidne og sigtelse på samme lov at give ikke at komme RJ til nogen forhindring".

49r-52v

(35)

Kirsten Jensdatter i Årslev havde sagsøgt sine stedsønner Mads og Søren Pedersen sammesteds, fordi hun var blevet forurettet ved skiftet efter hendes mand Peder Sørensen i Årslev.

Tv. af Hasle ht. 29. apr. 1616: 3 mænd, der mødte på KJs vegne, og 3 mænd, der mødte på stedsønnernes vegne havde 3. apr. været til KJs over en venlig kontrakt og skifte efter PS. Ved den lejlighed blev det aftalt, hvilken aftægt og hvilket løløse KJ skulle have. KJ og hendes søstersøn Knud Mikkelsen i Fregerslev havde været til vedermålsting, og M og SP havde givet hende afkald for arven efter deres fader.

KJ krævede ved KM skiftetv. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne 6 mænd samme skifte for ting og dom har kundgjort og afsagt, og tv. straks efter at være taget, og KM selv har været til vedermålsting, da bemeldte vidne efter for:ne skifte ganget er, for:ne skifte og med afkald bestyrkes og bekræftes, da ved vi ikke imod for:ne skiftetv. at sige el. magtesløst dømme".

52v-54r

(36)

Trætte mellem borgere i Århus Erik Lauridsen og Erik Mikkelsen om gæld.

Tv. af Århus byt. 5. og 12. dec. 1616: De to mænd overgav afgørelsen af deres tvistighed til 4 voldgiftsmænd, af hvilke de hver udmeldte de to. Uagtet den ene af ELs voldgiftsmænd Jacob Fosbjerg ikke var mødt, afsagde de 3 voldgiftsmænd en kendelse, hvorefter EL var EM godt 9 sldl. skyldig.

EL krævede ved Christen Sørensen Hegelund i Viborg denne kendelse dømt magtesløs. Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme sag på for:ne fire mænd er voldgivet, og den ene af dem JF ikke har mødt med de 3 at sige derpå, da finder vi samme

afsigelse ikke noksom, men for:ne fire mænd det forderligste tilsammen at komme og dem en bestemt tid at beramme, på hvilken de burde møde EL og EM efter begge parternes forhørte regnskaber at imellem sige, eftersom sagen på dem er indgivet, og for:ne berammede tid begge parterne at lade vide".

54r-55v

(37)

Niels Clemmensen, borger i Hobro, havde givet Laurs Sørensen, som boede i Klejtrup(?), 6 ugers varsel til Viborg landsting.

LS mødte og gav til kende, at han havde sin bopæl i Overgård b. og skulle indstævnes til bt.et, som var hans værneting.

NC ville ikke afvise, at Overgård birket. var LSS værneting. Da han nu kendte hans bopæl, afstod han fra sit varsel.

55v-56r

(38)

Jørgen Tobberup i Hobro havde sagsøgt Thord Kjeldsen sammesteds ang. noget møg, der lå et vandsted til skade, og som han havde forpligtet sig til at fjerne.

Tv. af Hobro byt. 20. jan. 1617: 8 mænd, af hvilke JT var den ene og TK den anden, har bevidnet, at JT lod TK fordele og gav ham "til sag efter hans egen forpligt".

TK krævede at ovenstående fordelingskendelse blev dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne delsbrev bemelder for:ne JT og TK tven- de af de 8 mænd at være, dog JT har ladet TK fordele, for:ne delsvide ej heller indeholder, hvorfor TK skal være fordelt blevet, da finder vi efter sådan lejlighed samme delsbrev ingen magt at have".

56r-56v

(39)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 1. M A R T S 1 6 1 7

Dommer: Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Hr. Niels Jacobsen i Kirketerp (Veggerby s.) havde sagsøgt Maren Christens- datter i Busted (Veggerby s.), fordi hun ikke havde overholdt et indgået fæstemål.

Tv. af Hornum ht. 28. okt. og 4. nov. 1616: MC berettede, at hun kun havde fæstet sig til hr. NJ og hans hustru under forudsætning af, at Niels Christensen Vendelbo i Busted gav sit minde dertil (60r).

Tv. af samme ht. 4. nov. 1616: Johanne Vognsdatter i Kirketerp bevidnede,

at MC, som dengang tjente hos hr. NJ, "næste fredag 8 dage før" mikkelsdag havde lovet at blive i sin tjeneste endnu et år, og at hun lørdag derefter stedte sig til hr. NJs hustru og aftalte, at hun skulle have 4 dl. m.m. i løn. - Søren Ged i Djørup (Bislev s.) bevidnede, at MC onsdag før mikkelsdag havde sagt til ham, at hun sidste lørdag stedte sig til hr. NJs hustru for det næste år. - Hr. NJ gav last og klage på MC, fordi hun var rømmet af sin tjeneste og ulovligt havde taget med sig af hans "kost" (59r f.)

Tv. af samme ht. 2. dec. 1616: Anders Jensen i Hjeds (Veggerby s.) m.fl. bevidnede, at MC på Kristi himmelfartsdag havde stedt sig til NCV, hos hvem hun nu tjente (58v f.).

Dom af Hornum snapsting 1617: "Efterdi for fogeden bevistes med tv. MC først at have stedt sig til NCV, vidste fogeden derom ikke andet at sige, end hun jo bør at tjene ham sin tjeneste ud efter sit løfte og lov, medens samme vidne var ved magt, og efterdi MC i lige måde havde stedt sig til hr. NJs hustru og ikke havde holdt sit løfte og lov, burde hun jo at stande hr. NJ derfor til rette, medens hans vidne var ved magt" (59r).

Tv. af Hornum ht. 13. jan. 1617: Hr. NJ havde ladet MC fordele, fordi hun en 8 dage efter mikkelsdag sidst forleden var rømmet af sin tjeneste, og for den skade, han derved har lidt og kan fange (59v f.)

Hr. NJ krævede ovennævnte dom kendt magtesløs, medens Niels Krabbe til Torstedlund ved Knud Jensen i Gammelholm (Sønderup s.) krævede fordelingskendelsen dømt magtesløs. Sagen havde været opsat to gange.

Lt.s dom: "Så og efterdi AJ og hans medbrødre ikke samme deres vidne på fersk fod har vundet, medens om det løfte, som langsommelig tid tilforn skulle være sket, da kunne vi ikke kende samme vidne og dom, derefter dømt er, nøjagtige. Deslige efterdi MC var i NJs tjeneste, og ikke bevises hende den lovlige at have opsagt, medens JVs kundskab udtrykkeligt formelder, når og hvilken tid MC stedte sig til NJ, og klarligt specificerer, hvad løn hun skulle have, hvilken hendes kundskab med SGs vidne bestyrkes, såvel som og af MCs eget berettelsesvidne forfares hende til hr. Niels, dog efter hendes ord og vilkår, sig at have stedt, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod for:ne vidne og dele, derefter drevet er, at sige, medens efterdi ikke bevises MC noget gods ulovligt med sig at have forrykket, finder vi bemeldte klage ikke at komme til nogen forhindring".

57r-61r

(40)

Christen Mikkelsen, født i Århus, havde sagsøgt Vagn Pedersen, skriver på Århusgård, for gæld.

29. maj 1614 havde CMS broder Jens Mikkelsen på hans vegne kvitteret

for penge, som en person, der antagelig var VPs el. hans hustrus arvelader, skyldte CM. - For at bevise, at JM var CMs værge, fremlagde VP et brev af 22. nov. 1602 og et brev af 24. nov. 1612 som han havde underskrevet på hans vegne. - Desuden fremlagde VP to breve, der er bevisførelsen uvedkommende. Ved det ene, som er udstedt 6. marts 1589, vedkendte Rasmus Jespersen (bopæl ikke anført), og ved det andet, som er udstedt 18. maj 1609, vedkendte Mogens Andersen og Peder Mogensen i Farre (Sporup s.) sig, at de skyldte personer, der formodentlig var CMs arveladere, penge.

Dom af Århus byt. 6. februar 1617: "Efterdi der bevises for fogeden med for:ne kvittans, det JM har kvitteret (for:ne person) for hvis håndskrifter, han CM givet har, vidste fogeden efter sådan lejlighed ikke (at kunne) til-dømme VP samme gæld at betale, (imedens) for:ne kvittans står ved magt".

CM krævede denne dom kendt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi af bemeldte fremlagte breve forfares, JM at have været CMs, hans broders, værge, og ikke CM beviser sig selv sit gods og værgemål at have forestået, da JM samme kvittans udgivet har, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod bemeldte kvittans og byt.sdom, derefter gaaget er, at sige el. magtesløse dømme, medens om CMs anpart i den gæld, MAs, PMs og RJs forpligt og breve pålyder, derom til deres værneting at gå så meget, som lov og ret kan findes".

61r-63r

(41)

Antagelig sag, lensmanden på Silkeborg havde anlagt mod Rasmus Finsen i Gjern, af hvem han krævede fuld landgilde, uagtet han åbenbart var defoged for Tvillum birk.

Tv. af Tvillum bt. 27. jan. 1617: Niels Madsen i Trust bevidnede, at han havde ydet sin landgilde såvel det år han var defoged i Tvillum birk som de andre åringer.

RF krævede dette tv. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi NM har vundet i sin egen sag om den landgilde, han selv skulle have udgivet, og ikke RF derfor skal have fået varsel, da finder vi efter sådan lejlighed samme vidne ikke at komme RF til nogen forhindring".

63v-64r

(42)

Trætte mellem Mads Vistisen i Allinggård og præsten i Haderup Jens Christensen, der ejede en gård i Lemming, om skellet mellem de to bebyggelser.

Tv. af Hids ht. 23. juli 1616: Det bevidnedes, at en grube, hvori der havde løbet en bæk, var det rette skel mellem gårdens og byens jorder.

JC krævede ved Mads Pedersen i Haderup dette tv. dømt magtesløst. Sagen havde været opsat i 6 uger.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme vidnesbyrd har vundet om skel mellem for:ne marker, og ikke deres vidne med sandemændsbrev eller ridemændsbrev bekræftes, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne så noksomt og nøjagtigt, at det bør nogen magt at have".

64v-65r

(43)

Anders Stangerum i Mariager havde sagsøgt Rasmus Madsen i Hem, fordi han havde såret hans datter Karen Andersdatter i 1615 og tilføjet hende varigt men.

AS havde fået RM fordelt ved Mariager byting; men da denne efter år og dag ikke havde rettet for sig, havde han indstævnet ham for lt.

Der blev efter ASs begæring udmeldt vurderingsmænd, som skulle syne KA, der var til stede på lt. De 7 vurderingsmænd "udginge og igen indkom og sagde dem at have beset KAs ene finger og vurderet den skade, derpå gjort er, for 5 sldl".

65v

(44)

Lensmanden på Silkeborg havde sagsøgt Peder Andersen i Voel for gæld og løftebrud og fået ham fordelt to gange. Da PA havde erhvervet en uendelig lt.sdom, hvorved de to fordelingskendelser blev dømt magtesløse, indstævnedes lensmanden på ny ved sin ridefoged Hans Nielsen sagen for lt.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom ikke lyder længere el. ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør den ikke længere magt at have, medens hovedsagen for:ne deler at pådømme opsætter vi til i dag 13 dage og da dem her at møde og gå derom så meget, som lov og ret kan findes".

66r-66v

(45)

Sag Karl Lauridsen i Vrigsted havde anlagt mod Gabriel Holgersen i Egebjerggård (Hansted s.) og rådmand i Horsens Steffen Nielsen, fordi de uberettiget på hans vegne havde lovet fru Anne Frijs til Stensballegård 80 rdl. og 1 rosenobel.

Sagen blev opsat 1 måned.

66v-67r

(46)

Hans Grimersen (ridefoged på Silkeborg) havde ved Tvillum bt. fået Casper Nielsen i Gern dømt til at aflevere Tvillum b.s tingbøger 1611 og 1612 og

derefter den 16. febr. 1617 ladet ham fordele ved samme bt.

CN appellerede dommen og krævede fordelingskendelsen dømt magtesløs.

Sagen blev opsat 1 måned.

67r-68r

(47)

Mads Pedersen i Elev, tidligere tjenestedreng hos Mogens Jensen i Terp (Lisbjerg s.), havde sagsøgt Rasmus Sørensen i Mollerupgård (Lisbjerg s.), fordi han havde været årsag til, at han og MJ på vejen hjem fra Århus kom i slagsmål med hinanden, ved hvilken lejlighed der blev tilføjet MP sår og skade.

Ifølge tv. af Århus byt. 30. jan. 1617 havde byens sandemænd sværget RS et fuldt vold over. Denne sandemændsed krævede RS dømt magtesløs. På hans spørgsmål derom, svarede MJ "ved sin helgens ed", at RS ikke dengang gjorde ham el. nogen anden sår el. skade.

Lt.s dom: "Så og efterdi ikke bevises RS at have gjort nogen enten sår el. skade, men MJ da han derom er tilspurgt, at have undskyldt RS, at han ikke gjorde ham sår el. skade i nogen måde, og sandemænd dog har ham vold oversvoret, da finder vi efter sådan lejlighed RS af den vold kvit at være".

68r-69r

(48)

Byfoged i Århus Christen Ibsen havde sagsøgt Anders Olufsen Riber, borger i samme by, for gæld.

Ved sit brev af 12. sept. 1614 vedkendte AOR sig at skyldte CI 191 rdl., som han lovede at betale til førstkommende snapsting (69v). - Da pengene ikke blev betalt, lod CI ham fordele for hovedgælden og 16. febr. 1615 for faldsmål (70 f.). - Ved brev af 24. marts 1615 anmodede CI AOR om at betale de penge, han skyldte ham, i Hamborg til Jacob Jacobsen Abel, som også boede i Århus (70v). - I et sendebrev dateret i Hamborg 28. apr. 1615 lovede AOR CI at betale pengene (70r).

AOR havde erhvervet en uendelig lt.sdom, der dømte ovennævnte fordelingskendelse magtesløs. CI krævede denne dom underkendt. For 6 uger siden havde lt. kendt den uendelige dom magtesløs, men opsat hovedsagen.

12. febr. 1617 havde JJA skrevet til CI og erklæret, at han ingen penge havde modtaget af AOR. Samtidig havde han returneret AORs gældsbrief, som havde været ham tilstillet (71r).

Lt.s dom: "Så og efterdi nu fremlægges AORs rigtige brev og segl på for:ne penge, han CI skal være skyldig blevet, derhos også af for:ne hans sendebrev såvel som også af JJAs kundskab forfares, pengene efter den afsked, dem imellem gjort var, ikke til Hamborg at være erlagt, så håndskriftet for

den skyld CI af JJA igen er blevet tilstillet, og ikke AOR beviser med nogen nøjagtig kvittans ham samme penge at have betalt, men derfor er delt blevet, da ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

69r-71v

(49)

Mourids Mouridsen, borger i Randers, havde sagsøgt borger i Århus Peder Saxe, fordi han uretmæssigt tilholdt sig en del af MMs fædrene gård i Slet (Tranbjerg s.).

Ved samfrændeskifte efter hans fader var der udlagt MM en femtedel af gården, som senere ved pantebrev og følgebrev var kommet i PSs besiddelse.

MM krævede skiftet og PSs adkomster kendt magtesløse. Sagen havde været opsat i 6 uger.

Forlig: "Blev PS og MM her i dag om MMs anpart i samme gård i så måde forligt og fordraget, at MM den inden påske førstkommende til Ning ht. skal lade lovbyde og gøre og give PS lovligt skøde derpå, og PS derimod lovede, når han skødet bekommende vorder, at give MM 12 sldl., og dermed deres trætte aldeles at være nedlagt".

71v-72v

(50)

Rasmus Ibsen i Robdrup (Ølst s.) havde sagsøgt Niels Kjeldsen sammesteds, fordi han beskyldte hans kone Maren Nielsdattter for tyveri.

Tv. af Galten ht. 7. jan. 1617: Det bevidnedes, at MN, som dengang kun var et barn på en halv snes år, for 10-11 år siden, da der holdtes "et kristent barsel" hos NK, havde stjålet nogle fødevarer fra ham.

RI krævede ovennævnte tv. kendt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme vidne findes nu nyligen at være vundet om den gerning, som hos 10 år siden skulle være sket, og i så måde ikke på fersk fod, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne så nok-somt og nøjagtigt, at det bør nogen magt at have.".

72v-74r

(51)

Byfoged i Århus Christen Ibsen havde sagsøgt Peder Knudsen i "Bre(d)strup", fordi han havde forstyrret ro og orden på bytinget.

Tv. af Århus byt. 7. nov. 1616: PK havde givet møde på tinge og krævet endelig dom i en arrester-sag, uagtet han ikke havde indstævnet sin modpart. CI udviste ham 3 gange; men da han blev ved sit forsæt, gjorde bulder og ulyd og ikke ville give plads og rum for andre, lod CI ham fordele.

PK krævede fordelingskendelsen dømt magtesløs. Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med tv. PK at have gjort CI såvel som andre på tinge ulyd og ikke ville give plads og rum, efter at han en, anden og tredje gang var forvist, som for:ne tv. ydermere derom formelder, og PK for sådan ulyd er delt blevet, ved vi ikke ham af samme dele kvit at dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

74r-75r

(52)

Præsten i Fruering s. hr. Knud Jensen havde sagsøgt Peder Lauridsen i Hvolbæk (Fruering s.) for injurier.

"1617 fredagen snapsting den januar" mødte hr. KJs fuldmægtig på Skanderup bt. på den ene side "og havde hid i rette ladet stævne PL på den anden side for nogle ord, han skal have talt og sagt på ham og hans hustru, og ikke han samme ord havde bevist, da har fogeden så omsagt, at efterdi PL havde talt og sagt ord på hr. KJ og til hans hustru efter tv.s lydelse og havde beskyldt hr. KJ for, han havde taget 1 rdl. af hans sal. moder for hendes jordefærd, som han den dag for dom havde sagt efter tv.s indhold og det ikke havde bevist, da vidste fogeden ikke andet derom at sige, end PL jo deri uret at have gjort og burde for samme ord at lide tiltale".

PL appellerede denne dom.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne dom ikke bemelder, hvilken enkende dag den skal være dømt og udgivet, ej heller indeholder, hvem eller hvad personer for den skal have stævnet, da finder vi efter sådan lejlighed samme dom at være, som den udømt var, og ingen til hinder eller skade at komme".

75v-76r

(53)

Laurids Mikkelsen i Bjarup (Linå s.) havde sagsøgt Maren Pedersdatter sammesteds, fordi hun ulovligt havde tilegnet sig lodder af hans iboende gård. - Han krævede et af hende erhvervet skøde dømt magtesløst. - Sagen blev opsat en måned.

76v

(54)

L A N D S T I N G D E N 15. M A R T S 1617

Dommer: Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Jens Rasmussen i Tvede hans eftermålsmand Anders Nielsen i Sødring havde hidkaldt Nørhald h.s sandemænd, for at de skulle udlægge JRs bane.

Tv. af Nørhald ht. 25. jan. 1617: Det bevidnedes, at JR havde forfulgt Niels Ibsen i Bjerregård (Tvede s.) med et draget værge og tilføjet ham

hug og stik. I nødværge havde han derpå dræbt JR.

Nørhald h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fylding på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde NI at være JRs bane og svor ham manddød over og til hans fred, eftersom de selv sandingen derom havde udspurgt".

77r-78r

(55)

Lensmanden på Kalø havde anklaget Karen Andersdatter Føuten, født i Hoed, for trolddomskunster.

Tv. af Djurs Sønder ht. 11. febr. 1617: 24 mænd bevidnede, at KAF, som en 14 års tid har vandret el. ladet sig føre omkring der på egnen, har været berygtet for at bruge trolddomskunst og selv har ladet sig "høre, at hun kunne spøgelse og trolddom" (80).

Tv. af samme ht. 25. febr. 1617: Det bevidnedes, at KAF havde sagt til en mand, som nægtede at køre med hende, fordi det ikke tilkom ham på den tid at age køblinger af byen, at det skulle han komme til at fortryde. Inden 14 dage derefter mistede han sin bedste hest (81r).

Tv. af Thorsager bt. 1. marts 1617: I øvrigt havde hun tilbudt mod betaling at tage lykken fra nogle og fly den til andre (83). - Dette var grunden til, at øvrigheden i Grenå havde forvist hende byen (82r).

Tv. af Djurs Sønder ht. 11. febr. 1617: Selv tilstod hun, at hun kunne "kierne kors", men ikke synderlig anden kunst bortset fra nogle kors over fæmon (79).

Tv. af Djurs Sønder ht. 25. febr. 1617: Sagsøgerens fuldmægtig spurgte KAF, om hun el. nogen på hendes vegne ville lovværge hende for trolddomssag, da ville han afstå fra forfølgning med nævninger og lade dem selv begynde samme lovmål. Ville hun ikke, måtte han lade nævninger sværge derom. KAF svarede, at hun ikke havde slægtninge, som kunne gøre det, og selv havde hun ikke forstand derpå (84).

Tv. af samme ht. 4. marts 1617" Nævningerne havde "svoret KAF et fuldt kirkenævn over, efterdi hun med adskillige vidnesbyrd var overbevist, at hun havde brugt trolddomskunst og ladet sig høre at hun kan spøgeri og trolddom, og bevises også, at hun har været berygtet for trolddom, og at hun er drevet og vigt fra et sted til andet for spøgeri og trolddomskunst, hun har brugt. Det og fandtes, hun selv har bekendt, at hun kan "kiernne kors" og oppebåret betaling for at bruge trolddom, så og eftersom for:ne nævn i kirkesognet selv har ledt og udspurgt" (84r).

Lensmanden på Kalø ankede ved sin ridefoged Jørgen Skriver nævningernes ed til stadfæstelse.

KAF, som var til stede på lt., sagde, at hun var uskyldig i trolddoms-

kunst. Dog bekendte hun, at hun havde brugt "kier(n)ekaars" og signelse, som hun opregnede for retten. Deslige bekendte at have ligget i løsagtighed og haft legemlig fællig med 13 ægtemænd, sagde sig og ej heller at have annammet det højjærværdige sakremente på otte års tid. Hendes datter Maren Mads-datter, som også var til stede, tilstod, at hendes moder havde lært hende "kier(n)ekaars", som hun oplæste, ligesom moderen havde gjort (84v).

Lt.s dom: Så og efterdi af bemeldte vidner og kundskab forfares og bevises KAF at have lovet folk ondt, og det dem i adskillige måder at være vederfaret, eftersom hun forsigtet er, deslige også at have brugt og "omgaaedes" med adskillige trolddomskunster og signaler, af hvilke hun en part selv såvel som hendes datter her i dag har bekendt og tilstået og her for retten opregnet, "kierne kors" og andre adskillige signaler med hvis ord og middel, hun dertil har brugt, tilmed hende i langsommelig tid et ondt trolddomsrygte at have påhængt og efterfulgt, som også af hendes egen bekendelse om hendes løsagtige, slemme levned og sakramentets foragtelse befastes, og intet vidnesbyrd hun fremlægger sig i nogen måde ærligen og vel at have skikket og forholdt, og efterdi loven formelder, at om nogen vider anden, at han har forgjort ham med trolddom, og ganger han ej ved, der sigtet er, og den, der sigter, alligevel "gieder och thilmoder" ham det på hånd, at værge sig den, der saggives, med nævn i kirkesogn, og efterdi for: ne nævninger, efter hende loven (er) tilbudt, om hun sig dermed ville befri, hvilket hun ikke har villet indgå, har været opnævnt KAF enten at skære el. skylde, og de ved deres ed har efter forberørte vidner og lejlighed svoret hende kirkenævn over, ved vi ikke nogen årsag el. tilfald dem for samme deres ed tog at kunne fælde".

78v-85r

(56)

Trætte om, hvorvidt kirketienden af jord, som ligger til Niels Knudsens bolig i Støvring, tilkom ejeren af Støvring kirke Mogens Kaas til Støvringgård el. fæsterne af Mellerup kirketiende.

Tv. af Støvring ht. 28. aug. 1616: 5 mænd i Mellerup bevidnede, at i 20-40 år har der altid været tiendet til ejerne af Mellerup sogns tiender af den pågældende jord.

Dom af samme ht. 18. sept. 1616: "Efterdi det for fogeden med vidnesbyrd bevist var, at hvis tiende af samme jord i 20 år og mere udgivet var, at have Mellerup kirke efterfulgt, da vidste fogeden ikke rettere, end samme tiende ... derefter som "till dis" ... burde Mellerup kirke at efterfølge, så længe som samme vidne står ved magt, og kgl. majestæts lensmand, som kirken i befaling havde, dertil blev stævnet og kaldet, så og Randers hospitals forstander".

MK krævede denne dom kendt magtesløs.

Vidnerne mødte og var deres vidnesbyrd bestændige, men bekendte derhos, at jorden ligger i Støvring sogn og mark. MK oplyste desuden, at de Mellerup-mænd selv havde fæstet deres kirketiende.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu forfares og bevises for:ne ejendom at ligge i Støvring mark og sogn, eftersom bemeldte vidnesbyrd selv bekendt og tilstået har, og for:ne Mellerup-mænd dog har vundet tienden deraf til deres sognekirke, Mellerup kirke, at være blevet ydet og leveret og i så måde vidnet i deres egen sag, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne og dom, derefter dømt er, så noksomme, at de kan forhindre MK sin tiende af samme ejendom til kongen, kirken og præsten i det sogn, han udi bor, og jorden udi ligger, eftersom forskrevet står, at udgive".

85v-87r

(57)

Søren Sørensen i Nissetgård (Lemming s.) havde sagsøgt Morten Poulsen i Serup, fordi han skønt mindre lodsejer end SS tilholdt sig retten til at bruge og bebo en del af Nissetgård.

Tv. af Hids ht. 14. jan. 1617: Det bevidnedes, at MPs forgængere brugte 25 alen, medens SS og hans forgængere brugte 35 alen af gårdens jord. De 25 og 35 alen jord var ikke "til hobe uden én gård og ikke heller har været af arilds tid uden én gård".

Dom af samme ht. 14. jan. 1617: "Efterdi der trættes om besiddelse på for:ne Nissetgård, og hvilken af for:ne SS og MP størst lod havde i for:ne Nissetgård, og hvem der burde besiddelsen at beholde, og var uden søskendskifte, vidste fogeden ikke andet derpå at sige for ret, end den sag burde at indkomme under 12 uvildige bønder og dem med lensmandens fuldmægtigs overværelse at udregne, hvilken størst lod havde i for:ne Nissetgård og burde besiddelse at beholde og give de andre medarvinger skæppeskyld, hvis det ydermere kunne tåle over kongelig tyngde, efter recessens lydelse, indtil så længe at hvem der havde udi at sige stævne, på ny lovligt kom der og vil være i rette".

MP krævede ved Poul Mortensen i Serup ovenstående tv. og dom kendt magtesløse, fordi de stred mod en ikke i dommen indført kontrakt.

På lt. "blev tilkendegivet samme ejendom at være ganget af søskendskifte, så det ikke med samfrænder kan skiftes og deles".

Lt.s dom: "Så og efterdi der tvistes om, hvor stor lod enhver af for:ne parter skulle have i samme gård, da kunne vi ikke kende samme vidne så noksomt, at det bør forhindre uvildige dannemænd, efterdi den sag lovligen til samfrænder ikke kan indkomme, enhver sin lod og anpart i for:ne ejendom at

udvise, når de lovligen bliver tilfundet, og efterdi fogedens dom ikke lyder længere, end til sagen for hf. igen blev indkaldt, da hvem påskader samme dom, indstævne den til hf., og der gå om så meget, som lov og ret kan findes".

87v-88v

(58)

Præsten i Søften hr. Jacob Terkelsen havde sagsøgt Jens Pedersen i Søften, fordi han ikke ville svare ham nannest.

Kaldsbrev af 4. maj 1578: 7 mænd havde efter ordinansen på egne og menige sognemænds vegne kaldet JT til præst for Søften sogn. De havde forpligtet sig til årlig at give ham tiende, offer, nannest og andet, de plejede at give deres præster.

Dom af Vester Lisbjerg ht. 13. dec. 1615: "Fogeden vidste ikke at fradømme JT nogen rettighed el. tilbørlig rente, som af for:ne Søften sogn af arilds tid ganget er".

JP krævede denne dom kendt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi den nye reces tilholder sognepræsterne her i riget at skulle efterfølge deres offer og tiende, hr. JTs kaldsbrev i lige måder tilholder ham at skal gives sin tiende, offer med hvis andet, hans sognemænd plejede at give deres sjælesørger, det og ikke benægtes ham og hans formænd samme nannest som anden tiende at have efterfulgt, og fogeden fordi ikke har vidst ham den at fradømme, da ved vi ikke imod samme hans dom at sige el. magtesløs dømme".

89r-90r

(59)

Trætte mellem Sidsel Sørensdatter i Ebstrup (Sejling s.) og Christen Jespersen sammesteds om nogle plovjern.

Tv. af Hids ht. 11. febr. 1617: SS havde klaget over, at 2 plovjern var taget af hendes plov i sommer. Da hun senere lyste til bands efter dem, bekendte CJ, at han havde taget dem, men påstod, at de tilhørte ham.

CJ krævede dette klagevidne dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi SS ikke samme klage gør bevislig, da finder vi efter sådan lejlighed samme klage ingen magt at have".

90v-91r

(60)

Borger i Varde Niels Andersen Hebo havde sagsøgt Peder Ibsen i Århus for gæld. - NAH krævede et tv. og en dom af Århus byt. kendt magtesløse. - Sagen blev opsat i 6 uger.

91r-91v

(61)

Hr. Rasmus Jensen Kat, præst i Assels, havde sagsøgt Christen Mikkelsen i Skørping for gæld. - RJK krævede et tv. af Hellum ht. og en uendelig lt.s-dom kendt magtesløse. - Sagen blev opsat en måned.

91v-92v

(62)

Lensmanden på Mariager Kloster havde sagsøgt borger Jens Sael fordi han i en retssag havde nægtet at fremlægge det delsvidne, han havde benyttet sig af i sagen 1616 B nr. 157. - Sagen blev opsat i 14 dage.

92v-93r

(63)

L A N D S T I N G D E N 2 9 . M A R T S 1 6 1 7

Dommer: Niels Krag.

Landstingshører: Gunde (Skriver).

Ridefoged på Skanderborg Peder Pedersen i Folby havde hidkaldt Sabro h.s sandemænd, for st de skulle sværge manddød over tjenestekarl i Mundelstrup (Fårup s.) Rasmus Jørgensen som havde slået Christen Madsen Soldat i samme by ihjel.

Tv. af Sabro ht. 27. febr. 1617: RJ påstod, at han havde handlet i nød-værge og dokumenterede dette ved de sår og slag, synsmænd havde set, der var tilføjet ham, og ved naboernes bevidnelse af, at de havde hørt ham si-ge til CMS, at han huggede ham som en skælm uden først at advare ham.

Sabro h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, og "svor RJ manddød over og til hans fred for CMS, han ihjelslog, eftersom de selv sanden derom har udspurgt".

93r-94v

(64)

Lensmanden på Skanderborg havde hidkaldt Hads h.s sandemænd, for at de skulle udlægge Helle Peder Jepsens hustru i Odder hendes bane.

Tv. af Hads ht. 17. marts 1617: Det bevidnedes, at Helle Peders var gå-et ned til Odder bæk for at hente vand. Hun var åbenbart faldet i bækken, og da hun var gammel og skrøbelig, havde hun ikke kunnet rejse sig op, men var druknet.

De 7 af Hads h.s sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyl-ding på dem formedelst 2 mænd og "udlagde Helle Peders af våde og vanlykke at være omkommet og død blevet og det hende at være til bane og livs lagt. Derhos blev den 8. sandemand hans skudsmål gjort, at han ligger på sin sy-geseng, så han ikke nu her kunne møde og gøre sin ed".

94v-96r

(65)

Jens Jørgensen i "Pinstrup" havde hidkaldt Hids h.s sandemænd, for at de skulle sværge manddød over Rasmus Jacobsen, der tjente i Holm i Serup s., fordi han havde ihjelstukket Jens Nielsen, som tjente sammesteds.

Tv. af Hids ht. 4. marts 1617: Det bevidnedes, at RJ og JN havde siddet i et hus i Serup og drukket en kande øl eller to sammen. Da JN ville have, at RJ skulle betale sin andel af traktementet, drog han sit værge og stak det gennem JNs side. Straks derefter undløb RJ og flygtede bort.

Hids h.s 8 sandemænd gjorde deres ed efter, at der var sat fylding på dem formedelst 2 mænd, og "svor RJ manddød over og fra hans fred for JN, han ihjelslog".

96r-97r

(66)

Trætte om skellet mellem Funder og Sejling marker. - Sagen blev opsat til næste lt.

97r-97v

(67)

Jørgen Jensen, født i Tisted (Tapdrup s.), havde sagsøgt Christen Sørensen "Schaffuen" i Brandstrup (Vindum s.) for gæld til hans broder Erik Jensen, der døde i Tisted.

Seddel af 11. marts 1617 og tv. af Middelsom ht. 13. marts 1617: Det bevidnedes, at en mand forgæves den 9. okt. 1615 havde været i Brandstrup for på EJs vegne at afkræve CSS 10 dl., han skyldte ham, og at EJ havde været i Vinkel på vej til Brandstrup i samme ærinde, men var vendt tilbage ligeledes med uforrettet sag.

20. marts 1617 havde JJ ladet CSS fordele.

CSS krævede denne fordelingskendelse dømt magtesløs og aflagde ed på, at han ikke var EJ noget skyldig.

Lt.s dom: "Så og efterdi ikke bevises med CSSs brev og segl ham samme penge EJ at have været skyldig, tilmed bemeldte kundskab og vidne efter en død mand vundet og udgivet at være, og ikke CSS det er bestændig, medens højlig benægter sig samme penge ikke at være pligtig, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende for:ne seddel og vidne så noksomme og nøjagtige, at de bør nogen magt at have, medens finder CSS af samme dele, han derefter i kommet er, kvit at være".

97v-99r

(68)

Niels Villadsen, kannik i Århus, og Peder Tøgersen og Bonde Nielsen, sognepræster i Randers (og indehavere af et af domkapitlets vikarier) havde sagsøgt Niels Terkildsen i Vitten for landgilderestancer 1603-1615.

Kongens brev (af 19. juli 1589), der var domkapitlets adkomst på gården i Vitten, blev fremlagt.

Dom af Sabro ht. 2. maj 1616: Efterdi kongens brev tilholder, at den, der bor i gården i Vitten, skal årlig give til kapitlet og prædikestolen i Randers al den skyld og landgilde, der ganger af samme gård, og efterdi NT ikke har erklæret sig derfor til tredje ting, vidste fogeden ikke andet derom at sige, end at NT bør at lide høringsdele. Derefter lod NV, PT og BN NT fordele.

NT krævede denne dom og fordelingskendelse dømt magtesløse. Sagen havde været opsat en måned.

Lt.s dom: "Så og efterdi for fogeden har været i rette lagt K.M.s mageskiftebrev for:ne skyld og landgilde at være tillagt Århus kapitel og prædikestolen i Randers, og NT ikke har afbevist sig bemeldte restance at have aflagt og betalt, og fogeden fordi ikke har vidst ham for høring at kvit finde, ved vi ikke imod hans dom at sige, og efterdi NT efter for:ne dom alene for bemeldte restance, han til kapitlet og prædikestolen skyldig er, som forskrevet står, er delt blevet, ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

99v-101r

(69)

Fru Anne Frijs t. Stensballegård havde sagsøgt Karl Laursen i Vrigsted for slagsmål og bardag. To mænd havde afgivet en skriftlig ved tv. bekræftet erklæring om, at de efter K.L.s begæring havde været hos AF og forligt sagen således, at AF frafaldt den mod, at KL betalte hende 80 rdl. og 1 rosenobel til jul 1616. Da pengene ikke blev betalt, lod AFs foged KL fordele på Stensballegård bt. 8. febr. 1617.

KL krævede ovennævnte erklæring, tv. og fordeling kendt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi KL ikke samme løfte for ting og dom har indgået, og da straks tv. efter taget, og ikke han vil være det bestændig eller fra sig med sit brev og segl bebrevet, medens højligen her i dag har gjort sin ed, det han ikke skal have lovet AF samme penge, ej heller ombedt (de to mænd) love for sig, da kunne vi ikke efter sådan lejlighed kende brevet og vidnet så noksomme, at de bør nogen magt at have, men finder KL af bemeldte dele, som han derefter udi kommet er, kvit at være".

101r-103r

(70)

Maren Oluf Bugges i Horsens havde sagsøgt Niels Graversen i Tulstrup (Ikast s.) for gæld.

Tv. af Hammerum ht. 1. marts 1617: Flere personer bevidnede, at hverken

da NG på skiftet efter OB æskede vederlag for sit krav på boet, el.da han fik udlæg for OBs gæld til ham, fremlagde enken bevis for el. påstod, at NO også skyldte afdøde penge.

Tv. af Horsens byt. 11. marts 1617: 3 personer havde hørt, at NG vedgik, at han skyldte OBs enke penge.

NOs husbond Hans Lykke til Krabbesholm krævede ved NO som sin fuldmægtig sidstnævnte tv. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne vidnesbyrd har vundet om de ord og bekendelse bemeldte gæld anlangende, for:ne NO og MOB skulle være imellem faldet, og ikke han samme ord er beständig eller fra sig med sit brev og segl bebrevet, medens dem benægter, og bevises med tv., at da NG på tredingsdag skulle have ladet æske sin gæld, skulle MOB ikke have fremlagt nogen bevisning ham hendes husbond el. hende nogen gæld skyldig at skulle være, ej heller den gang ham for samme hans gæld er udlæg sket, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne, nu hidstævnet er, så noksomt og nøjagtigt, at det bør nogen magt at have".

103v-105r

(71)

Genoptagelse af sag nr. 63.

Lt.s dom: "Da efterdi denne sag, om Jens Sael bør bemeldte delsvidne at i rette lægge el. ej, ikke til hans værneting er ordelt, finder vi den did at komme og der gå om så meget, som lov og ret kan findes".

105r-106r

(72)

Fogeden på Stensballegård Hans Madsen havde anklaget Karl Lauridsen i Vrigsted for hug, han i et slagsmål havde tilføjet HM bagfra, hvilket var uærlig gerning.

Horsens byt. havde 7. maj nægtet at dømme i sagen, fordi den angik en mands ære. HM havde derfor indanket den for lt., som opsatte den en måned.

106v-107r

(73)

Ridefogeden på Silkeborg Hans Nielsen havde sagsøgt Peder Nielsen i Nipgård (Vium s.) for bl.a. 3 rdl. fogedpenge. - PN krævede en på Lysgård ht. 3. marts 1617 udstedt fordelingskendelse dømt magtesløs.

Forlig: PN betalte HN de 3 rdl. og 3 rigsmk. faldsmålspenge.

106v-107r

(74)

Lensmanden på Silkeborg havde sagsøgt Hans Jørgensen i Farre (Sporup s.) til i henhold til en af Farre bymænd indgået overenskomst at svare kongen

en okse.

Idet de påberåbte sig recessen (1615 paragraf 5) havde Farre bymænd vedtaget ikke at svare deres sognepræst påskenannest, æg og kage. De der ikke holdt aftalen, skulle have forbrudt 1 td. øl til granderne og 1 okse til deres husbond.

Ifølge en af sognepræsten hr. Jacob Pedersen underskrevet fortegnelse over dem, der havde betalt påskenannest var HJ en af disse. Da han desuagtet ikke svarede en okse til lensmanden, lod denne ham fordele på Gern ht. 25. jan. 1617.

HJ krævede fordelingskendelsen dømt magtesløs. Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne mænd samtlige har vedtaget ikke at skulle give hr. JP bemeldte nannest under hver en okses fortabelse til husbonden, og nu bevises dem derimod samme nannest til præsten at have udgivet, og HJ, som ikke har villet samme okse afbetale, derfor er delt blevet, ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør, imedens bemeldte mænds vedtægt stander ved magt".

107r-109r

(75)

Sognepræst for Røgind og Sporup s. hr. Jacob Pedersen havde sagsøgt Mikkel Andersen og Peder Mogensen i Farre (Sporup s.), fordi de ikke havde svaret ham påskenannest.

Tv. af Gern ht. 4. maj 1617: Hr. JP havde ladet de to mænd fordele. - De krævede imidlertid ved Peder Nielsen i Farre fordelingskendelsen dømt magtesløs, idet de gjorde gældende, at de i henhold til recessen (1615 paragraf 5) ikke havde pligt til at svare præsten nannest.

Lt.s dom: "Så og efterdi PM og PN bekender og tilstår, at de tilforn har udgivet slig nannest til præsten, førend den nye reces er udgået, og efterdi samme reces ikke formener præsten den sædvanlige nannest, han tilforn nydt har, og Mikkel Pedersen (fejl for Mikkel Andersen) og PM, som hr. Jacob slig rente forholdt har, derfor er delt blevet, da ved vi ikke dem af samme dele at kvit dømme, førend de retter for sig, som det sig bør".

109r-110r

(76)

L A N D S T I N G D E N 1 2 . A P R I L 1 6 1 7

Dommer: Iver Juul.

Landstingshører: Gunde Skrifer.

Laurids Nielsen i Ørskov (Ørriidslev s.) havde på kongens vegne hidkaldt

Vor h.s sandemænd, for at de skulle udlægge Mikkel Andersen i Grumstrup (Vedslet s.) hans bane.

Tv. af Vor ht. 19. marts 1617: MA var i en stue i Assendrup (Vedslet s.) kommet i trætte med Søren Ibsen i Blegind om, hvem af dem der var bedst til at bruge et værge. SI havde et draget værge i hånden, hvormed han tilføjede MA de sår, hvoraf han døde. SI var siden bortrømt og havde derved vedgået drabet.

Vor h.s 8 sandemænd gjorde, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, deres ed "og udlagde SI at være MAs bane og svor ham manddød over og fra hans fred".

110v-111r

(77)

Niels og Søren Munk havde sagsøgt Ernst Diede til betaling af erstatning for brugen af en søsterlod af Mølgård (Havbro s.), som de havde købt af Niels Mund.

Ved sit brev af 3. aug. 1616 havde ED forpligtet sig til at betale NM og SM vederlag for brugen af ovennævnte søsterlod af Mølgård inden den 18. sept. Da han ikke gjorde dette, blev han sagsøgt ved Års ht., som 7. jan. 1617 dømte ham til at betale det, han skyldte i henhold til sit brev. På samme ht. æskede NM og SM derpå 400 rdl. af ED til erstatning for brugen af den af dem erhvervede søsterlod og for deres sagsomkostninger.

NM og SM krævede ht.sæskningen bekræftet ved lt.sæskning.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne ht.sdom ikke "wunderscheeder", huor mange penge, korn el. andet ED burde at betale el. lide æskning for, da finder vi efter sådan lejlighed bemeldte dom og æskning at være, som de udmønte og uudgivne var, og sagen til ht. igen at komme og fogeden, når det for ham lovligt indstævnes, dem imellem at dømme og navnligt omkende, hvor meget ED med rette kan findes skyldig at være, der han bør at lide æskning og tiltale for".

111r-114r

(78)

Thomas Jensen Kotte havde sagsøgt Christen Mikkelsen i Skørping, der var hans (halv)søsters Mette Poulsdatter i Roskildes arving, til betaling af hendes gæld.

Tv. af Hellum ht. 7. sept. 1602: Det bevidnedes, at CM havde fragået arv og gæld efter MP og hendes mand Peder Jensen.

Tv. af Hornum ht. 17. okt. 1613: Det bevidnedes, at MP (for mange år siden) havde arvet sin fader, og at CM senere arvede hende og beholdt arven "i hans faders bo hos sig".

CM krævede sidstnævnte tv. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu fremlægges tv. bemeldte CM at have ladet vedersige arv og gæld efter PJ og MP, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende bemeldte vidne, som siden om for:ne arv vundet er, så noksomt, at det bør nogen magt at have, imedens for:ne vedersigelsesvidne stander uryget".

114r-115r

(79)

L A N D S T I N G D E N 2 6 . A P R I L 1 6 1 7

Dommere: Iver Juul, Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Lensmanden på Silkeborg havde ladet Hids h.s sandemænd hidkalde, for at de skulle udlægge barnet Jacob Lauridsen i Balle dets bane.

Tv. af Hids ht. 8. apr. 1617: Det ene af de hornede får, der gik løse i salset, havde skudt barnet i en kedel med kogende kålsuppe, der stod på gulvet. Anden dagen derefter døde barnet.

Hids h.s 8 sandemænd gjorde, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, deres ed og, "eftersom de selv sanden har udspurgt, udlagde de JL af våde og vanlykke af for:ne får at være skudt i kedlen og det at være til bane og livs lagt".

115v-116r

(80)

Borger i Varde Niels Andersen Hedebo havde sagsøgt Peder Ibsen i Århus for gæld.

NAH appellerede en af Århus byt. afsagt dom og krævede det tv., hvorpå dommen byggede, kendt magtesløst. Sagen havde været opsat i 6 uger.

Lt.s dom: "Da efterdi samme sag findes efter PIs skudsmål i 6 uger, som er til i dag at være opsat, og ikke PI nu er mødt med samme vidne og dom el.nogen på hans vegne ham lovligt at undskylde efter opsættelsens lydelse, finder vi efter sådan lejlighed bemeldte vidne og dom ingen magt at have".

116v-117v

(81)

Lensmanden på Hald havde ved sin ridefoged hidkaldt Lysgård herreds sandemænd, for at de skulle sværge om hærværk, Anders Nielsen i Almind havde begået i sin stedfader Anders Skrædders gård i Vranum (Almind s.).

Tv. af Lysgård ht. 14. april: Synsmænd havde den dag 3 uger set vindu-

er i ASs stuehus, som var slået ind.

AN mødte og bekendte, at det var ham, der havde slået vinduerne ind.

Efter at der var sat fyldning på sandemændene, af hvilke to dog nylig var afgået ved døden, medens to var syge, svor de AN hærværk over.

117v-118r

(82)

Unge Niels Andersen i Sminge (Voel s.) havde anklaget Anders Nielsen Vester-gaard i Horn (Tvilum sogn) for sår og skade, han havde tilføjet ham.

Tv. af Tvilum bt. 7. okt. 1616: Det bevidnedes, at AN under et skænderi med NA tog til sin kniv, men at andre lagde sig imellem, så han ikke fik den draget og gjort NA noget sår el. skade.

Tv. af samme bt. 23. okt. 1616: Det bevidnedes, at AN ved samme lejlighed da NA bøjede sig hen over bordet, slog ham i hovedet med sin næve. Hvad han havde i hånden, vidste vidnerne ikke. - Tv. af samme bt. 23. sept. 1616: Synsmænd erklærede, at NA havde et knivslag under sin venstre arm og en stor bule i hovedet.

Lensmanden på Silkeborg krævede ved sin ridefoged Hans Grimersen tv. af 7. okt., medens AN krævede tv. af 23. okt. dømt magtesløst. - "Derhos blev tilkendegivet hovedsagen om for:ne bardag at være afstillet og AN for samme lovmål at være kvit ladt".

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises AN samme bardag at have afstillet og derfor for lovmål at være kvit ladet, deslige efterdi, da vi samme vidner på begge sider har ladet læse og overse, kunne vi ikke kende dem imod hinanden at være vundet og fordi ikke vide os på dem at dømme".

118v-121v

(83)

Hans Madsen, foged på Stensballegård, havde sagsøgt Karl Lauridsen i Vrigsted for sår og skade, han havde tilføjet ham, specielt for hug, han på uærlig vis havde givet ham bagfra.

Tv. af Horsens byt. 30. april 1616: Vidnerne havde set, at KL og HM var gået løs på hinanden med deres værger. HM var faldet næsegrus i rendestenen, og medens han lå der, huggede KL ham bagpå med sit værge. Synsmænd havde set, at HM havde forskellige stiksår, og at hans trøje var gennemhugget bag på den venstre skulder.

Lt.s dom: "Så og efterdi en part for:ne vidnesbyrd nu er mødt på deres egne og deres medbrødres vegne og med helgens ed og oprakte fingre været samme deres vidne bestændige, og deres vidne med syn og gjort gerning bestyrkes, og ingen vidnesbyrd KL derimod fremlægger, med hvilke han samme vidne ryge og tilbagedrive kan ikke sandru at være, da ved vi efter sådan

lejlighed ikke imod samme vidne, syn og klage at sige el. magtesløse dømme, og efterdi bemeldte vidnesbyrds vidne, som nu er ved magt fundet, formelder KL at have hugget og stukket bag på HM, da han lå på jorden, kunne vi ikke kende KL samme gerning så ærligen at have gjort, som det sig burde".

122r-124v

(84)

Reinholt Møller ved Silkeborg havde anklaget borger i Arhus Jørgen Andersen Skrædder og Peder Andersen i Voel for krænkelse af husfreden.

Tv. af Gern ht. 21. dec. 1616: Brun Smed og Anders Jørgensen, der tjente på Silkeborg, bevidnede, at JAS og PA den 15. nov. havde yppet kiv i RMs hus, men da RM havde bedt dem ikke gøre noget parlament, var de gået deres vej. Lidt senere vendte de tilbage og begyndte på ny at trættes med de tilstedeværende. JAS havde taget en kniv og truet RM med, at han ville bruge den til at røre i hans tarme, og da RM undveg og gik ind i et andet kammer, tog PA RMs værge, som hang ved hans seng, og udæskede ham til at slås med sig (129v f.).

Nævningekendelser af Gern ht. 21. dec. 1616 og snapsting 1617: 12 nævninger svor JAS og PA husfred over (127v).

JAS og PA krævede ovennævnte tv. og nævningekendelser dømt magtesløse.

Et af Jørgen Frederiksen i Abildskov (Funder s.) m.fl. aflagt vidne var indstævnet, men blev ikke fremlagt.

Lt.s dom: "Så og efterdi BS og AJ udtrykkelig har vundet, at, efter at JAS og PA har været udganget af huset, er de igen indkommet, og JAS at have nappet en kniv og truet RM dermed, og PA at have taget RMs værge og ham udæsket, og ingen vidnesbyrd JAS derimod fremlægger således ikke jo at være tilganget, som omvundet er, da ved vi ikke imod samme vidne eller for:ne klage, derefter gjort er, så vidt den dermed bestyrkes, at sige el. magtesløse dømme, og efterdi for:ne nævninger efter bemeldte vidner har JAS og PA husfred oversvoret, ved vi ikke nogen årsag el. tilfald dem for samme deres ed og tog at kunne fælde, medens efterdi JFs og hans medfølgers vidne ikke fremlægges, bør det ingen magt at have, indtil hvem der har udi at sige stævner, på ny lovligt kommer med det vidne og vil være i rette".

125r-128v

(85)

Lensmanden på Skanderborg havde sagsøgt Karen Jeppes i Katstrup og hendes sønner Eske, Jørgen og Mikkel Jepsen for hugst til upligt i deres selvejerbondeskov, som lå i kongens frihed og vildtbane.

Tv. af Vor ht. 17. maj 1615: Ridefogeden Niels Grøn havde nedlagt for-

bud mod, at KJ og hendes sønner huggede i deres skov til upligt.

Tv. af samme ht. 19. febr. 1617: I et af gårdens skovskifter havde synsmænd talt 104 ege- og bøgestubbe og kun 3 træer, der ikke var fældet, og i et andet skovskifte havde de talt 2400 stubbe og nogle træer, som ikke var fældet.

Dom af samme ht. 26. marts 1617: "Efterdi det befandtes KJ og hendes børns skove af forsæt til upligt og ubillig vis at have forhugget og fast i grunden ødelagt, så det ikke kunne hedentydes slig skovhugst at være sket til KJ el. hendes børns nødtørft ..., da vidste fogeden ikke andet derom at kunne omkende, end at de derfor burde at stande til rette, som vedbør".

Lensmanden havde ved ridefogeden NG indanket ovennævnte dom til stadfæstelse.

Lt.s dom: "Så og efterdi bevises med tv. KJ og hendes sønner strengeligen at være forbudt bemeldte skovskifter til upligt at forhugge, og for fogeden er bevist med synsvidne mange og adskillige træer i begge for:ne skovskifter at være hugget og afført og den ene skov Kohave på 3 træer nær og den anden Lundeskov aldeles uden nogle få tal træer at være ophugget, så deraf forfares slige mangfoldige træer ikke til KJ og hendes børns gårds bygnings og ildebrands fornødenhed at være kommet el. hedenvendt, og fogeden fordi har tildømt dem derfor at stande til rette, ved vi ikke imod hans dom at sige, førend K.M. med menige Danmarks riges råd anderledes derom forordner".

128v-130v

(86

Lensmanden på Skanderborg havde sagsøgt selvejergårdmand Jep Enevoldsen i Bleld (Nebel s.) for ulovlig skovhugst.

Tv. af Voer ht. 19. febr. 1617: Synsmænd havde set, at der var 600 ege- og bøgestubbe i JEs lodder i Bleld skov.

Dom af Voer ht. 26. marts 1617: "Efterdi for fogeden bevises med tv. JE at skal have hugget hans skov til upligt, vidste fogeden ikke andet derom at kunne kende, end at han derfor burde at stande til rette, som vedbør".

Lensmanden krævede ved Niels Grøn i Borup (Katstrup s.) denne dom stadfæstet.

Skøde af Voer ht. 5. juni 1616, hvorved JEs broder afstod halvdelen af hans påboende gård til ham. Skødet havde ikke været forelagt h.fogeden i forbindelse med denne sag.

Lt.s dom: "Så og efterdi af for:ne skøde forfares, det ikke at være

endnu et år siden, JE bekom samme gård, som bemeldte skovskifter er tilliggende, og ikke bevises bemeldte træer, for:ne synsvidne om bemelder, siden den tid at være hugget og afført, og for:ne skøde ikke var for fageden, da han dømte, da finder vi efter sådan lejlighed denne hans dom at være, som udømt var".

131r-132r

(87)

Sag om arv efter Christen Andersen i Veddum (Skelum s.) anlagt af Christen Sørensen Skrædder i Svanfolk (Skibsted s.) mod Søren Jensen i Veddum.

Brev af 20. juni 1602 og tv. af Hinsted ht. 11. juli 1602, hvorved CA fledførte sig til sin stedsøn SJ.

CSS krævede dette brev og dette tv. kendt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi loven medfører, at hvo, som sig vil fledføre, han skal først lovbyde sig og sine penge til dem, ham skal arve, og efterdi CA i så måde ikke findes lovligen med sit gods lovbudt, da finder vi efter sådan lejlighed samme fledføringskundskab og -vidne ingen magt at have".

132r-133r

(88)

Sag om gods, der på skiftet efter Lars Christensen Brygger i Grønning (Vilsted s.) var udlagt sal. Erik Mortensens søn i Ravnstrup (Løgsted s.), men som (enken) Inger Andersdatter og (hendes anden mand) Jon Villumsen i Grønning forholdt ham.

Tv. af Slet ht. 23. jan. 1617: Det bevidnedes, at anden dag efter skiftet hentede to mænd nogle af de dyr, der var udlagt til EMs søn, medens IA beholdt 2 køer.

JV krævede dette tv. kendt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme vidne ikke bemelder på nogen enkende visse år, dag el. tid, når IA skulle have beholdt samme to køer, som omvundet er, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne så noksomt, at det bør nogen magt at have".

133v-134r

(89)

Sag om Rasmus og Sten Stensens arv efter deres fader Sten Hoffmann i Randers, som deres moder Maren Stens anden mand Mourids Mouridsen, borger i Randers, ikke ville udbetale til deres formynder, byskriver Frands Rasmussen i Randers.

Tv. af Randers byt. 7. maj 1614: FR havde ladet MM fordele. - Brev udstedt af MM 16. juli 1614, hvorved han forpligtede sig til at udbetale

arven inden en måned el. forblive i ovennævnte dele.

MM krævede fordelingskendelsen og sit brev dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi MM i sit underskrevne brev har sig tilforpligtet at forskaffe FR nøjagtig vederlæggelse for samme børns fædrene arv efter skiftebrevets indhold inden den månedsdag el. at blive i for:ne dele, og ikke bevises MM samme sin forpligt at have holdt og efterkommet, da ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

134v-136r

(90)

Christen Sørensen Holm i Vejrumbro (Vejrum s.) havde sagsøgt Jens Jensen i Vejrum, som han krævede dømt til at tilbagelevere et af CSH udstedt brev og efterkomme sit eget brev "på nogle stolper".

CSH havde 1. maj 1616 erhvervet en uendelig lt.sdom, der tog hans påstande til følge. Denne dom fordrede JJ underkendt.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom ikke lyder længere el. ydermere, indtil sagen bliver stævnet på ny, og det nu sket er, da bør den ikke at komme JJ til nogen forhindring, og efterdi denne sag, om JJ bør CSH hans brev igen at levere, el. og om han ham nogen uret har gjort el. ej, ikke til JJs værneting er ordelt, finder vi den did at komme, og der gå om så meget, som lov og ret kan findes".

136r-136v

(91)

Lars Nielsen Lillebonde, der havde været borger i Nykøbing Mors, men nu var borger i "Opslag" og boede på "Braganis" i Norge, havde sagsøgt Anders Christensen, borger i Nykøbing Mors, som han beskyldte for at have haft legemlig fællig med hans hustru Anne Eriksdatter både før og efter, at han drog fra hende, m.m.

AE tilstod 24. juli 1616 på Løgstør bt., at LNLs beskyldning var rigtig, men fragik sin tilståelse 1. okt. samme år på Mors Nørre ht. Derefter havde AC erhvervet nogle uendelige domme, der frikendte ham for LNLs beskyldninger.

LNL krævede ved Jens Nielsen i "Westerstrette" tv. af Løgstør bt. stadfæstet og tv. af Mors Nørre ht. kendt magtesløst. JN fremlagde førstnævnte tv. og et andet tv. udstedt af Løgstør bt. samme dag, ifølge hvilket han på LNLs vegne havde givet last og klage på AC for den af AE tilståede gerning.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu fremlægges det borgervidne, JN over bemeldte AC efter samme tv. til Løgstør bt. udganget forhvervet har, og det kla-

gevidne ikke og findes stævnet og kaldet, da ved vi ikke i samme sag at dømme, førend bemeldte klage lovlige stævnes og kaldes, og da gå om så meget, som lov og ret kan findes".

137r-138v

(92)

L A N D S T I N G D E N 1 0 . M A J 1 6 1 7

Landstingshører: Gunde Skriver.

Thomas Nielsen i Tøttrup (Sønderup s.) havde sagsøgt Niels Christensen Bonde i Sønderup og hans broder Christen Christensen (Skrædder i Skivum), fordi de havde tilføjet ham sår og skade i og uden for Christen Jensens hus og gård i Tøttrup.

NCB krævede et tv. af Hornum ht. 24. marts 1617 og nogle nævningekendelser dømt magtesløse. - Sagen blev opsat i 14 dage.

139r-140r

(93)

En af de sandemænd, der havde været syge, da Lysgård h.s sandemænd for 14 dage siden havde svoret Anders Nielsen i Almind hærværk over, mødte og tiltrådte de andre sandemænds ed.

140v

(94)

L A N D S T I N G D E N 2 4 . M A J 1 6 1 7

Dommer: Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Mads Nielsen i Kovsted havde hidkaldt Støvring h.s sandemænd, for at de skulle sværge manddød over Peder Pedersen i Råsted, der havde slået hans søstersøn Bo Christensen i Kovsted ihjel.

Tv. af Støvring ht. 1. maj og Nørhald ht. 6. maj 1617: Det bevidnedes, at PP ville tage nogle øg, der gik i Råsted enge, medens BC ville genne dem fra ham. PP havde slået til BC med en svøbe og ramt hans hat. Derefter havde BC slået PP med en kæp; men PP havde grebet kæppen og tilføjet BC det slag i siden, hvoraf han døde.

Støvring h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd "og svor PP manddød over og fra hans fred for BC, han ihjelslog, eftersom han er vejet og rømt samme gerning".

140v-142r

(95)

Rasmus Jørgensen i Høver (Storring s.) havde hidkaldt Gern h.s sandemænd, for at de skulle udlægge hans søster Elle Jørgensdatter i Vissing (Venge s.) hendes bane, som Jens Rasmussen sammesteds slog ihjel.

Tv. af Gern ht. 10. maj 1617: Under et slagsmål i Vissing havde EJ søgt at lægge sig imellem de stridende, da JR kom løbende af sin gård med en buløkse og huggede til hende under hendes skulder, så hun straks faldt død til jorden.

Gern h.s sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde JR at være EJs bane og ham hende sagesløs at have af dage taget og derfor svor ham fra hans fred".

142r-143v

(96)

Lensmanden på Ålborg slot havde ved Morten Jensen i Lyngbjerggård (Øster Hornum s.) hidkaldt Hornum h.s sandemænd, for at de skulle udlægge Peder Lauridsen Hyrde i Volstrup (Øster Hornum s.) hans bane.

Tv. af Hornum ht. 5. og 19. maj 1617: PLH havde deltaget i et gilde i Møllegård (Øster Hornum s.) og drukket meget øl og brændevin. Da han gik ud ad døren, stødte han panden mod karmen, og straks han kom ud, faldt han omkuld og døde med det samme el. kort tid senere. Ingen havde gjort ham fortrød.

7 af Hornum h.s sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde PLH af drukkenskab og ulykke at være omkommet og det at være ham til bane og livs lagt". Den 8. sandemand var syg.

143v-145v

(97)

Mette Jensdatter i Termestrup (Hvilsager s.) havde sigtet Rasmus Jensen i Søby for at være fader til hendes barn.

31. marts 1617 havde RJ (på Sønderhald ht.) selvtolvt frasvoret sig MJs sigtelse. - Denne ed krævede hun dømt magtesløs, fordi en af mededsmændene var fledført, og en anden boede uden for herredet. - Sagen blev opsat til lt. efter pinse.

146r-146v

(98)

Iver Lykke til Havnø havde sagsøgt 10 mænd i Ålsrode (Ålsø s.), fordi de ikke ville svare ham skyld og landgilde, ægt og arbejde.

Indførselsbrev af 13. maj 1616: For de penge, hvorfor IL havde kautioneret for Gert Bryske, blev han af gode mænd indført i de ejendomme, o-

vennævnte 10 mænd havde fæstet, "så vidt godset var bedre, end Mogens Lykke havde annammet for".

Uvist hvilken dato afstod GB Katholm til sin broder Trud Bryske, som ved skøde af 4. juni 1616 afhændede gården med tilliggende gods til Albert Skeel (landsarkivet i Viborg, Katholm godsarkiv, pergament).

Kongens og rigens råds dom, år og dato ikke anført: Efterdi "GB ikke har været noget lovmål, forfølgning, æskning el. dom overganget, så han ikke kunne være mægtig sit gods at afhænde den tid, han har solgt og skødet hans broder TB Katholm gård og gods efter et "lovformeligt underskrevet og forseglet skøde, og efterdi "vi befinder, at GB til den tid selv havde samme gård og gods i possession, da sagde vi derpå således af for rette, at alt hvis gods, som har fulgt TB efter for:ne skøde og ikke tilforn har været lovlig annammet efter rigtig forskrivning, det bør han at beholde, men hvis, som befindes tilforn, før skøde er ganget, at være til andre forpantet eller i andre måder afhændet og annammet, det bør enhver at beholde efter enhver sin forskrivelse, brev og bevisning. Dog dersom noget af for:ne gods, som i så måder for pant annammet er med rette, befindes at være bedre end det udlæg, hvorfor det er annammet, da bør hvis, over og bedre kan være, igen at afstås og udlægges og komme dem til bedste, som dertil lovligt kan være berettiget".

Dom af Katholm bt. 22. febr. 1617: "Efterdi IL tiltaler nogle af Katholms bønder for ægt og arbejde", som TB havde solgt og afhændet til AS, "og samme skøde om Katholms tilliggende gods og ejendom var for K.M. og Danmarks riges råd indstævnet og fundet ved sin magt, vidste fogeden ikke derom at kende, men satte den sag fra sig og ind for sin tilbørlige dommer".

IL krævede ved Gabriel Mouridsen i Mariager bt.s dom kendt magtesløs. Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi for fogeden har været i rette lagt bemeldte indførselsbrev IL i samme Alsrode-gods at være indført, der imod K.M.s og Danmarks riges råds dom på samme gods efter det skøde, tilforn derpå gjort og udganget, er, og fogeden fordi ikke har vidst sig dommer i den sag at være, medens den hensat for sin tilbørlige dommer, da kunne vi ikke kende hans ulempe derudinden at være".

146v-149r

(99)

Bertel Nielsen Markmand i Gern havde anklaget Peder Andersen i Grønbæk for at have "slået ham på ilden" og voldt ham sår og skade.

Tv. af Tvilum bt., dato ikke anført: Birkets sandemænd havde svoret PA vold over.

PA krævede sig dømt kvit af sandemændenes ed. - Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu fremlægges synsvidne, hvormed for:ne sigtel- sesklage og sandemændsed bestyrkes, ved vi ikke på bemeldte sigtelsesklage og sandemændsed at domme, førend for:ne synsvidne og lovlig stævnes og kal- des, og gå om så meget, som lov og ret kan findes".

149r-150r

(100)

Lensmanden på Ålborg slot havde sagsøgt Laurids Vilsen i Årup (Vindblæs s.) for restance med afgiften af Vilsted sogns konge- og kirketiende, som han havde fæstet.

Lensmanden havde ved lenets ridefoged Søren Jørgensen appelleret en dom af Slet ht., år og dato ikke anført.

Sagen blev opsat til lt. efter pinse.

150r-151

(101)

Sag om slagsmål i Tøttrup (Sønderup s.) mellem Christen Christensen i Ski- vum og Thomas og Christen Nielsen i Tøttrup.

CCs husbonde, lensmanden på Ålborg slot krævede ved Morten Jensen i Lyngbjerggård (Øster Hornum s.) et tv. af Hornum ht. 24. marts 1617 dømt magtesløst.

Sagen blev opsat til næste lt. efter pinse.

151r-151v

(102)

(Biskop i Viborg magister) Niels (Lauridsen Arctander) og efter hans død (1. nov. 1616 hans søn og svigersøn) magister Henrik Nielsen (Arctander), sognepræst i Selde, og hr. Jacob Jacobsen (Holm), sognepræst i Nykøbing Mors, havde sagsøgt Anders Jensen i Klotrup (Fjelsø s.) for resterende af- gift af tiende (af Fjelsø s.).

Dom af Rinds ht. snapsmandag 1616: "Fogeden vidste ikke andet derom at sige, end AJ burde for for:ne opskrifter, gæld og beskyldning kvit at væ- re, til så længe mester Niels el. nogen på hans vegne stævnedede (og) på ny mødte og vil være i rette".

Dom af samme ht. 12. febr. 1617: "Efterdi der ikke bevises med AJs brev og håndskrift noget at reste på for:ne tiende for:ne åring, og det var 15 el. 16 år siden, for:ne korn skulle stande tilbage, og ikke årligen at væ- re fordret og udkrævet efter recessen, og som landsdommernes dom om formeld- te, den dag fremlagdes, og ikke (sagsøgeren) fuldkommelig beskyldte AJ for samme rest, men beskyldte ham i tvivl, og mester Niels bekendte selv at ha-

ve undt AJ for:ne tiende for 9 byskæpper rug, 7 byskæpper byg og 3 byskæpper havre, som AJs brev om formelder, han mester Niels derpå givet har, og ingen kontrakt el. forligelse bevistes dem anderlunde imellem at være ganget om tienden i nogen måder, vidste fogeden ikke andet derom at sige, end AJ burde for sagsøgerens tiltale og beskyldning kvit at være, så længe for:ne ht.sdom og for:ne mænds brev stander uryget og ved fuld magt".

HNA og JJH havde ved Mogens Jensen i Bredegård (Ravnstrup s.) appelleret ovenstående ht.sdomme og bl.a. indstævnet det i den sidste dom omtalte brev, der var udstedt af nogle mænd i Fjelsø sogn. Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme brev, nu hidkaldet er, ikke fremlægges, finder vi det magtesløst at være, indtil hvem der har udi at sige stævne, på ny lovlig kommer her med bemeldte brev og vil være i rette, og efterdi samme første ht.sdom ikke er endelig, og den anden efter samme uendelige dom så og efter for:ne brev, som nu er undersøgt, findes at være funderet, da bør begge samme ht.sdomme ingen magt at have og sagen til ht. igen at komme og fogeden, når det for ham lovlig indstævnes, dem endelig imellem at dømme og adskille, som det sig bør".

152r-153r

(103)

Jep Sørensen i Tostrup havde anklaget Niels Lauridsen sammesteds for injurier.

Tv. af Rinds ht. 28. apr. 1617: Flere mænd bevidnede, at NL havde fremsat injurierende udtalelser om JS påskedag, da de gik fra kirke. NL havde været til vedermålsting og edelig benægtet at have sagt det, vidnerne påstod.

NL krævede ovenstående tv. dømt magtesløst og aflagde for lt. ed på, at han ikke havde brugt de ord, vidnerne tillagde ham.

Lt.s dom: "Så og efterdi NL ikke samme ord, for:ne vidne pålyder, for ting og dom har haft, og da straks tv. efter taget, el. fra sig med sit brev og segl bebrevet, medens dem til tinge, da vidnet imod ham vundet er, såvel som her i dag at have benægtet, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne og klage, derefter gået er, så noksomme og nøjagtige, at det kan komme NL til nogen forhindring".

153r-154v

(104)

Sag vedr. arven efter Anne Jensdatter i Hobro.

Dom af Års ht. 6. maj 1617: "Fogeden vidste ikke andet derom at sige, end Jesper Jensen" i Sondrup (Ulstrup s.) "jo burde at arve for:ne hans

søster, indtil nogen beviser nærmere arvinger til hende at være".

Kongens mundkok Simon Lange appellerede som værge for sin datterdatter Geske Christensdatter, der var AJs sønneatter, ved Christen Sørensen i Jelstrup (Havbro s.) denne dom.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme dom ikke er endelig, og CS beråber sig at ville bevise, AJ andre arvinger end JJ at have, da finder vi samme sag til ht. igen at komme og fogeden, når det for ham lovlige indstævnes, dem endelig imellem at dømme og adskille, som det sig bør, og denne dom ikke at forhindre ham, hvis han derudinden lovligen og med rette kan kende".

154v-155v

(105)

Anders Pedersen i Torup (Ulbjerg s.) og Christen Pedersen "Stersen" i København, men født i Sundstrup (Ulbjerg s.) æskede af Maren Nielsdatter i Torup og hendes børn Niels Gundesen og Maren Gundesdatter penge, adkomster på fast ejendom og løsøre, som deres afdøde mand og fader Gunde Ibsen i Torup skyldte dem el. havde haft i sit værge.

Tv. af Rinds ht. 12. maj 1617: Sagsøgerne fremlagde som grundlag for æskningen kun 3 af dem selv underskrevne fortegnelser over deres tilgodehavender.

MN krævede ved Christen Nielsen i Lundgård æskningerne kendt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi AP og CP ikke fremlægger brev, segl el. nogen nøjagtig bevisning på sådanne penge, boskab, varer og restance, som for:ne æskningsvidner pålyder, da finder vi efter sådan lejlighed samme æskningsvidner ingen magt at have".

156r-158r

(106)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 2 1 . J U N I 1 6 1 7

Dommere: Iver Juul, Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Thomas Knudsen i Trige havde hidkaldt Øster Lisbjerg h.s sandemænd, for at de kunne udlægge (hans broder) Anders Knudsen Spillemand i Mejlby, hans bane

Tv. af Øster Lisbjerg ht. 21. maj 1617: Lars Christensen Smed, der var til bryllup i Mejlby, ville lukke en dør med sit værge "dog skoen var af og bælgens sønder" derpå. AKS var imidlertid "til vanvare og af våde og ulykke" kommet i vejen for værget og fik deraf sin død og bane.

Øster Lisbjerg h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde for:ne gerning af LCS at være sket af våde og vanlykke, og derfor svor ham manddød over og til hans fred for AKSs død".

158r-159r

(107)

Lensmanden på Silkeborg havde ved slotsskriveren Christen Rasmussen hidkaldt Vrads h.s sandemænd, for at de kunne udlægge Niels Pedersen i Kolpensig (Vrads s.) hans bane.

Tv. af Vrads ht. 11. juni 1617: Det bevidnedes, at NP under skovarbejde i Virklund skov var blevet dræbt af et træ, der blev fældet.

De 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde NP af våde og vanlykke af for:ne træ at være i-hjelslaget, og det ham til bane og livs lagt".

159v-160r

(108)

Lensmanden på Silkeborg havde ved slotsskriveren Christen Rasmussen hidkaldt Lysgård h.s sandemænd, for at de kunne Peder Ibsen el. Jepsen i Elkær (Vinderslev s.) hans bane.

Tv. af Lysgård ht. 2. juli 1617: PI var fundet død i Grågård sø sammen med hesten, han havde redet på. Der var intet, som tydede på, at han havde været udsat for voldelig overlast.

7 af sandemændene gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde PI af våde og vanlykke i samme sø at være druknet og omkommet".

160v-161r

(109)

Lensmanden på Dronningborg havde ved Christen Andersen i "Rest..." hidkaldt Sønnerlyng h.s sandemænd, for at de kunne sværge Peder Christensen Lavrbjerg i Bjerregrav hærværk over, som han havde forøvet Mads Ibsens ejendom samme-steds.

Tv. af Sønnerlyng ht. 3. juli 1617: Da en karl, som PCL forfulgte ind i MIs kålgård, søgte tilflugt i MIs sals, havde PCL slået MIs kålgårdsdør ned og stødt en fjæl af den.

De 8 sandemænds gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og svor PCL hærværk over".

161v-162r

(110)

Villum Hansen, borger i Randers, havde krævet Jens Hansen Baj i samme by dømt til i henhold til sit brev og håndskrift at betale ham de 600 rdl., han skyldte ham, i rede penge og ingen anden vare.

Randers byt.s dom af 30. sept. 1616: "Efterdi det var godtfolk vitterligt, at JHB såvel som andre flere dette år havde forlist en stor sum penge for deres Øksen, hvorover han til det højliggen havde været forårsaget både at sælge og forpante af hvis ejendom og gods, ham tilhørte, at betale på sin bortskyldige gæld med", så at han ikke kunne afstedkomme at betale VH samme gæld med rede penge, men havde tilbudt at aflægge gælden til VH "både med penge, klæde og anden god vare, hvis JHB kunne afstedkomme, vidste fogeden efter sligt tilfald fordi ikke rettere derudinden at sige, end JHB burde jo samme forberørte gæld at rette for sig til VH at betale med penge og gode varer el. ham derfor at lide tiltale, som vedbør".

Lt.s dom: "Så og efterdi samme byt.sdom ikke er endelig, bør den at være som udømt var, og sagen til Randers byt. igen at komme og fogeden, når det for ham lovlige indstævnes, dem endelig imellem at dømme og adskille, som det sig bør".

162r-163r

(111)

Hf. i Gern h. Jesper Pedersen havde sagsøgt Peder Nielsen i Farre (Sporup s.), fordi han i sin gård havde forulempet ham og hindret ham i at udføre, hvad der var hans embedspligt.

Tv. af Gern ht. 12. apr. 1617: 4 nævninger "har gjort deres ed og beder dem Gud til hjælp, at de har ledt og spurgt og efter JPs hf.s klage og vidnesbyrds lydelse, de hørte for dem, at PN i Farre har overfaldet JP i for:ne PNs gård, da han var i hans gård og skulle gøre sal. ... Sørensens efterleffuerske høstru fuldmechtige loug for gæld, han var hende skyldig efter delsvidnes lydelse, med mange utilbørlige skændselsord truet og undsagt ham og søgte ham med en økse, så han ikke kunne gøre loven, hvilket han ikke ville benægte, og efter klage og vidnesbyrds lydelse, de hørte for dem den (tid), da svor de PN i Farre gårdfred over derfor". - 26. apr. tiltrådte de to resterende nævninger denne ed.

Da PN ikke havde rettet for sig eller stillet borgen før der var gået 6 uger, krævede lensmanden på Silkeborg ved slotsfogeden Christen Rasmussen ham dømt fredløs. - PN mødte og tilbød at betale sine bøder.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med tingsvidner PN til Gern ht. at være gårdfred oversvoret, som findes 40 marks sag at være, og seksugersdag og mere siden forløbet er og ikke han har budt sæt el. rettet for sig, da ved vi ikke andet derom at sige end recessen derudinden at følge for:ne PN

at fare som andre fredløse mænd".

163v-164v

(112)

Fru Anne Friis sal. Gert Rosenkrantz' til Stensballegård havde sagsøgt Karl Lauridsen i Vrigsted, fordi han havde taget hendes båd på Stensballe land og var sejlet over Sundet til Horsens land uden hendes vilje og minde.

Efter at AF 27. juli 1616 havde ladet KL fordele ved Stensballe bt., havde han udstedt et pante- el. købebrev på sin gård i Horsens, som han 18. febr. 1617 skødede til Niels Lassen, borger i Horsens. NL havde før skødets udstedelse erhvervet et tv., som beviste, at han forgæves havde æsket, om nogen tidligere havde lade KL fordele.

AF krævede ved Mikkel Blymester i Grejs ovennævnte pante- el. købebrev, skøde og tv. dømt magtesløse. - Skødet, men ikke pante- el. købebrevet og tv.et blev fremlagt.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med delsbrev KL at have været delt og lovforvundet, da han NL samme skøde gjort har, da finder vi efter sådan lejlighed for:ne skøde magtesløst at være, og efterdi bemeldte købe- el. pantebrev såvel som for:ne tv. ikke nu fremlægges, bør de ingen magt at have, indtil hvem der har udi at sige stævne, på ny lovlig kommer her med samme brev og tv. og vil være i rette".

164v-166r

(113)

Lensmanden på Silkeborg havde sagsøgt Maren Sørensdatter i Balle og hendes søster, der også hed Maren Sørensdatter og boede i samme by og gård, fordi de ikke havde ført tilbørligt tilsyn med den enes barnebarn Jacob Lauridsen og derved været årsag til dets død.

Tv. af Hids ht. 8. apr. 1617: De to MS bevidnede, at af de to får, der gik på salsgulvet, havde det ene, som var hornet, skubbet JL i en kedel fuld af hed "søed", der stod på salsgulvet. Vidneudsagnet bekræftedes af det, barnet havde sagt til sin bedstefader Christen Lauridsen, før det døde.

Lt.s brev af 26. apr. 1617: Hids h.s sandemænd havde gjort deres ed, "og eftersom de selv sanden havde udspurgt, udlagde de JL af våde og vanlykke af for:ne får at være skudt i kedlen, og det at være ham til bane og livs lagt".

Lensmanden på Silkeborg havde ved slotsskriveren Christen Rasmussen appelleret sandemændenes tog, idet han gjorde gældende, at vidnerne havde vidnet i deres egen sag. Vidnerne var mødt og bekræftede under ed deres

vidnesbyrd.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne vidnesbyrd nu er mødt og med helgens ed og oprakte fingre været deres vidne bestændige således i alle måder at være tilganget, som de vundet har, og ingen vidnesbyrd derimod fremlægges, med hvilke det ryges og tilbagedrives kan ikke sanddru at være, da ved vi ikke imod samme vidne at sige el. magtesløst dømme, og efterdi for:ne sandemænd efter bemeldte vidne, og som de selv sanden havde udspurgt, har udlagt JL af våde og vanlykke af for:ne får at være skudt i kedlen og det at være ham til bane og livs lagt, kunne vi ikke finde nogen årsag el. tilfald dem for samme deres ed og tog at fælde".

166v-168r

(114)

12 nævninger af Veggerby sogn havde på Hornum ht. svoret Sindet Christensdatter Væverkone i Brasted (Veggerby s.) kirkenævn over for trolddomssager. SCs husbond fru Hilleborg Daa sal. Jørgen Skrams til Tjele krævede ved Anders Simonsen i Vammen nævningeeden stadfæstet. - Sagen blev opsat en måned.

168v

(115)

Laurids Ebbesen til Tulstrup (Sall s.) fragik ved Peder Pedersen i Folby arv og gæld efter sin hustrus broder Henning Gøje, der var død den 11. maj.

169r

(116)

Thomas Nielsen i Tøttrup (Sønderup s.) havde sagsøgt Christen Christensen Skrædder i Skivum og hans broder Niels Christensen Bonde i Sønderup, fordi de havde tilføjet ham sår og skade i og uden for Christen Jensens hus og gård i Tøttrup.

Tv. af Hornum ht. 24. marts 1617: Det bevidnedes, at der den 9. marts havde været barselsgilde i CJs gård. Da TN ville gå hjem fra gildet, havde CCS og NCB hugget til ham med en økse inde i CJs hus mellem stue- og fremmersdøren, hugget knoppen af hans væge med øksen og slået ham med en vognkæp i CJs gård og kastet to sten efter ham uden for gården. Dette vidneudsagn bekræftedes af de synsmænds vidne, som havde besigtiget TNs sårsmål. Endelig lod CJs og TNs husbond Niels Krabbe til Torstedlund samme dag give last og klage på de to brødre, fordi de havde uførmet CJs indbudte gæster i hans hus og gård (170v-172v).

Tv. af samme ht. 7. apr. 1617: Niels Christensen i Bravlstrup (Sønderup s.), Niels Pedersen og deres medbrødre 11 husfredsnævninger så og Christen Pedersen i Torsted (Årestrup s.), Peder Christensen og deres medbrødre gårdfredsnævninger havde svoret CCS husfred og gårdfred over. - Tv. af sam-

me ht. 14. apr. 1617: Niels Jensen i Munkholm (Sønderup s.) og hans medbrødre husfredsnævninger havde svoret CCS husfred over.-Tv. af samme ht. 7. apr. 1617: Lars Andersen i Volstrup (Ø. Hornum s.), Christen Andersen og deres medbrødre husfredsnævninger så og Jens Nielsen i Dalum (Suldrup s.), Niels Pedersen ibidem og deres medbrødre gårdfredsnævninger havde svoret NCB husfred og gårdfred over, som han havde gjort i CJs hus og gård. - Tv. af samme ht. 14. apr. 1617: Lars Lauridsen i Hornum (Ø. Hornum s.) og hans medbrødre havde svoret NCB husfred over (172v-173r).

CCS var kongens tjener. Derfor havde lensmanden på Ålborg slot ved ridefogeden sammesteds Jacob Vognsen samt NCB på egne vegne krævet tv. af 24. marts, den i forbindelse hermed fremsatte sigtelse og nævningekendelserne dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne vidnesbyrd nu er mødt og med helgens ed og oprakte fingre været samme deres vidne bestændige, og for:ne vidne med synsvidne bestyrkes og bekræftes gerningen gjort at være, og ingen vidnesbyrd derimod fremlægges, med hvilke for:ne vidne ryges og tilbagedrives kan ikke sanddru at være el. bevises CCS og NCB på andre steder, da sligt skal være sket, at have været, ved vi ikke imod for:ne vidne, syn, sigtelse og klage, som med hinanden befæstes, at sige el. magtesløse dømme, ⁽¹⁾og efterdi recessen formår det husfred og gårdfred at være, om nogen med rådet råd kommer til gårde og der ufører husbonden, hustru, hjon el. gæst, og sligt af CCS og NCB med rådet råd gjort at være ikke for os er blevet bevist, bonden i gården for:ne CJ ikke heller i de måder og efter loven på nogen af dem at have klaget så noksomt, som det sig burde¹⁾, da finder vi NCB og CCS af for:ne husfred og gårdfred kvit at være". - Overstreget og erstattet med det ved ⁽¹⁾ og ¹⁾ markerede afsnit: "og efterdi loven formelder landbo at være selv husbond for sig, og at på ham må man hærværk gøre og på bryde, fordi at hvad der gøres på den gård, der bryden ibor, det er bondens kære, end gøres noget på brydens lemmer el. hans kone el. børn, da må bryden selv dele det uden hans husbond, og efterdi ikke bevises bonden at have klaget sig imod loven at være sket husfred". - Efter domskonklusionen står der en anden, som imidlertid er overstreget, nemlig: "Og efterdi for:ne vidne indeholder dem bardag i CJs gård at have gjort, og nævninger derfor har NCB og CCS gårdfred oversvoret, ved vi ikke imod samme deres ed at sige".

169v-173v

(117)

Søren Christensen i Ejstrup (Asferg s.) havde sagsøgt Peder Pedersen, hans broder Christen Pedersen, Christen Villumsen, Anne Christensdatter, Anne

Pedersdatter og Kirsten Jensdatter sammesteds, fordi de havde forfulgt ham med økse, fork og sten, og fordi de lod deres øg græsse på hans jord.

13. og 20. maj 1617 havde SC på Nørhald ht. fremsat sine klagemål, og den 20. maj havde hans hustru Elle Jensdatter bevidnet ovennævnte forfølgelse.

PP krævede klager og vidnesbyrd dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi det befindes at være SCs egen hustru, som for:ne vidne vundet har, og i så måde vildig, tilmed ikkun en persons kundskab, som regnes for intet vidne, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme hendes enige vidne så noksomt og nøjagtigt, at det bør nogen magt at have, og efterdi for:ne klage el. sigtelse ikke gøres bevislig, bør de ikke komme PP el. hans broder til hinder el. skade i nogen måde".

174r-176v

(118)

Peder Pedersen i Ejstrup (Asferg s.) havde sagsøgt Søren Christensen for injurier og for at have udæsket ham med en fork og en økse.

Han fremsatte sin sigtelse på Nørhald ht. den 13. maj 1617 og søgte at bevise dens rigtighed ved vidnesbyrd aflagt af 3 mænd på samme ht. den 20. maj.

SC krævede PPs sigtelse og de 3 mænds vidnesbyrd dømt magtesløse. - De 3 vidner var indstævnet for lt., men mødte ikke.

Lt.s dom: "Da efterdi for:ne tre vidnesbyrd findes i egen person hidstævnet og kaldet at være deres vidne at forklare, og ikke de er mødt til gensvar el. nogen på deres vegne dem at undskylde, finder vi dem for deres hjemmesiddelse og uhørsom(hed) hver til deres tre mark fældet og deres vidne såvel som for:ne klage ingen magt at have, indtil hvem der har udi at sige stævne, på ny lovligt kommer her og vil være i rette".

176v-178r

(119)

Mette Jensdatter i Termestrup (Hvilsager s.) havde sagsøgt Rasmus Jensen i Søby og beskyldt ham for at være fader til hendes barn.

Tv. af Sønderhald ht. 10. febr. 1617: MJ erklærede, at RJ havde ligget hos hende i 1616, dengang man såede byg, og han havde murende på Søby kirke

Tv. af samme ht. 31. marts 1617: RJs 2 lovhøringer har for 8 mænd vidnet og kundgjort "med oprakte fingre og helgens ed, at de hos var der på Hald ht. for tingsdom og hørte og så, at RJ da den dag for tingsdom drev sin lov og værn selvtolvte med oprakte fingre og helgens ed med lovfaste mænd og dannesvende lovtiddags, som er Simon Nielsen i Amdi, Rasmus Niel-

sen og deres medbrødre 11 mænd og dannesvende, og drev samme sin lov og værn imod MJ imod den sag, hun har sigtet RJ for, så RJ ikke er hendes barnefader, ikke heller har haft nogen legemlig fællig med MJ i nogen måneder. Det gjorde RJ og hans lovs mænd hver især deres ed derpå med oprakte fingre og helgens ed, som forskrevet står, og stod da for:ne 2 lovhøringer for dom og meldte RJs lov og værn ved sin fulde magt at blive, efterdi han den drevet har, og brast intet værn, indtil så længe den kunne ryges af sine tilbørlige dommere" (179v-180r).

Tv. af samme ht. 19. maj 1617: 12 mænd i Søby bevidnede, at de ikke så el. fornam, at RJ havde murmænd på Søby kirke, da man såede byg i 1616 (180v).

MJ krævede ovenstående ed dømt magtesløs. - Sagen blev opsat den 24. marts.

Lt.s dom: "Så og efterdi loven formelder, at lader nogen mø el. kone ligge hos sig i løn med sin egen vilje, og vorder det åbenbart, dog at hun tier og sigter ingen mand, da må frænder dog sigte, hvem de vil, og vide den gerning og have af for:ne enten frændered, om han dølger, el. 9 marks bod, om han ganger ved, og efterdi MJ har sigtet og beskyldt RJ for hendes barnefader og hende at have beligget, og han derimod selvtolvte har givet sin lov og værn sig derudinden uskyldig at være, og ingen bevisning fremlægges, med hvilken samme lov ryges og tilbagedrives kan ikke retfærdigt gjort og drevet at være, da ved vi ikke imod for:ne lov at sige el. magtesløs domme, men finder MJs beskyldning derimod ingen magt at have".

178v-181r

(120

Ovennævnte Mette Jensdatter havde sagsøgt ligeledes ovennævnte Rasmus Jensen og beskyldt ham for at være fader til hendes barn.

På Sønderhald ht. den 12. maj 1617 havde MJ for fjerde gang tilbudt "at ville ædle og drive til ht. med 24 lovs mænd imod RJ, så at han er hendes rette barnefader".

Dom af samme ht. 12. maj 1617: Efterdi RJ i henhold til lovens 2. bog 18. kapitel "havde drevet sin lov og værn imod MJ efter loven, og eftersom han af landsdommerne var frifundet, og ikke fogeden vidste, om der måtte stedes lov imod lov, ikke heller han havde fundet det enten i loven, recessen el. noget mandat, at kvinde må komme til lov i den sag, som hun har sigtet en anden for, vidste fogeden ikke ... da på den tid at stede MJ til samme lov og værn at drive ej heller lovhøring forvise, uden så er, at fogedens overdommere vil ham dertil finde".

(MJs mand) Terkel Sørensen i Termestrup havde appelleret hf.s dom.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme dom ikke er endelig, bør den at være, som den udømt var, og hvem videre påskader, da indstævne sig samme sag igen til ht. og der gå om så meget, som lov og ret kan findes".

181r-182r

(121)

L Ø R D A G E N D E N 5. J U L I 1 6 1 7

Landstingshører: Gunde Skriver.

Kirsten Kjeldsdatter i Hvam sagsøgte Christen Pedersen sammesteds, fordi han havde beskyldt hende for at have dræbt 25 af hans heste ved trolddomskunster.

CP krævede et tv. af Rind ht. 23. juni 1617, som KK havde erhvervet, kendt magtesløst. - Sagen blev opsat i 14 dage.

182r-182v

(122)

Trætte mellem Falk Lykke til Skovgård (Nørager s.) og Jørgen Skeel til Sostrup (Gerrild s.) om et skovskifte, der lå ved Ulstrup i Ørum s.

FL krævede 2 tv. af Djurs Nørre h. 24. apr. og 1. maj 1617 dømt magtesløse. - Sagen blev opsat i 14 dage.

182v-183r

(123)

L Ø R D A G E N D E N 1 9. J U L I 1 6 1 7

Dommere: Iver Juul, Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Hans Skram til Ristrup (Sabro s.) havde ved Søren Thomsen i Sandby (Haldum s.) hidkaldt Sabro h.s sandemænd, for at de skulle sværge Jens Nielsen Østergaard i Lading manddød over, fordi han havde slået Niels Pedersen i Skjolddelev (Lading s.) ihjel.

Tv. af Sabro ht. 6. marts og 6. juni 1617: Da JNØ og NP noget efter jul var på hjemvejen fra Århus var de kommet i bardag med hinanden, den første bevæbnet med en vognkæp og den anden med en fork. Senere havde de sluttet forlig, og JNØs fader havde betalt NPs hustru 14 mark "for den bardag, de var i med hverandre". Efter slagsmålet havde NP søgt ting og stævne og været med til at så byg, uden at han nogen sinde klagede el. kærede på JN. - Brev af 18. juli 1617: Da præsten otte dage før pinse gav NP alterets sakramente, havde han på præstens spørgsmål svaret, at han ikke beskyldte nogen for at være årsag til sin død.

Sabro h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og svor JNØ manddød over og til hans fred for NP, han ihjelslog".

183v-185r

(124)

Just Høg til Bjørnholm (Tirstrup s.) havde ved Jens Gjordsen i "Grønnroedtt" (Gramrode i Rårup s.), hidkaldt Hatting h.s sandemænd, for at de skulle sværge Jørgen Sørensen i Daugård manddød over, fordi han havde slået Christen Mikkelsen sammesteds ihjel.

Tv. af Hatting ht. 1. juli 1617: CM havde først hugget til JS med en økse, hvorefter JS for at værge sit liv tilføjede ham de sår og den skade, han døde af.

Hatting h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og svor JS manddød over og til hans fred for CM, han ihjelslog".

185v-186r

(125)

Søren Christensen i Fløjstrup (Hørning s.) havde ved Jens Christensen i Tustrup (Hørning s.) hidkaldt Sønderhald h.s sandemænd, for at de skulle sværge manddød over Thomas Mikkelsen, der var tjenestekarl i Hørning, fordi han havde slået SCs broder Peder Christensen i Hørning ihjel.

Tv. af Sønderhald ht. 7. juli og af Essenbæk bt. 18. juni 1617: Da PC ville lægge sig mellem TM og en anden mand, der var i trætte med hinanden, havde TM tilføjet ham et sår i låret med en kniv. De tilstedeværende såvel som PC selv sagde, at det var sket af våde.

Sønderhald h.s 8 sandemænd gjorde, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, deres ed, "og eftersom de selv i sandhed har udspurgt samme gerning af våde og vanvare at være sket, svor de TM manddød over og til hans fred for PCs død".

186r-187r

(126)

Christen Pedersen i Borup (Gundersted s.?) havde ved Thomas Lauridsen i "Lønndrup" hidkaldt Års h.s sandemænd, for at de skulle sværge manddød over Anders Pedersen i Borup, som havde slået CPs broder Niels Jørgensen i Borup ihjel på Kærsgård mark (Ejdrup s.?).

Tv. af Års ht. 8. og 21. juni 1617: Da NJ ville hindre AP og en anden mand i at slås med hinanden, sagde AP til NJ: "Medens du vil ikke unde ham det, da skal du selv have det", tog en kniv af sine bukser og gav NJ hans banesår ved at stikke ham i brystet.

Ars h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og svor AP manddød over og fra hans fred for NJ, han ihjelslog".

187r-188r

(127)

Lensmanden på Silkeborg havde ved Christen "Worde" hidkaldt Lysgård h.s sandemænd, for at de skulle udlægge drengen Hans Christoffersens bane.

Tv. af Lysgård ht. 14. juli 1617: HC, der gik rundt i herredet med sin søster og tiggede sit brød, var fundet druknet i Holm mølleå ved Frausing (Hinge s.).

7 af Lysgård h.s sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde HC af våde og vanlykke i for:ne å at være druknet og omkommet, og det at være ham til bane og livs lagt".

188v-189r

(128)

Lensmanden på Skanderborg havde ved Jens Sørensen i Storring hidkaldt Framlev h.s sandemænd, for at de skulle udlægge hyrdens datter i Stjær Johanne Rasmusdatter hendes bane.

Tv. af Framlev ht. 16. juli 1617: Det bevidnedes, at Stjær bytyr havde stukket JR ihjel ude i skoven.

Framlev h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og eftersom de bekendte dem selv samme barn at have beset og var stukket op i det højre lår og ilde medfaret, udlagde de for:ne tyr at være JRs bane".

189r-189v

(129)

Poul Pedersen i Troelstrup (Tønning s.) havde ved Morten Knudsen i Neden-skov (Sdr. Vissing s.) hidkaldt Tyrsting h.s sandemænd, for at de skulle udlægge hans søn Peder Poulsens bane.

Tv. af Tyrsting ht. 1. juli 1617: Det bevidnedes, at PP blev sparket ihjel af en hest, der gik løs og ledig på byens gade, og at der ikke var noget menneske sammen med hesten.

Tyrsting h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og efter for:ne vidner, og som de selv sanden har udspurgt, udlagde de for:ne sortebrune ganger at være PPs bane".

189v-191r

(130)

Ridefoged på Alborg slot Søren Jørgensen havde krævet Ove Jensen i Løgstør dømt til at gøre den grund ryddelig, hans hus stod på, men som SJ havde

fæstet.

Dom af Løgstør bt. 29. jan. 1617: "Efterdi OJ ikke var mødt til gensvar el. nogen på hans vegne ham lovligt at undskylde, og han fandtes lovligen at være did stævnet, da vidste fogeden ikke andet derom da at sige, end samme ejendom, som OJ påboende er, burde at følge SJ efter ... Palle Rodsteens fæstebrev, som stod ved magt, indtil så længe hvem der havde udi at sige stævne, på ny kom og vil være i rette". - Delsvidne af samme bt. 18. juni: SJ lod OJ fordele, fordi han ikke havde gjort ejendommen ryddelig.

OJ krævede dom og fordelingskendelse dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne bt.s dom ikke er endelig, finder vi den at være, som den udømt var, og for:ne dele, derefter drevet er, ingen magt at have, medens sagen til bt. ved endelig dom at ordeles, som det sig bør".

191v-192v

(131)

Brødrene Jørgen og Niels Jensen i "Burstrup" (måske fejl for Biurstrup, dvs. Bjødstrup i Bregnet el. Tved s.) havde krævet ejendomsdom på borger i Ebeltoft Jens Lauridsens gård i samme by, som han havde pantsat til dem.

Da JL ikke havde betalt sin gæld, fik JJ og NJ to uendelige og en endelig dom på gården ved Ebeltoft byt.

JJ og NJ havde derefter 6. juli og 17. aug. 1616 samt 1. marts 1617 erhvervet 3 uendelige lt.sdomme, som stadfæstede byt.sdommen og krævede nu ved ridefoged på Kalø Jørgen Christensen Skriver endelig dom i sagen.

Lt.s dom: "Da efter sådan lejlighed, og efterdi nu fremlægges 3 uendelige domme, som findes til byt. at være læst og påskrevet, samme byt.s-dom ved magt at være dømt, indtil hvem der havde udi at sige etc., og det findes at være lang tid siden, samme domme er udganget, og JL har haft noksom lang respit samme domme at kunne have ladet igenkalde, og ikke han el. nogen på hans vegne det gjort har, medens sig nu såvel som tilforn fra rettergang undholder, finder vi efter bemeldte dommes lydelse for:ne byt.sdom ved sin fulde magt at være".

192v-193v

(132)

Hilleborg Daa sal. Jørgen Skrams til Tjele havde anklaget en af sine tjenere Sindet Christensdatter Væverkone i Brasted (Veggerby s.) for trolddomskunster.

Tv. af Hornum ht. 14. apr. 1617: Anders Brun i Lyngsø (Veggerby s.) bevidnede, at for 3-4 år siden blev hans mælk fordærvet. Da han mistænkte SCV for at være årsag dertil, var han redet til Åstrup (Veggerby s.), hvor hun

dengang boede. Han var kommet i skænderi med hende, som havde lovet ham en ulykke. Nogle dage senere døde den hest, han havde redet på, og tid efter anden var hans andre heste siden døde for ham. - Jep Andersen i Brasted bevidnede, at SCV en dag havde været tre gange ved hans ko og givet den noget brød. Straks efter døde koen. - 30 mænd fra Veggerby s. bevidnede, at SCV i de sidste 3-4 år havde været berygtet for trolddomskunster (194r-196r).

Tv. af samme ht. 12. maj 1617: Anders Simonsen i Vammen, der førte sagen på fru HDs vegne, lod en skriftlig forpligt påskrive, hvorefter SCV, som sad fængslet på Torstedlund, begærede, at han ville lade hende undvige og rømme Hornum, Ars, Gislum og Rinds h. Han havde for Guds og godtfolks skyld bevilget hendes begæring på den betingelse, at hun var ude af de 4 h. inden otte dage (199v f.).

Tv. af samme ht. 19. maj 1617: Det bevidnedes, at SCV for en uge siden i Torstedlunds borgestue havde bedt 3 mænd love for hende til JA, som hun ville give 2 td. havre for den ko, han beskyldte hende for at have forgjort. Desuden ville hun være i ABS minde for den hest, han på samme måde beskyldte hende for (200v).

Tv. af samme ht. 19. maj 1617: 12 kirkenævninger svor "SCV efter hendes egen bekendelse og vidners lydelse et fuldt kirkenævn over og trolddomssag på hånd". (200v).

Lt. 21. juni 1617: Fru HD havde ved AS krævet kirkenævningernes kendelse stadfæstet. Sagen blev opsat en måned.

Tv. af Hornum ht. 7. juli 1617: Fogeden på Torstedlund bevidnede, at SCV over for ham havde tilstået, at hun selv havde tilføjet sig et stort sår, hun havde på halsen, med et ben, som han siden fandt i Torstedlunds pumpe (dvs.fængsel) (198v f.). - En pige, der tjente på Torstedlund bevidnede, at en dag, da hun gik ind i pumpen for at give SCV davre, begærede hun af hende, at hun ville fly hende noget af det, de forgav rotter og mus med (199v).

Skrivelse af 17. juli 1617: Præsten i Nibe, der var provst for Hornum h., havde efter ASS begæring indstævnet præsterne i Veggerby og Sønderup til at møde den dag i Hornum kirke. Præsten i Veggerby havde berettet, at da han en søndag kom hjem fra kirken, var et pigebarn ved navn Anne Iversdatter, der åbenbart opholdt sig i Kirketerp præstegård, meget skrøbelig og syntes besat af en ånd, som sagde: "Mand, skaf bud efter min moder SCV", hvilket straks skete. I hendes og præstens nærværelse blev talt af pigens mund disse ord: "Jeg hedder Lucifer og er hendes hest, mit bidsel hedder Lunntii, krogeren, det hænger på, Linne" osv. (196r f.).

JA fremkom på lt. og "lagde sin hånd på SCVs hoved og sigtede hende for en troldkvinde, og at hun havde omkommet hans ko med trolddomskunst" (201r).

Lt.s dom: "Så og efterdi af for:ne vidner forfares og bevises SCV at have lovet for:ne folk ondt, og det dem på deres fænon og kvæg at være vederfaret, det og gøres bevisligt hende at have tilbudt at ville betale AB og JA igen deres fænon, som hun var for beskyldt, hun og selv har tilstået at have gjort sig den skade under hendes hage med et ben, hun fandt i pumpen, deslige hende også at have været begærende for samme beskyldning at rømme fire herreder, tilmed gøres bevisligt hende i fængslet at have begæret forgift til sig, og slig hendes gerning og onde bedrift med bemeldte præstemænds kundskab efter det besatte menneskes ord bestyrkes og befæstes, og ingen vidnesbyrd hun fremlægger sig ærligen og vel der i sognet at have skikket og forholdt, men JA nu her i dag har lagt sin hånd på SCVs hoved og vedkendt hende for en troldkvinde, og at hun havde forgjort hans ko, som forskrevet står, og loven formelder, at om nogen mand vider anden, at han har forgjort ham med trolddom, og ganger han ej ved, der sigtes, og den, der sigter, alligevel gider og tilmoder ham det på hånd, da værge sig den, der saggives, med nævn i kirkesogn, og efterdi for:ne nævninger, som bor i sognet hos SCV og bedst hendes lejlighed ved, har været opkrævet hende enten at skære el. skylde, de ved deres ed har SCV kirkenævn oversvoret, ved vi ikke nogen årsag el. tilfald dem for samme deres ed og tog at kunne fælde".

194r-201v

(133)

Salig Kjeld Brockenhus' arvinger havde sagsøgt fru Ellen Rostrup for gæld.

Dom af Mols ht. 14. juni 1617: "Efterdi for fogeden var bevist, for:ne penge tit og ofte der på tinget var tilbudt og så udtalt der på tinget og helt fuldgjort efter reversalens lydelse, og formenes det at være en gammel vis, at hvo, som ville rette for sig til fulde, burde ingen æskning at lide, og for:ne Christen Pedersen (Harbo) da den dag såvel som tilforn tilbudt med enkende rdl. at ville rette og i alle måder fuldgøre for sin husbond fru ER og havde begæret nøjagtig og skadesløs kvittans, og ikke for fogeden bevistes, CP på hans husbonds vegne samme kvittans for samme penge var tilbudt, vidste fogeden ikke at kunne udstede nogen æskning over fru ER da på den tid".

Sagsøgerne appellerede ved Niels Mosgård, borger i Århus, denne dom.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme ht.sdom ikke er endelig, bør den at være, som den udømt var, og sagen til ht. igen at komme og fogeden, når det

for ham lovligt indstævnes, dem endeligt imellem at dømme og adskille, som det sig bør".

202r-202v

(134)

Jørgen Nielsen, borger i Mariager, og Anne Jacobsdatter "værende til JN" havde anklaget sognepræsten i Mariager hr. Laurids Jensen Thrane for ulovlig ransagning.

Tv. af Mariager byt. 5. juni 1617: AJ (der havde tjent LJT) havde sammen med præstens (anden) pige båret sit skrin ind i JNs hus. Kort tid efter kom der bud om, at skrinet skulle bæres tilbage. Præsten ville vide, om der var noget deri, som tilhørte ham. AJ svarede, at "dersom hr. Laurids vidste noget deri, ham tilhørte, at han da ville komme og se det; thi hun ej kunne bære samme skrin". Straks efter kom LJT, lod hende åbne skrinet og tage sine klæder ud stykke for stykke, men fandt intet. AJ gav last og klage på hr. Laurids og bemyndigede JN til at rejse tiltale mod ham. JNs hustru Kirsten Jensdatter afgav et vidnesbyrd, der i det store og hele stemte overens med AJs udsagn bl. a. sagde hun, at AJ selv kastede af skrinet og rystede klæderne fra hinanden. - Tv. af samme byt. 9. juli 1617: JN gav på fjerde ting last og klage på hr. Laurids.

LJT krævede ovenstående tv. dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi AJs klage bemelder, at hun selv har bedt, at hr. Laurids ville komme og bese samme skrin, om der var noget deri, som ham tilhørte, deslige efterdi KJ har enligen vidnet i samme sag med hendes egen mand JN og i så måde vildig og kun én persons kundskab, som regnes for intet vidne, og hun bl.a. har vidnet, at AJ kastede selv op i skrinet, da finder vi efter sådan lejlighed samme klager og vidne ikke at komme LJT til nogen forhindring".

203r-205v

(135)

Lensmanden på Kalø havde anklaget Bodil Ibsdatter "Hoffuens" i Grøttrup (Todbjerg s.) for trolddomskunster.

21. tv. af Øster Lisbjerg ht. 4., 11. og 25. juni, af Thorsager bt. 7. juni, af Rosenholm bt. 14. juni og af Sønderhald ht. 16. juni 1617 samt en skrivelse af 18. juni 1617:

Peder Christensen i Åstrup (Skødstrup s.) bevidnede, at for en 14 år siden blev hans mælkende fordærvet. Han fik det råd at søge hjælp hos BIH og sendte to gange sin hustru til hende, som talte med hende derom. BIH svarede for tingsdom, at "PCs hustru fik intet råd hos hende, men sagde, at Else Mikkelsdatter i Hesselballe (Hjortshøj s.) hun hjalp hende på samme

mælkende, og end ydermere sagde BIH til EM: Hun kunne lige såvel hjælpe i den måde, som hun kunne". EM, der var til stede, benægtede ikke hendes ord (206r f.).

Christen Sørensen i Grøttrup klagede for tingsdom over, at BIH "havde lovet ham ulykke på hans fæmon, så det var ham frafaldet" (211v). - En mand vidnede, at han havde nægtet at give BIH den kedel, hun ville have for at hjælpe hans fæmon, hvoraf noget var blevet "fordærvet og forrådt for ham". Derefter blev det meget værre med fæet. Han henvendte sig så på ny til hende, som imidlertid sagde, at han skulle få skade, fordi han ikke ville unde hende den kedel, "og siden skete ham stor ulykke på hans fæmon" (212r f.). - Til en anden mand, som nægtede at afslutte en aftale om betalingen for en hest, som BIH ønskede at indgå, havde hun sagt, at han ikke skulle "få godt af hesten. Straks derefter blev den død" (214r).

En mand vidnede, at hans hustru "blev meget fordærvet på hendes hemmelighed, at den var hende frataget, så hun derover blev afsindig og forbi-stret, at hun slog sig selv mange knivslag og ville have myrdet sig selv". Han havde forgæves bedt BIH om hjælp (210r f.). - En anden mand bevidnede, at da han på sin bryllupsdag kom i seng med sin hustru, "da blev han så forrådt på hans hemmelighed, at han aldeles intet kunne befatte sig med hende". BIH havde hjulpet ham mod betaling (211r).

Af mange forskellige vidners udsagn fremgik det, at BIH mod betaling havde hjulpet folk og fæ, som var forgjort. Hun tilstod også selv, at hun var "gået til folks fæmon og har læst Guds ord over det" (211v).

På Thorsager birketing havde BIH den 7. juni spurgt de tilstedeværende, om de havde hørt, at hun var berygtet for trolddom. "Da er opstanden 24 dannemænd og siden mesteparten af birkemændene og nogle af herredsmændene, som var til stede, og dertil svarede således, at de har hørt rygter og tiden-de, at BIH fast længere end 20 år har været berygtet for spøgeri og trold-dom" (209v f.). - Samme skudsmål havde hun fået af talrige vidner (f.eks. 205v f.) og af hendes sognepræst (208v). - Karen Andersdatter Føuten tilstod, at hun havde været hos BIH og sammen med hende kærnet smør af vand. Hun erklærede, at BIH "var 15 gange så skrap en kvinde i trolddomskunster og endda 16 gange dertil, som hun var" (210r).

Onsdag den 4. juni kom herredsfogeden og delefogeden for at hente BIH. Hun så sit snit til at komme ud af en dør og forsøgte at undvige, men blev løbet op og pågrebet af delefogeden. Dengang han greb fat i hende, sagde hun, at han skulle lade hende løbe, så skulle hun "give ham det, han skulle have godt af i de dage, han levede". På Øster Lisbjerg ht. samme dag begærede delefogeden på lensmandens vegne, at BIHs mand Peder Rasmussen og

hun selv ville stille borgen for, at de blev til stede, til loven havde haft sin gænge. Da de ikke kunne stille nogen borgen, blev BIH ført til Kalø slot (208v ff. og 207v f.). - På Øster Lisbjerg ht. en uge senere opfordrede ridefogeden på Kalø på lensmandens vegne PR el. BIH el. andre på hendes vegne til at lovværge hende med 15 mænd i kirkesognet for trolddomssag. Hun måtte begynde lovmålet samme dag; men ville hun ikke gøre det, nødtes han til at kalde på nævninger i kirkesognet. BIH erklærede, at hun ikke kunne svare noget dertil. Derefter lovede han, at hendes mand el. andre, som ville stille visning for hende, måtte få "hende ud til borgens"; men ingen meldte sig. Til sidst gav han så last og klage over BIH for trolddomskunster og lyste hende kirkenævn til og kaldte på nævninger (207v og 208v). - På Øster Lisbjerg ht. den 25. juni tilbød ridefogeden BIH, at han, hvis hun ville sætte nøjagtig borgen, ville afstå fra den lov, han den dag ville have over hende. Hun selv el. hendes fuldmægtig skulle så siden kalde på nævninger over hende for trolddomskunster. BIH svarede, at hendes mand var borttrømt, og at hun ikke kunne få nogen, som ville tage sig sagen på (208r f.).

Tv. af Øster Lisbjerg ht. 25. juni 1617: 15 nævninger gjorde deres ed og tog, "at efterdi da den dag fremlagdes mange tv. og breve, som til adskillige ting i Kalø len over BIH forhvervet er, og synderlig i h., som hun bor, det hun har lovet folk ondt og ulykke, og er dem straks vederfaret på deres hemmelighed på kvinder og karle, deslige har bekendt, at hun har brugt signelse på folks fæmon, fordærvet deres mælkende og flyet det bedre igen med trolddomskunster og derfor har annammet store gaver, som hun til tinge var overbevist og selv har standet til veder mål sting og ikke det benægtet, ej heller BIH har villet lovværge sig for slige sager, som loven hende tilholder, el. nogen på hendes vegne, efter som hende tilbudt er, og for:ne hendes trolddomskunster bekræftes med et 24 mænds vidne, hun selv forhvervet har, dannemænd hende givet har ondt rygte for spøgen og trolddom, som med gjort gerning bekræftes, hendes sognepræst og at have givet hende ondt rygte for samme hendes usselige levned og trolddom, som hun brugt havde, da efter slig lejlighed, og eftersom de havde udspurgt af sand mand og kvinde inden herred og uden herred, hvorledes hendes usselige bedrift med spøgeri, trolddom og signelse har været, da svor for:ne nævninger BIH et fuldt kirkenævn over" (217v).

Lensmanden på Kalø krævede ved ridefogeden Jørgen Christensen nævningernes kendelse stadfæstet.

BIH erklærede, at hun var uskyldig i trolddomskunst. Dog bekendte hun, at hun havde rådet folk angående deres mælkende og hjulpet dem på andre

måder, hvorfor hun havde modtaget penge og forskellige varer. - Ovennævnte CS mødte og var sit vidne bestandig og nu i dag for retten lagde sin hånd på BIHs hoved og sigtede hende for en vitterlig troldkvinde, som havde forgjort hans fæmon.

Lt.s dom: "Så og efterdi af for:ne vidner forfares og bevises BIH at have lovet folk ondt, og det dem at være vederfaret, hun og for tingsdom har tilstået, hvem der havde PCs mælkende forgjort, og at hun selv har rådet folk både for mælkende og i andre måder og derfor oppebåret gave, som hun her i dag har været bestændig, efter som forskrevet står, og adskillige vidner såvel som sognepræstens kundskab fremlægges hende langsommelig tid et ondt trolddomsrygte at have påhængt og efterfulgt, deslige af en anden troldkvinde KAF at være udlagt, befindes også, at da fogeden med flere har hende villet påtage, har hun veget og sig forstukket, og da de hende har antaget, har hun tilbudt, dersom hun måtte undkomme, skulle hun give fogeden det, han skulle have godt af de dage, han levede, og efter hun da er blevet hæftet(?), skal hendes egen mand straks have bortrømt og hende forladt, så alt sådant om hendes onde levned og bedrift med hinanden befæstes, og ingen vidnesbyrd hun fremlægger sig ærligen og vel at have skikket og forholdt, medens CS nu har lagt sin hånd på BIH og sigtet hende for en vitterlig troldkvinde, og at hun har forgjort hans fæmon, som for er rørt, og loven bemelder, at om nogen mand vider anden, han har forgjort ham med trolddom, og ganger han ej ved, der sigtet er, og den, der sigter, alligevel gider og tilmoder ham det på hånd, da værge sig den, der sag gives, med nævn i kirkesogn, og efterdi for:ne nævninger, som bor i sognet hos BIH og bedst hendes lejlighed ved, har været opkrævet hende enten at skære el. skylde, de ved deres ed har BIH kirkenævn oversvoret, ved vi ikke nogen årsag el. tilfald dem for samme deres ed og tog at kunne fælde".

205v-219r

(136)

L Ø R D A G D E N 2. A U G U S T 1 6 1 7

Dommere: Niels Krag, Gunde Lange til Brejning.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Lensmanden på Silkeborg havde ved slotsskriveren Christen Rasmussen hidkaldt Hids h.s sandemænd, for at de skulle udlægge Maren Nielsdatter i Ebstrup (Sejling s.) hendes bane.

Tv. af Hids ht. 22. juli 1617: MN, der var rask og frisk var gået alene ud i buret i en gård i Sejling for at lægge en ost op på loftet. Hun var

imidlertid faldet ned af stigen, der stod uskadt op til loftet, og havde slået sig ihjel.

Hids h.s 8 sandemænd gjorde, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, deres ed og udlagde MN af våde og vanlykke at være nedfaldet af for:ne stige og deraf fanget sin død.

219v-220v

(137)

Hans Skram til Ristrup havde anlagt sag mod jomfruerne Helvig og Kirsten Ulfeldt til Østergård (Tulstrup s.) angående stolestadernes fordeling i Tulstrup kirke.

Tv. af Ning ht. 17. juli 1617: I nærværelse af skriveren på Havreballegård som lensmandens repræsentant havde hr. Morten i Viby (der var provst i Ning h.) spurgt en af HSs tjenere, om hans husbond havde noget imod, at man foretog en ny fordeling af stolestaderne. Han havde foreslået en bestemt fordeling, som man derefter gennemførte.

HS krævede dette tv. kendt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi der tvistes om for:ne stolestader i bemeldte kirke, og ikke bevises provsten med sognepræsten og bedste sognemænd at have overværet, da for:ne forhandling skal være gjort om for:ne stolestader, da kunne vi ikke kende for:ne vidne, nu hidstævnet er, så noksomt og nøjagtigt at være, at det kan forhindre herredsprovsten, sognepræsten med 7 fornemste sognemænd enhver sin bekvemme stolestade i for:ne kirke at udvise, som det sig bør".

221r-222r

(138)

Maren Anders' i Ebeltoft havde krævet Hans Jensen i Ålsrode (Ålsø s.) dømt til at skifte med hende efter hans hustru Bodil Jensdatter.

HJ havde appelleret dom af Djurs Sønder ht. 19. nov. 1616, som tog sagsøgerens påstand til følge, og fået den omstødt ved to uendelige lt.sdomme af 21. juni og 19. juli 1617. Han fordrede nu endelig dom i sagen.

Lt.s dom: "Efterdi nu fremlægges tvende lt.sdomme samme ht.sdom at være magtesløs dømt, indtil hvem der har udi at sige, og ikke MA og (hendes søn) Jens (Andersen) Molbo samme domme har ladet igenkalde, dog de findes lovligt at være læst og påskrevet, som forskrevet står, ej eller i dag er fremkommet samme domme i rette lægge, medens dem nu såvel som tilforn fra rettergang undholder, finder vi efter for:ne dommes lydelse samme ht.sdom magtesløs at være og ikke at komme HJ til nogen forhindring".

222v-223v

(139)

Bertel Nielsen Markvogter i Gern havde sagsøgt Peder Andersen i Grønbæk for sår og skade, han havde tilføjet ham.

Tv. af Tvillum bt. 17. marts 1617: BNM klagede over, at Christen Pedersen Soldat i Grønbæk og PA under et slagsmål i Søbyvad (Gern s.) havde såret og skadet ham som konstateret ved et samme dag afhjemlet syn.

Tv. af Tvillum bt. 31. marts 1617: Efter at der var sat fyldning på sandemændene, svor de PA et fuldt vold over på bondens og kongens vegne.

PA krævede klage- og synsvidnet samt sandemændenes ed dømt magtesløse. Sagen havde været opsat i 6 uger.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne klage og syn ikke med noget vidnesbyrd bestyrkes PA BNM noget sår og skade at have gjort, medens forfares ham CPS for den største part af hans hug og skade at have beskyldt, tilmed ikke gøres bevisligt nogle vidner, klage el. syn for sandemændene over PA at være i rette lagt el. i deres ed indført, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende bemeldte klage, syn og sandemænds ed så noksomme og nøjagtige, at de bør at komme PA til nogen forhindring".

223v-225v

(140)

Peder Grøn, født i Hoved (Ørridslev s.) havde sagsøgt fru Bodil (Sørensdatter Mund), Albret Christoffers(en Serlins) i Rådved (Hansted s.) og Sejr Pedersen i Kattrup for gæld.

Dom af Vor ht. 18. juni 1617: "Efterdi for fogeden ikke bevistes SP at have fanget lovligt varsel til hans brofjæl, eller hvor hans brofjæl skal være, vidste fogeden ikke at kunne stede høring over SP, førend det anderledes for ham bevistes, at han fik lovligt varsel".

PG påstod at h.fogeden i Vor h. Christen Frost i Hoved havde nægtet at meddele ham skriftlig stævning over BSM. Desuden krævede han ovenstående dom kendt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi PG ikke beviser sig nogen stævning af CF at have begæret, som han ham skulle have nægtet, deslige ej heller gøres bevisligt sig nogen varselsmænd at have haft inden tinge til stede, som har hjemlet varsel over SP, og fogeden CF fordi ikke har vidst at stede høring over SP, kunne vi efter sådan lejlighed derudinden ikke kende hans ulempe at være".

226r-227r

(141)

Trætte om stolestaderne i Tulstrup kirke mellem Hans Skram til Ristrup og jomfruerne Helvig og Kirsten Ulfeldt til Østergård.

Tv. af Ning ht. 17. juni 1617: Det bevidnedes, at da HSs moder sal. fru

Ellen Rostrup kom til Pederstrup Hovgård, stod hun i stolen i Tulstrup kirke hos jomfruerne HU og KU.

HS påstod, at vidnerne vidste, og krævede, at de oplyste, hvor længe det er siden, ER lod sine stole indsætte på begge sider i kirken, hvor længe de har efterfulgt hans tjenere til Pederstrup Hovgård, og hvornår de blev udtaget af kirken.

Lt.s dom: "Så og efterdi HS formener for:ne vidnesmænd videre i sagen at være vitterligt, end som de vundet har, da finder vi dem til ht. at komme og der at vidne, hvis de kan gøre lovligt og med rette, når de did stævnes og kaldes og bliver lovligt varsel for givet".

227r-228r

(142)

Lensmanden på Silkeborg sagsøgte fhv. delefoged Mads Madsen i Trust for embedsforsømmelse.

En i retten fremlagt "tankeseddel", som hverken var dateret el. underskrevet, opremser forskellige slagsmål og overfald, der fandt sted i Tvilum birk, og gør rede for, om sagerne er omtalt i tingbogen, og for hvad Niels Madsen havde oppebåret i forbindelse med dem.

Tv. af Tvilum bt. 28. apr. og 5. maj 1617: MM ville ikke benægte, at det var ham, der havde skrevet ovennævnte seddel og overantvordet den til Hans Gremmersen på Silkeborg.

Dom af samme bt. 26. maj 1617: "Efterdi for fogeden bevistes, at MM havde selv overantvordet HG samme seddel på for:ne underslagne, fordulgte sager, og det i så måder havde skullet ham været bevidst, og ikke havde benægtet efter tv.s lydelse, og ikke for:ne sager forfulgt, men (har vist sig) deri forsømmelig, vidste fogeden ikke andet da derom at kende, end MM jo deri havde gjort uret og at lide derfor tiltale og stande til rette, medens HGs sigtelse efter tv.s lydelse og de vidner stod ved magt" - 23. juni 1617 blev MM fordelt på samme bt., fordi han havde tjent kongen og sin husbond som en utro mand.

MM krævede ovennævnte seddel, sigtelse, dom og fordelingskendelse dømt magtesløse. - Sagen havde været opsat i 6 uger.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme tankeseddel ikke findes at være underskrevet el. beseglet, ej heller nogen dag el. dato deri benævnt, når den skulle være skrevet el. udgivet, tilmed ikke bevises MM el. nogen anden nogen bøde efter for:ne seddel at have annammet el. udgivet el. nogen sag dermed at være nederslaget, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme seddel så nøjagtig, at den bør at komme MM til nogen forhindring, og efterdi MM er sigtet for samme seddel at have skrevet, og han den vedgår at have

optegnet, da ved vi ikke imod for:ne sigtelse, så vidt han selv den har vedgået, at sige, medens efterdi for:ne bt.sdom ikke er endelig, bør den at være, som udømt var og for:ne dele, derefter ganget er, ingen magt at have".

228r-230v

(143)

Bjørnsholms ejer havde anklaget Poul Skrædder, borger i Nykøbing, og hans båndsmænd Thomas Nielsen og Knud Hansen i Nykøbing samt Tue Jacobsen i Skive for skovhugst på Livø.

Tv. af Al bt. 20. juni 1617: En karl, der tjente på Livø, havde den 5. maj truffet TN, KH og TJ oppe på øen. Han var redet efter dem og havde set, at de havde nogle båndstager i deres båd, "og ikke han vidste, om de var nylig hugget el. ikke, og ikke heller han så dem hugge båndstager". Ydermere vidnede han, "at samme båndstager, som de havde i båden, var hugget på Livland". En anden mand havde også set, at de havde båndstager i deres båd, men havde slet ikke set dem oppe på øen. Fogeden på Bjørnsholm tilbød TN, KH og TJ "om de el. nogen på deres vegne ville lovværge dem for samme gerning".

Tv. af samme bt. 27. juni 1617: 4 sandemænd havde svoret PS, TN, KH og TJ et fuldt vold over for båndstager, de har hugget i Livø skov.

TJ krævede på egne og TNs og KHs vegne ovennævnte tv. og sandemænds ed dømt magtesløse. - Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi der befindes at være ved 8 uger fra gerningen, TJ og hans medbrødre for beskyldes, skal være gjort og til sandemænd derom har toget og ikke inden seksugersdagen lovligen gjort deres ed, el. oprejsning i sagen at være taget, tilmed og for:ne vidner ikke at stemme overens, medens i nogen måde vundet imod hinanden og lagt i tvivl, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme sandemænds ed og for:ne vidner så noksomme og nøjagtige, at de kan komme TJ, TN og KH til nogen forhindring".

231r-233r

(144)

Præsten i Sejling hr. Mikkel (Sørensen) havde sagsøgt Rasmus Christensen i Sejling til betaling af videpenge og byg, "han var skrevet for på hr. Mikkel's videstav".

Tv. af Hids ht. 11. maj 1614: Hr. Mikkel havde ladet RC fordele. Medfører samme vidne, at markmanden i Sejling har bestået, at han og en anden mand gjorde RC lovligt varsel for denne dele.

Da fordelingskendelsen var blevet benyttet til at hindre RC i at gennemføre en retssag, krævede han den dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi der ikke befindes uden én person, som til tin-

ge har forkyndt samme varsel for for:ne dele, da kunne vi ikke kende det varsel noksomt og for:ne dele, derefter drevet er, ingen magt at have".

233r-233v

(145)

Maren Pedersdatter, forrige præstekvinde i Højbjerg, havde sagsøgt fogeden på Palstrup Laurids Jørgensen, som hun beskyldte for at være fader til hendes barn.

LJ krævede beskyldningen kendt magtesløs. Han havde den 26. apr. og den 24. maj erhvervet to uendelige lt.sdomme og fordrede nu endelig dom i sagen.

Søren Brun i Hennebore(?) (vel Hindbjerg i Levring s.), der mødte for LJ, fremæskede forgæves "bemeldte beskyldningsvidne" af den forrige præst i Højbjerg hr. Anders Nielsen, som mødte for MP.

Lt.s dom: "Efterdi samme lt.sdomme ikke lyder længere el. ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør de ikke længere magt at have, og efterdi for:ne beskyldningsvidne ikke nu fremlægges, finder vi det magtesløst, indtil hvem der har udi at sige stævne, på ny kommer her med samme beskyldningsvidne og vil være i rette".

234r-234v

(146)

(Degnen i Ry) Anders Hytters eftermålsmand Rasmus Madsen i Kilsgård (Tulstrup s.) anklagede (kirkeværgen) Anders Gertsen i Ry for at have tilskyndet til el. deltaget i drabet på AH.

Tv. af Ry bt. 22. maj og 12 juli (fejl for juni) 1617: Det bevidnedes, at det var en mand ved navn Peder Nielsen, der havde tilføjet AH de sår og slag, hvoraf han senere døde. AG, som i øvrigt tidligere samme dag var blevet overfaldet af AH, havde slet ikke været til stede.

Tv. af samme bt. 10. juli 1617: 12 nævninger havde gjort "deres ed og tog således, at efterdi ikke bevistes AG havde været i Ry kirke, der savig AH fik hans bane, og ikke heller bevistes ham at have været i råd og gerning, at samme drab er sket, og ikke heller eftermålsmanden RM el. AHs sønner Liborius Andersen og Hans Andersen har villet sigte ham for samme gerning, da svor for:ne nævninger AG kvit for åråd, medens at for:ne vidner stod ved deres magt".

RM appellerede denne nævningekendelse og krævede vidnerne dømt magtesløse. Vidnerne var mødt og bekræftede deres udsagn edeligt.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne vidnesbyrd nu er mødt og med højeste helgens ed og oprakte fingre været samme deres vidner bestændige, og de med hinanden bestyrkes og bekræftes, og intet vidnesbyrd derimod fremlægges, med hvilke de ryges og tilbagedrives kan ikke sanddru at være, da ved

vi efter sådan lejlighed ikke imod samme vidner at sige el. magtesløse dømme, og efterdi ingen bevisning frembæres AG at have hos været, da AH har bekommet sin skade, el. han nogen håndgerning at have gjort på AH i nogen måde, og nævninger fordi og efter bemeldte vidner, som nu er ved magt fundet, har AG for åråd kvit svoret, ved vi ikke imod deres ed at sige el. magtesløs dømme".

235r-238r

(147)

Trætte mellem Rasmus Amdisen i Glatved (Hoed s.) og Christen Rasmussen i Søby og hans søster Tyra Rasmusdatter om størrelsen af deres anparter af den selvejergård i Søby (Albøge s.), CRs og TRs fader Rasmus Sørensen havde beboet.

Efter RSs død ægtede enken Niels Andersen, som ved et før 4. dec. 1599 afsluttet forlig med CRs og TRs farbroder og lavværge fik ret til at nyde og bruge RSs gård mod at holde den ved lige og forbedre den og "give og gøre til kronen, hvis han bør med rette" (24lr f.). - 6. juli 1602 fik CRs og TRs farbroder dom for, at han var deres fødte værge og nærmest til på deres vegne at pante og købe i gården i Søby (24lv). - 31. aug. 1602 pantsatte Amdi Pallesen i Glatved sin anpart af den gård i Søby, NA ibor, til ham, hans hustru og stedbørn (jævnf. 1616B 10). - Tv. af Sønder Dyrs ht. 2. okt. 1610: På APs søn RAs spørgsmål svarede NA, at han ikke havde anden adkomst på sin påboende gård end APs pantebrev (240v). - 9 febr. 1613 blev Karen Pallesdatters anpart af den gård i Glatved, AP fradøde, og den gård i Søby, NA iboede, lovbudt på 3. ting. Hendes broder og NA havde fået varsel for lovbydelsen (240r). - 16. febr. 1613 fik RA skøde på KPs anparter af de to gårde (240r). - Lt.s dom af 20. jan. 1616: CR og TR havde også før udstedelsen af APs pantebrev rettigheder i gården i Søby (se 1616B 10). - Tv. af Sønder Dyrs ht. 26. marts 1616: Det bevidnedes, at på mikkelsdag da sidst forleden var et år gav RA NA 68 dl. Til gengæld lovede NA ham og hans søskende at betale dem den bondeskyld, "han tilforn gjort har og deraf er ganget" (240v). - Tv. af samme ht. 7. maj 1616: Det bevidnedes, at der var svaret 3½ ørtug hårdt korn i bondeskyld af den gård i Søby, NA påbor, til den gård i Glatved, RA påbor, bortset fra de år, da NA "på sin hustrus og stedbørns vegne havde samme bondeskyld i pant" (240v). - Dom af samme ht. 7. maj 1616: "Efterdi RA på sine og medarvingers vegne og CR på sine og sin søsters vegne de på begge sider kendes dem lod og anpart i for:ne bondegård i Søby efter begge deres adkomsters og breves indhold, og tvistes om, hvad de enhver kan tilkomme, vidste fogeden ikke rettere, end 12 samfrænder, når de dertil bliver lovligt kaldet, bør derom ad at skille og omkende, hvor

stor lod og anpart enhver kan have i for:ne gård i Søby med sin ejendom, og hvad den kan tåle over kongelig tyngde, om det kan ske med deres kære lensmands vilje og minde" (241r).

CR krævede lovbydelsen og skødet fra 1613 og tv. af 26. marts 1616, 2. okt. 1610 og 7. maj 1616 dømt magtesløse. Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi CR, hans søster el. deres lavværge ikke for for:ne lovbydelsesvidne har fået varsel, finder vi efter sådan lejlighed samme lovbydelsesvidne og for:ne skøde, derefter gjort er, magtesløse at være og ikke komme CR og hans søster til nogen forhindring, og efterdi for:ne vidne lydende på for:ne 68 dl. ikke er vundet på fersk fod, og det andet vidne efter NAS ord om bemeldte ejendom befindes ikke CR el. hans søster og deres lavværge for at have fanget varsel, da kunne vi ikke kende de for:ne vidner nøjagtige, og efterdi CR fremlægger tv. (af 4. dec. 1599), ht.sdom (af 6. juli 1602) og lt.sdom (af 20. jan. 1616), hvormed han beviser sig og sin søster til samme ejendom at være berettiget, bør for:ne vidne, som er vundet om for:ne bondeskyld, så og den dom, som efter det såvel som efter de andre vidner, nu er undersøgt, dømt er, derimod ikke at komme CR el. hans søster til forhindring el. skade".

238v-242v

(148)

Fru Ellen Rostrup sal. Tyge Sandbergs (til Vedø) havde sagsøgt Niels Lauridsen i Marie Magdalene og Poul Sørensen i "Tøsterop" el. "Torup" (vel Tøjstrup i Vejlbj s. el. Tårup i Avning s.), fordi de uden hjemmel om natten havde flyttet og bortført Erik Nielsens gods, og Jens Sørensen Rug i Tørslev (Estruplund s.), fordi han havde hugget en bøg på ERs grund og afført den.

Sønderhald h.s ransnævninger svor 7. aug. 1615 NL og PS og 5. aug. 1616 JSR fuldt tyveran over. - Tv. af Sønderhald ht. 26. maj 1617: ER æskede igæld og tvigæld og kongens ret af de 3 mænd.

Da de ikke havde rettet for sig, krævede ER ved Christen Vore dem formælt på deres hals, som om de var taget ved tyvnet. Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Da efterdi nu bevises med tv. JSR, PS og NL at være tyveran oversvoret, og igæld, tvigæld og kongens ret af dem æsket og fordret er, og de dog dem forhærder ikke udlæg at ville gøre og derfor hid til lt. er stævnet og kaldet, og er fjortendagsdag forlagt at bøde og sætte for dem, hvilket ikke sket er, da ved vi efter sådan lejlighed ikke andet derom at sige end loven derudinden at følge JSR, PS og NL at være formælt på deres hals, som de var taget ved tyvnet".

242v-244r

(149)

LANDSTING 16. AUGUST 1617

Landstingshører: Gunde Skriver.

Henrik Bille til Tirsbæk havde ved Niels Krag i Assendrup (Engum s.) hidkaldt Hatting h.s sandemænd, for at de skulle sværge manddød over hyrden i Hedensted Vinter Madsen, som havde dræbt hyrden i Assendrup Peder Rasmussen.

Tv. af Hatting ht. 14. juli 1617: Det bevidnedes, at PR havde overfaldet VM på Hedensted mark med en kniv og en kæp, så han havde været nødt til at værge sit liv.

Hatting h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, og "svor VM manddød over og til hans fred for PR, han ihjelslog, efter for:ne vidner, og som de selv sanden har udspurgt".

244r-245r

(150)

Jørgen Olufsen, rådmænd i Ålborg, havde sagsøgt Hans Tidke, født i Flensborg, for injurier. Det var også ham, der indbragte sagen for lt.

Sagen blev opsat en måned.

245r-245v

(151)

Knud Gyldenstjerne til Ågård (og Møgelkær), lensmand på Vestervig, havde ved sin ridefoged Niels Rasmussen hidkaldt Bjerger h.s sandemænd, for at de skulle udlægge Jørgen Rasmussen i Hyrup (Stovby s.) hans bane.

Tv. af Bjerger h. 26. juli 1617: Under et gilde var JR gået hen til Thomas Pedersen og Søren Poulsen, begge fra Hyrup, med en staver i sin hånd. SP tog den fra ham og slog ham med den over hans ryg og i hans hoved. Så løb TP hen til ham og huggede ham i hovedet med et værge.

Bjerger h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, og "udlagde TP at være bemeldte JRs bane og svor ham manddød over og fra hans fred".

245v-247r

(152)

Lensmanden på Kalø havde ved ridefogeden sammesteds Jørgen Christensen hidkaldt Sønderhald h.s sandemænd, for at de skulle sværge Anne Mortensdatter (bopæl ikke anført) manddød over, for Jens Madsen Soldat (bopæl ikke anført) hun ihjelslog. - AM mødte ikke selv ej heller nogen, som kunne forsvare hende.

Sønderhald h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, og svor Maren Mogensdatter (sic!) manddød over og fra hendes fred for JMS, som hun ihjelslog, eftersom de selv sanden derom

har udspurgt, og hun for sagen er rømt og bortvigt.

247v

(153

(Anders Hytter i Ry hans eftermålsmand) Rasmus Madsen i Kilsgård (Tulstrup s.) havde anklaget Johan Markvorsen (Johannes Mouridsen, som der står fol. 247v, er forkert se fol. 236v og 277r) i Århus for åråd. - JM havde indbragt sagen for lt.

Sagen blev opsat i 14 dage.

247v-248v

(154

Ulrik Sandberg til Kvelstrup, lensmand på Lundenæs havde anklaget Johanne Rasmusdatter, Jens Tuesens hustru i Koed for trolddomskunster. - US havde ved Niels Jensen i Tvevad (Nøvling s., Hammerum h.) indbragt sagen for lt.

Sagen blev opsat i 14 dage.

248v

(155

Anders (Sørensen) Vinter i Havgård i Næsborg s. havde sagsøgt Niels Pedersen og hans søn Jens Nielsen i Nørregård i Næsborg, fordi de havde truet og fornærmet ham. - ASVs husbond Verner Parsberg til Sandbygård havde ved Jens Nielsen i Vester Stræt (Vilsted s.) indbragt sagen for lt.

Sagen blev opsat i 14 dage.

249r-250r

(156

Trætte om et skovskifte mellem Jørgen Skeel til Sostrup, lensmand på Kalø, og Falk Lykke til Skovgård. - JS havde ved sin ridefoged Jørgen Skriver indbragt sagen for lt.

Sagen blev opsat i 14 dage.

250v-251r

(157

Jens Svendsen el. Sørensen i Testrup (by og s.) havde anklaget Peder Lauridsen Torup el. Pirup i Nibe for drab. - Fru Birgitte Brahe til Turebygård (i Skåne) havde ved Christen Madsen i Klæstrup (Vokslev s.) indbragt sagen for lt.

Sagen blev opsat i 14 dage.

251r-251v

(158

Christen Andersen i Barmer (Sebber s.) havde anklaget Lars Madsen i Stræt (Vilsted el. Vindblæs s.) for injurier. - CA havde ved Jens Nielsen i Stræt indbragt sagen for lt.

Sagen blev opsat i 14 dage.

251v-252r

(159)

LANDSTINGET 30. AUGUST 1617

Dommere: Niels Krag, Gunde Lange.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Ulrik Sandberg til Kvelstrup, lensmand på Lundenæs, havde anklaget Johanne Rasmusdatter, Jens Rasmussen Tuesens hustru i Koed for trolddomskunster.

Tv. af Sønderhald ht. 11. jan. 1613: Præsten for Koed s. "hr. Christen Aagesen for 8 mænd at have vidnet i hans skriftlige seddel, som blev læst og påskrevet, med egen hånd underskrevet". Siden han var kommet til Koed, havde han ikke set el. fornummet noget uærligt om JR i nogen måde, førend hende nu nogen snak og tale påsiges. En mand havde vidnet, at det var ham fuldvitterligt, som præsten havde vidnet i sin seddel. To mænd "vidnede med Deres breve og segl" og udtalte sig i nøje overensstemmelse med præsten.

US krævede ved ridefogeden på Lundenæs Christen Kær ovenstående tv. dømt magtesløst. - Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi hr. CAa og for:ne vidnesmænd samme deres vidne og kundskab ikke for tingsdom med oprakte fingre og helgens ed efter recessen vundet og kundgjort har, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne så noksomt og nøjagtigt, at det bør nogen magt at have".

252r-253v

(160)

Jørgen Skeel til Sostrup, lensmand på Kalø, havde sagsøgt Falk Lykke til Skovgård, fordi fogeden på Skovgård Rasmus Jensen havde ladet nogle træer fælde, som stod i skov, der lå til Ulstrup by (Ørum s.) og Stenvad by (Glæsborg s.).

Tv. af Sønderhald ht. 20. dec. 1613, fremlagt af RJ: 6 mænd kundgjorde, at de havde været "på de halve skove og skovskifter til Rygård ..., som FL på sin halve part efter reb og mål og jævning er tilskiftet og efter loddet er tilfaldet" bl.a. det østre skifte i "Quast Brad", kaldet Bøgehoved (256r).

Tv. af Rougsø ht. 17. juli 1617, fremlagt af RJ: Op mod 30 mænd bevidnede, at det skovskifte, der hed "Kuast Bratt", som lå nord og nordvest for Horsmosen og vest for "Branden", har ligget til Skovgård og fulgt arving efter arving så længe, de kunne mindes. 6 varselsmænd bevidnede, at de har givet JS og hans foged og så mange lodsejere, som grænser og støder på skovskiftet "Kuast Bratt" ..., og siden så mange mænd, som har vidnet i den sag, lovligt varsel til deres hus og bopæl for de vidner, FL den dag ville tage beskrevet (254v ff.).

JS krævede tv. af 17. juli 1617 dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi varselsmændene ikke har navngivet el. benævnt, hvor el. på hvilke åsteder de skulle have givet varsel for for:ne vidne, deslige efterdi af for:ne vidne, RJ nu selv fremlagt har, forfares samme skovskifte imellem Falk og Jørgen Lykke dem som Rygårds skovpart og tilliggende at være skiftet, og hver derudaf sin lod og anpart bekommet, og for:ne varselsmænd (sic!) dog har vundet det Skovgård roligen arving efter anden som Skovgårds rette skovskifte, grund og ejendom at have efterfulgt i så langsommelig tid, som deres vidne ombemelder, da finder vi efter sådan lejlighed samme vidne, nu hidstævnet er, magtesløst at være".

254r-257v

(161

Samme sag som foregående.

Tv. af Nørre Dyrs ht. 24. apr. 1617, fremlagt af JS: 6 synsmænd havde set, at en eg var rodhugget og afført af kongens skov, som skal ligge til Stenvad og kaldes "Brandenn", og at der i den skov, der skal ligge til Ulstrup by i den nordvestre ende af Horsemose imod kongens skov, var rodhugget 6 grønne ege (261r f.). - Tv. af samme ht. 24. april og 1. maj 1617, fremlagt af JS: Henholdsvis 9 og 6 mænd bevidnede, at den skov, der lå nordvest for Horsemose ved kongens skov, som kaldes "Brandenn", har ligget til Ulstrup by, så længe de kan mindes. I denne skov var der rodhugget og afført 6 ege, som fogeden på Skovgård RJ på åstedet fredag før palmesøndag havde bekendt for dem, at han havde udvist, afmærket og ladet afføre. Samme dag havde han desuden på FLs vegne tilbudt fogeden på Sostrup udlæg for træerne og begæret, at sagen måtte opstå, til FL fik talt med JS (259v ff. og 260v f.). For alle vidner havde FL fået 4 el. 5 ugers varsel.

Dom af samme ht. 5. juli 1617: "Efterdi for fogeden med tv. og nøjagtige vidner bevistes for:ne skov og ejendom, som samme 6 træer er påhugget og afført, at have roligt og uden al ilning og klage fulgt Ulstrup by i mange år og langsommelig tid efter for:ne vidners indhold, såvel som af samme vidner er at forfare den ejendom, den ene eg er påhugget og afført, også at have ligget til Stenvad by roligt i mange år og langsommelig tid, og recessen medfører, at hvis gods og ejendom nogen mand har haft i hånd og hævd i 20 vintre ulastet og ukæret, det beholder han angerløst og uafvundet, og FLs fuldmægtige foged RJ slet ingen breve har fremlagt, som han samme ejendom sig på sin husbonds vegne med kunne tilholde, og sagen, til en 6 uger var forløbet, er opsat til denne dag, da efter sådan forberørte lejlighed vidste fogeden ikke rettere derom at sige, end for:ne skov og ejendom, som for:ne 6 træer er påhugget, jo burde med rette at følge ret Ulstrup by så-

vel som tilforn, så og kgl. majestæts ejendom til Stenvad, som for:ne ene ege er påhugget og afført, også angerløst at følge Stenvad by" (261v f.).

FL havde ved RJ appelleret denne dom. Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi FL findes at være udenlands (på sit len) Christianobel og der sammesteds holder hus, og ikke bevises ham for samme vidner og dom med 6 ugers varsel el. stævning at være kaldet, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende bemeldte vidner og dom, derefter ganget er, så noksomme og nøjagtige, at de bør nogen magt at have".

258r-262v

(162)

Niels Pedersen (i Nørregård i Næsborg by og s.) havde sagsøgt Anders (Sørensen) Vinter (i Havgård i Næsborg s.), fordi hans kvæg havde gjort skade på hans græs og korn.

Tv. af Slet ht. 7. aug. 1617: 6 synsmænd havde set, at der var gjort skade for 4 læs hø i 3 bårer og for 4 skp. byg og 4 skp. havre i 2 agre. - Det bevidnedes, at ASVs kvæg havde været i NPs bårer og agre.

ASVs husbond Verner Parsberg til Sandbygård krævede ovennævnte tv. dømt magtesløse. - Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi ASV ikke havde fået varsel for, hvilken dag el. tid synsmænd skulle være på åstederne, og for:ne vidnesbyrd ikke har vundet og kundgjort, hvilke enkende dage og tider de skulle have set ASVs fæmon i NPs korn el. bårer, tilmed ikke heller varselsmænd at have benævnt, hvor de gav ASV varsel for for:ne vidne, da finder vi efter sådan lejlighed samme synsvidne og vidnesbyrdsvidne ingen magt at have".

262v-264r

(163)

Anders Sørensen Vinter i Havgård i Næsborg s. havde sagsøgt Niels Pedersen og hans søn Jens Nielsen i Nørregård i Næsborg, fordi de havde fornærmet, truet og undsagt ham.

Tv. af Slet ht. 17. juli 1617: Det bevidnedes, at en dag, da ASV og hans folk gik og slog græs, kom JN ridende med en lang bøsse. På ASVs spørgsmål om, hvad han ville dér med sin bøsse, svarede han, at det skulle han, den skælm, få at vide, red hen til ham og truede ad ham med bøssen. I det samme kom NP gående med en spids, og da han så, hvad der foregik, opfordrede han ASV til at bie og slå fra sig. Før de skiltes, havde JN lovet ASV, at han senere skulle få det, der var i bøssen. NP var til vederståelse og benægtede under ed, at han havde været i ASVs eng og sagt det, vidnerne påstod (266v f).

Tv af samme ht. 24. juli 1617: JN benægtede under ed, at han var redet

hen til ASV i en ond mening og havde brugt de ord, vidnerne for en uge siden havde tillagt ham. - 3 vidner bekræftede JNs og NPs benægtelser (266r f.).

Verner Parsberg til Sandbygård, der var ASVs husbond, krævede tv. af 24. juli dømt magtesløst. Sagen havde været opsat i 14 dage. JN og NP gentog deres benægtelser for lt.

Lt.s dom: "Så og efterdi NP og JN ikke er bestændige de ord, for:ne vidne pålyder, og ikke de det for ting og dom har haft, og da straks tv. efter taget, medens det til tinge såvel som nu her for retten med højeste ed har benægtet, da ved vi ikke andet derom at sige, end så vidt for:ne vidne og klage lyder om bemeldte ord, som NP og JN benejer og ikke er bestændige, bør jo magtesløse at være, medens hvis andet, begge for:ne vidner om formelder, ved vi ikke imod at sige".

264v-268r

(164)

Stygge Høg til Vang havde indstævnet Jens Elbæk i Hvanstrup (Farsø s.) og hans søn Niels Jensen sammesteds.

Tv. af Gislum ht. 2. aug. 1617: Unge Jens Elbæk og Byrial Jensen i Hvanstrup aflagde ed på, at JE og NJ var i deres husbonds lovlige forfald, så at de ikke kunne møde den dag.

Ved brev af 20. aug. meddelte JEs og NJs husbond, hospitalsforstanderen i Ålborg, at de ikke den dag havde været i hospitalets forfald.

SH krævede tv. af 2. aug. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi unge JE og BJ med helgens ed og oprakte fingre har gjort JE og NJ deres skudsmål, at de var i deres husbonds lovlige forfald for:ne dag, og nu derimod bevises med deres husbonds, for:ne hospitalsforstanders, skrivelse dem samme dag ikke i hans forfald at have været, da finder vi efter sådan lejlighed samme deres skudsmål usandfærdigt at være gjort og derfor bør magtesløst at være, og skudsmålmændene derfor at straffes efter recessen".

268v-270r

(165)

Jens Nielsen Nerup, borger i Grenå havde sagsøgt Mikkel Pedersen Ti(r)-strups hustru Anne Jensdatter i Grenå for trolddomskunster.

Tv. af Grenå byt. 2. okt. 1587: 24 mænd havde bevidnet, at MPT og hans hustru AJ havde skikket sig redeligt og kristeligt fra deres første barn-dom indtil den dag. De havde aldrig fornummet dem nogen utilbørlig handel "at have brugt eller bruge lade ej" heller noget vanrygte dem at påhænge.

JNN havde krævet dette 30 år gamle stokkenævn dømt magtesløst.

Eftersyn af tv. og tingbogen viste, at ovenstående ord, der er sat mellem citationstegn, var indføjet i tv. mellem linjerne med anden pen og blæk og ikke stod i tingbogen.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne ord, som findes i for:ne stokkenævn mellem linjerne indskrevet, befindes med en anden pen og blæk, end vidnet skrevet er, at være tegnet, og for:ne vidne og tingbog, da vi dem har overset og læst, ikke stemmer overens, men for:ne ord derudinden i tingbogen udelukket, da finder vi efter sådan lejlighed samme stokkenævn magtesløst at være".

270r-271v

(166)

Da sognepræst ved Århus domkirke Niels (Christensen) Spentrup havde klaget over, at han havde fået et for lille udlæg efter præsten (for Skejby og Lisbjerg sogne) Hans Albretsen, klagede han til kongen, som 25. jan. 1617 gav lensmanden på Århusgård Jørgen Kaas ordre til at undersøge sagen. JK sagsøgte derefter den forhenværende byfoged i Århus Christen Ibsen, som han beskyldte for at have udleveret en forkert registrering over HAs bo til slots-skriveren.

Tv. af Århus byt. 24. juli 1617: På forespørgsel af ridefogeden på Århusgård erklærede CI, at den fremlagte registreringsforretning var den, der blev skrevet den dag HA blev begravet i domkirken, nemlig den 7. jan. 1615.

Tv. af samme byt. 21. aug. 1617: Af domkirkens regnskabsbøger fremgik det, at HA blev begravet den 8. jan. 1615.

JK krævede det første tv. dømt magtesløst, fordi den opgivne dato for registreringen var forkert.

Lt.s dom: "Så og efterdi JKs ridefoged samme vidne taget og forhvervet har, og intet derimod fremlægges uden alene den ene dag at være forskrevet for den anden, som af forseelse kunne være sket, og ikke bevises hovedsagen el. nogen deres ret dermed at være forkrænket, da ved vi efter sådan lejlighed af den årsag ikke samme vidne magtesløst at dømme".

271v-273v

(167)

Samme sag som foregående.

Tv. af Århus byt. 7. aug. 1617: Det bevidnedes, at HAs bo, i hvilket arv og gæld var fragået, var blevet registreret den dag, han blev begravet, og at registreringsforretningen blev lagt i et skrin, som blev forseglet og givet CI i forvaring. Et par uger senere blev seglene brudt og registreringsforretningen udleveret til slotsskriveren.

JK krævede dette tv. dømt magtesløst, fordi det ikke opgav dagen for registreringen og ikke var vidnet på fersk fod.

Lt.s dom: "Så og efterdi, at da CI er blevet for bemeldte sag tiltalt, har han været fornøden vidne og kundskab derom at tage, og for:ne mænd udtrykkelig har vundet, hvorledes det med samme registrering er handlet og tildraget, og ingen bevisning fremlægges, med hvilken for:ne vidne ryges og tilbagedrives kan ikke sanddru at være el. jo således ikke at være tilganget, som det i sig selv omformelder og medfører, da ved vi ikke imod samme vidne at sige el. magtesløst dømme".

273v-276r

(168)

(Degnen i Ry) Anders Hytters eftermålsmand Rasmus Madsen i Kilsgård (Tulstrup s.) havde anklaget Peder Bertelsen for åråd.

Tv. af Ry bt. 10. juli 1617: De 12 årådsmænd havde gjort deres "ed og tog således, at efterdi der bevistes med tv., at PB havde været i Ry kirke og fulgt til skade og fra, da sal. AH fik hans banesår, og AH ham for sognepræsten og flere dannemænd har beskyldt efter tv.s lydelse, deslige PB ikke da var mødt el. nogen på hans vegne ham lovlig at erklære, at han ikke hos var i for:ne kirke og fulgte til skade og fra, som forskrevet står, svor for:ne nævninger PB derfor et fuldt åråd over, (medens) at for:ne vidner stod ved deres magt".

PBs husbond Hans Lykke havde ved Oluf Tordsen i Gammelgård appelleret denne nævningskendelse.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne nævninger ikke samme deres ed og tog endeligt svoret og gjort har, medens uendeligt toget at være, da finder vi efter sådan lejlighed samme nævningeed ingen magt at have".

276v-277r

(169)

(Degnen i Ry) Anders Hytters eftermålsmand Rasmus Madsen i Kilsgård havde anklaget (stenhuggersvend) Johan Markvorsen i Århus for åråd.

Tv. af Ry bt. 10. juli 1617: 12 nævninger gjorde deres "ed og tog således, at efterdi der bevistes med tv., at JM havde været i Ry kirke og fulgt til skade og fra, der sal. AH havde fanget hans bane, og AH ham for sognepræsten og flere dannemænd havde beskyldt efter tv.s lydelse, deslige JM ikke da var mødt el. nogen på hans vegne ham lovligt at erklære, at han ikke hos var i for:ne kirke og fulgte til skade og fra, som forskrevet står, svor for:ne nævninger JM et fuldt åråd over derfor, medens at for:ne vidner stod ved magt".

JM havde ved Markvor Badskær, borger i Århus, appelleret denne nævningekendelse. - Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne nævninger ikke endeligt deres ed og tog

svoret og gjort har, medens uendeligt, tilmed ikke bevises JM noget varsel for samme deres ed at have fanget, da finder vi efter sådan lejlighed samme nævningetog ingen magt at have".

277r-278r

(170)

Ulrik Sandberg til Kvelstrup, lensmand på Lundenæs havde anklaget Jens Rasmussen (Tuesens) hustru Johanne Rasmusdatter i Koed for trolddomskunster.

17. juli 1613 havde JR fået nogle af US erhvervede tv. kendt magtesløse ved en uendelig lt.sdom. - Denne dom havde US appelleret ved sin ridefoged Christen Kær. Sagen havde været for lt. for 14 dage siden, men blev da opsat.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom ikke lyder længere el. gælder mere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør den ikke længere magt at have".

278v-279r

(171)

Verner Parsberg til Sandbygård (og Lynderupgård) havde sagsøgt Bertel Nielsen, Christen Mortensen, Anders Mikkelsen og Jens Jensen i Rind, fordi de havde fisket helt ud for hans grund og ejendom.

Dom af Rinds ht. 28. juli 1617: "Efterdi ikke bevistes for:ne mænd at have brugt videre fiskeri, end der har været brugt af arilds tid, vidste fogeden ikke da at stede høring over for:ne mænd".

VP havde appelleret denne dom.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme ht.sdom ikke er endelig, bør den at være, som udømt var, og sagen til ht. igen at komme og fogeden, når det for ham lovligt indstævnes, dem endeligt imellem at dømme og adskille, som det sig bør".

279r-280r

(172)

Trætte mellem Søren Andersen Bonde og hans (halv)broder Ud Terkelsen om størrelsen af deres anpartar af den selvejergård i Tøstrup, som de beboede.

Tv. af Nørre Dyrsk ht. 23. maj. 1611: 12 samfrænder havde "lignet og lagt al for:ne gård og gårds tilliggelse i skov og mark, ager og eng med al sin rette tilhøring både på fædrene og mødrene side i 9 søsterlodder. Har de tillagt UT de 5 søsterlodder og SAB de 4 søsterlodder efter de skøder, dom og vidner, som for for:ne samfrænder til tinge og på for:ne åsteder er læst og påskrevet, medens for:ne dom, skøder og tv. stod ved sin fulde magt".

Tv. af samme ht. 8. maj 1617: 12 ejermænd "efter de skøder, købebrev og samfrænders breve, som for dem blev læst og påskrevet, at have skiftet og delt UT og SAB tofterne, gårdsted, mark og skov imellem og iblandt andet

således, at hvor SAB har sin ager 4 favne bred, der skulle UT have sin ager 5 favne, imedens de skøder, købebreve, samfrænders brev og anden adkomst, som for dem var læst og påskrevet, stod ved magt".

Dom af samme ht. 10. juli 1617: "Efterdi for fogeden med skøde, samfrænders brev, ejerbrev og tv. bevises UT at have større lod og anpart i for:ne bondegård og gårds tilliggelse end SAB, og loven formelder, om nogen mands reb falder under anden mands bygge, og vil hin ej rømme, derpå bor, da har den vold til, derpå kalder, at tage af hans ubyggede jord på marken, hvor som han vil, reb for reb, om (vel fejl for og) for udlæg i for:ne gårdsted tit og ofte havde været voldgivet på dannemænd dem derom at forlige, og det ikke sket er, deslige at loven formelder, at hvor mand bygger på sit eget, da skal han enten på sit eget komme sig til forte og fægang alle ejere skadesløst el. flytte til adelbyen igen, og SAB selv har jord og ejendom til gården, som han kan gøre sig forte på til adalgade, da efter slig lejlighed vidste fogeden ikke rettere derom at sige, end efterdi dannemænd dem derom ikke kunne forlige, da UT at beholde, som skøde, samfrænders brev og ejeres brev ham tilholder, imedens for:ne skøde, samfrænders brev og ejeres brev stod ved magt".

SAB havde appelleret ovenstående dom. - Sagen havde været opsat to gange, sidste gang for 14 dage siden.

Lt.s dom: "Da efter tiltale, gensvar og sagens lejlighed, så og efterdi for:ne samfrænder har sagt SAB og UT imellem, UT til 5 lodder og SAB til 4 lodder i for:ne gård efter skøders lydelse, og ikke de i samme deres samfrænders brev har ladet indføre nogen skøder el. breve, som de har efter sagt og kendt, så deraf kunne have været beregnet, hvor stor lod enhver kunne have i for:ne gård og ejendom, da finder vi efter sådan lejlighed bemeldte samfrænders brev at være, som ugjort var, og ejermænds brev og ht.s-dom, derefter udganget er, ingen magt at have og sagen til samfrænder igen at komme og dem begge tvistige parter om samme bondeejendom imellem at sige og da i deres brev at lade indføre begge parternes skøder og breve, de i den sag har, som for dem bliver i rette lagt".

280r-282r

(173)

(Degnen i Ry) Anders Hytters eftermålsmand Rasmus Madsen i Kilsgård havde anklaget Niels Jensen i Ry for åråd.

Tv. af Ry bt. 10. juli 1617: Nævninger havde gjort deres ed, "at efterdi der bevistes med tv. NJ at have været i Ry kirke og fulgt til skade og fra, der sal. AH fik hans banesår, og AH ham for sognepræsten og flere dannemænd har beskyldt, og NJ ikke da var mødt el. nogen på hans vegne ham at

erklære, da svor nævningerne NJ et fuldt åråd over for AHs død, medens at for:ne tv. stod ved magt".

NJ havde appelleret ovenstående nævningekendelse.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne nævninger ikke endeligt har gjort deres ed og tog, medens uendeligt toget, tilmed ikke bevises NJ noget varsel for nævningsed at have fanget, da finder vi efter sådan lejlighed samme nævningsed ingen magt at have".

282v-283r

(174)

Iver Lykke havde sagsøgt Christen Byrialsen i Plejlstrup (Sønderup s.) for bygfæld.

Tv. af Hornum ht. 7. juli 1617 erhvervet af fogeden på Rebstrup (Sønderup s.): 6 synsmænd havde erklæret, at CBs gård var forfalden på tømmer, ler og tag for 11 dl.

Tv. af samme ht. 11. apr. 1614, af hvilket det fremgik, at en af synsmændene var fordelt.

CB krævede synet dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med delsbrev den fjerde af bemeldte synsmænd at have været delt og lovforvundet, da han og hans medbrødre afhjemlede for:ne syn, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme synsvidne så noksomt og nøjagtigt, at det kan komme CB til nogen forhindring".

283r-284r

(175)

Iver Lykke til Havnø (Visborg s.) havde sagsøgt Christen Byrialsen i Plejlstrup for restance.

Seddel dateret Havnø den 12. juli 1617 og underskrevet af IL: CB skyldte ham 2 ørte havre, 3 skp. byg, 2 dl., 2 pd. smør og 3 læs lyng, som skulle have været ydet på Rebstrup forgangne år. - Dom af Hornum ht. 4. aug. 1617: CB skulle betale det, IL påstod, han skyldte ham.

CB appellerede ovennævnte dom, idet han gjorde gældende, men ikke dokumenterede, at fru Dorothea Krabbe havde stedet ham gården for reduceret landgilde.

Lt.s dom: "Så og efterdi for fogeden har været irettelagt ILs opskrift på for:ne rest, som ikke til sin rette tid skulle være blevet ydet, hvilken rest CB ikke har benægtet, men vedgået, og ikke han beviser sig det i lavtid at have tilbudt, og fogeden fordi ikke har vidst andet, end CB jo dermed har gjort uret og burde at stande til rette og lide tiltale, ved vi ikke imod hans dom at sige el. magtesløs dømme".

284v-285v

(176)

Præsten i Hellested på Sjælland hr. Morten Jensen havde ved Hans Jensen i Alsrode (Alsø s.) indstævnet borger i Grenå Christen Knudsen for lt., fordi han ikke havde røgtet hvervet med at indfordre MJs fædre og mødre arve på tilbørlig vis og krævet for stor erstatning for kost og tæring. - 19. juli havde MJ erhvervet en uendelig lt.sdom i sagen.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom ikke lyder længere el. ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør den ikke længere magt at have, medens om for:ne opskrift (på) kost og tæring at pådømme, indsætter vi til Grenå byt., og der gå om så meget, som lov og ret kan findes".

285v-286v

(177)

Jens Christensen på Tvillum havde sagsøgt Niels Madsen i Trust (Tvillum s.), for ærerørige beskyldninger, han havde fremsat mod ham. - JC havde erhvervet dom og fordelingskendelse i sagen.

NM appellerede ovennævnte dom og fordelingskendelse. - Sagen havde været opsat 2 gange, sidste gang for en måned siden.

JC fremlagde et femten dages rigens brev over NM af 21. juli 1617.

Lt.s dom: "Da efterdi samme sag for rigens ret er indkommet, ved vi os ikke dommere derudinden at være".

286v-287v

(178)

Vogn Lauridsen i Vester Falde (Overlade s.) havde sagsøgt Jens Jørgensen i Munksjørup (Overlade s.), fordi han havde overfaldet ham og tilføjet ham sår og skade.

Tv. af Ale bt. 2. maj 1617: Thomas Mikkelsen i Sjørup (Strandby s.) bevidnede, at han var blevet overfaldet af JJ. Da VL kom ham til undsætning, var JJ gået løs på ham. - 4 synsmænd havde set flere sår på VLs hænder og i hans ansigt. Han klagede over, at de var tilføjet ham af JJ.

JJ krævede ovenstående tv. dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi TMs vidne er ikke uden én persons kundskab, som regnes for intet vidne, da finder vi efter sådan lejlighed samme hans enige vidne ingen magt at have, og efterdi for:ne syn og klage ikke med noget nøjagtigt vidnesbyrd befæstes, kunne vi ikke kende dem så noksomme og nøjagtige, at de kan komme JJ til nogen forhindring".

287v-289r

(179)

Hospitalet i Ålborg havde ved sin forstander Anders Jensen Skriver sagsøgt Niels Jensen Remmer i Brasted (Veggerby s.) for misligholdelse af hans fæ-

stebrev på gården Klostergård i Kalstrup (Veggerby s.).

12. maj 1614 havde NJR fået fæstebrev på en øde gård i Kalstrup. Han blev fritaget for landgilde, ægt og arbejde i 3 år mod, at han skulle genopbygge gården og dyrke jorden. - På Hornum ht. 3. juli 1617 bevidnede 6 synsmænd, at der var genopført et stykke hus på gården, og at det ville koste 60 sldl. at sætte den helt i stand. - 4. aug. lod hospitalsforstanderen derfor NJR fordele.

NJR appellerede fordelingskendelsen.

Lt.s dom: "Så og efterdi af NJRs stedsmålsbrev forfares ham samme gård i 3 år at have nydt, at han den skulle bygge og forbedre, og for:ne synsvidne befindes efter bemeldte 3 års mål taget og forhvervet at være, og intet NJR derimod fremlægger samme synsvidne med at ryge, ved vi ikke imod det at sige, og efterdi bemeldte NJR efter samme synsvidne såvel som efter sin egen forpligt er delt blevet, ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømmne, førend han retter for sig, som det sig bør".

289r-290v

(180)

Tv. af Tyrsting ht. 12. dec. 1615: 2 mænd havde bevidnet, at de for 7 år siden havde været til stede, da Poul Albretsen i Ring blev trolovet med Inge Christensdatter, der nu opholdt sig i Tørring. Senere havde de flere gange på PAs vegne tilbudt hende ægteskab og lovet at hjælpe ham til bo og bjærgning. 2 mænd havde givet IC mundtligt varsel i Tørring for dette vidne.

Jens Sørensen i "Kolbenknob" (dvs Knop, Vrads s.) krævede dette tv. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi IC med hendes lavværge ikke har fanget varsel for for:ne vidne, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne så noksomt og nøjagtigt, at det bør nogen magt at have".

291r-291v

(181)

Hans Dyre til Boller (Tårs s.), befalingsmand på Lund (på Mors), og Iver Dyre til Hvidstedgård (Tårs s.) havde sagsøgt Ingeborg Galt til Tolstrup (by i Tolstrup s. Vor h.) for 500 rdl. hovedstol med renter og omkostninger, som hun i henhold til gældsbrief af 15. maj 1614 skyldte Morten Vesling i København, og hvorfor de antagelig havde kautioneret.

26. marts havde de ladet hende æske til Vor ht. og krævede hende nu ved Jens Simonsen, ridefoged på Lund, æsket til lt.

"Så er jomfru IG ikke mødt til gensvar el. nogen på hendes vegne hende at undskylde el. nogen gensigelse herimod at gøre, da efter sådan lejlighed

blev JS ved samme æskning. Så æskede JS på HDs og IDs vegne af bemeldte jomfru IG her i dag til Viborg lt. i lige måde som til ht. æsket er".

292r-293v

(182)

Peder Pedersen i Ejstrup (Asferg s.) havde sagsøgt Søren Christensen i Ejstrup for løgnagtige beskyldninger mod ham og hans broder.

Tv. af Nørhald ht. 13. maj 1617: SC havde for tingsdom sigtet PP og hans broder for, at de havde lovet ham ondt på hans fænon, som var ham vederfaret. - Lt.sdom af 21. juni 1617: "Efterdi de klager og sigtelser, da hidstævnet var, ikke gjordes bevislige, burde de ikke at komme PP og hans broder til hinder el. skade i nogen måde". - Tv. af Nørhald ht. 22. juli 1617: SC havde gentaget sine beskyldninger. - Tv. af samme ht. 22. juli 1617: PP havde ladet SC fordele som en løgner for hans ubeviste beskyldninger.

SC appellerede ovennævnte fordelingskendelse.

LT.s dom: "Så og efterdi nu bevises med tv. SC den 13. maj sidst forleden for ting og dom at have sigtet og teet PP og hans broder at have lovet ham ondt på hans fænon, og det skulle være ham vederfaret, hvilke ord og sigtelse han og siden den 22. juli har været beständig, eftersom forskrevet står, og ikke han slige hans ord og sigtelse PP og hans broder har overbevist, men derfor er delt blevet, da ved vi efter sådan lejlighed ikke SC af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

293v-295r

(183)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 1 3 . S E P T E M B E R 1 6 1 7

Landstingshører: Gunde Skriver

Niels Nielsen i Skelum havde ved Mariager klostres ridefoged Hans Jensen hidkaldt Hellum h.s sandemænd, for at de skulle sværge manddød over Peder Nielsen i Bælum, der havde dræbt hans broder Christen Madsen i Bælum.

Tv. af Hellum ht. 26. aug. og 2. sept. 1617: CM var gået ind i PNs gård med et draget værge i hånden, stødte på hans dør og udæskede ham med mange onde ord. PN gik ud til ham med en fork i hånden, og da de kom i slagsmål, tilføjede han ham de sår, hvoraf han døde.

Hellum h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "Og svor PN manddød over og til hans fred for CM, han ihjelslog, eftersom de selv sandingen derom havde udspurgt".

295v-296v

(184)

MAURITII LANDSTING DEN 27. SEPTEMBER 1617

Dommere: Niels Krag, Gunde Lange.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Bodil Ibsdatter Hovens, der sad fængslet på Kalø slot anklaget for trolddomskunster havde den 24. aug. 1617 udlagt Hans Grønbæks hustru Maren Justdatter i Århus som skyldig i trolddom, men den 3. sept. havde hun erklæret, at rådmændene i Århus Villum Worm og Søren Jensen (Frost) havde nødt og tvunget hende dertil. VW og SJF anfægtede rigtigheden af hendes sidste erklæring, som 15 mænd havde bevidnet i et af dem forsejlet og underskrevet brev, hvorefter der var taget tv. Da HG var i kongens bestilling tolderiets og byfogedens regnskaber at forklare, blev sagen opsat en måned.

297r-298r

(185)

Anders Nielsen i Lystrup (Vindblæs s.) havde anklaget Maren Jonsdatter Thomas Pedersens hustru i Ajstrup (Vindblæs s.) for trolddomskunster.

Tv. af Gerlev ht. 21. juli 1617: Det bevidnedes, at søndag før påske for 3 år siden var AN kommet i skænderi med MJ, der havde lovet ham, at han skulle få en djævel (300r). - Tv. af samme ht. 4. aug. 1617: AN erklærede, at siden den tid var hans øg og fæmon blevet fordærvet for ham, så at han aldrig "har kunnet være en skade så snart forbi på hans fæmon, at ham jo har hændt 2 igen", og to vidner berettede, at på kort tid var en af hans heste og to øg blevet fordærvet på den agter part, medens intet har skadet dem på den fremmer part (299v f.). - Tv. af samme ht. 21. juli 1617: AN gav last og klage på MJ, fordi der, efter at hun for 3 år siden havde lovet ham ondt, var vederfaret ham stor skade på hans fæmon (300r f.). Selv bekendte MJ på tinget 14 dage senere, at AN ved den lejlighed havde lagt sin hånd på hendes aksel og kendt hende fuldt og fast for hans troldkone (302v) - Tv. af Mariager byt. 13. aug. 1617: AN havde på ny kendt MJ for sin rettelige troldkone og lagt sin hånd på hende. Derpå spurgte han hende, om hun ville give ham nogen oprejsning for den store skade, hun havde gjort ham. Da hun svarede, at hun ville give ham efter sin formue, forlangte han 60 rdl.; men hun ville kun give ham 20 dl. - Tv. af Gerlev ht. 21. juli (300v) og 28. juli (299r) 1617: Mange vidner erklærede, at MJ var berygtet for trolddomskunster. Dette bekræftedes ved sognepræstens af ham og provsten underskrevne erklæring dateret 23. sept. 1617 (302r f.).

Tv. af Gerlev ht. 25. aug. 1617: 12 nævninger af Vindblæs s. svor, efter at der var stedt fylding på dem ved to mænd, MJ "et fuldt kirkenavn

over efter for:ne tv.s indhold, som på hende om trolddom og spøgeri vundet er og den dag, før nævninger svor, blev læst og påskrevet, eftersom AN havde hende lovligt tillyst og forfulgt" (302v f.).

(1. aug. 1617 havde borgmesteren i Mariager og 4 borgere, som ridefogeden på Mariager kloster havde sendt bud efter, været ved klosterets øverste port og hørt, at MJs mand, der havde 2 mænd med sig, opsagde den borgen, han på Gerlev ht. havde sat for sin hustru. Så fremkom AN og begærede, at ridefogeden ville unde ham kongens jern til hende". Derefter gentog han sin sigtelse, tog ridefogeden i hånden og lovede at holde ham skadesløs for al omkostning og hendes fortæring) (301r f.).

AN appellerede nævningernes kendelse til stadfæstelse. - For lt. lagde han sin hånd på MJs hoved og sigtede hende for en vitterlig troldkvinde, der havde forgjort hans øg og fæmon (303r).

Lt.s dom: "Så og efterdi af bemeldte vidner forfares og bevises MJ at have lovet AN ondt og det ham på hans øg og fæmon at være hændt og vederfaret, eftersom han og her i dag med pålagt hånd, højeste helgens ed og oprakte fingre såvel som til ht. hende offentligt for sigtet har, det med trolddom at have forgjort, som forskrevet står. Bevises også MJ til A for samme skade at have begæret optingning og budt ham penge, som for er rørt, og ingen kundskab el. vidnesbyrd hun fremlægger sig ærligt og vel der i egnen at have skikket og forholdt, medens forfares af hendes sognepræsts såvel som andre vidnesbyrds kundskab hende i langsommelig tid et ondt trolddomsrygte at have påhængt og efterfulgt, og loven formelder, at om nogen mand vider anden, at han har forgjort ham med trolddom, og ganger han ej ved, der sigtet er, og den, der sigter, alligevel gider og tilmoder ham det på hånd, da værge sig den, der sag gives, med navn i kirkesogn, og efterdi for:ne nævninger, som bor i sognet hos MJ og bedst hendes lejlighed ved, har været oprævet hende enten at skære el. skylde, de ved deres ed har MJ kirkenavn oversvoret, ved vi ikke nogen årsag el. tilfald dem for samme deres ed og tog at kunne fælde".

298v-304r

(186

Jens Nielsen Nerup, borger i Grenå, havde anklaget Mikkel Pedersen Ti(r)-strups hustru Anne Jensdatter i Grenå for trolddomskunster.

Tv. af Grenå byt. 30. juni 1617: Karen Andersdatter Føuten bekendte at en midfastesøndag for en 14 år siden havde hun været hos AJ, som gav hende 1 mark og bad hende gå til Grenå mølle for at købe en kande mjød, "og ikke hun kunne komme til at købe mjøden for så stort et vejr og ondt, som der påkom, og der hun kom tilbage til AJ, sagde hun "Nu sidder Niels Nerup på en mast", og gjorde AJ det vejr imidlertid i fandens navn, som NN i

samme tid med sit selskab druknede og omkom". Endvidere bekendte KAF, at siden borgmesteren havde ladet hende forvise af byen, kom hun tit og ofte i løndom til AJ og gjorde trolddom med hende. AJ havde på tinge vekslet ord med KAF, men havde ikke benægtet hendes beskyldning (305r f.). - Nogle af dem, der den dag havde været tinghørere, bevidnede udtrykkeligt den 3. aug., at hverken AJ el. nogen anden havde begæret benægtelsesvidne for KAFs ord og beskyldninger (306r f.). - Tv. af Grenå byt. 30. juni 1617: AJ sagde for ting og dom: "I har ikke fundet på den ret sandskyldige endnu, som forrådte NN", og sagde til Rasmus Mikkelsen, borger: "Kom til mig i morgen, jeg skal vel sige eder, hvem han var, og kan det ske, det i slæber og træller, har en anden godt af" (306r). - Tv. af samme byt. 4. og 25. aug. 1617: Det bevidnedes, at AJ længe havde været i rygte for trolddom (306r).

Tv. af samme byt. 14. juli 1617: Den, der førte sagen mod AJ tilspurgte hendes mand, "om han ville lovværge hende med en kønsed selvtolvte for den trolddomssag, som hun er for beskyldt". Han svarede nej, han kunne ikke. Derpå spurgte han ham, om han ville værgе hende med nævn i kirkesogn, hvor-til han svarede nej, han havde ingen forstand dertil (306v). - Tv. af samme byt. 4. (fejl for 25.) aug 1617: "12 kirkenævninger havde svoret AJ et fuldt kirkenævn over for trolddomssag" (307v).

JNN appellerede denne nævningekendelse til stadfæstelse. Sagen havde været opsat en måned. - AJ sagde, at hun var uskyldig i trolddomskunst, men "dertil svarede JNN og her i dag for retten lagde sin hånd på AJs hoved" og sigtede hende for en vitterlig troldkvinde, der ved sin trolddomskunst havde været årsag til hans faders død (308r).

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne tv. efter KAFs ord indeholder udtrykkeligt når og om NNs omkommelse og i andre måder om adskillige ord og handel, KAF og AJ med hinanden haft og beganget har, og AJ personlig havde været til vederståelse og svaret hende og ikke slige ord og udlæggelse har benægtet, tilmed og bevises hende ikke nogen benægtelse at have begæret el. ville benægte om for:ne ord, medens fremlægges tv. AJ for ting og dom at have sagt og bekendt, at de havde ikke fundet på den sandskyldige endda, som forrådte NN, og at RM skulle komme til hende om morgenen, så skulle hun vel sige ham, hvem han var, og kunne ske, det han slæbte og trælledede for, havde en anden godt af, deslige også i rette lægges tv. hende i langsommelig tid et ondt trolddomsrygte at have påhængt og efterfulgt, så samme vidner og bekendelse i så måde med hinanden befæstes, og ingen vidnesbyrd derimod fremlægges AJ sig ærligt og vel at have skikket og forholdt, ved vi efter sådan lejlighed ikke imod samme vidner og bekendelse, som AJ ikke har benægtet, at sige el. magtesløse dømme, deslige efterdi

JNN nu har lagt sin hånd på AJs hoved og ved hans højeste helgens ed med oprakte fingre offentligt sigtet og vedkendt hende for en vitterlig troldkvinde, og at hun med hendes trolddom har været årsag udi hans faders død, som forskrevet står, og loven formelder, at om nogen mand vider anden, at han har forgjort ham med trolddom, og ganger han ej ved, der sigtet er, og den, der sigter, alligevel gider og tilmoder ham det på hånd, da værge sig den, der saggives, med nævn i kirkesogn, og efterdi for:ne nævninger, som bor i sognet hos AJ og bedst hendes lejlighed ved, har været opkrævet hende enten at skære el. skylde, de ved deres ed har hende kirkenævn oversvoret, kan vi ikke finde nogen årsag el. tilfald dem for samme deres ed og tog at kunne fælde".

304r-309r

(187)

Den, der var eftermålsmand efter Tekel Sørensen i Århus, havde anklaget Niels Gregersen Bøsse-maker i Århus for drabet på ham.

Tv. af Århus byt. 24. juli 1617: Det bevidnedes, at den aften TS blev dræbt, tog han sin murhammer, løb ind til NGB, undsagde og overfaldt ham. Nogle dage senere mødte tre mænd NGB, der havde et sår i mundkrogen, som han sagde TS havde tilføjet ham.

Tv. af samme byt. 31. juli 1617: Efter at der var sat fyldning på Århus bys sandemænd, gjorde de deres ed, "og efterdi at der ikke befandtes for dem, at TS havde gjort NGB noget sår og skade, førend han dræbte ham, da svor de NGB fuld manddød over og fra sin fred, for han dræbte sagesløs mand TS".

Lensmanden på Århusgård appellerede ved gårdens skriver Hans Dyster denne sandemændsed. Sagen havde været opsat en måned.

Lt.s dom: "Så og efterdi for sandemænd har været bevist TS at have løbet hen i NGBs hus med en murhammer i hånden, truet og bandet ham om nat-tetide, førend han der har bekommet sin bane, tilmed og været bevisliggjort bemeldte NGB at have haft sår og skade i hans højre mundkrog, som han har beskyldt TS ham at have gjort, før han fik sit banesår, og sandemænd dog har svoret NGB fra sin fred, da finder vi efter sådan lejlighed samme sandemændsed ikke at komme NGB på hans fredløsmål til nogen forhindring".

309v-311r

(188)

Rådmand i Randers Poul Nielsen havde sagsøgt Jens Hansen Baj, borger samstedts, for gæld.

Ved brev af 21. okt. 1616 vedkendte JHB sig at skylde PN 433 rdl. in specie. Da han ikke betalte til tiden, lod PN ham fordele 28. juli 1617.

JHB appellerede denne fordelingskendelse. Han gjorde gældende, at han ikke kunne betale med rede penge og mente, at PN skulle nøjes med udlæg af hans bo og gods.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu fremlægges JHBs underskrevne brev og forpligt på for:ne penge med sin rente, og han derfor efter samme sin egen forpligt er delt blevet, da ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør.

311v-312r

(189)

Søren Pedersen i Ørting havde sagsøgt Niels Sørensen, Jens Sørensen, Peder Rasmussen og Oluf Smed i Ørting, fordi de havde været med til at tage en vogn fra ham til en værdi af 6 mk.

Ifølge tv. af Hads ht. 1. sept. 1617 havde de 4 mænd tilstået, men på tinget den 15. sept. benægtede NS, JS og PR under ed, at de havde udtalt sig, som der stod i dette tv. 16 mænd bekræftede imidlertid tv.s rigtighed.

Lensmanden på Skanderborg krævede ved ridefoged på Åkær Jacob Jensen ovenstående benægtelse dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu fremlægges tv. NS, JS, PR og OS for tingsdom at have bekendt, at de med var og tog en vogn fra SP i Ørting for 6 mk., hvilket tv. med 16 mænds vidne og kundskab befæstes dem for:ne ord at have haft, som for:ne vidne indeholder, og NS, JS og PR dog derimod med oprakte fingre og helgens ed har benægtet dem ikke bemeldte ord at have haft, som vidnet om bemelder, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme 3 mænds benægtelse så sandfærdig, at den bør nogen magt at have, medens finder den magtesløs".

312v-313v

(190)

Mattias Holst, der tjente Gunde Rostrup til Sjelle Skovgård, havde sagsøgt Laurids Jørgensen, foged på Palstrup, for gæld.

Brev af 10. apr. 1614, hvorved LJ vedkendte sig at skyldte GR 10 sldl.
- Brev af 3. aug. 1614: Da MH havde betalt GR de 10 sldl., LJ skyldte ham, gav GR MH fuldmagt til at indkræve de 10 dl. af LJ.

Kvittans af 6. dec. 1614: Da LJ, som længe havde været foged på Sjelle Skovgård, havde gjort GR rigtigt regnskab for alt, som kunne være dem imellem, takkede GR ham og gav ham tilladelse til at rejse, hvorhen han ville.

Dom af Lysgård ht. 5. maj 1617: "Efterdi LJs seddel på samme 10 dl., som han med egen hånd (har) underskrevet, var dateret den 10. apr. 1614, og LJs kvittans var dateret derefter i samme år den 6. dec. 1614, vidste

fogeden ikke at kunne udstede tredje ting over LJ".

MH appellerede denne dom. - Sagen havde været opsat to gange, sidste gang for 14 dage siden.

Lt.s dom: "Så og efterdi for fogeden har været i rette lagt først bemeldte LJs brev på for:ne 10 dl. dateret den 1. apr. 1614, derimod findes og for hf. at være fremlagt bemeldte GRs beseglede og underskrevne kvittans, LJ givet, som siden for:ne år den 6. dec. findes at være dateret, at han derudinden bekender, at han har gjort ham godt og rigtigt regnskab for alt, hvis ham i hånd var antvordet, hvad det helst være kan el. dem kunne imellem være, så han takker ham godt, og fogeden fordi ikke har vidst at stede tredje ting over LJ for samme 10 dl., ved vi ikke hans ulempe derudinden at være el. imod hans dom at sige, imedens for:ne kvittans stander ved magt og uryget".

313v-316r

(191)

Lars Larsen i Hammershøj havde anklaget Peder Poulsen sammesteds for krænkelse af gårdfreden.

Tv. af Sønderlyng ht. 5. aug. 1617: Det bevidnedes, at PP efter et skænderi med LL havde kastet en sten efter ham uden at ramme "og jaget ham i hans gård, og der han var kommet i gården, da slog han efter ham med en anden sten ind af det østre og søndre led". - Tv. af samme ht. 26. aug. 1617: Sønderlyng h.s gårdfredsnævninger svor PP en fuld gårdfred over.

PP appellerede denne nævningekendelse.

Lt.s dom: "Så og efterdi ikke bevises PP at have gjort LL nogen skade på krop, klæder, hus el. gård i nogen måde, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne så noksomt og nøjagtigt, at det bør at komme PP til nogen forhindring, medens finder ham af for:ne gårdfredstog, som ham derefter oversvoret er, kvit at være".

316v-317v

(192)

Jørgen Skeel til Sostrup, lensmand på Kalø, havde ved sin ridefoged Jørgen Skriver indstævnet dem, der på Rougsø ht. den 17. juli 1617 havde bevidnet, at et skovskifte havde ligget upåkæret til Skovgård så længe, de kunne mindes, samt dem, der havde hjemlet varslet for samme vidne. Da vidne og varsel var dømt magtesløse af lt., mente han, at de havde gjort uret og burde være fældet og straffes efter recessen. Sagen blev opsat en måned.

317v-318v

(193)

German Pedersen i Hørning havde anklaget Rasmus Smed sammesteds for injuri-

er. RS krævede et tv. dømt magtesløst. Sagen blev opsat i 14 dage.

318v-319r

(194

"Peder Bertelsen i Gunde Skrivners sted, som formedelst sygdom og skrøbelighed ikke kunne til stede være tirsdag i landstinget".

Rasmus Mikkelsen, borger i Mariager, havde anklaget borger sammesteds Gabriel Mouridsens hustru for en ikke nærmere specificeret lovovertrædelse.

GM krævede et ikke refereret tv. af Mariager byt. 4. juli 1617 dømt magtesløst og havde 2. aug. og 30. aug. erhvervet to uendelige lt.sdomme i sagen. Han ønskede nu endelig dom afsagt.

Lt.s dom: "Efterdi for:ne vidnesbyrd og RM tvende sinde tilforn findes hid stævnet og kaldet at være, og ikke de er mødt til gensvar, så bemeldte domme fordi er udganget samme vidne magtesløst at være fundet, og for:ne personer har haft noksom lang respit samme dom at kunne lade genkalde, og ikke de el. nogen på deres vegne det gjort har, medens (dem) nu såvel som tilforn fra rettergang entholder, dog de findes til byt. at være læst og forkyndt, som forskrevet står, finder vi efter for:ne dommes lydelse samme vidne magtesløst at være og ikke at komme GMs hustru til hinder el. skade i nogen måde".

319v-320r

(195

Niels Jensen Guldsmed i Horsens havde sagsøgt Just von Bech el. Just Guldsmed, borger i Århus, for gæld.

Tv. af Horsens byt. 1. aug. 1615: På sit fjerde ting i denne sag fremlagde NJG et underskrevet omhyggeligt specificeret register og regnskab på det, Just Guldsmed var ham skyldig for forskellige arbejder. Derefter tog JvB ham i hånden og lovede at stille ham tilfreds inden 8 dage "el. da at stande ham i den samme ret, som han havde til ham den dag". Da han ikke holdt sit løfte, lod NJG ham fordele på samme byt. den 10. okt. 1615.

JvB appellerede ovennævnte fordelingskendelse. - Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu fremlægges register og opskrift på samme gæld og arbejds løn, som befindes til Horsens byt. den 1. aug. 1615 at være læst og påskrevet, deslige og i rette lægges tv. JvB samme dag at have i hånd taget NJG og sagt ham sigelse ham efter samme register og opskrift inden den ottende dags dag at betale og tilfredsstille el. stå ham den tid for 6 høringer, el. når han derefter (bliver) påasket, og ikke bevises JvB sig sit løfte og sigelse at have holdt og efterkommet, medens derfor er delt

blevet, da ved vi efter sådan lejlighed ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

320r-321v

(196)

Søren Christensen, fhv. ridefoged på Bygholm, havde sagsøgt Hans Thitke, født i Flensborg, for injurier.

Tv. af Horsens byt. 8. Juli 1617: HT stod for dom og sigtede SC for et uædisk menneske og en offentlig skælm.

SC indbragte sagen for lt., hvor den kom til behandling efter 14 dages opsættelse.

HT mødte og kunne ikke nægte, at han havde brugt de ord, tv. omtaler, men undskyldte sig med, at han på grund af melankolsk sygdom undertiden indfaldt i nogle grundelser og tanker.

Lt.s dom : "Da efterdi af adskillige vidner og kundskab, her i dag for dom er fremlagt, deslige af tiltale og gensvar, her for retten af HT sket er, såvel som og af synlig forfaring erfares HT af Gud allermægtigste med melankolisk sygdom og hovedskrøbelighed at være besøgt, så formodentlig samme ord af slig tilfald og ubesindighed ham til for:ne ting at kunne være entfaldet, da finder vi efter sådan lejlighed samme beskyldning af HT, som udaf den person, der sit eget sind og fornuft en tid lang efter de vidnesbyrds indhold, for er rørt, og endnu som for øjne er at se, ikke har været rådig, gjort er, ikke at komme SC på hans ære, rygte og navn til forhindring ej heller HT til skade".

322r-323v

(197)

Iver Lykke til Havnø (og Rebstrup) havde sagsøgt Christen Byrialsen i Plejlstrup (Sønderup s.), fordi han ikke havde udført ham pålagt ægt og arbejde.

Tv. af Hornum ht. 4. aug. 1617: Niels Christensen Kolding i Sønderup og Karen Eriksdatter, der tjente hos CB, bevidnede, at de i aftes var på Rebstrup og så, at CB lod føre to læs lyng til gården. KE og Peder Pedersen i Sønderup bevidnede desuden, at de den dag var på Rebstrup og hver ydede et læs lyng på CBs vegne. Der var givet IL otte dages varsel for dette tv.

Tv. af samme ht. 2. juni 1617: Herskabet på Lundbæk lod PP fordele for rømning.

IL krævede ved Gabriel Mouridsen i Mariager tv. af 4. aug. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne to vidnesbyrd har vundet til tinge om det, som om aftenen tilforn skulle være sket, og findes otte dages varsel

at være givet for vidne om den gerning, som ugjort var, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne nøjagtigt, deslige efterdi nu bevises med delsbrev, PP at have været delt og lovforvundet, da han og KE har vundet, at de skulle have ydet for:ne læs lyng, da finder vi efter sådan lejlighed samme hans vidne og KEs enige kundskab ingen magt at have".

324r-324v

(198)

Lensmanden på Hald havde ved ridefogeden sammesteds Peder Nielsen hidkaldt Rinds h.s sandemænd, for at de skulle sværge hærværk over Niels Thorsen i Troelstrup (Tostrup s.)

Tv. af Rinds ht. 18. aug. og 29. sept. 1617: Synsmænd havde set, at der, siden NTs nabo var flyttet, var nedbrudt balke (dvs. skillevægge) i det hus, hvoraf NT og naboen begge havde en part. NT ville ikke benægte, at det var ham, der havde brudt balkene ned, men han påstod, at han hverken havde nedbrudt el. opbygget videre, end han havde stedt og fæstet.

Rinds h.s 8 sandemænd gjorde, efter at der var sat fylding på dem formedelst 2 mænd, deres ed og svor NT hærværk over.

325r-326r

(199)

Ellen Rostrup sal. Tyge Sandbergs til Isgård (og Vedø) havde sagsøgt sin tidligere skovfoged for hendes skov i Fjeld (Marie Magdalene s.) Christen Nielsen Degn for tjenesteforsømmelse.

Ifølge CNDs skovregister var der i årene 1613, 1614 og 1615 udvist og hugget i alt 541 træer. På en del af disse træer kunne der fremlægges udvisningssedler.

Dom af Sønderhald ht. 4. aug. 1617: "Efterdi da bevistes med dannemænds afsyn og hjemmel skulle være hugget i for:ne skovskifte 528 bøge efter synsvidnes lydelse, da vidste fogeden ikke andet derom at sige, end at CND burde jo at stå forbemeldte fru ER til rette for for:ne skovhug, så vidt som han ikke med skovsedler, kvittanser og skovregister kunne afbevise, at ikke skulle være hugget imod fru ER hendes vilje og minde".

Dom af samme ht. 1. sept. 1617: "Efterdi der var faldet dom tilforn om samme skovhugst, vidste fogeden ikke (nogle ord mangler), imedens den og for:ne sine skovsedler, kvittanser og register stod ved magt".

ER havde ved Christen Pedersen Harboe i Århus indanket disse domme for lt.

Lt.s dom: "Da blev om for:ne skovregister så omsagt, at så vidt den med fru ERs udgivne sedler ⁽¹⁾el. og CNDs indlagte i hans regnskab den værd, han for de træer, han ikke har seddel på, at være ført fru ER til gavn og

bedste bekræftes, ved vi ikke imod at sige, og efterdi hf.s domme ikke findes så udførligen forklaret, at man deraf kan have nogen fuldkommen efterretning¹⁾, da bør samme domme at være, som de udømt var, og sagen til ht. igen at komme, og fogeden derom endelig at forklare og adskille, som det sig bør".

(1)¹⁾ Disse linjer erstatter følgende, som er overstreget: "bekræftes el. og i andre måder kan bevises af for:ne træer efter hendes befaling at være solgt el. hugget, som CND kan gøre regnskab for, ved vi ikke imod at sige, og efterdi bemeldte domme ikke klarlig medfører, om med samme ord imod skal forstås at være med hendes vilje el. imod".

326r-327v

(200)

Jørgen Tobberup, borger i Hobro havde sagsøgt Peder Lauridsen el. Andersen Durup, borger sammesteds, for skade, PLDs og havde gjort i hans korn.

Tv. af Hobro byt. 1. sept. 1617: JT lod PAD fordele, som havde lovet at erstatte den skade, øgene havde forvoldt inden 8 dage, men ikke gjort det. - Denne fordelingskendelse appellerede PLD.

Lt.s dom: "Så og efterdi ikke i for:ne delsvidne benævnes, hvor megen kornskade, PD skal være fordelt for, da finder vi efter sådan lejlighed ham af denne dele kvit at være".

327v-328r

(201)

Anders Jensen Løvel, borger i Hobro, havde sagsøgt Christen Nielsen el. Mortensen Skomager sammesteds, fordi han havde erhvervet jord, som tilhørte ham og hans medarvinger.

Skøde af Hobro byt. 12. okt. 1607: AJLs stedfader Christen Jacobsen, borger i Hobro, afstod en kålhavn til CMS. - AJL, der påstod, at kålhaven havde tilhørt hans fader borgmester Jens Løvel og nu var hans og hans medarvingers ejendom, krævede dette skøde dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi AJL ikke beviser sig og sine søskende nogen lod el. anpart i for:ne kålgård at have, medens CJ til byt., som godset udi ligger, for:ne ejendom, ham selv har tilhørt, at have bortsolgt og afhændet, da ved vi ikke imod samme skøde at sige el. magtesløst dømme".

328v-329r

(202)

Rådmand i Alborg Jørgen Olufsen ønskede at bevise, at Hans Tidke i Horsens var sindssyg og ikke kunne forsørge en kone, således at hans trolovelse med JOs datter kunne hæves.

Tv. af Horsens byt. 28. maj 1617: Fhv. ridefoged på Bygholm Søren Chri-

stensen vidnede, at han af godtfolk havde hørt, at HT i Flensborg og andre steder har været "meget af lave" og "indfaldet i nogen melankolsk fantasi og dårskab", så at de, der hos var, havde mere end nok med at tage vare på ham. Han skal endog i vildelse og fantasi have bidt og gjort sår på en mand både på hænder og i ansigtet. Hvad den tid angår, siden SC kom her til lenet, kunne han ikke sige andet, end at han var noget fra sin forstand, så han var uden bedrift og bestilling og ikke kunne forsørge sig selv, langt mindre nogen dannemands barn* (330v f.). - Byfogeden i Horsens bevidnede, at da HT i 1611 var i Flensborg, var han melankolsk og ikke ved sin fulde fornuft. For 4 år siden havde han bidt en mand, hvad byfogeden vidste, fordi han havde været tilkaldt for at bese den sårede, og en dag i 1616, da byfogeden mødte ham på torvet, havde han spurgt ham, hvorfor han ikke var hos Jacob Telnover "at skrive hans gods; thi han har slået en karl i-hjel". m.m. (331v).

HT krævede disse tv. dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Da efter tiltale, gensvar og sagens lejlighed blev her således om for:ne vidner afsagt for rette, at så vidt de findes om HTs lejlighed efter sagn, rygte og tidende at være vundet el. og lagt i tvivl, bør de ikke nogen magt at have".

329r-332r

(203

Verner Parsberg til Sandbygård (og Lynderupgård) havde sagsøgt Bertel Nielsen, Christen Mortensen, Anders Mikkelsen og Jens Jensen i Rind for ulovligt fiskeri for Rinds land.

Dom af Rinds ht. 28. juli 1617: De 4 mænd mødte og benægtede under ed, at de havde brugt fiskeri "videre end i fællig, der har været brugt af arilds tid, og de havde brugt, siden de kom til deres gårde, som de ibor. Da efter sådan benægtelse, så og efterdi der ikke bevistes for:ne mænd at have brugt videre, end der har været af arilds tid, vidste fogeden ikke at stede høringer over for:ne mænd".

Tv. af samme ht. 15. sept. 1617: Det bevidnedes, at de 4 mænd mellem st. Sørenns dag og jul flere gange fiskede helt vesten "Balbek" for Astrupholm, som var VPs endelsejendom.

VP krævede sidstnævnte tv. stadfæstet ved lt.sdom.

Lt.s dom: "Da efter tiltale og efterdi for:ne vidnesbyrd findes nu nyligen den 15. sept. at have vundet om den gerning, som forgangen år mellem Severini dag og jul skulle være sket og tildraget, ej heller om nogen enkende vis dag og tid, tilmed forfares, at da for:ne mænd af VPs fuldmægtig for sligt fiskeri er blevet tiltalt, er de beskyldt for det at have brugt

for Rinds land, som er fællig, dog for:ne vidne formelder, det at skulle være sket for Astrupholm vesten "Balbek", skal være hans enemærke, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne så noksomt og nøjagtigt, at det bør nogen magt at have".

332v-334r

(204)

Tv. af Hobro byt. 2. maj 1617: Mette Christensdatter sal. Christen Palle-sens i Hobro og Tord Kjeldsen i Hobro på sin hustru Anne Christensdatters vegne voldgav det på 4 mænd at skifte og dele CPs efterladte jord og ejendom mellem dem. I henhold til et af voldgiftsmændene udstedt brev havde disse været forsamlet den 7. maj 1617 og tilskiftet TK en søsterlod, nemlig en gård i Hobro og 2 agre i bymarken.

CPs søn Palle Christensen i Hobro krævede på egne og nogle af hans søskendes vegne dette voldgiftsvidne og denne voldgiftskendelse dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi PC såvel som hans søskende findes at have lod og part efter deres fader i for:ne ejendom, og ikke befindes dem samme voldgift at have samtykket eller bevilget slig lodning og skifte i for:ne gods og ejendom at skulle ske, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme voldgift så noksom og nøjagtigt, at den bør nogen magt at have, medens finder for:ne afsigelse, som derefter gjort er, og ikke nogen års datum udi benævnt, magtesløs at være".

334r-336r

(205)

Hr. Anders Nielsen Munk, der havde været præst i Højbjerg og Elsborg sogne, (men ifølge Wiberg havde mistet sit embede på grund af sindssygdom) fik (31. okt. 1616) kongens brev på, at der skulle drages omsorg for, at han fik, hvad der tilkom ham af bo og boskab. Medens ANM var udenlands, solgte hans hustru Maren Pedersdatter af nød og trang 2 heste, 1 ko m.m. til efterfølgeren hr. Erik Hansen, hvem hun ved tv. af Lysgårds ht. 19. maj 1617 hjemlede det solgte. Da ANM følte sig forurettet ved denne handel og på anden måde, anlagde han sag mod EH; men på Lysgård ht. 17. juli 1617 enedes parterne om, at 6 voldgiftsmænd skulle afgøre sagen. Efter at såvel EH som ANM og hans hustru havde udtalt sig og fremlagt deres dokumentation, afsagde voldgiftsmændene fredag den 18. juli deres kendelse. Mod købesummens tilbagebetaling skulle de dyr og det løsøre, der var solgt til EH, leveres ANM og hans hustru inden mikkelsdag "og EH ikke at forholde ANMs hustru hos sig, men i morgen at afhænde sig hende og hendes medhavende gods".

ANM appellerede denne voldgiftskendelse.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne voldgiftsvidne indeholder ANM og EH den 14. juli at have voldgivet deres sag på Niels Jensen (i Frausing, Hinge s.) med flere, at de fredagen dernæstefter skulle dem imellem sige, og hvis de derudinden gjorde, som kristeligt og ret var, skulle stande for fulde, og de samme fredag for:ne deres voldgift har afsagt om hvis gods, som udi boen fandtes, og ANMs hustru for dem har været (og) bekendt sig i sin nød og trang i ANMs fraværelse samme gods til EH at have solgt, og dertil været hans hjemmel, og for:ne voldgiftsmænd har tilsagt ANM sit gods at følge efter kgl. majestæts brev, dog at skulle igengive EH hvis penge, han hans hustru derfor givet har, og det inden st. Mikkels dag at skulle forrettes, og ingen bevisning for voldgiftsmændene, ej heller for os er fremlagt, at der skulle have været mere gods i boet, end for:ne afsigelse omformelder, el. ANM derudinden nogen uret at skulle være sket, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod samme voldgiftsmænds afsigelse at sige el. magtesløs dømme".

336v-340r

(206

Tv. af Horsens byt. 8. juli 1617: Det bevidnedes, at Hans Thitke, der var født i Flensborg, for ting og dom havde sigtet rådmand i Ålborg Jørgen Olufsen for at være en offentlig skælm og en Guds ords foragter.

JO krævede HT dømt for injurier af lt.

Ovennævnte tv.s rigtighed bekræftedes af 7 af de otte mænd samt byfogeden og byskriveren, ligesom HT, der også havde givet møde, ikke ville benægte, at han havde udtalt sig som påstået i tv. - Desuden blev der fremlagt en række tv. af Hatting og Bjerger ht. samt Horsens byt., hvoraf det fremgik, at HT, som i 15 år havde tjent en mand i Horsens, efter at han havde drukket fæstensøl med JOs datter, var henfaldet i melankolisk sygdom og vildelse.

Lt.s dom: "Så og efterdi de 7 af for:ne 8 mænd tinghørere samt fogeden og skriveren her for retten har været til stede og ved deres højeste ed været gestændige samme ord af HT inden tinge at været faldet, som for:ne vidne indeholder, HT ikke heller benægter sig samme ord at have haft, da ved vi ikke imod samme vidne, så vidt det med for:ne 8 mænds og HTs egen bekendelse om de ord, det formelder, bekræftes, at sige, og efterdi af adskillige vidner og kundskab, deslige af tiltale og gensvar, her for retten af HT sket er, såvel som og af synlig forfaringer erfares HT af Gud allermægtiske med melankolisk sygdom og hovedskrøbelighed at være besøgt, så formodentlig samme ord af sligt tilfald og ubesindighed ham til for:ne

ting at kunne være entfaldet, da finder vi efter sådan lejlighed samme beskyldning, af HT som udaf den person, der sit eget sind og fornuft en tid lang efter de vidnesbyrds indhold, for er rørt, og endnu, som for øjne er at se, ikke har været rådig, gjort er, ikke at komme JO på hans ære, gode rygte og navn til nogen forhindring ej heller HT til skade".

340r-343v

(207)

Fogeden på Palstrup Laurids Jørgensen havde sagsøgt Maren Pedersdatter, som havde været præstekone i Højbjerg, fordi hun havde beskyldt ham for at være fader til hendes barn. Sagen blev opsat i 14 dage.

343v-344r

(208)

L A N D S T I N G D E N 1 1 . O K T O B E R 1 6 1 7

Dommer: Niels Krag.

Landtingshører: Gunde Skriver.

Verner Rasmussen i Labing mølle (Framlev s.) havde hidkaldt Sabro h.s sandemænd, for at de skulle sværge over Thomas Christensen i Sabro, som slog Thor Sørensen sammesteds ihjel.

Tv. af Sabro ht. 25. sept. 1617: Under et skænderi havde TS stukket efter TC med en kniv, så han var nødt til at drage sit væрге og tilføje ham de stik og hug, hvoraf han døde.

Sabro h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og svor TC manddød over og til sin fred for TS, han ihjelslog".

344r-345r

(209)

Engelbret Nielsen i Hornborg havde hidkaldt Hatting h.s sandemænd, for at de kunne udlægge hans (halv)broder David Poulsen, som boede sammesteds, hans bane.

Tv. af Hatting ht. 22. sept. 1617: Synsmænd havde set, at DP, som lå død på Bygholm mark, havde 3 knivslag og 2 sår, som syntes at være tilføjet ham med et væрге.

Hatting h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde Peder Rasmussen, som tjente Thomas Pedersen i "Hiordbiere", at være DPs bane og svor ham manddød over og fra hans fred, eftersom de selv sanden derom havde udspurgt".

345v

(209a)

Ulrik Sandberg til Kvelstrup, lensmand på Lundenæs, havde anklaget Jens Rasmussen Tuesens hustru Johanne Rasmusdatter Tuesen for trolddomskunster.

Tv. af Sønderhald ht. 25. jan. 1613: JRT havde været i trætte med forskellige mennesker og lovet dem ondt. Siden var de og deres familie blevet syge (346r-347r, nr. 1 og 2). - Tv. af Sønderhald ht. 24. juni, 12. aug. og 9. sept. 1617 og af Bjørnholm bit. 16. aug. 1617: Andre, hun havde lovet ondt, led skade på deres heste og kreaturer (348 f., nr. 6 og 7, 350r f., nr. 12 og 13, 351r, nr. 15).

Tv. af Sønderhald ht. 24. juni 1617 og af Thorsager bit. 6. sept. 1617: De vitterlige troldkvinder Karen Andersdatter Føutens og Bodil Ibsdatter i Grøttrup (Todbjerg s.) havde erklæret, at JRT forstod sig på trolddom, og at de i fællesskab havde øvet trolddomskunster (350r f., nr. 12 og 14).

Tv. af Bjørnholm bit. 23. aug. 1617 og af Sønderhald ht. 26. aug. 1617: Natten efter at KAF var blevet brændt, forlod JRT sit hjem. (348 r f., nr. 4 og 8). Selv sagde hun på lt., at hun kun havde været borte i 2 nætter og opholdt sig hos slægtinge (351v).

Tv. af Sønderhald ht. 9. sept. 1617: Den dag Mikkel Nielsen Skomager i Tirstrup på USs vegne pågreb JRT, havde han først spurgt hendes mand, om han ville sætte borgen for hendes tilstedeblivelse. Han svarede, at hun måtte borge for sig selv, og at de måtte tage hende, hvor de kunne. Hun var imidlertid ikke i hans gård, ikke heller så nær, at de kunne fange hende den dag. Da de derefter søgte efter hende, fandt de hende siddende under mønningen på et hus bag noget halm (349r, nr. 9). Da hun på Thorsager bit. 6. sept. 1617 blev spurgt, hvorfor hun havde skjult sig i den halm, svarede hun, at en maddike skjuler sig for sine uvenner; hvorfor skulle hun ikke gøre det samme (347r f., nr. 3). At hun havde udtalt sig således, vedgik hun selv på lt. (351v).

Tv. af Sønderhald ht. 26. aug. og 15. sept. 1617: Det bevidnedes, at JRT længe havde været berygtet for trolddomskunster (348r, nr. 4 og 351r f., nr. 17).

Tv. af Sønderhald ht. 22. sept. 1617: 15 kirkenævninger havde gjort deres ed og tog og svoret JRT et fuldt kirkenævn over (351v, nr. 18).

US krævede ved ridefogeden på Lundenæs Christen Kær nævningernes kendelse stadfæstet.

Rasmus Gregersen i Koed fremkom for lt., lagde sin hånd på JRTs hoved og sigtede hende for en åbenbarlig troldkvinde, der havde forgjort hans øg og fænon med trolddomskunster (351v).

Lt.s dom: "Så og efterdi af bemeldte vidner forfares og bevises JRT at have lovet folk ondt, og det dem på helbred, fænon og kvæg at være hændt

og vederfare, bevises også hende af tvende troldkvinder KAF og BI at være røbet og udlagt, hvilke deres udlæggelser med de gerninger, for:ne vidner indeholder, kommer overens og bestyrkes, tilmed befindes, at straks efter hun af KAF er udlagt, skal hun have rømmet, som hun og selv tilstår, at hun ikke var borte uden ved to nætters tid, og efter at MNS hende har villet gribe og påtage, skal hendes mand have svaret hende ikke at have været til stede el. så nær, hun den dag kunne findes, og hun dog samme dag er befundet i skjul og fjælested hedenstoppet i halm ved mønningen af et hus, og efter hun da er tilspurgt, hvi hun sig så havde forstukket, har hun svaret, at en maddik skjuler sig, hvilke ord hun her i dag har været gestændig, som forskrevet står, erfares også af tv. såvel som sognepræstens kundskab hende et ondt trolddomsrygte at have påhængt og efterfulgt, så alt sådant om hendes onde levned og bedrift med hinanden befastes, og intet hun fremlægger sig ærligt og vel der i sognet og egnen at have skikket og forholdt, medens RG nu her i dag har lagt sin hånd på JRTs hoved og ved sin højeste ed og med oprakte fingre sigtet og vedkendt hende for en vitterlig troldkvinde, og at hun med hendes trolddomskunst har forgjort hans famon og kvæg ham til stor armod og fattigdom, som for er rørt, og loven formelder, at om nogen mand vider anden, at han har forgjort ham med trolddom, og ganger han ej ved, der sigtet er, og den, der sigter, alligevel gider og tilmoder ham det på hånd, da værge sig den, der saggives, med nævn i kirkesogn, og efterdi for:ne nævninger, som bor i sognet hos JRT og bedst hendes lejlighed ved, har været opnævnt hende enten at skære el. skylde, de ved deres ed har hende kirkenævn oversvoret, ved vi ikke nogen årsag el. tilfald dem for samme deres ed og tog at kunne fælde".

346r-353r

(210)

German Pedersen i Hørning havde sagsøgt Rasmus Smed sammesteds for injurier.

Tv. af Sønderhald ht. 30. juni 1617: Det bevidnedes, at RS havde sagt til GP: "Tag det skær vare, du stjal ... som en tyv". - Tv. af samme ht. 7. juli 1617: Da ovennævnte tv. blev læst, erklærede RS, at det var sandt.

Tv. af samme ht. 28. juli 1617: GP lod RS fordele.

RS krævede disse tv. og denne fordelingskendelse dømt magtesløse. - Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi RS for ting og dom, da for:ne tv. efter hans ord er oplæst, har bekendt, at det var sanding, at GP skulle tage skæret vare, han stjal som en tyv, så samme vidnesbyrdsvidne dermed bestyrkes, da ved vi ikke imod for:ne vidner at sige, og efterdi RS samme sine ord og

tilsagn ikke har bevist, men derfor er delt blevet, ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

353r-354v

(211)

Liborius Andersen, barnefødt i Ry, sagsøgte ved lt. 3 åradsnævn, hvert på 12 personer, fordi de ved uendelige kendelser havde dømt 3 mænd skyldige i åråd mod (hans fader) Anders Hytter i Ry, kendelser, som alle var dømt magtesløse af lt. (se dommene nr. 169, 170 og 174). Han krævede dem alle dømt til at være fældet og stå ham og hans søskende til rette for deres omkostninger. - Sagen havde været opsat 1 måned.

Forlig: "Blev det så forhandlet, at for:ne h.snævninger skal samtlige give LA for hvis fortæring og omkostning, han på den sag har anvendt, 9 rdl. inden i dag 8 dage at betale, og dermed afstod LA hvis forment tale, han kunne have til for:ne nævninger, så de derfor aldeles skal kvit være".

354v-355r

(212)

Maren Pedersdatter, der var gift med den tidligere præst i Højbjerg Anders Nielsen Munk, havde beskyldt fogeden på Palstrup Laurids Jørgensen for at være fader til hendes barn.

LJ krævede denne beskyldning dømt magtesløs. Han havde 26. apr., 24. maj og 30. aug. erhvervet tre uendelige domme i sagen og fordrede nu endelig dom. - Sagen havde været opsat i 14 dage.

MP havde fremsat sin beskyldning for præsten og menigheden den søndag, hun stod åbenbart skrifte. LJ forlangte beskyldningen dokumenteret ved et tv.; men et sådant blev ikke fremlagt.

Lt.s dom: "Da efter tiltale, gensvar og sagens lejlighed så og efterdi samme lt.s domme ikke lyder længere el. ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør de ikke længere magt at have, og efterdi samme beskyldningsvidne ikke nu fremlægges, bør det magtesløst at være, indtil, hvem der har udi at sige stævne, på ny lovligt kommer her med samme beskyldningsvidne og vil være i rette".

355r-356v

(213)

Fru Mette Brahe til Hollufgård (og Avnsbjerg) sagsøgte ved Oluf Jespersen i Elsborg Niels Ibsen, der var født i Sjørsløv og havde tjent på Avnsbjerg, og krævede ham af lt. dømt til at stå til rette efter gårdsretten, fordi han havde avlet et barn med Kirsten Nielsdatter, der havde tjent på Avnsbjerg for brygger- og bagerpige og været sin husbonds brød og øl betroet.

- Sagen havde været opsat i 6 uger.

Tv. af Lysgård ht. 19. maj 1617: KN beskyldte under ed NI for at være fader til det barn, hun fødte for 9 uger siden, men som nu var afgået ved døden.

De pågældende erklærede, og OJ måtte indrømme, at NI var forlovet af sin tjeneste på Avnsbjerg 14 dage før påske 1616 og KN til mikkelsdag samme år.

Lt.s dom: "Så og efterdi ikke bevises NI og KN at have tjent i gård sammen, da slig beliggelse sket er, el. det på Avnsbjerg gjort at være, medens OJ selv bekender og tilstår bemeldte NI sin tjeneste der fra gården at være forlovet 14 dage før påske 1616 og KN ad Michaelis dernæstefter, så deraf forfares slig beliggelse og tilfald ikke sig at være hædt og sket, da de begge var i tjeneste på for:ne Avnsbjerg tilsammen, da ved vi ikke derudinden at kunne tilfinde NI at straffes og stande til rette efter gårdsretten".

356v-358v

(214)

Sag mellem Søren Jensen Frost i Århus på den ene side og borgmester i Århus Hans Grønbæk ang. en tildragelse på Århus rådhus den 19. juli 1617. Sagen, der var indbragt for lt. af SJF, blev opsat i 6 uger.

358v-360r

(215)

L A N D S T I N G E T L Ø R D A G D E N 2 5 . O K T O B E R 1 6 1 7

Dommere: Niels Krag, Gunde Lange.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Sag mod Christen Ibsen, borger i Århus, ang. skiftet efter (præst i Skejby og Lisbjerg) hr. Hans Albertsen. Sagen, der var indbragt for lt. af CI, blev opsat i 6 uger.

360v-361r

(216)

Opsættelse af sag indbragt af ovennævnte Christen Ibsen og ligeledes vedr. skiftet efter Hans Albertsen.

361r-361v. Overstreget i dombogen.

(217)

Sag mellem rådmændene Villum Worm og Søren Jensen Frost i Århus og byens borgmester Hans Grønbæk vedr. sidstnævntes hustru Maren Justdatter. Sagen, der var indbragt for lt. af VW og SJF, blev opsat i 14 dage.

362r-362v

(218)

Lensmanden på Kalø havde sagsøgt Peder Rasmussen i Grøttrup (Todbjerg s.) for delagtighed i trolddumskunster.

Tv. af Øster Lisbjerg ht. 25. juni 1617: "Kirkenævninger har gjort deres ed og tog i så måde, at efterdi for dem var bevist, at PR straks, hans hustru (Bodil Ibsdatter Hovens) var pågrebet for trolddomskunster, hun havde brugt, da havde sig tilforpligtet på sin ære at skulle sætte borgen for sig og sin hustru til for:ne ting at skulle blive til:stede, til loven havde haft gænge, og PR da efter sin æres forpligt ikke havde efterkommet sit løfte, medens aldeles rømt og undveget fra hus og gård, hvoraf noksom kunne eragtes ham skyldig i lige trolddomskunster med hans hustru at være, og erkendes gerning, efterdi han er rømt og undveget for sagen, har og vandret med hende til Randers og andetsteds, som folk af dem er vederfaret ulykke efter tv.s lydelse, deslige og været i råd med hende, når nogen har søgt dem om råd, ihvem som fordærvet var af trolddomskunster, såvel som og dem påvundet er, den djævel med den skindkjortel på sig har omgænget med dem i deres hus og gård, og derfor kunne noksom eragtes PR hans hustrus trolddom og gerninger at have været bevidst og samtykket med hende, som omgikkes inderligen og altid hos med hende og det fast bedre kunne vide end de inden herred og uden herred, som dem om slige trolddomskunster påvundet har, da efter slig lejlighed, og eftersom de havde udspurgt af sand mand og kvinde inden og uden herred, hvorledes han slig gerning har været bevidst og med hans hustru dulgt og samtykket, svor for:ne nævninger PR et fuldt kirkenævner over".

Lensmanden havde appelleret nævningernes kendelse til stadfæstelse og havde 19. juli og 30. august erhvervet to uendelige lt.sdomme i sagen. Han krævede nu ved sin ridefoged Jørgen Skriver endelig dom.

Lt.s dom: "Da efter sådan lejlighed og efterdi PR to sinde tilforn findes hidstævnet og kaldet at være og ikke er mødt til gensvar, så samme domme er udganget bemeldte nævningers ed at være fundet ved fuld magt, og PR har haft noksom lang respit samme domme at kunne have ladet igenkalde, og ikke han el. nogen på hans vegne det gjort har, medens sig nu såvel som tilforn fra rettergang undholder, dog de findes til ht. at være læst og påskrevet, som forskrevet (står), finder vi efter for:ne dommes lydelse samme nævningsed ved fuld magt at være".

362v-364r

(219)

31. marts 1617 havde sandemændene i Tvillum b. svoret Christen Pedersen i Grønbæk et fuldt vold over, fordi han havde været i bardag med Bertel Nielsen Markvogter i Gern. Da han ikke rettede for sig, sagsøgte lensmanden på

Silkeborg ham og erhvervede 2. og 30. aug. to uendelige lt.sdomme over ham. Han krævede nu ved Christen Vorde i Viborg endelig dom i sagen.

Lt.s dom: "Efterdi CP tvende gange tilforn findes hidstævnet og kaldet at være og ikke er mødt til gensvar, så samme domme, ham overganget (er), det han burde at fare som andre fredløse mænd, indtil hvem der har udi at sige, stævne på ny, og bemeldte CP har haft noksom lang respit samme domme at kunne have ladet igenkalde, og ikke han el. nogen på hans vegne det gjort har, medens sig nu såvel som tilforn fra rettergang undholder, dog de findes til ht. at være læst og påskrevet, som forskrevet står, ved vi efter for:ne dommes lydelse ikke andet derom at sige end recessen derudinden at følge og CP at fare som andre fredløse mænd".

364r-365r

(220)

Jørgen Skeel til Sostrup, lensmand på Kalø, havde anklaget Mette Mikkelsdatter "Klaeabagis" el. "Kloebagis", der var gift med Bertel Sørensen i Kirial (Enslev s.), for trolddomskunster.

Tv. efter Karen Andersdatter Føutens bekendelse 1. juli 1617 og tv. af Grenå byt. 30. juli 1617: KAF erklærede, at MMK havde været i ledtog med hende og øvet trolddom sammen med hende.

Sognevidne af Enslev sognestævne 13. juli 1617, 4 sognevidner fra andre af egnens sogne, sognepræstens erklæring af 22. juli og tv. af Nørre Dyrs ht. 24. juli samme år: MM havde skikket sig vel i alle måder, og ingen havde haft noget at sige hende på, før KAFs bekendelse havde givet anledning til nogen mundsnak.

Tv. af Nørre Dyrs ht. 7. aug. 1617: Nævninger havde svoret MM et fuldt kirkenavn over for trolddomssager.

BS appellerede ovennævnte nævningekendelse til lt.

Lt.s dom: "Så og efterdi recessen medfører, intet udædisk menneske, som forvundet er for nogen uærlig sag, tyve, forrædere, troldkarle el. troldkvinder, står til troende enten i vidnesbyrd el. i anden måde, ihvad de vil sige el. vidne på nogen, og befindes KAF at have været en misdæder og for trolddom stået sin ret, og ingen bevisning fremlægges MM at have lovet noget menneske ondt og det dem på liv, velfærd, gods el. i andre måder at være vederfaret, ej heller nogen er fremkommet hende for nogen trolddomsgerning at besigte el. vedkendes i nogen måde, medens i rette bæres adskillige sognevidner, kundskab og bevisning MM sig ærligt og vel at have skikket og forholdt, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende bemeldte troldkvindes bekendelse ej heller for:ne nævningsed, der efter svoret er, så noksomme og nøjagtige, at det må komme MM til nogen forhindring, førend

anderledes bevises kan".

365v-368r

(221)

Søren Jørgensen i Bjerring havde beskyldt Jens Christensen sammesteds for at have hugget og opgravet 7 ege, frønnede og grønne, i de lodder, der lå til hans gård.

Det bevidnedes, at SJ havde fremsat sin beskyldning inden tinge.

Tv. af samme ht. 11. sept. 1617: 6 synsmænd havde set, at der fra JCs skovlodder var bortført nogle rødder og stubbe, frønnede og hule træer samt en lille grøn bøg. Bortset fra den lille grønne bøg var der ikke derved sket skovskade.

Tv. af samme ht. 10. okt. 1617: JC lod SJ fordele for hans usandfærdige beskyldninger.

Fru Kirsten Juul sal. Henrik Sandbergs til Kærsholm (Torning s.) krævede ved Hans Pedersen (bestilling og bopæl ikke opgivet) synsvidnet og fordelingskendelsen dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi ingen bevisning fremlægges imod for:ne synsvidne således ikke jo i sandhed at være, som for:ne synsmænd afhjemlet har, ej heller bevises JC nogen skade el. noget til upligt i for:ne skov at have gjort el. hugget, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod samme synsvidne at sige el. magtesløst dømme, og efterdi SJ for tingsdom havde tilsagt JC, at han havde hugget og opgravet 7 ege, hallene og grønne, i for:ne stykke skov, og ikke han slige hans ord og tilsagn JC har overbevist, medens derfor er delt blevet, da ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

368r-370v

(222)

Jens Christensen, borger i Aarhus, havde sagsøgt Oluf Lauridsen, borger sammesteds, for gæld.

Tv. af Aarhus byt. 8. aug. 1617: JC lod OL fordele for 17 dl og ca. 3½ mk., han skyldte ham.

OL krævede denne fordelingskendelse dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi ingen bevisning fremlægges bemeldte OL for:ne penge, delsbrevet pålyder, at være JC skyldig, og han dog derfor er delt blevet, da finder vi efter sådan lejlighed ham af denne dele kvit at være".

370v-371r

(223)

Henrik Hansen Smed i Horsens havde på sin hustru Karen Jørgensdatters vegne anklaget Peder Thomsens hustru Kirsten Thomasdatter sammesteds for in-

jurier.

Tv. af Horsens byt. 12. aug. 1617 erhvervet af HH: Det bevidnedes, at KT havde kaldt KJ en tyv. KT ville ikke benægte dette, men påstod, at KT først havde kaldt hende en kagstrøgen hore.

PT krævede ovennævnte tv. dømt magtesløst og fremlagde et tv. af Horsens byt. 7. jan. 1617, ifølge hvilket HHS var fordelt for gæld.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med delsbrev HHS at have været delt og lovforvundet, da han forhvervede samme vidne, og i så måde umyndig, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne, nu hidstævnet er, så noksomt og nøjagtigt, at det bør nogen magt at have".

371v-372v

(224)

LANDSTING DEN 8. NOVEMBER 1617

Dommer: Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Rådmandene Villum Worm og Søren Jensen Frost i Århus blev beskyldt for at have sigtet borgmester i samme by Hans Hansen Grønbæks hustru Maren Justdatter for trolddomskunster.

Tv. af Århus byt. 11. sept. 1617 og af Øster Lisbjerg ht. 17. sept. 1617: Der blev fremlagt et brev, hvis rigtighed underskriverne bekræftede på tinge og under ed. Ifølge dette brev havde Bodil Ibsdatter Hovens, der var dømt for trolddomskunster, den 3. sept. på Kalø slot, hvor hun sad fængslet, erklæret, at det hun tidligere havde sagt om MJ, var usandt. Når hun havde fremsat beskyldninger mod MJ, skyldtes det, at hun havde været i pinligt forhør, og at VW og SJF, der var til stede, havde ønsket, at hun angav MJ.

VW krævede på egne og SJFs vegne ovennævnte tv. og brev kendt magtesløse. Sagen havde været opsat 2 gange, sidste gang for 14 dage siden.

Lt.s dom: "Så og efterdi recessen formelder, intet udædisk menneske el. nogen anden, som forvundet er for nogen uærlig sag, tyve, forrædere, troldkarle el. troldkvinder, står til troende enten i vidnesbyrd el. nogen anden lunde, ihvad de vil sige el. vidne på nogen, og efterdi BIH har været en misdæder og et udædisk menneske, som for trolddom og sine misgerninger har stået sin ret, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme kundskab og vidner, som efter hendes ord vundet er el. og på hendes bekendelse sig refererer, så noksomme og nøjagtige, at de må komme VW og SJF til hinder el. skade i nogen måde".

373r-377r

(225)

Samme sag som nr. 225.

Tv. af Thorsager bt. 11. okt. 1617: Der blev fremlagt en skrivelse udstedt af hr. Niels Sørensen Ramten i Rønde, slotspræst på Kalø, og dateret den 23. sept. Ifølge denne skrivelse var VW og SJF den 24. aug. kommet til Kalø og havde ladet BIH hente op fra fængslet. Efter at hun var blevet pint af bødlen, "nævnte hun MJs navn, så blev hun løsladt ... og ledt i kapellet, og da bekendte hun efter VWs og SJFs vilje og begæring" (379r f.). - Peder Frandsen m. fl., der tjente på Kalø, bevidnede, at BIH den 24. aug. var blevet pinligt forhørt i overværelse af VW og SJF. De to mænd havde udspurgt hende og opfordret bødlen til at fortsætte, indtil hun nævnte MJs navn og lovede at sige sandheden, når hun kom ind i kapellet, hvortil vidnerne ikke fik adgang (379v ff.).

Tv. af samme bt. 11. okt. 1617: VW aflagde på egne og SJFs vegne ed på, at de ikke havde ladet BIH pinligt forhøre den 24. aug. el. begæret, at hun skulle udlægge MJ el. noget andet menneske for trolddomskunster (381r).

VW krævede på egne og SJFs vegne hr. NSRs skrivelse og PFs og hans fællers vidnesbyrd dømt magtesløse. Sagen havde været opsat i 14 dage.

NSR mødte og bestod sit vidne, men bekendte under ed, at han ikke havde hørt, at VW og SJF begærede af BIH, at hun skulle udlægge MJ, el. at de nævnte hendes navn (380v). - VW benægtede på ny de ord, der var ham påvundet (381r f.).

Lt.s dom: "Da efter tiltale, gensvar og sagens lejlighed, så og efterdi hr. NSR nu her for retten har tilstået og bekendt med oprakte fingre og højeste helgens ed, at han ikke har hørt, det enten VW el. SJF skulle begæret af BIH, at hun skulle udlægge MJ, el. og hendes navn for bemeldte misdæder af dem at være nævnt, hans vidne dog medfører hendes bekendelse at være sket efter VWs og SJFs begæring og vilje, da kunne vi ikke kende dette hans vidne så nøjagtigt, at det bør nogen magt at have, og efterdi PF og hans medbrødre deres vidne sig hentyder på bemeldte misdæder hendes bekendelse, som efter recessen ikke bør at agtes nogen til skade, såvel som og på VW hans ord, han skulle haft med bemeldte misdæder, som han dog ikke vil være beständig, medens med højeste helgens ed og oprakte fingre her for retten har benægtet, da kunne vi ikke heller kende det deres vidne, så vidt det om bemeldte misdæders bekendelse og VWs ord vundet er, så nøjagtigt, at det bør at komme ham til hinder el. skade i nogen måde. Hvad VWs benægtelse sig belanger, den ved vi, så vidt den hans egen person anrører, og han nu her for retten med højeste ed har bekræftiget, som for er rørt, ikke at imodsige el. magtesløs dømme".

Samme sag som nr. 225 og nr. 226.

Tv. af Thorsager bt. 11. okt. 1617: Der blev fremlagt en skrivelse, der var dateret 10. spt. og underskrevet af hr. Hans Poulsen, præst til Thorsager og Bregnet, hr. Niels Sørensen Ramten i Rønde, slotspræst på Kalø, Jørgen (Christensen) Dystrup (el. Skriver), ridefoged på Kalø, Frederik Lauridsen, slotsskriver på Kalø, Laurids Madsen, underskriver sammesteds, Søren Hansen i Fårup (Thorsager s.) og Simon (Madsen) Degn. Ifølge denne skrivelse havde ingen af underskriverne hørt, at VW el. SJF den 24. aug., da BIH blev forhørt, begærede, at hun skulle bekende noget om MJ, el. at de nævnte MJs navn for hende. De havde i det hele taget ikke lokket og listet hende til at fremsætte beskyldninger mod noget menneske, og da hendes bekendelse MJ anrørende blev oplæst, ønskede de dennes navn udslettet. Rigtigheden af skrivelsen blev bekræftet på tinget og under ed af hr. HP, hr. NSR, JCD, SH, F(L), (L)M og SMD, der havde underskrevet den, samt af Poul Skriver på Dronningborg (383r ff.).

Referat af BIHs bekendelse aflagt på Kalø den 24. aug.: Hun tilstod, at hun havde hjulpet MJ bl.a med at overføre lykken fra VW til hende og med at forgøre en mand i Århus (384v f.).

HHG krævede ved Hans Dyster, skriver på Århusgård, ovennævnte skrivelse og tv. dømt magtesløse.

Hr. HP, JCS, SH, SMD og PS bekræftede rigtigheden af deres skrivelse og vidne for lt. Hr. NSR derimod erklærede, at han af vankundighed ikke havde tillagt det brev, han havde underskrevet, nogen betydning, og at han gik til og fra, da BIH blev forhørt (384v).

Lt.s dom: "Så og efterdi hr. HP, JCD, SH, LM, SMD og PS deres vidne eneste formelder, at VW og SJF ikke skulle begæret af for:ne misdæder, der hun er blevet forhørt, det hun noget om MJ skulle bekende, el. MJs navn af dem at være navngivet, deslige at de ikke skulle have lokket el. listet hende til nogen bekendelse at gøre, medens hende sligt at have taget af sig selv, så og at de skulle begæret, efter udlæggelsen er sket, at MJs navn måtte udslettes, og intet imod for:ne vidne fremlægges, det sig ikke således at have tildraget, som for er rørt, de ikke heller i det ringeste noget bemelder om bemeldte misdæders ord, medens aleneste om, hvis ved og hos samme udlæggelse sig har tildraget, og de hørt har. Da JCS, SMD og PS og nu er mødt og med helgens ed og oprakte fingre været deres vidne gestændige, da ved vi ikke imod samme vidne at sige el. magtesløst dømme, og endog hr.NSR nu her for retten fast vidner både til og fra, dog efterdi bemeldte hans vidne for ting og dom er sket, det også med hans eget underskrevne brev og hånd bekræftes såvel som og med for:ne forrige vidnesbyrd

bestyrkes, ved vi ikke heller det at imodsige, og efterdi recessen formelder, intet udædisk menneske el. nogen anden, som forvundet er for nogen uærlig sag, tyve, forrædere, troldkarle el. troldkvinder, står til troende enten i vidnesbyrd el. nogen anden lunde, ihvad de vil sige el. vidne på nogen, og BIH har været en misdæder og udædisk menneske, som for trolddom og sin misgerning har stået sin ret, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende BIHs bekendelse, så vidt den MJ er anrørende, så noksom og nøjagtig, at den må komme MJ på hendes ære, gode rygte og navn til hinder el. skade i nogen måde".

382r-386v

(227)

Søren Christensen i Skamris (Roum s.) havde sagsøgt sin tidligere tjenstedreng Laurids Nielsen i Broholm (Roum s.) for nogle klædningsstykker og et par sko, han havde tilegnet sig.

Tv. af Rinds ht. 13. okt. og 20. okt. 1617: SC lod LN fordele henholdsvis for en lue, et livstykke og en skjorte, han havde taget fra hans barn, og for et par sko, han havde lånt af ham.

LN's lavværge, hans broder Christen Nielsen Sværdfejer i Viborg krævede de to fordelingskendelser dømt magtesløse. Sagen havde været opsat i 14 dage.

CNS lovede at levere tøj og sko tilbage, når LN fik sin løn, som SC måtte indrømme, at han skyldte ham.

Lt.s dom: "Så og efterdi varselsmændene i den ene for:ne dele ikke har navngivet, hvor de gjorde LN varsel derfor, tilmed SC selv bekender sig at være ham hans løn skyldig, og CNS tilbyder, at når lønnen hans broder betales, skal bemældte klæder og sko igen SC til hænde stilles, og det befindes LN at være et umyndigt barn ved 10 år, og dog for samme gods, som han i så måde i sin løn skal have oppebåret, er delt blevet, da finder vi efter sådan lejlighed ham af disse deler kvit at være".

387r-388r

(228)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 2 2 . N O V E M B E R 1 6 1 7

Dommere: Niels Krag, Gunde Lange.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Lensmanden på Mariager Kloster Eske Bille havde anklaget Anne Nielsdatter kaldet Gammelmoder, der var født i Bigum, men nu boede i Dalsgård (Vive s.) for trolddomskunster.

Tv. af Visborg bt. 29. okt. 1617: Det bevidnedes af mange, at ANG var berygtet for at befatte sig med trolddomskunster (388v f.).

Tv. af Mariager byt. 8. okt. 1617: Maren Jonsdatter bekendte, at ANG havde været med, da hun og flere andre troldkvinder rådslog om at ombringe EB, når han tog over fjorden for at komme til Egense (Mov s.) (389v f.).

Diverse tv. og dokumenter: ANG havde tilstået, at for 40 år siden kom hendes dreng, som hed Ragild, til hende. Så red hun på ham til Vammen kirke, hvor hun afsvor dåb og kristendom osv. Sammen med andre troldkvinder havde hun forgjort folk, så de blev vilde el. døde, el. fordærvet deres mælkende. Hun indrømmede også, at hun havde deltaget i forsøget på at ombringe EB (390r ff.).

Tv. af Visborg bt. 15. nov. 1617: Kirkenævninger svor ANG "et fuldt kirkenævn over for trolddomssager, hun er berygtet og beskældt for at skal have gjort og brugt med MJ" efter deres egen bekendelse.

EB indankede ved sin ridefoged Mogens Jensen nævningernes kendelse til stadfæstelse. - ANG gentog for lt. en del af sine tidligere tilståelser (393v).

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises ANG i langsommelig tid et ondt trolddomsrygte at have påhængt og efterfulgt, her og fremlægges forseglede tv. og kundskab om adskillige trolddomskunster og bedrifter, ANG har bekendt for ting og dom sig at have beganget og med været at udrette, af hvilke hun en part i dag har vedgået og været bekendt. Samme hendes bekendelse, hun i så måde om sig selv gjort har, befæstes med en anden troldkvinde MJs udlæggelse, så sligt alt sammen om hendes onde levned og bedrift overenskommer, og intet vidnesbyrd hun fremlægger sig ærligt, kristeligt og vel at have skikket og forholdt, medens for:ne nævninger, som har boet i sognet hos ANG og bedst hendes lejlighed ved, har hende efter samme hendes egen bekendelse kirkenævn oversvoret, ved vi ikke nogen årsag el. tilfald dem for samme deres ed og tog at kunne fælde".

388v-394v

(229)

Mogens Olufsen i Bjerre havde sagsøgt Bertel Mouridsen og Oluf Nielsen sammesteds, fordi de havde ompløjet en ager, som han allerede havde pløjet og ført gødning på.

MOs husbond Knud Gyldenstjerne til Agård (og Møgelkær) mistænkte BMs el. ONs husbond lensmand på Bygholm Ernst Normann for, at han ville forspilde et tv., han agtede at fremlægge, ved at bevise, at et af vidnerne var fordelt. Han havde derfor indstævnet EN og krævet fordelingskendelsen fremlagt. EN mødte og meddelte, at han ikke havde nogen sådan fordelingskendelse

395r

(230)

Samme sag som nr. 230.

Dom af Bjerre ht. af 25. okt. 1617: "Efterdi BM og ON havde tildraget og ompløjet den jord, som MO tilforn havde pløjet, og nedpløjet hans møg, som det stod i "roger" (dvs. dynger), og ikke først talt dem til rette, kunne fogeden ikke andet derom kende, end BM og ON har deri gjort uret og bør derfor at stande til rette, som vedbør" (397v).

BMs og ONs husbonder EN og Axel Arenfeldt til Lysholt (Hornstrup s.) ved Søren Madsen i Lysholt appellerede denne dom.

Lt.s dom: "Så og efterdi af for:ne vidner i hf.s dom inddraget forfares KGs tjener MO at have "aard" (dvs. pløjet) og ladet føre gøde på samme jord, og BM og ON derimod uden dom har ompløjet samme MOs pløjning og gøde og i så måde spildt hans arbejde, dog loven medfører ingen at tage sig til rette medens dele sig til rette, og de alene derfor for hf. har været indstævnet, og ingen da der er mødt, som dem samme gerning ville hjemle, hvorfor han har tildømt dem uret at have gjort og burde derfor at stande til rette, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod samme hf.s dom at sige el. magtesløs dømmen".

395v-398r

(231)

Trætte mellem KG på den ene side og EN og AA på den anden side om ejendomsretten til den i nr. 230 og 231 omhandlede jord.

KG krævede et tv. og et synsvidne af Bjerre ht. l. nov. 1617 dømt magtesløse. Desuden fordrede han, at hf. og hskr. i Bjerre h. skulle stå til rette, den første, fordi han havde ladet nogle vidner føre, skønt KG havde anmeldt lovligt forfald, den sidste, fordi han "ikke i tingbogen for dom ville indskrive hvis vidner og andet, samme dag forløb" (399v).

EN undskyldte hskr. med, at den pågældende tingdag indfaldt på allehelgensdag, "så tinget derfor sildig blev begyndt, og dagen fordi ikke kunne tilrække, at skriveren samme vidner egentlig i tingbogen straks kunne indføre" (400v).

Forlig: "Da efter mange flere ord, dem imellem var, blev det så forhandlet, at KG for vor og andre gode mænds skyld afstod hvis sag og tiltale, han kunne have til for:ne hf. og skriver med vidnesbyrd og andre bisager derudinden anhangige. Deslige og afstod KG, så og EN, sammeledes Søren Madsen på sin husbonds (AAs) vegne hvis vidner og syn, de på begge sider imod hverandre i samme sag har ladet forhverve, så de skal være, som de uudgivet var, og nu her for retten bevilgede KG og EN, så og SM på AAs vegne en granskning på tvende gode mænd, som er ærlige og velbyrdige mænd, Otte Christoffer Rosenkrantz til Boller og Jens Mogensen til Sindinggård,

at komme på for:ne åsteder, på Bjerre mark omtvistet, og der at granske og forfare, om forbeholdte ejendom efter rebsbrevs indhold bør at følge KG el. og EN og AA, og hvis for:ne tvende gode mænd derudinden granskendes og afsigendes vorder, skal stande for fulde og uigenkaldet".

398v-401r

(232)

Hans Lykke til Krabbesholm el. hans tjener Niels Graversen i Tulstrup havde sagsøgt Maren Oluf Bondes (el. Oluf Bugges) i Horsens for gæld.

Tv. af Horsens byt. 21. nov. 1615: Sagsøgeren lod MOB fordele for de 40 dl., hun skyldte ham. 1. okt. 1616 gjorde byfogeden udlæg i hendes bo for denne gæld og for renterne af den.

HL krævede ved NG byfogeden i Horsens dømt, fordi han ikke også havde givet ham udlæg for hans sagsomkostninger.

Lt.s dom: "Så og efterdi MOB findes alene for for:ne 40 dl. efter tvende skadesløsbrevs lydelse at være delt blevet, og der findes udlæg for dem såvel som renten i hendes bo at være gjort, og ikke bevises nogen skadegæld, omkostning el. fortæring der at være æsket el. nogen registrering, opskrift el. fortegnelse derpå fremlagt, hvorefter videre udlæg kunne ske, og fogeden fordi alene har undt vurdering og udlæg i samme bo for for:ne hovedsum og rente, kunne vi ikke kende hans ulempe derudinden at være".

401v-402r

(233)

Lensmanden på Hald Knud Gyldenstjerne krævede byfogeden i Hobro Anders Jensen fældet af lt., fordi han 27. nov. 1615 havde afsagt en dom, der var blevet underkendt af lt. 20. jan 1616 (se 1616B nr. 8). - Sagen havde været opsat en måned.

Forlig: "Da efter vort begær afstod KG hvis tiltale, han til AJ på hans fælding kunne have, medens efterdi hans første dom tilforn har været hid stævnet, og ikke vi den har kunnet følge efter de årsager, bemeldte lt.s-dom bemelder og medfører, da ved vi ikke andet derom at sige, end AJ har jo sig derudinden forset og bør derfor igengive KG hvis skellig, billig kost og tæring, han derfor har ladet gøre og anvende".

402v-404v

(234)

Knud Christensen Guldsmid (i Nibe) havde sagsøgt Johan Erdmand, borger i Ålborg, fordi han ikke havde gjort regnskab for nogle penge, KCG havde givet ham på Maren Staffensdatter i Nibe hendes vegne.

Tv. af Nibe bt. 30. nov. 1616: Niels Jensen "Suodj" (i Nibe) bevidnede, at han en dag efter KCGs bryllup havde været med ham i Ålborg og set, at

han betalte JE nogle penge, hvor mange og til hvad, vidste han ikke.

JE krævede ved Søren Pedersen i Nibe dette tv. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi NJSSs vidne er ikke uden én persons kundskab, som regnes for intet vidne, tilmed ikke vundet om nogen enkende dag el. tid, el. (hvor) mange penge JE skulle være leveret, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne så nøksomt og nøjagtigt, at det bør nogen magt at have:.

404v-405v

(235)

Christen Christensen Degn i Hobro havde sagsøgt skomagervend Daniel Sørensen født sammesteds, fordi han havde tilføjjet ham sår og skade.

Tv. af Hobro byt. 22. sept. 1617: Sandemændene i Hobro svor DS et fuldt vold over.

Da DS ikke havde rettet for sig, krævede CCD ham dømt fredløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med tv. DS til Hobro byt. at være vold oversvoret, som findes 40 marks sag at være, og seks ugers dag og mere siden forløbet er, og ikke han har bødet, sæt el. borgen gjort el. sandemændseden ryget, medens endnu at stande ved sin fulde magt, da ved vi ikke andet derom at sige end recessen derudinden at følge, DS at fare som andre fredløse mænd".

406r-407r

(236)

Fortsættelse af sag nr. 165. Stygge Høg krævede gamle Jens Elbæk og hans søn Niels Jensen dømt efter forordningen af 14. aug. 1590 som folk, der havde fået andre til at aflægge falsk vidnesbyrd. 27. sept., 25. okt. og 8. nov. havde han erhvervet uendelige lt.sdomme i sagen og fordrede nu endelig dom.

Lt.s dom: "Da efter sådan lejlighed, og efterdi nu bevises med dom her af lt. for:ne tvende skudsmålsmænd at være fundet samme skudsmål løgnagtigt at have gjort og bør derfor at straffes efter recessen, for:ne JE og hans søn NJ, som samme skudsmål for samme sag har ladet gøre, findes siden tren-de sinde hid stævnet og kaldet at være og ikke er mødt til gensvar, så for:ne dommer er udganget dem at være og blive de folk, som ikke bør at stå i lov el. tog med ærlige folk, indtil hvem der havde udi at sige etc., hvilke domme findes til ht. at være læst og påskrevet, som forskrevet står, og JE og hans søn NJ har haft nøksom lang respit samme domme at kunne have ladet igenkalde, og ikke de el. nogen på deres vegne det gjort har, tilmed JE endnu siger sig ikke samme domme at ville stævne og kalde, da efter slig for:ne dommes lydelse finder vi gamle JE og NJ at stande efter for:ne man-

dat til rette og ikke agtes bedre end bemeldte personer, som for:ne skudsmål gjort har".

407r-408v

(237)

L Ø R D A G D E N 6. D E C E M B E R 1 6 1 7

Landstingshører: Gunde Skriver.

Lars Pedersen i Gødvad havde hidkaldt Hids h.s sandemænd, for at de skulle udlede hans søn Jørgen Larsens bane.

Tv. af Hids ht. 11. nov. 1617: Det bevidnedes, at den femårige JL havde leget med den fireårige Anne Mogensdatter i Peder Larsens sals i Gødvad. Under legen skubbede AM JL baglæns ned i en kedel med "pølse og sød", der stod på ilden. Skønt han hurtigt blev taget op af kedlen, var han blevet så stærkt skoldet, at han døde.

Hids h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde AM at være JLs bane og svor hende til sin fred, efterdi de begge var tvende liden umyndige børn".

409r-409v

(238)

Anders Olufsen Riber i Århus skyldte borger sammesteds Christen Ibsen nogle penge, som han i henhold til CIs sendebrev havde betalt Jacob Abel, der også var borger i Århus. Desuagtet havde CI ladet AOR fordele. Denne fordelingskendelse krævede han dømt magtesløs. - Sagen blev opsat i 14 dage.

410r-410v

(239)

L Ø R D A G D E N 2 0. D E C E M B E R 1 6 1 7

Dommer: Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Jørgen Skeel, lensmand på Kalø, havde anklaget Kirsten Andersdatter Hvids i Thorsø (Voldby s.) for trolddomskunster.

Tv. af Nørre Djurs ht. 14. aug. 1617: Nævninger af Voldby s. havde svoret KAH et fuldt kirkenævn over.

JS havde indanket nævningernes kendelse til stadfæstelse og 30. aug. og 27. sept. 1617 erhvervet to uendelige lt.sdomme. Han krævede nu ved sin ridefoged Jørgen Christensen Skriver endelig dom over den bortrømte KAH.

Lt.s dom: "Da efter sådan lejlighed, og efterdi KAH tvende gange til-

forn findes hid stævnet og kaldet at være og ikke er mødt til gensvar, så samme domme hende er overganget, og hun har haft noksom lang respit samme domme at kunne lade igenkalde, og ikke hun el. nogen på hendes vegne det gjort har, og JS nu tredje gang har ladet KAH for endelig dom hid stævne og kalde, og ikke hun endnu er fremkommet el. nogen på hendes vegne hende at undskylde, medens sig nu såvel som tilforn fra rettergang undholder, finder vi efter for:ne dommes lydelse samme nævningsers ed ved sin fulde magt at være".

411r-411v

(240)

Byfoged i Ebeltoft Christen Kønsen havde på kongens vegne anklaget Niels Lassens hustru Gertrud Christensdatter kaldet Ringelfyr i Ebeltoft for trolddomskunster.

Tv. af Ebeltoft byt. 20. okt. 1617: Jens Sørensen Helgenæs m.fl. bevidnede, at GC længe havde været berygtet for spøgeri og trolddom. - Niels Rasmussen bevidnede, at kort tid før Anne Bysvends brød ud af kælderen, havde GC tilbudt ham 5-6 dl., hvis han ville tage sig af ABs sag og forsvarre hende (414r f.).

Tv. af samme byt. 27. okt. 1617: Jens Sørensen Stabrand og hans hustru bevidnede, at GC havde brygget en gang el. to inde hos dem. Siden havde de aldrig lykke el. fremgang med brygning, ølsalg el. anden næring til lands el. vands (414v).

Tv. af samme byt. 17. nov. 1617: Karen (Andersdatter) Føutens, Bodil (Ibsdatter) Houens og Johanne Tuesens bekendte, at GC alene el. sammen med dem havde fordrevet fisk, dræbt lam og ødelagt kål. - Efter slig forberørte lejlighed gjorde nævninger deres ed og tog og svor GC et fuldt kirkenævn over (414v f.).

CK indankede denne nævningekendelse til stadfæstelse, medens NL krævede den dømt magtesløs.

For lt. benægtede GC under ed, at hun havde lovet NR penge, for at han skulle hjælpe AB.

Lt.s dom: "Så og efterdi JSH og hans medbrødrers vidne alene findes at være vundet om rygte og tidende og ikke om nogen deres egen vitterlighed, og NRs vidne er ikke uden én persons kundskab, som agtes for intet vidne, og vundet om de ord, bemeldte GC ikke er beständig, medens her højliggen har benægtet, tilmed og JSS og hans hustrus kundskab ikke med noget nøjagtigt vidnesbyrd bestyrkes, det GC skulle have lovet dem ondt og det derefter dem at være hændt og vederfaret, sammeledes efterdi recessen medfører, intet udædisk menneske, som forvundet er for nogen uærlig sag, tyve, for-

rødere, troldkarle el. troldkvinder, står til troende enten i vidnesbyrd el. nogen anden måde, ihvad de vil sige el. vidne på nogen, og befindes bemeldte KF, BH og JT, som for:ne bekendelse gjort har, at have været trende misdædere, som for deres misgerninger og trolddom har standet deres ret, da efter sådan forberørte lejlighed finder vi for:ne vidner, bekendelser og nævningsed, som derefter svoret er, ikke at komme GC på liv, ære, gods el. penge til hinder el. skade i nogen måde, førend anderledes bevises kan".

412r-416r

(241)

Jens Andersen Molbo i Ebeltoft havde anklaget Niels Lassens hustru Gertrud Christensdatter sammesteds for trolddomskunster.

Tv. af Ebeltoft byt. 20. okt. 1617: JAM og hans moder bevidnede, at siden de kom i trøtte med GC, har hun lovet dem ondt, som er vederfaret dem, så at de efter den tid aldrig har haft lykke til lands eller til vands.

NL krævede dette tv. dømt magtesløst. - Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi JAMs og hans moders vidne ikke med noget nøjagtigt vidnesbyrd og kundskab bestyrkes GC at have lovet dem ondt og det dem at være vederfaret el. været skyldig i deres skade og ulykke i nogen måde, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende for:ne vidne, som JAM og hans moder i deres egen sag har vundet og ikke med andre uvildige og nøjagtige vidnesbyrd befæstes, som forskrevet står, så noksomt, at det bør at komme GC til nogen forhindring".

416v-417v

(242)

Søren Jensen, borger i Århus, havde sagsøgt borgmester i samme by Hans Grønæk for injurier. - SJ appellerede den dom af 2. okt. 1617, hvorved byfogeden havde frikendt HG. - Sagen blev opsat til lt. efter snapstinget.

418r-418v

(243)

Hans Jensen i Alsrode (Ålsø s.) og Christen Pedersen, borger i Århus, havde sagsøgt Christen Knudsen og Niels Christensen, begge borgere i Grenå, til betaling af de omkostninger, de havde haft i forbindelse med en sag, de havde ført for den i Ebeltoft fødte Rasmus Andersens kreditorer mod CK og NC, der var hans arvinger. CK og NC krævede, efter at sagen havde været opsat i 14 dage, en af HJ og CP ved Grenå byt. erhvervet fordelingskendelse dømt magtesløs. På lt. oplyste HJ og CP, at de havde en fortegnelse over omkostningerne, efter hvilken fordelingsagen er ført.

Lt.s dom: "Så og efterdi bemeldte opskrift og register på samme omkost-

ning og fortæring, efter hvilke for:ne dele drevet er, ikke og er stævnet og kaldet, ved vi ikke på for:ne dele at dømme, førend forrørte opskrift og register og lovligt stævnes og kaldes, og da gå om så meget, som lov og ret kan findes".

418v-419r

(244)

Hr. Morten Jensen, der var sognepræst i Hellested på Sjælland, havde sagsøgt Peder Jørgensen, borger i Aarhus, og Jens Mortensen i Homå, fordi de forholdt ham hans anpart af JMs iboende gård.

Dom af Sønder Djurs ht. 29. marts 1614: "Efterdi en part i for:ne bondegård i Homå var indkøbt for hr. MJ hans moders Ane Christensdatters penge og gods såvel som for Søren (Jørgensen) Skrivers penge og gods, og PJ og hans medarvinger efter en lt.sdom var tildømt igen i boet efter loven at indføre, hvis de efter SJ delte, skiftet og bekommet har, vidste fogeden ikke at kunne fradømme ... hr. MJ sin anpart for:ne bondegård i Homå efter sin moder AC så vidt, som den kan tåle efter tolv samfrænders sigelse, om det kan ske med lensmandens vilje og minde".

Hr. MJ indankede ved Christen Knudsen, borger i Grenå, denne dom til stadfæstelse. Han havde 30. aug. og 27. sept. 1617 erhvervet to uendelige lt.s-domme i sagen og krævede nu endelig dom.

Lt.s dom: "Da efter sådan lejlighed, og efterdi PJ og JM tvende gange tilforn findes hid stævnet og kaldet at være og ikke er mødt til gensvar, så samme domme dem er overganget, og de har haft noksom lang respit samme domme at kunne lade igenkalde, og ikke de el. nogen på deres vegne det gjort har, og CK nu tredje gang har ladet PJ og JM for endelig dom hid stævne og kalde, og ikke de endnu er fremkommet el. nogen på deres vegne dem at undskylde, medens dem nu såvel som tilforn fra rettergang undholder, finder vi efter for:ne dommes lydelse samme ht.sdom ved fuld magt at være".

419v-420r

(245)

V I B O R G S N A P S L A N D S T I N G D E N 1 8 . J A N U A R 1 6 1 7

Dommere: Iver Juul, Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Jacob Lykke til Tandrup (og Estvadgård) havde ved Jens Jepsen i Nørkær (Rønbjerg s.) hidkaldt Ginding h.s sandemænd, for at de skulle sværge hærværk over Christen Andersen Kræmmer født i Oddense (Hindborg h.).

Tv. af Ginding ht. 5. dec. 1616: CAK havde udæsket Niels Smed i Kisum (Estvad s.), stukket hans dør af hængslet og sønderbrudt den.

De 7 af Ginding h.s sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fylding på dem formedelst 2 mænd, "og svor CAK hærværk over".

1r-1v

(1)

Oluf Jensen i Øster Finderup (Hanning s.) havde for et lån på 200 dl. sat Christen og Bent Jensen sammesteds en halvgård, der var hans rette bonde-eje, til brugeligt pant. Efter OJs død krævede Jens Christensen i Årup (Hanning s.) og Mikkel Mikkelsen i Finderup hans døtre og arvinger dømt i henhold til lovens 1. bog 26. kapitel til enten at betale gælden eller lade dem beholde gården, indtil den blev dem lovligt afløst.

Lt.s dom: "Da efterdi denne sag om for:ne penge ikke til ht. er ordelt, finder vi den did at komme og der gå om, hvis lov og ret er".

2r-3v

(2)

Sag, der vedrører samme pantsættelse som sag nr. 2.

Det i sag nr. 2 omtalte pantebrev blev fremlagt. Det var dateret 26. maj 1588, og OJ havde sat CJ og BJ den halve bondegård til brugeligt pant uindløst i 40 år og siden, til de fik de 200 dl. tilbage. - Dom af Bølling ht. 27. maj 1616: Fogeden kunne i henhold til pantebrevet ikke "andet derom finde el. for ret afsige, end for:ne halve bondegård burde jo at følge JC og hans medbroder ... efter pantebrevets lydelse, indtil de igen fik

for:ne 200 dl., imedens samme pantebrev stod ved magt.

OJs døtre Maren Olufsdatter i Lem Kærgård (Sønder Lem s.), født i Finde-
rup, Kirsten Olufsdatter, født i Ringkøbing, Johanne Olufsdatter i Favrbj
(Sønder Lem s.), Kirsten Olufsdatter i Langagergård (Brejning s.) og Anne
Olufsdatter i Favrbj (?) appellerede ved Christen Sørensen i Randbæk
(Brejning s.) ht.s dom. - Sagen havde været opsat siden 23. nov. 1616.

Lt.s dom: "Så og efterdi loven formelder, bonden må sælge sin egen jord
hvem, som han vil, om han lovbød den tre ting, og skøder han, førend han
lovbyder, da må hans næste frænder det efterkalde, og efterdi for:ne pan-
tebrev, som lyder på for:ne bondegård, ikke til tinge er gjort, el. for:
ne gods at være lovbudt, da finder vi efter sådan lejlighed samme pante-
brev, så vidt som det er ejendom anlangende, magtesløst at være, og efter-
di for:ne dom er funderet på for:ne pantebrev, som nu er undersøgt, da bør
den ingen magt at have".

4r-6v

(3

Trætte mellem Oluf Ebbesen i Højrup (Herslev s.) og Niels Ebbesen samme-
steds el. dennes børn om brug af jord og svarelse af afgifter af samme.

Tv. af Brusks ht. 28. sept. 1616: Det bevidnedes, at et stykke engjord,
så længe vidnerne kunne huske, var blevet brugt til OEs gård. Derfor havde
OE givet "halvparten ydehø ved NE" til Koldinghus. - Tv. af samme ht.
1558, 1559, 1571 og 1612 vedr. forlig, der var indgået og bekræftet af OE,
hans fader Ebbe Madsen og hans farfader Mads Hansen på den anden side, og
som skulle bestyrke tv. fra 1616.

OE krævede tv. fra 1616 dømt magtesløst. - Sagen havde været opsat si-
den 23. nov. 1616. - De, der havde afgivet det pågældende vidnesbyrd, mødte
og bekræftede det under ed.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne vidnesbyrd nu er mødt og med helgens ed
og oprakt finger været deres vidne bestændige, og for:ne vidne med andre
vidner bestyrkes og bekræftes, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod
for:ne vidne at sige el. magtesløst dømme".

6v-9r

(4

Samme sag som dom nr. 4.

Tv. af Brusks ht. 4. maj: Det bevidnedes, at OE den 2. maj under ed hav-
de tilsagt NEs børn, at han ikke ville påføre dem nogen trætte om jord.

OE krævede dette tv. dømt magtesløst. - Sagen havde været opsat siden
23. nov. 1616.

Lt.s dom: "Så og efterdi OE ikke samme løfte for ting og dom har indgå-

et, og da straks tv. efter taget, og ikke han det vil være bestændig el. med sit brev og segl fra sig bebrevet, da finder vi efter sådan lejlighed samme vidne magtesløst at være".

9r-10r

(5)

Lensmanden på Koldinghus havde sagsøgt Oluf Ebbesen i Højrup (Herslev s.) for ulovlig skovhugst i kongens skov.

Tv. af Brusk ht. 25. maj 1616: OE havde på tinge "indforpligtet sig i lensmandens egen ret" på kongens vegne for en eg, han uden hjemmel og minde havde hugget i Højrup skov. - Tv. af samme ting 14. dec. 1616: Da han ikke trods den indgåede forpligt havde stillet lensmanden tilfreds, lod denne ham fordele.

OE krævede fordelingskendelsen dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi OE efter hans egen forpligt er delt blevet, ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

10v-11r

(6)

Bertel Tygesen i Eltang havde sagsøgt Bertel Hansen, hans hustru Mette Bertels og hans tjenestekarl Mads Bertelsen, alle i Eltang, for sår og skade, de havde tilføjet ham på Eltang gade.

Tv. af Brusk ht. 20. juli 1616: BT, hans fader, hans broder og en borger i Kolding "stod alle lydeligen for tingsdom med deres vilje og samtykke og med sammenlagte hænder og gjorde BH" på egne, hans hustrus og tjenestekarls vegne, "en fuld, tryk, fast, evig orfejde for al den sår og skade, badskærløn, kost og tæring, vanførsel, stympedom i hvad måde, det være kunne, så det skal da være en vitterligt og vel forligt sag på begge sider af BT og hans fader og broder og alle andre slægt og frænder på fædrene og mødrene side, så det skal aldrig opdrages el. påankes på enten sider ved ære og orbodemål i alle måder; men de lover og forpligter dem, at de vil gøre hverandre godt i gilde og gæstebud, i skov og mark, hvor som de mødtes og fandtes, i alle måder".

BT krævede ovennævnte tv. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme orfejde findes for ting og dom at være gjort og tv. efter taget, og loven formelder tv. så stærkt at være, at der ej må lov imod gives, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod for:ne orfejde at sige el. magtesløs dømme".

11v-12v

(7)

Anders Skrædder i Skærbæk (Hviding h.) havde sagsøgt Thomas Andersen i Døstrup (Lø h.) for gæld.

Tv. af Lø ht. 19. okt. 1616: AS lod TA fordele "for 30 sldl. efter et håndskrifts lydelse. Medfører samme vidne TA at have bekendt for tingsdom den 13. juli, at han havde fanget varsel for denne dele".

TA krævede fordelingskendelsen dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne delsvidne medfører TA at have bekendt sig varsel den 13. juli sidst forleden for for:ne dele at have fået, og dog findes i for:ne delsbrev ham at være delt den 19. okt. dernæst efter, som beregnes efter for:ne varsel at være 14 uger, og i så måde ikke på fersk fod forfulgt, da finder vi efter sådan lejlighed samme delsbrev magtesløst at være".

13r-13v

(8)

Tv. af Lø ht. 14. dec. 1616: Det bevidnedes, at dengang Peder Tygesens datter Anne Pedersdatter i Randerup (Lø h.) blev beligget af Hans Hansen i Kringlum (Ballum s., Højer h.), kendte ingen kong Christians nye reces (af 31. marts 1615 § 26) el. vidste, at den var kundgjort.

PT krævede dette vidne stadfæstet, hvorefter en repræsentant for vidnerne mødte med fuldmagt til at være deres vidnesbyrd gestændig.

Lt.s kendelse: "Efter sådan lejlighed så og efterdi ingen beskyldning imod for:ne vidne er fremkommet, ved vi ikke imod det at sige el. magtesløst dømme".

14r-15v

(9)

Trætte mellem Godske Rantzau til Trøjborg og Peder Hansen i Mjolden (Lø h.) om afgifter af selvejerjord, der tilhørte PH.

Tv. af Lø ht. 21. sept. 1616: I henhold til lt.s dom af 31. aug. 1616 (se 1616C nr. 113) havde hf. udmeldt 12 mænd, som den 17. sept. havde været på Mjolden og Højbjerg (Mjolden s.) marker. Først havde de beset PHs agerjord i de to marker. "Det havde de beregnet for 7 td. og 8 skp. sæde-land". Derefter havde de beset hans england. "Det havde de beregnet i en sum for 53 læs marskhø. Så satte de for:ne mænd PH i Mjolden derpå til skyld og landgilde 3 ribertønder byg og 1 ribertønde havre". Af tv. fremgik det, at der var givet PH lovligt varsel for synet og tv.

PH krævede ved sin søn Hans Pedersen i Mjolden ovennævnte tv. dømt magtesløst. - En af de 12 synsmænd mødte med deres fuldmagt til at være deres vidne bestændig. - GRs fuldmægtig spurgte HP, "om han ville med være at

tage andre mænd til samme ejendom end for:ne mænd ... Da ville han det ikke indgå".

Lt.s dom: "Så og efterdi samme sag tilforn har været her i rette, og den da er hjemfundet til 12 mænd at skulle forfare, hvad og hvor megen skyld der burde af for:ne ejendom at udredes, og for:ne 12 mænd dertil er opnævnt det at omkende, og der findes lovligt varsel for åstederne at være givet, som samme vidne i sig selv derom formelder, og HP på sin faders vegne nu her ikke vidste andre mænd i for:ne 12 mænds sted, eftersom det ham tilbudt er, at opnævne el. dertil tage, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod for:ne 12 mænds sigelse at sige el. magtesløs dømme".

15v-18r

(10)

Niels Jensen og Christen Pedersen i Hannerup (Faster s.) havde sagsøgt Jens Sørensen i Øster Bølling (dvs. Østerby i Bølling s.), fordi hans kreaturer havde gjort skade på deres enge.

Dom af Bølling ht. 2. nov. 1590: Fogeden vidste ikke andet "at sige derpå for ret, end Søren Pedersen (JSs formand) var jo forpligtig at hegne Jens Olufsens og Gøde Christensens (NJs og CPs formænd) enge, som lå i deres egen mark altid års med hans øg, fæ og andet kreatur og gøre dem så godt hegn på deres enge, som de gjorde ham på hans enge med deres fæmon og andet kreatur, og hvis SP det ikke gjorde, da vidste fogeden ikke andet, end han burde derfor at stande dem til rette" (19v).

Tv. af samme ht. 7. okt. 1616: 6 synsmænd bevidnede, at der var gjort skade på NJs og CPs enge for flere læs hø, ligesom de var ilde "huolthrecht". Nogle vidner havde ofte set JSs kvæg gå i engene (20v).

Tv. af samme ht. 14. okt. 1616: 6 synsmænd havde set, at der var 6-7 vadesteder over bækken, der løb mellem Bølling og Hannerup marker. For dette tv. var der givet NJ, CP og fæsteren af Faster annekspræstegård varsel (20r).

Dom af samme ht. 2. dec. 1616: I henhold til dommen fra 1590 og tv. af 7. okt. "vidste fogeden ikke andet at sige derpå for rette, end JS burde at udlægge og bøde for samme afgrøde efter synsvidnets lydelse" (21r).

NJs husbond, lensmanden på Lundenæs Ulrik Sandberg, krævede tv. af 14. okt. dømt magtesløst og indankede dommen af 2. dec. til stadfæstelse.

Lt.s dom: "Så og efterdi hr. US el. sognepræsten ikke for for:ne synsvidne (det af 14. okt.) har fået varsel, da finder vi efter sådan lejlighed for:ne synsvidne magtesløst at være, og efterdi nu fremlægges for:ne ht.sdom SP at være forpligtiget at hegne JOs og GCs enge, og med synsvidne bevises NJ og CP siden på samme enge at have fået skade, hvilket syn

stander ustævnet og ved sin fulde magt, og for:ne hf. sin dom derefter har funderet, og intet derimod fremlægges, ved vi ikke imod samme dom at sige el. magtesløs dømme".

18v-23r

(11)

Peder Jensen i Brunsgård (Humlum s.) havde sagsøgt Jens Jonsen i Vejbjerg (Humlum s.) for gæld, og fordi han havde forulempet hans folk og taget to forke fra dem.

PJ havde erhvervet en fordelingskendelse, en uendelig dom, et tv. og en ranskendelse over JJ, som denne krævede dømt magtesløse.

Forlig: "Da efter flere ord og tale, dem derom imellem var, blev PJ og JJ her i dag med sammenlagte hænder venligen og vel forpligt, at JJ skal antvorde PJ sin fork og andet, som ham blev frataget, og for hvis sag og gæld, som PJ hos ham fordrer, skal han give ham 3 sldl., så samme deres trøtte dermed skal være nedlagt, og for:ne dele, dom, vidne og nævningsed aldeles skal være død og magtesløs og ikke komme JJ til nogen forhindring".

23r-24r

(12)

Kirsten Nielsdatter født i Sønder Bork havde beskyldt Lars Nielsen i Bindebøl (Ådum s.) for at være hendes barns fader.

Tv. af Nørre Horne ht. og brev af 18. juli 1616: Ved barnets fødsel og senere på tinge erklærede KN, at LN var hendes barns fader. Den kone, der bar barnet, da det blev døbt, gjorde det samme (25v-26v). LN benægtede og tilbød at give lov og værn mod sigtelsen (27v f.).

Tv. af samme ht. 22. aug. 1616: Det bevidnedes, at LN var beslægtet med KN i andet led, medens hun var beslægtet med ham i tredje led (26r).

Dom af samme ht. 5. dec. 1616: "Efterdi for fogeden med tv. bevises LN og KN at være i andet og tredje led beslægtet, som de ikke selv benægtet, deslige også med tv. for fogeden bevistes, KN i hendes barnefødselstid, der hun havde født sit barn, skulle have udlagt LN for hendes barnefader, som hun også selv for tingsdom har vedgået og bekræftet, uanset det kunne gå ud over hendes eget liv efter den nye reces' formelding, (recessen af 31. marts 1615 § 26), dersom hun ikke rømte, da efter slig lejlighed vidste fogeden ikke at finde LN til sin lov, imedens for:ne vidne stod ved magt" (26v).

LN krævede ovennævnte dom kendt magtesløs. Sagen havde været opsat 2 gange, sidste gang den 23. nov. 1616.

Lt.s dom: "Så og efterdi det tillades i loven anden bogs 18. kapitel, at den, som bliver sigtet for lønleje, må lovværge sig, og efterdi at, da

KN har beskyldt og sigtet LN for hendes barnefader, har han tilbudt sin lov og værn at ville ædle, at han ikke er hendes barnefader eller haft nogen legemsomgængelse med hende i nogen måde, og endnu i dag samme sin lov og værn tilbyder, da finder vi ham på torsdag førstkommande 6 uger til Nørre ht. samme lov at ædle, og for:ne vidner og dom da ikke at forhindre ham på for:ne lov at give, om han den ellers ædle kan".

24v-28r

(13)

Christen Klemensen, Anders Pedersen og Christen Christensen i Kyvling (Sønder Vium s.) havde sagsøgt Anders Christensen sammesteds, fordi han havde ladet sætte en "tørffue klode" på en vej, der førte fra deres gårde og gik forbi hans gård. I denne sag havde Lars Nielsen i Bindsbøl (Ådum s.) og Frands Pedersen i Tarm (Egvad s.) 23. og 30. maj samt 6., 13. og 20. juni 1616 nægtet dem at føre et synsvidne, hvorfor de havde givet lovligt varsel, fordi AC havde ladet gøre skudsmål på grund af sygdom. Desuden havde de sagsøgt AC, fordi han med et dige havde indelukket en løkke ved sin toft. I denne sag havde LN ligeledes på grund af ACs skudsmål nægtet dem høringsdele på deres 4. ting den 13. juli 1616.

CK, AP og CC krævede ovennævnte frafindelseskendelser dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi LN og FP ikke har efter adskillige skudsmål villet unde og stede CK, AP og CC hvis syn ved tv. beskrevet, de havde givet lovligt varsel for, de ikke heller ved opsættelse har taget sagen til dem, og dem i så måde deres ret at være forspildt, da ved vi ikke andet derom at sige, end LN og FP har jo dem derudinden forset og bør derfor igen at give CK, AP og CC hvis skellig, billig kost og tæring, de derfor lidt og gjort har".

28v-30v

(14)

Skolemester i Holstebro Hans Hegelund og Hans Villadsen, borger sammesteds, havde sagsøgt hinanden for vold.

Tv. af Holstebro byt. 3. dec. 1616: Det bevidnedes og bekræftedes ved synsvidne, at HH og HV var kommet op at skændes i HHs hus. Da HH viste ham døren, havde HV rykket hans halskrave og hans trøjeærme i stykker og slået 3 ruder ud af et af hans vinduer m.m. Ved syn var det også konstateret, at der var tilføjet HV forskellige sår og slag.

Tv. af samme byt. 17. dec. 1616: Holstebro bys sandemænd svor på kongens, byens og sagsøgernes vegne såvel HH som HV et fuldt vold over.

HH krævede ved borger i Holstebro Christen Kær den ed, sandemændene havde svoret over ham, dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi det bevises HV at være indkommet i HHs hus, ham der at have overfaldet, synderrykket hans krave og trøjærme og nogle ruder i et vindue brækket efter syn og vidnesbyrds lydelse, og sandemænd fordi har HV vold oversvoret, ved vi ikke imod deres ed at sige el. magtesløs dømme, medens den ed, som for:ne sandemænd derimod over HH svoret har, at være, som den usvoret var, og ikke at komme HH til nogen forhindring".

31r-33r

(15)

Trætte mellem rådmand i Lemvig Simon Christensen og borger sammesteds Jens Torsen om ejendomsretten til en ager på Lemvig mark.

Tv. af Lemvig byt. 22. jan 1613: Det bevidnedes, at på skiftet efter Jens Sørensen blev der bl.a. udlagt en ager på Lemvig Nørremark til Jep Pedersen og hans hustrus søn Peder Jepsen for børnepenge. JS, der var død for mange år siden, var SCs formand (i ægteskabet), medens JP var JTs formand.

SC krævede ved rådmand i Lemvig Svend Christensen dette tv. dømt magtesløst og havde 13. marts 1613 erhvervet en uendelig lt.sdom, som han nu ønskede stadfæstet.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom ikke lyder ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør den ikke længere magt at have, og efterdi for:ne vidnesbyrd har vundet om for:ne ager at skulle være udlagt til JP og hans hustrus søn PJ, og ikke de har vundet på fersk fod, el. med noget skiftebrev da taget og forhvervet, der udlægget skulle være sket, bekræftes, da kunne vi ikke kende samme vidne så noksomt, at det bør nogen magt at have".

34r-37r

(16)

Hr. Jens Madsen, der 1615 boede i Gimsing, 1617 i Viborg, havde sagsøgt Jens Nielsen i Hollingholt (Sunds s.), fordi han, der havde forpligtet sig til at opkræve nogle penge, JM havde til gode, hverken havde betalt ham pengene el. leveret ham hans gældsbreve tilbage.

Seddel dateret Viborg 19. jan. 1615: Tre personer erklærede, at de havde set, af JN betalte JM nogle penge for nogle håndskrifter, han havde annammet af ham. JM havde lovet at give ham kvittering for pengene.

Dom af Hjerm ht., men afsagt af hf. i Hammerum h. (!) 10. febr. 1616: "Efterdi JN bekendte og vedgik, at han endda havde tvende af hr. JMs breve beholdne, og derhos berettes og beviste det tredje at være afbetalt ..., vidste fogeden ikke andet derpå for ret at kende, end JN jo burde ... for:ne tvende beholdne håndskrifter fra sig til hr. JM igen at levere, og JN

for det tredje håndskrift kvit at være", medens det af de tre personer udgivne brev stod ved magt.

Lensmanden på Hald havde på hr. JMs vegne ved Mikkel Jensen i Hammerum appelleret ovenstående dom. Sagen havde været opsat 2 gange, sidste gang den 21. dec. 1616.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne ... seddel ikke findes til tinge at være vundet og lovligt varsel for givet, da finder vi efter sådan lejlighed for:ne seddel magtesløs at være og for:ne ht.sdom i den artikel JN at skulle være kvit for det tredje håndskrift ingen magt at have".

37v-38v

(17)

Hr. Christen Sørensen i Janderup havde til brug ved skiftet efter sin hustru Sidsel Olufsdatter ladet deres fælles bo registrere og vurdere 16. maj 1614 og havde ladet vurderingsforretningen læse på Vester Horne ht. Da børnenes morbroder og fødte værge Jep Olufsen i Tranbjerg (Årre s.) ikke havde været til stede ved registreringen og vurderingen, krævede hans husbond Ove Urup til Ovesholm (og Varho) ved JO selv vurderingsforretningen dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne vurderingsmænd, som samme gods vurderet har, ikke er stævnet og kaldet, ved vi ikke derom at dømme, førend de og lovligt stævnes og kaldes, og da gå om, hvis lov og ret er".

39r-41r

(18)

Ved brev af 3. dec. 1616 havde Jep Lauridsen i Fåborg i Skast h. forpligtet sig til at betale borger i Kolding Mads Jensen Gesing 162 sldl. som bod for sin søn korporal Laurids Jepsen, der ved et vådeskud havde dræbt MJGs fader Jens Madsen i Gesing (Brøndum s.).

LJ krævede ved Jep Olufsen i Tranbjerg (Årre s.) dette brev dømt magtesløst, idet han gjorde gældende, at han var sin egen værge og selv burde indgå sådanne aftaler.

Lt.s dom: "Så og efterdi LJs fader JL selv samme brev har medforseglet, ved vi det ikke at imodsige".

41v-43r

(19)

Christen Lauridsen i (Sønder) Vium havde sagsøgt Niels Lauridsen og Mikkel Nielsen i Vejrup (Sønder Vium s.) for bygfæld på Viumgård, som de havde haft i brug.

Tv. af Nørre Horne ht. 7. juli 1614: 6 synsmænd havde konstateret forskellige mangler ved bygningerne på Viumgård. - Dom af samme ht. 13. juni

1616: "Efterdi for fogeden med synsvidne bevises, at de huse i Viungård, som NL og MN da skal have i boet, skulle være bygfældige, da vidste fogeden ikke andet derom at sige, end NL og MN burde jo derfor at stande til rette, som vedbør, imedens at samme synsvidne stod ved magt".

Brev af 12. sept. 1616: Tre adelige personer bevidnede, at de var til stede, da sal. jomfru Margrethe Kruse overtog Viungård fra NL. De erklærede, at de havde takket hinanden godt på begge sider og skiltes med vilje og venskab.

NL og MN krævede dommen af 13. juni 1616 kendt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi, at da NL og MN flyttede fra bemeldte gård, og sal. jomfru MK den annammede, da ikke bevises hende på dem for samme gårds bygfældighed at have anket el. påtalt, medens nu gøres bevisligt med hendes egen søsters og andre adelspersoners kundskab, som jomfru MK og NL deres forhandling har overværet, der hun gården annammede, at hun takkede ham godt i alle måder, da finder vi efter sådan lejlighed samme synsvidne og for:ne dom, derefter gået er, ikke at komme NL og MN til nogen forhindring".

43r-46r

(20)

Christen Nielsen i Orten (Varde lands.) havde sagsøgt Jens Eskesen i Næsbjerg (anneks)præstegård til betaling af 3 ørte rug.

Tv. af Vester Horne ht. 18. nov. 1609: To mænd vidnede, at de hos var og hørte, at JE lovede CN at betale ham 3 td.(!) rug (47v). - Seddel af 1613 27. apr.: Tre mænd havde skrevet under på, at de havde været til stede og hørt, at CN og JE voldgav deres tvistighed på 4 mænd, af hvilke de hver valgte de to (47r). - Voldgiftskendelse af 1613 2. maj: JE skulle betale CN 3 td.(!) rug (47r f.). - Forskellige ht.sdomme, fordelingskendelser og uendelige lt.sdomme i samme sag.

JE krævede voldgiftskendelsen m.m. dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdomme ikke lyder ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket (er), da bør de ikke længere magt at have, og efterdi JE ikke samme voldgift for ting og dom har indgået, og da straks tv. efter taget, el. for:ne voldgiftsseddel samtykket og forseglet, han og benægter sig ikke at have lovet CN samme korn, som på ham vundet er, og det ikke med hans brev og segl bekræftes, da finder vi efter sådan lejlighed samme seddel og for:ne afsigelse, derefter ganget er, så og for:ne vidne og ht.sdom ingen magt at have".

46r-48v

(21)

Tv. af Hind ht. 16. maj 1616: Christen Vilsen i Brendgård (Thorsted s.)

lod på tredje ting lovbyede halvparten af Brendgård og halvparten af gården Ristofte (Thorsted s.).- Tv. af samme ht. 17. okt. 1616: CV stod inden alle fire stokke og tilstod, at han skyldte Christen Jensen Jul i Bondesgård (Thorsted s.) 90 rdl., som han lovede at betale førstkommande mikkelsdag. Til sikkerhed pantsatte han halvdel af Brendgård, hvis årlige bondeskyld var 2 td. rug. - Tv. af samme ht. samme dato: CV stod inden alle fire stokke og tilstod, at han skyldte CJJ 100 sldl., som han lovede at betale førstkommande sankthansdag. Til sikkerhed satte han sin part af gården Ristofte, hvis årlige bondeskyld var 2½ td. rug, til forvedspant. - 9. jan. 1617 gav CV en borger i Viborg fuldmagt til på hans vegne at erklære, at han var de to pantebreve bestændig.

CJJ krævede de to pantebreve stadfæstet ved dom.

Lt.s dom: "Så og efterdi CV hans fuldmagtsbrev består samme hans pantebreve, da ved vi ikke dem at imodsige".

49r-51v

(22)

Mikkel Lauridsen i Sodborg (Rom s.) havde sagsøgt foged på Vejbjerggård (Humlum s.) Jens Jonsen for gæld og en ting, han havde lånt, men ikke leveret tilbage.

Tv. af Skodborg ht. 23. dec. 1616: ML lod JJ fordele for en bøsse og 6 rdl., han havde lånt ham.

JJ krævede fordelingskendelsen dømt magtesløs. Han vedgik lånet af bøs-sen, men aflagde ed på, at han ikke skyldte ML de 6 rdl.

Lt.s dom: "Så og efterdi JJ højliggen ved din ed benægter sig ikke at være ML for:ne 6 dl. pligtig, og det ikke med hans brev og segl bekræftes, da finder vi efter sådan lejlighed ham af den dele for for:ne 6 dl. kvit at være, og efterdi JJ bekender og tilstår sig for:ne bøsse af Ml at have bekommet, og ikke bevises ham den igen til ML at have leveret og antvordet, og han derfor er delt blevet, ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

52r-52v

(23)

Hans Jensen Skriver på Lønborggård havde sagsøgt Bolle Christensen i Styg (Lønborg s.) for voldeligt overfald.

Tv. af Lønborg bt. 17. sept. 1616: Det bevidnedes, at BC havde slået HJS uden, at denne havde gjort ham nogen fortræd (54v f.). - Tv. af samme bt. 1. okt. 1616: 3 af birkets sandemænd svor BC et fuldt vold over, for han har slået HJS (55v). - Tv. af samme bt. 8. okt. 1616: En fjerde sandemand tiltrådte de andres ed (56r). - Tv. af samme bt. 8. okt. 1616: BC til-

stod, at han havde slået HJS (55r f.).

Brev af 20. nov. 1616: De 8 mænd, der havde været stokkemænd den 17. sept., da sandemændene skulle være opkrævet, erklærede, at de hverken havde set el. hørt opkrævelsen. (Dette brev havde tidligere været forelagt lt. Se 1616C dom nr. 134).

21. dec. 1616 havde BC erhvervet en uendelig lt.sdom, der kendte tv. af 17. sept., 1. og 8. okt. magtesløse (54r).

Tv. af Lønborg bt. 7. jan. 1617: Det bevidnedes, at den, der førte sagen for HJS, på tinget den 17. sept. 1616 lyste BC et fuldt vold over og sagde til sandemændene: "Varer på eders tog, I fanger ikke andet varsel derfor" (56v f.).

Lensmanden på Lønborggård, der førte sagen for HJS ved Frands Pedersen i Tarm (Egvad s.), krævede brevet af 20. nov. dømt magtesløst og forlangte, at bf. Christen Pedersen skulle vidne om det opkald på sandemændene, han påstod var sket 17. sept. 1616.

Lt.s interlocutoriekendelse: "Da efterdi for:ne mænd ikke til tinge har vundet, og lovligt varsel derfor at være givet, finder vi det (dvs. brevet) magtesløst at være, og efterdi CP er stævnet for sin sandhed at bekende, da finder vi ham til hans værneting at komme, når han lovligen dertil bliver stævnet og kaldet sin sandhed at være bekendt" (54r).

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom (af 21. dec. 1616) ikke lyder ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør den ikke længere magt at have, og efterdi ikke bevises for:ne sandemænd lovligt at være opkrævet om samme sag at tøge eller fylding på dem at være sat og varsel for givet, da finder vi efter sådan lejlighed samme sandemænds ed ikke at komme BC til hinder eller skæde i nogen måde".

53r-57v

(24)

Fru Karen Munk sal. Peder Munks til Kærgård (Staby s.) og PMs arvinger havde sagsøgt fru Karen Nielsdatter, der boede i Trabjerg, fordi hun uberettiget havde skødet en gård i Neder Feldborg (Haderup s.) til Christen Jensen i Bredvig (Ørre s.). Sagen blev opsat en måned.

58r-58v

(25)

Trætte mellem Jens Iversen i Bandsbøl (Hemmet s.) på den ene side og Niels Jørgensen i Egvad (anneks)præstegård og Jørgen Jørgensen på den anden side angående sal. hr. Jørgens gældsbreve, som hans enke Kirsten hr. Jørgens havde leveret JI. Sagen blev opsat i 6 uger.

59r-59v

(26)

I 1615 havde Tørrild h.s sandemænd svoret en søn af Otto Sørensen i Balle (Bredsten s.), Jørgen Ottesen, skyldig i drabet på Abelone Jensdatter i Kærbølling (Bredsten s.). OS havde erhvervet nogle uendelige lt.sdomme, der omstødte sandemændenes ed, men som de nu krævede kendt magtesløse. Sagen blev opsat i 6 uger.

60r-60v

(27)

Trætte mellem Gertrud Nielsdatter i Sinding og Niels Mikkelsen samt Jens Christensen sammesteds vist angående et gælds brev, hun skulle have solgt til dem. Sagen blev opsat en måned.

61r-61v

(28)

Mikkel Lauridsen i Sodborg (Rom s.) havde sagsøgt Maren Graversdatter født i Trans, fordi hun ikke havde overholdt et med ham indgået fæstemål. Sagen blev opsat en måned.

62r-63v

(29)

Knud Gyldenstjerne til Timgård havde sagsøgt sognepræsten i Tim hr. Jørgen Jensen Urlev, fordi han ikke havde holdt sin præstegård ved lige.

Tv. af Tim bt. 31. marts 1609 (65r f.), 20. okt. 1615 (65v f), 19. febr. 1616 (68r f.) og 20. sept. 1616 (68v f.) samt erklæring af 7. maj 1616 (69v): Ved syn og vidneudsagn blev det konstateret, at Tim præstegård, der havde været i god stand, da JJU tiltrådte sit embede, var meget forfalden.

Provsteretskendelse af 1. dec. 1614: Sagen om præstegårdens vedligeholdelse var en verdslig sag, der skulle indkomme for en verdslig dommer (66r). - Dom af Tim bt. 31. marts 1615: Hr. JJU blev dømt til at opbygge og færdiggøre præstegården inden år og dag (66v). - Ved kgl. missive af 23. maj 1615 fik Frederik Munk til Krogsgård og biskop Iver Iversen befaling til at forlige sagen eller afsige dom i den (66v og Kanc Brevb. s. 803). - FMs og IIs dom af 12. dec. 1615: "Hvad præstegårdens bygning belanger at opbygge og holde ved magt, vidste de ikke andet derpå at dømme, end hr. JJU det jo burde at gøre efter ordinansen, dog at ham gives i så lang tid respit dertil, at det gavnligt kunne ske, efterdi at de nogle år såvel som da nyligen af Guds vejrlig stor skade var sket, og hvad sig belanger, det prædikestolen og gudstjenesten i kirken var hr. JJU forbudt, og det dog ikke efterkommet, burde han derfor efter forbemeldte lejlighed, besynderlig efterdi hverken han selv af sin enfoldighed el. nogen anden imidlertid har svaret for ham, efter ordinansen at tåle øvrighedens minde, om han sit kald videre vil betjene" (66v f., 70v). - Ved rettertingsdom af 3. juni 1616

blev FMs og IIs dom "dømt ved sin fulde magt at blive, og dersom KG formen- te sig at have præsten på hans kald noget at tiltale, da det lovligen at forfølges efter ordinansen" (67v).

I beskikkelsesbreve af 19. og 21. dec. 1615 havde KG fremsat sine krav (70r f.), i sit påmindelsesbrev af 17. marts 1616 havde II opfordret JJU til en mindelig ordning (67v f.), og ifølge tv. af Tim bt. 27. sept. 1616 havde KG givet præsten et nyt tilbud (70v). Alt uden noget resultat.

Efter en uendelig dom af 27. sept. 1616 (69v f.) blev der 25. okt. 1616 afsagt endelig dom i sagen ved Tim bt.: "Efterdi for fogeden er bevist med adskillige vidner og kundskaber for:ne Tim præstegård at have været vel bygget og ved magt holdt, da hr. JJU er kommet til den at bo, og den siden i hans tid er blevet meget forfalden og bygfældig en tid efter anden både på tømmer, tag og ler, som for:ne synsvidner både gamle og nu nyligen tag- ne om formelder, hr. JJU selv en part havde bekendt sig at have ladet ned- bryde, hvorfor FM så og bispnen af Ribe efter K.M.s befaling har tildømt hr. JJU samme gård at opbygge og derforuden for anden sin forseelse tåle øvrig- heds minde, om han samme kald videre vil betjene, og KG derefter tvende gange har ladet tilbyde hr. JJU, om han inden år og dag el. og inden halv- andet år samme præstegård ville opbygge og ved andet middel ham tilfreds- stille for sine forseelser, hvilket han har udslaget og ikke enten derfor ville sætte nøjagtig forlovning el. og udgive sin egen forpligt at ville efterkomme, hvilket ham og der den dag er tilbudt, førend dom gik, og ikke han det heller endda gøre ville, og FMs og mester IIs dom af højbemeldte K.M. og Danmarks riges råd er ved magt kommet, og samme sag af provsten did til tinget for fogeden var indfundet, og ikke hr. JJU beviste sig sam- me gård at have opbygget og ved magt holdt, som det sig burde, el. og stil- let øvrigheden tilfreds efter for:ne doms lydelse, og bispens påmindelse ham tilholder, han ikke heller derfor har villet stille lovning el. sin e- gen forpligt udgive, når sligt ske skulle, at samme præstegård skulle bli- ve bygget, som forskrevet står, el. den gode mand at tilfredsstille, me- dens modvilligen sig derudinden forholder, da efter sådan lejlighed vidste fogeden ikke andet i samme sag at kende for ret, end at hr. JJU dermed har gjort uret og bør derfor at lide og tiltale" (64v f.).

KG indankede ovenstående dom til stadfæstelse. - Sagen var blevet opsat 23. nov. 1616.

Lt.s dom: "Så og efterdi FM og mester II har tildømt hr. JJU samme Tim præstegård at opbygge og derforuden for andre forseelser at tåle øvrigheds minde, om han samme kald videre ville betjene, og samme dom hos højbemeld- te K.M. og Danmarks riges råd er ved magt fundet, og hr. JJU dog ikke sam-

me dom har efterkommet og for:ne præstegård forbygget eller derfor ville sætte lovning og visning, medens for fogeden med adskillige synsvidner er blevet bevist samme præstegård meget bygfældig at være, og bf. fordi har tildømt ham dermed at have gjort uret og burde at lide tiltale, ved vi ikke imod samme hans dom at sige eller magtesløs dømme".

64r-73r

(30)

L Ø R D A G E N D E N 1 5 . F E B R U A R 1 6 1 7

Dommere: Iver Juul, Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Godske Rantzau til Trøjborg havde hidkaldt Lø h.s sandemænd, for at de skulle udlægge Peder Thomsen i Sønder Vollum (Brede s.) "hans bane, som fandtes død på Svanstrup mark" (Brede s.).

Der blev fremlagt flere synsvidner og andre tv.; men intet af dem tydede på, at nogen havde dræbt PT, el. at han havde taget sit eget liv.

5 af Lø h.s sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og eftersom de selv sanden har udspurgt og forfaret intet menneske at have gjort nogen håndgerning på PT eller været skyldig i hans død, men ham af våde og vanlykke at være omkommet". 3 sandemænd kunne ikke møde på grund af sygdom.

73v-75v

(31)

Hans Nielsen i Harres (Brede s.) skulle have sagsøgt Søren Hansen i Vinum (Døstrup s.), fordi han ikke havde betalt sin del af en mandebod, og ladet ham fordele.

HN erklærede, at han ikke havde noget fordelingsvidne over SH.

Lt.s kendelse: "Efter sådan lejlighed, dersom HN har for:ne delsbrev over SH, bør det ingen magt at have".

76r

(32)

Stygge Høg til Vang havde sagsøgt Jacob Lykke til Estvadgård, fordi han ikke ville overholde en kontrakt indgået mellem SH og den tidligere ejer af Estvadgård Peder Munk til Sæbygård.

Ved Ginding ht. var der afsagt en uendelig dom i sagen, som SH ved Peder Bertelsen i Viborg krævede kendt magtesløs. Sagen havde været opsat en måned og blev på ny opsat i 14 dage.

76v-77v

(33)

Søren Hansen i Vinum (Døstrup s.) havde sagsøgt Hans Nielsen i Harres (Bredde s.) til betaling af de 10 dl. af hans gæld til Bonde Nielsen i Løgumkloster, som SH havde arvet ved testamente.

Tv. af Lø ht. 10. juni 1615: BNs to brødre kvitterede for de penge, HN havde betalt dem, og erklærede, at hverken de eller deres svoger (vel SH) og søster havde videre krav på ham.

SH havde forlangt dette tv. dømt magtesløst, hvilket var sket ved uendelig lt.sdom. Han krævede nu endelig dom i sagen.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom ikke lyder længere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, bør den ikke længere magt at have, og efterdi for:ne testamente tilholder SH for:ne 10 dl., så han er en medarving til pengene, og ikke han for for:ne vidne har fået varsel, og ikke han det er beständig el. for tingsdom indgået og straks tv. efter taget ej el. det fra sig med sit brev og segl beskrevet, da finder vi efter sådan lejlighed samme vidne magtesløst at være".

78r-79v

(34)

Christen Jensen i Bredvig (Ørre s.) tilholdt sig bondeejet af Christen Pedersens gård i Neder Feldborg (Haderup s.). Sagen blev opsat i 14 dage.

80r-80v

(35)

Borger i Lemvig Mads Lauridsen havde sagsøgt Hans Nielsen i "Hounum" og Ville Nielsen i Sti (Flynder s.) til betaling af penge, de skyldte ham ifølge hans formands regnskabsbog.

Efter to uendelige lt.sdomme var MLs dokumenter på gælden blevet kendt magtesløse ved endelig lt.sdom af 25. apr. 1612.

ML appellerede ved Jens Svendsen, borger i Lemvig, ovennævnte dom.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom er endelig, ved vi ikke den at forandre".

81r-82r

(36)

Trætte mellem rådmænd i Lemvig Svend Christensen og borger sammesteds Christen Jepsen om rettigheder i en ager på Lemvig bymark.

Tv. af Lemvig byt. 2. febr. 1616: SC og hans medbrødre de otte mænd vidnede, at de så og hørte, at en mand stod for tingsdom og pantsatte vedkommende ager til CJ.

SC krævede ovenstående pantevidne dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne pant findes til tinge efter kgl. forordning om købstadsgods udganget at være gjort, og SC selv findes en af de

otte mænd tinghørere samme dag, det udganget er, da ved vi os ikke imod for:ne pant på for:ne ager at sige eller magtesløst dømme".

82r-83r

(37)

Borger i Lemvig Christen Jepsen var blevet sagsøgt af kreditorer og arvinger efter hans formand i ægteskabet for gæld og arv.

Dom af Lemvig rådstue 12. febr. 1613: "Efterdi sal. Svend Nielsen udgjorde Peder Munk i Staby Kærgård for en broderlod for hans mødrene arv efter hans sal. moder Johanne Nielsdatter og i lige måde udgjorde Jens Jensen, hans sønnesøn, også for hans anpart efter hans sal. oldemoder JN, da vidste borgmester og råd ikke andet efter slig lejlighed at kunne kende, end (SNs enke) Sidsel Pedersdatter jo burde PM på hans (halv)broders Peder Svendsens vegne at udlægge af sal. SNs bo efter hans sal. moder så meget, som en anden af hans brødre har udfanget for en broderlod, og siden efter hans sal. fader SN kristeligt og retfærdeligen at skifte og dele med PM på for:ne hans broders vegne, så vidt som boet kunne tiltrække, når vitterlig gæld og børnepenge var udlagt ...". Ved en samme dag sluttet kontrakt lovede SP og hendes trolovede og værge CJ, at de i henhold til denne dom ville udlægge PM på PSSs vegne for 200 rdl. i SNs gård og ejendom i Lemvig for hans mødrene arv og siden skifte med ham efter hans fader. Desuden lovede de at betale SNs gæld til PM, (100 rdl.), som denne skænkede Lemvig kirke. En del af denne fordring havde PM arvet fra sin moster Karen Nielsdatter.

Tv. af Lemvig byt. 7. febr. 1617: CJ blev fordelt for ovennævnte summer.

CJ krævede såvel rådstuedommen som kontrakten og fordelingskendelserne dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi at da PM på hans broders PSSs vegne efter hans fuldmagts lydelse har fordret arv efter hans sal. fader, har borgmester og råd i Lemvig tildømt SP at udlægge til ham på hans broders vegne for en broderlod efter hans sal. moder og siden efter hans sal. fader retfærdeligen med ham at skifte, som deres dom derom bemelder, og SP og CJ da straks for retten med PM er blevet forligt, så de har lovet og tilsagt at udlægge til PM på hans broders vegne af sal. SNs gård og ejendom der i Lemvig for 200 rdl. for hans mødrene arv og siden efter hans sal. fader med ham at skifte, deslige og at have lovet at udlægge for:ne gæld til Lemvig kirke, og ikke CJ beviser sådant udlæg at være gjort, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod for:ne dom og kontrakt at sige, ej el. ved (vi) CJ af samme dele, han derefter i kommet er, at dømme".

83v-86v

(38)

Christen Smed i Kirkegård (Nørlem s.) havde sagsøgt Poul Svendsen i Lemvig for sår og skade, han havde tilføjet ham bagfra.

To Lemvigborgere havde i et brev erklæret, at de efter PSs befaling havde været hos CS og sagt ham, "at han skulle være på PS som hans fjende og uven, efter PSs hustru skulle være berygtet for CS".

CSs herskab Mette Hardenberg sal. Preben Gyldenstiernes til Nørre Vosborg havde antaget sig hans sag og erhvervet to uendelige lt.sdomme. Hun krævede nu ved Anders Christensen i Lillelund (Ulfborg s.) endelig dom i sagen. Den havde været opsat flere gange, sidst for en måned siden, og blev på ny opsat i 14 dage.

87r-87v

(39)

Trætte mellem Jens Nielsen i Bjølbøl (Oddum s.) og borgmester i Varde Niels Thomsen om ejendomsretten til lodder af JNs iboende gård.

Lt.sdom af 13. marts 1613: "Efterdi for:ne skøder, JN fremlagde, ikke lyder på al gården Bjølbøl, men på de lodder, de mænd havde i den, som gjorde for:ne skøder, og efterdi NT da i rette lagde sit skøde, som han på lodder i for:ne gård bekommet har, og tilmed fremlagdes lovbudsvidne samme lodder af være lovbudt, og JN ingen bevisning fremlagde sig nogen ret eller rettighed at have til de lodder, NTs skøde pålyder, da vidste dommeren efter sådan lejlighed ikke imod for:ne lovbudsvidne og NTs skøde at sige eller magtesløse dømme, og efterdi det vidne, da hidkaldet var, som er vundet om brug i for:ne gård, ikke bemelder på nogen rolig brug, og da fremlagdes domme samme ejendom at have været i trætte og dermed ikke roligt har fulgt JN, deslige efterdi at, endog en kunne have en gård i brug og besiddelse, da en anden dog at kunne have lod og del i den, da kunne dommeren efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne så noksomt og nøjagtigt at være, at det måtte komme NT imod hans lovbudsvidne og skøde til hinder eller skade i nogen måde, sammeledes efterdi for:ne lt.sdom formeldte for:ne vidne at være magtesløst dømt, indtil et skøde, som det pålyder, fremlagdes, og det skøde ikke da frembares, da vidste dommeren ikke samme dom at forandre".

Lt.sdom af 5. nov. 1614: "Efterdi forbemeldte lt.sdom var endelig, vidste dommeren ikke den at forandre eller andet derom at dømme, end som samme lt.sdom bemelder og medfører".

Dom af Nørre Horne ht. 1. dec. 1614: "Efterdi NT for fogeden den dag med skøde beviste sig lodder og anparter at have i Bjølbølgård, som af landsdommer er ved magt fundet, som JN bruger og besidder, og skyld og afbørsel af JN deraf at skulle være æsket og krævet, og ikke JN fremlagde noget skø-

de på de lodder, som NTs skøder pålyder, og ikke heller JN vil rette for sig den dag derimod, da vidste fogeden ikke NT fra sit tredje ting til JN for samme brug og besiddelse på for:ne lodder i for:ne Bjølbøl at frafinde".
- 8. dec. 1614 lod NT JN fordele.

JN krævede ht.s dom og fordelingskendelse dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne ht.sdom efter tvende endelige lt.sdomme findes dømt og udgivet at være, ved vi ikke den at forandre, og efterdi JN findes ottende dags dag efter, for:ne ht.sdom er gået, at være delt blevet, finder vi ham af den dele kvit at være, deslige efterdi der tvistes om, hvor mange lodder enhver har i for:ne gård Bjølbøl, tilfinder vi NT at lade kalde på samfrænder, som i lensmandens eller hans fuldmægtigs overværelse efter begge deres skøder og adkomst kunne forfare, hvor stor lod og anpart enhver i samme gård kan være til berettiget".

88r-90r

(40)

Lars Nielsen i Bindsbøl (Oddum s.) havde sagsøgt Gertrud Vistis og Anne Vistisdatter, fordi de ikke i henhold til (deres mands og faders) Visti Jensens forpligt ville udlevere adkomstbrevene på hans gård. Ved Nørre Horne ht. havde han 26. juni 1614 og 15. jan 1615 erhvervet domme og fordelingskendelser over de sagsøgte, som GV's broder Jens Nielsen i Bjølbøl (Oddum s.) appellerede. - Sagen blev opsat i 14 dage.

90v-91r

(41)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 1. M A R T S 1 6 1 7

Dommer: Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Stygge Høg til Vang havde sagsøgt Jacob Lykke til Estvadgård hans tjenere i Rønbjerg, fordi de ikke i henhold til en mellem SH og den tidligere ejer af Estvadgård Peder Munk til Sæbygård indgået kontrakt ville levere SH lyng til vedligeholdelse af en vej.

Dom af Ginding ht. 8. aug. 1616: "Efterdi for:ne kontrakt, som imellem PM og SH gjort og ganget var, indeholder: og skulle de i Rønbjerg, som da var el. efter kommende vorder, årligen give og lade yde SH eller hans arvinger 7 gode læs lyng til at holde vaserne og vejene færdige med, for de skulle have veje til Søenge og fra ubehindret i alle måder, og JLs tjenere i Rønbjerg ikke havde dem tilforpligtet at udgive noget lyng til SH for at køre over hans vase, ej el. JL havde det samtykt, siden de var blevet JLs

tjenere; men JLs fuldmægtig såvel som og hans tjenere i Rønbjerg havde afsagt, at hans tjenere i Rønbjerg ikke ville køre el. komme på el. over SHs vase med deres hø af Søenge, men ville køre på deres egne gårdes grund med deres hø af Søenge og hjem til deres gårde efter tv.s lydelse, vidste fogeden ikke da at kunne tildømme JLs tjenere i Rønbjerg noget lyng at udgive til SH efter for:ne kontrakt, efterdi de havde afsagt at ville ingen køring have over samme vase efter deres afsigelsesvidnes indhold".

SH havde appelleret denne dom. - Sagen havde været opsat to gange, sidste gang for fjorten dage siden.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme dom ikke er endelig, finder vi samme sag til ht. igen at komme, og fogeden, når det for ham lovligt indstævnes, dem endeligt imellem at dømme og adskille, som det sig bør".

91v-93r

(42)

Trætte mellem lensmanden på Lundenæs og Peder Christensen i Hindsels (Hvidbjerg s., Refs h.) på den ene side og fru Karen Nielsdatter i Trabjerg (Borbjerg s.) ved hendes søn og lavværge Oluf Simonsen på den anden side angående ejendomsretten til nogle enge. Sagen blev opsat en måned.

93v-95v

(43)

Trætte mellem Morten Nielsen i Skovlund og Peder Madsen i Hasselholt om et stolestade i Sal kirke.

Tv. af Ginding ht. 3. sept. 1612: Det bevidnedes, at det pågældende stolestade i mands minde havde hørt til MNs gård. Ved et derpå afsluttet forlig opgav PM sine krav på stolestadet, og ved dom af samme ht. 8. okt. 1612 blev det tilkendt MN.

PMS husbond Jacob Lykke til Tanderup (og Estvadgård), der fandt, at det lå uden for PMS kompetence at slutte forlig om retten til et stolestade, krævede ved Peder Christensen i Hindsels (Hvidbjerg s., Refs h.) tv. og dommen kendt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne vidne og ht.sdom findes unævnt og ukaldet at være, ved vi ikke i samme sag at dømme, førend de og lovligt stævnes og kaldes, og da gå derom så meget, som lov og ret kan findes".

95v-97v

(44)

Trætte mellem Peder Christensen i Gadegård og Jørgen Pedersen sammesteds på den ene side og Jens Jepsen i Thorbøl på den anden side om et stolestade i Ovtrup kirke.

Tv. af Vester Horne ht. 22. sept. 1610: Det bevidnedes, at konerne fra

Gadegård og Galkær i over 30 år havde været de eneste, der stod i det femte kvindestolestade vest for Vor Frue alter i Ovtrup kirke.

Tv. af samme ht. 12. marts 1614: Det bevidnedes, at for 50 år siden og mere stod en kone fra JJs gård i Thorbøl i samme stolestade som konen fra Gadegård.

Kendelse afsagt 21. febr. 1616 af hr. Christen Høst (præst i Ovtrup og provst), 3 mænd og deres medbrødre: Sagen var af ht. henvist til deres afgørelse. Da det ved tv. fra 1610 bevistes, at en kone fra JJs gård havde stået i samme stolestade som konen i Gadegård, og da PC, som var en af sognets ældste mænd, ikke kunne udvise et andet stolestade, som var benyttet af konen fra JJs gård, vidste de ikke andet derom at sige, "end JJs hustru burde jo at stande i for:ne stol med for:ne Gadegårds kone; men hvad det yderste sted næst knappen var anlangende i for:ne stade, vidste de ikke heller andet derom at sige, end den ældste gifte kone af dem i Gadegård el. og i Thorbøl burde yderst og næst knappen at stande".

PC og JP appellerede ved Niels Madsen i Allerslev (Ovtrup s.) kendelsen fra 1616.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne vidnesbyrd, senest har vundet, for:ne kvinde i Thorbøl for et halvt hundrede år siden og mere at skulle haft sit tilhold i samme stol, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne nøjagtigt og fordi finder den dom, derefter er funderet, som udømt var, og sagen til for:ne herredsprovst med de bedste sognemænd igen at indkomme dem for:ne kvinde i Thorbøl efter kirkens lejlighed et bekvemt stolestade at udvise, som det sig bør, og (for:ne tv.) dem derudinden ikke at forhindre".

97v-99v

(45)

Niels Jørgensen i Egvad præstegård og hans broder Jørgen Jørgensen havde sagsøgt Jens Iversen i Bandsbøl (Hemmet s.), fordi han ikke efter løfte ville aflevere deres faders hr. Jørgens gældsbreve.

Tv. af Nørre Horne ht. 16. nov. 1615: Frands Pedersen i Tarm (Egvad s.) bevidnede, at JI, dengang NJ og JJ gav ham et brev på 20 dl. efter hans egen opregning, lovede at antvorde dem hr. Jørgens breve, hvormed han kunne tilregne sig samme gæld. FP tilbød for tingsdom JI 2 rdl., hvis han ville aflægge ed på, at han ikke havde lovet at antvorde Kirsten Jørgens ovennævnte breve. Dertil svarede JI, at han ikke vidste, han havde lovet dem nogle breve igen. - Dom af samme ht. 16. nov. 1615: "Efterdi for fogeden bevises med register og opskrift, som var gjort på hvis gæld, sal. hr. Jørgen var bortpligtig den tid, han var ved døden afganget, som JI med an-

dre dannemænd forseglede havde, hvori han havde da opregnet sal. hr. Jørgen at skulle have været 18½ dl. og 1 ørte rug pligtig, og NJ og hans broder efter samme JIs opregning skulle have givet ham brev på 20 dl., og da for fogeden bevistes, at den tid JI fik samme brev på for:ne 20 dl., da skulle han have lovet NJ (de) af sal. hr. Jørgens breve, hvormed JI kunne tilregne sig samme 18½ dl. og den ørte rug, som han havde opregnet. Tilmed skulle JI samme dag været sin ed derimod forelagt, om han det ville benægte, hvilket han dog ikke gjort har, ej heller beviste sig samme breve efter sit løfte og love til NJ el. hans broder siden at skulle have antvordet el. breve på for:ne 18½ dl. og 1 ørte rug af sal. hr. Jørgen at skulle have uden alene et brev på 5 dl., da vidste fogeden ikke andet, end JI burde jo at antvorde NJ breve af sal. hr. Jørgens breve på for:ne 18½ dl. og 1 ørte rug, el. han burde (der)for tilbørligen at stande til rette og lide tiltale, imedens at samme vidner og breve stod ved magt". - Tv. af samme ht. 19. dec. 1616: NJ lod JI fordele.

Ji appellerede ovenstående dom og fordelingskendelse. - Sagen havde været opsat i 6 uger. - Ji aflagde for lt. ed på, at han ikke havde andre af hr. Jørgens breve end et på 5 dl. I øvrigt havde han ikke lovet dem andre breve, end dem, de har bekommet.

Lt.s dom: "Så og efterdi FPs vidne er ikkun en persons kundskab, som regnes for intet vidne, og efterdi Ji, som nu her i dag har holdt ved sin højeste ed, at han ikke har andre breve af hr. Jørgen, ej el. han har lovet dem andre breve, end de bekommet har uden for:ne 5 dl.s brev, han NJ tilbudt har, da finder vi efter sådan lejlighed FPs enige vidne magtesløst at være og for:ne dom og dele, som derefter drevet er, ingen magt at have".

100r-102v

(46)

Trætte mellem fru Karen Munk sal. Peder Munks i (Staby) Kærgård og Christen Jensen i Bredvig (Ørre s.) angående ejendomsretten til en gård i Neder Feldborg (Haderup s.). - Sagen havde været opsat to gange, sidste gang for 14 dage siden.

CJ fremlagde et lovbydelsesvidne af Ginding ht. 2. nov. 1615, som var erhvervet af fru Karen Nielsdatter i Trabjerg (Borbjerg s.) og angik gården i Neder Feldborg, samt et tv. af samme ht. 23. nov. 1615, ifølge hvilket fru KN havde skødet gården til CJ. Rådmand i Lemvig Svend Christensen, der førte sagen for KM, søgte at bevise, at KN var inkompetent til at udstede noget skøde, ved at fremlægge en ht.sdom af 21. juni 1610, der dømte hende til at betale PM 400 dl., hun skyldte ham, samt en ht.sæskning af 19. juli 1610, en lt.sæskning af 19. jan. 1611 og et rigens rets 15 dages brev af

21. febr. 1611, som "PM over fru KN for for:ne sum penge har ladet for-hverve". Endelig fremlagde han en uendelig lt.sdom af 22. juni 1616, der kendte lovbudsvidnet og skødet magtesløse. Heroverfor gjorde CJ gældende, at KN var adelig, og at lt. derfor ikke kunne afsige dom om hendes lovbudsvidners og skøders gyldighed. Dette dokumenterede han ved hjælp af en lt.sdom af 2. marts 1611, i hvilken dommerne afviste at være dommere over et af KN udstedt pantebrev.

Lt.s dom: "Så og efterdi fru KN selv samme skøde for ting og dom gjort har, og nu fremlægges dom her af lt., som medfører et pantebrev, hun tilforn har gjort, her til lt. at have været i rette stævnet, og landsdommerne ikke har vidst dem at være dommere over samme hendes pantebrev, efterdi hun som en adelsperson det skulle have gjort, da efter sådan lejlighed og for:ne doms formelding ved vi ikke over samme hendes skøde el. det lovbud, som efter hendes udgivne fuldmagt er gjort, dommere at være, men hvem derpå skader, da indstævne sig det for sin tilbørlige dommer og siden at gange derom, hvis ret er".

102v-107r

(47)

Knud Smed i Hennebjerg (Henne s.) havde sagsøgt Peder Gundesen sammesteds, fordi han havde dræbt hans søn Christen Knudsen.

Tv. af Kærgård bt. 27. sept. 1616: 4 mænd bevidnede, at de havde været i KSs hus, hvor CK under ed havde forklaret, at han, da han på vejen hjem passerede PGs gårdsted, havde råbt, at han gav djævelen i horer og skøger. PG var straks kommet ud og havde med en fork tilføjet ham de sår, han havde i hovedet (107v f.).

Tv. af samme bt. 4. okt. 1616: Hans Eskesen (vel i Hennebjerg) bevidnede, at han den pågældende aften fulgtes med CK og hans broder Niels Knudsen. Brødrene havde ikke blot råbt, at de gav djævelen i horer og tyve. De sprang også af vognen, gik ind i PGs gård og opfordrede ham til at komme ud, så de kunne få deres mellemværende ordnet. Poul Nielsen i Dyrby (Henne s.) og Maren Pedersdatter i Hennebjerg sagde omtrent det samme som HE og bekræftede således, at CK og hans broder havde udæsket PG (108r f.).

Tv. af samme bt. 7. febr. 1617: Birkets sandemænd "gjorde deres ed og efter de vidner, for dem har været, deslige som de i sandhed har selv udspurgt, at PG havde dræbt sagesløs mand, da svor de PG i Hennebjerg til CK hans bane og fra hans fred, efterdi ingen vidner havde været, at PG havde gjort nødværge" (110r).

PG appellerede ved Jens Christensen i Sædding (Nørre Nebel s.) sandemændenes ed.

Lt.s dom: "Så og efterdi af HEs vidne, som har fulgtes med CK og NK samme aften fra Henne præstegård, forfares CK og NK at være sprunget fra vognen og ganget i PGs gård, der at have råbt, beskældt og udæsket ham, at de da ville skifte, hvad de havde med hverandre at gøre, hvilket og med PN og MP deres vidne bekræftes CK og NK at have været i PGs gård, ham udæsket og uføremet, som forskrevet står, og recessen formelder om husfred el. gårdfred, så at vorder nogen mand dræbt, der sådan gerning vil gøre, og det nøjagtigt og skelligt bevises kan, da have han hjemgæld og ligge på sit eget værk, og sandemænd dog har svoret PG fra hans fred, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende den deres ed så nøjagtig, at den bør at komme PG på hans fredløsmål til nogen forhindring".

107r-111v

(48)

Trætte mellem Peder Jørgensen Buch i Lilleballe (Eltang s.) og Morten Jensen i Håstrup (Smidstrup s.) om ejendomsretten til en ager. Sagen blev opsat i 6 uger.

111v-112r

(49)

Hans Smed i Hoddeskov (Hodde s.) havde indstævnet en række mænd, for at de skulle vidne vistnok om et kongebrev, der fritog sandemænd i Øster Horne h. for ægter og arbejde.

Lt.s kendelse: "Efterdi ikke bevistes for:ne vidnesbyrd deres sandhed til deres værneting at have vundet, finder vi dem did at komme og der deres sanden i samme sag at vidne og bekende, hvis de kan gøre med rette, når de did lovligt stævnes og kaldes, og bliver lovligt varsel for givet".

112r-112v

(50)

Peder Ibsen, borger i Århus, havde indstævnet rådmænd i Vejle Niels Knudsen, for at han skulle vidne om de nærmere omstændigheder ved en øksenhandel i Holland.

Lt.s kendelse: "Efterdi ikke bevises NK sin sandhed til hans værneting at have vundet, finder vi ham under hans faldsmål did at komme og der hans sandhed i samme sag at vidne og bekende, hvis han kan gøre med rette, når han did lovligt stævnes og kaldes, og bliver lovligt varsel for givet".

113r

(51)

Trætte mellem borger i Kolding Peder Mogensen og Morten Jensen i Håstrup (Smidstrup s.) angående afførsel af afgrøden på en ager. Sagen blev opsat i 6 uger.

113v-114v

(52)

Borger i Ribe Morten Frederiksen havde på sin hustrus vegne sagsøgt mester Niels i Gamst (Anst s.), hr. Palle i Jerne og hr. Christen i (Øster) Starup, fordi sal. Maren mester Jons i Gamst uden hans samtykke havde testamenteret dem nogle sjælegaver. - Sagen blev opsat en måned.

115r

(53)

Borger i Ribe Morten Frederiksen havde på sin hustrus vegne sagsøgt hr. Christen i (Øster) Starup, fordi han i 1615 havde fået udsætning i Gamst præstegård (Anst s.) for degnerente, han påstod hr. Jon skyldte ham fra den tid, han for 30 år siden var løbedegn i Anst og Gesten. - Sagen blev opsat en måned.

115v-116r

(54)

De tre sandemænd, der ikke kunne møde, da Lø h.s sandemænd gjorde deres ed vedr. Peder Thomsen i Sønder Vollums død (dom nr. 31), var stadig så syge, at de ikke kunne rejse til Viborg.

116v

(55)

Lave Ravn i Velling (Smidstrup s.) sagsøgte Jens Ravn i Børkop (Gaverslund s.), fordi han ved mageskifte havde afstået sin andel af LRs bondegård til sin broder Nis Ravn i Velling uden lovbydelse og skødning på tinge. LR krævede mageskiftet dømt magtesløst.

NR mødte og meddelte, at Henrik Ravn havde deltaget i mageskiftets afslutning, men ikke var blevet stævnet.

Lt.s dom: "Så og efterdi HR har med været samme mageskifte at gøre, og han er ustævnet og ukaldet, ved vi ikke derom at dømme, førend han og lovligt stævnes og kaldes, og da gå derom, som lov og ret kan findes".

117r

(56)

Christen Jensen i Bredvig (Ørre s.) tilholdt sig bondeejet af Christen Pedersens gård i Neder Feldborg (Haderup s.) (jævnf. dommene nr. 47 og 35).

Tv. af Ginding ht. 21. marts 1616: Det bevidnedes, at CP i 20 år aldrig havde ydet bondeskyld til fru Karen Nielsdatter i Trabjerg (Borbjerg s.), men til forskellige bønder og sidst til sal. Peder Munk og hans enke fru Karen Munk i Staby Kærgård.

CJ krævede ovenstående tv. dømt magtesløst. - Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne vidnesbyrd har vundet om for:ne skyld, som de har ydet og udgivet til deres husbond, som de da tjente, og ikke

bemeldte deres husbond el. deres arvinger på nogen restance el. efterstand har klaget el. anfordret, og ingen vidnesbyrd derimod fremlægges, med hvilke samme vidner ryges og tilbagedrives kan ikke sanddru at være, ved vi ikke imod for:ne vidner at sige el. magtesløse dømme".

117v-119v

(57)

Thomas Nielsen i Mosgård havde sagsøgt Jens Bertelsen i Ure (Brande s.) for gæld til hans fader Niels Pedersen ved Arnborg kirke.

TN havde ved Nørvang ht. erhvervet en fordelingskendelse, som JB appellerede. - Sagen havde været opsat i 6 uger.

Lt.s dom: "Så er TN ikke nu mødt el. nogen på hans vegne ham at erklære el. undskylde efter opsættelsens lydelse, og sagen i 6 uger er optaget, som er til i dag, og ikke TN nu er mødt el. nogen på hans vegne nogen gensigelse derimod at gøre, som forskrevet står, da finder vi efter sådan lejlighed JB af denne dele kvit at være og samme forgemte brev ikke at komme ham til hinder el. skade".

119v-120v

(58)

Thomas Nielsen i Mosgård havde sagsøgt Kirsten Christen Pedersens i Ure (Brande s.) for gæld til hans fader Niels Pedersen (ved Arnborg kirke).

TN havde ved Nørvang ht. erhvervet en fordelingskendelse, som KCP appellerede ved Jens Bertelsen i Ure. - Sagen havde været opsat i 6 uger.

Lt.s dom: "Så er TN ikke nu mødt el. nogen på hans vegne ham at erklære el. undskylde efter opsættelsens lydelse, og sagen i 6 uger er optaget, som er til i dag, og ikke TN nu er mødt el. nogen på hans vegne nogen gensigelse derimod at gøre, som forskrevet står, da finder vi efter sådan lejlighed samme dele magtesløs at være og ikke at komme KCP til nogen forhindring".

120v-121v

(59)

LANDSTING L Ø R D A G D E N 1 5 . m a r t s 1 6 1 7

Dommer: Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Jens Jensen i Lambæk (Lem s.) havde anklaget Else Jensdatter Huskone i Lem s. for trolldomskunster.

Tv. af Bølling ht. 10. og 17. febr. 1617: Mange bevidnede, at EJH, når de ikke ville gøre, som hun ønskede, havde undsagt dem. Kort tid senere

var der tilstødt deres nære slægtninge en ulykke, el. de havde mistet et el. flere husdyr (122v-128r).

Tv. af samme ht. 10. febr. 1617: EJH opfordrede dem, der havde kendt hende, til at give hende skudsmål. 18 mænd var stået frem og havde bevidnet, at hun i mands minde havde haft ry for at befatte sig med trolddomskunster.

- Tv. af samme ht. 17. febr. 1617: EJH blev opfordret til at nævne nogle mennesker, som kunne give hende et godt vidnesbyrd. De, hun opgav, bevidnede, at der i mange år var gået rygter om trolddomskunster, hun havde bedrevet. Det samme erklærede sognets præst i et brev af 28. febr. 1617 (128v-129v).

Tv. af samme ht. 30. apr. 1599: (Troldkvinden) Anne Christenskone vedgik sin den 26. apr. fremsatte bekendelse om, at EJH var en vitterlig troldkone, og at hendes broder blev brændt året tilforn (129v f.).

Tv. af samme ht. 17. febr. 1617: JJ tilbød EJH selv at "opkræve kirkenævn over sig". Da hun nægtede at gøre det, opkrævede JJ kirkenævnet (129v). - Tv. af samme ht. 24. febr. 1617: Kirkenævningerne af Lem s. svor EJH "en fuld trolddomssag over" (130r).

JJ appellerede kirkenævningernes kendelse til stadfæstelse.

EJH bekendte for lt., at hun havde brugt signelser og spøgeri, og opregnede de ord og de midler, hun havde brugt dertil (132v).

JJ lagde for lt. sin hånd på EJHs hoved og sigtede ved sin højeste helgens ed hende for at være en åbenbarlig troldkone.

Lt.s dom: "Så og efterdi af forbemeldte vidner forfares og bevises EJH at have lovet for:ne folk ondt, og det dem derefter en part på deres helbred, liv, kvæg og fæmøn at være vederfaret, hun og selv her i dag for retten har bekendt sig at have omgået og brugt signelse og spøgeri og derhos opregnet hvis ord og hvad middel, hun dertil har brugt, og JJ nu her i dag har lagt hans hånd på EJHs hoved og ved sin højeste ed sigtet og vedkendt hende for en åbenbarlig troldkone, sammeledes efterdi EJH af en anden troldkone, AC, tilforn er udlagt for trolddom, som for:ne bekendelse derom formelder, og bemeldte vidner med forrige såvel som hendes egen bekendelse, stokkenævn og sognepræstens kundskab om hendes onde levned og bedrift bestyrkes og bekræftes, og ingen vidnesbyrd hun har fremlagt el. påskudt sig ærligen at have skikket og forholdt, og loven formelder, at om nogen mand vider anden, at han har forgjort ham med trolddom, og ganger han ej ved, der sigtet er, og den, der sigter, alligevel gider og tilmoder ham det på hånd, da værge sig den, der sag gives, med nævn i kirkesogn, og efterdi for:ne nævninger har været opkrævet EJH for trolddom enten at skære el. skylde, og de, som bor i sognet og bedst hendes lejlighed ved, har hende

ved deres ed kirkenævn oversvoret, da ved vi efter sadanne circumstantser og lejlighed ikke imod samme deres ed at sige el. dem derfor at kunne føle".

122-133v

(60)

Lensmanden på Riberhus havde sagsøgt Jep Hansen i Jested (Vilslev s.), Bertel Graversen i Hillerup (Farup s.) og Jens Pedersen i Jested for falsk vidnesbyrd, de havde aflagt i sagen mod Jens Nielsen i Hillerup, der havde dræbt Niels Christensen i Vilslev.

Tv. af Hunderup bt. 7. febr. 1617: JH berettede, at JN og NC den pågældende aften havde været i parlament med hinanden i en gård i Vilslev. Derefter var han og NC gået til et hus i Jested, hvor der var legestue. Da NC senere ville vende tilbage til gården i Vilslev, havde JH forgæves søgt at overtale ham til at lade være. BG og JP bevidnede, at da NC kom tilbage, var han på ny kommet i skænderi med JN. Det endte med, at NC trak sit værge "og JN drog hans kniv og slog så sammen og derover fik deres skade, og var dem fuldvitterligt, at JN var nødt til at værge sit liv og gjorde nødværge".

På Riberhus havde BG og JP den 5. marts tilstået, at de af JNs brødre Poul og Hans Nielsen i Hillerup havde fået betaling for at vidne til hans fordel, og at de slet ikke havde været til stede, da JN dræbte NC.

Denne tilståelse bekræftede de dagen efter i Ribe gæsteret.

Lensmanden krævede ved sin ridefoged Jens Sørensen tv. af 7. febr. kendt magtesløst og BG og JP dømt for aflæggelse af falskt vidnesbyrd.

Lt.s dom: "Så og efterdi BG og JP først til for:ne bt. med oprakte fingre og ed har vundet dem at have hos været, da for:ne drab skulle være sket, og at det var dem vitterligt, det JN var nødt til at værge sit liv og gjorde nødværge, og de siden på Riberhus såvel som og til Ribe gæsteting har bekendt dem ikke at have hos været, der samme drab er beganget, medens på andre steder, så de intet om samme gerning har været bevidst, men dem at være tilkøbt samme vidne at bære, hvilket og med PN og HN deres egen bekendelse og kundskab, som dem dertil købt har, bestyrkes og bekræftes, da finder vi efter sådan lejlighed samme deres vidne løgnagtigt og bør magtesløst at være og dem derfor efter recessen at straffes og stande til rette, sammeledes efterdi JHs vidne alene er vundet om hvis ord, NC til ham skulle have haft, det ikke el. er uden en persons kundskab, som anses for intet vidne, da bør det ingen magt at have".

134r-138v

(61)

LANDSTING LØRDAG DEN 29. MARTS 1617

Dommer: Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Knud Gyldenstjerne til Tim havde ved Jep Madsen i Staby Kærgård hidkaldt Bølling h.s sandemænd, for at de skulle sværge manddød over Mikkel Lassen i Astrup (Faster s.), der havde dræbt sin gårdmand Peder Enevoldsen.

Tv. af Bølling ht. 4. og 24. marts 1617: ML havde dræbt PE med et knivstik i ryggen, men havde selv været blå og blodig og råbt om hjælp. Hvem der begyndte slagsmålet, fremgår ikke af tv.

Bølling h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd "og svor ML manddød over og fra hans fred for PE, han ihjelslog, eftersom de selv sanden om samme drab har udspurgt".

139r-141r

(62)

Mette Hardenberg sal. Preben Gyldenstiernes, som havde Bøvling slot i forlening, ville dokumentere, at et værsted og bolig i Fjand (Sønder Nissum s.), som nu beboedes af Peder Hansen Fisker, tilhørte Husby (og Nissum sognes) præstekald.

Tv. af Ulfborg ht. 21. sept. 1616: Det bevidnedes, at den pågældende ejendom i 50 år og mere havde ligget til Husby præstegård, og at beboerne havde ydet skyld og landgilde m.v. til præsten sammesteds og fæstet ejendommen af ham.

Dom af samme ht. 5. okt. 1616: "Efterdi for fogeden bevistes med tv., det for:ne værsted og bolig med sin tilliggende ejendom ... har ligget til Husby præstegård ulastet og ukæret, og PHF, som nu bor på samme værsted og bolig, did har fulgt langt over loven og recessens hævd, vidste fogeden ikke andet derpå at kende for ret, end for:ne bolig og værsted i Fjand nu herefter som tilforn bør at følge Husby præstegård på K.M.s vegne. Hf. hed Christen Madsen og boede i Bondesgård (Torsted s.).

MH appellerede ved Peder Nielsen i Viborg denne dom til stadfæstelse.

Lt.s dom: "Så og efterdi det for fogeden CM har været bevist med for:ne tv. samme værsted og bolig efter recessens hævd for:ne Husby præstegård på K.M.s vegne at have efterfulgt, og ingen bevisning derimod fremlægges, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod for:ne ht.sdom at sige el. magtesløs dømme".

141v-143v

(63)

Søren Jensen i Hedegård (antagelig i Vem s.) havde sagsøgt Niels og Jens Christensen ved Kællingsig, sønner af Christen Kedelbøder el. Kæltring i Vem for krænkelse af gårdfreden. 16. okt. 1616 havde Hjerm herredsnævninger svoret dem en fuld gårdfred over. Da de ikke rettede for dig, fik SJs husbond Knud Gyldenstjerne til Nørre Vosborg dem dømt fredløse ved to uendelige lt.sdomme af 18. jan. og 15. febr. 1617. Han krævede nu ved Peder Nielsen i Viborg endelig dom i sagen.

Lt.s dom: "Da efterdi bevises med tv. af Hjerm ht. NC og JC at være gårdfred oversvoret, som findes 40 marks sag at være, og ikke bevises, det de har bødet og sættet for dem inden seks ugers dag ej el. nævningers ed derforinden ryget, medens at stande ved sin fulde magt, og efterdi NC og JC findes tilforn tvende gange hid til lt. at være stævnet og kaldet for samme sag, og ikke de da er mødt el. nogen på deres vegne nogen modstand derimod at gøre, og tvende uendelige lt.sdomme derfor er udganget, i hvilke NC og JC er tildømt efter recessen at fare som andre fredløse mænd, indtil hvem der havde udi at sige, stævne på ny, hvilke domme findes til Hjerm ht. at være læst og forkyndt, som opskriften på dommene i sig selv bemelder, og NC og JC har haft noksom lang respit samme domme at kunne have ladet igenkalde, og det dog ikke sket er, og KG derfor har været forårsaget atter på ny tredje sinde for endelig dom at lade stævne, og efterdi ingen endnu er mødt nogen gensigelse el. modstand derimod at gøre, medens dem endnu såvel som (tilforn) fra rettergang undholder, da ved vi efter sådan lejlighed og dommes lydelse ikke andet derom at sige end recessen derudinden at følge og NC og JC at fare som andre fredløse mænd".

143v-145r

(64)

Trætte mellem lensmanden på Lundenæs og Peder Christensen i Hindsels (Hvidbjerg s., Refs h.) på den ene side og Jens Lauridsen i Bredvig (Ørre s.) på den anden side om ejendomsretten til nogle enge.

Tv. af Ginding ht. 26. jan. 1553: Det bevidnedes at (engene) Ålegårdsvig og "Løenwig" har været brugt til Anders Jepsens gård i Trabjerg (Borbjerg s.), som Niels Andersen da havde i værge (149v). - Skiftebrev dateret 12. febr. 1557: Efter sin fader NA arvede Karen Nielsdatter 3/4 af den gård i Trabjerg, som (hendes farfader) AJ havde beboet, med bl.a. Ålegårdsvig og "Løenwig". Dette skiftebrev havde kongen stadfæstet i 1558 (149v). - Tv. af Ginding ht. 27. juli 1609: (KNs søn) Oluf Simonsen tilskødede PC den søndre gård i Trabjerg med tilliggende ejendom bl.a. enge i Hodsager s. (149v f.).

Tv. af Ginding ht. 17. marts 1608: Fru KN til Trabjerggård satte med

sin søn og lavværge OS JL 2 gårde og 1 bol til brugeligt pant. En af gårdene hed Dalgård og lå i Hodsager s. (147v f.). - Brev dateret Bredvig 14. juni 1612: KN erklærede, at hun og hendes husbond for 34 år siden havde ladet Dalgård, der en tid havde været øde, opbygge og overført engene Ålegårdsvig og Lyngkær til denne gård. Den "kundskab" hun havde givet sin søn OS på Trabjerggård omtaler da heller ikke de to enge blandt gårdens tilliggende (147r). - Tv. af Hammerum ht. 11. juli 1612: Knud Villumsen i Snektrup (Simmelkær s.) og 8 andre mænd bevidnede, at engene Ålegårdsvig og Lyngkær i 34 år havde ligget til Dalgård (148r f.).

I domme af 2. marts 1611 og 1. marts 1617 (dom nr. 47) havde landsdommerne anerkendt, at fru KN var adelig, således at de ikke var kompetente til at dømme i sager, der vedrørte breve, hun havde udstedt (150v).

Lensmanden på Lundenæs ved Jens Jørgensen i Risum (Borbjerg s.) og PC krævede KNs brev af 14. juni 1612 og tv. af 17. marts 1608 og 11. juli 1612 dømt magtesløse. - Sagen havde været opsat en måned.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med fru KNs underskrevne brev samme enge at ligge til for:ne Dalgård og dertil været brugt, som KV og hans medbrøders vidne om bemelder, så for:ne brev og vidne i så måde med hinanden bekræftes, og fru KNs underskdedelige breve tilforn her til lt. har været kaldet, og ikke da på dem er kendt, efterdi hun skulle være en adelsperson, da ved vi efter sådan lejlighed og dommes lydelse os ikke nu heller over for:ne hendes brev dommer at være, ej el. ved om for:ne otte mænds vidne (tv. af 17. marts 1608) at kende end tilforn dømt er (lt.s dom af 2. marts 1611), og efterdi KVs og hans medbrøders vidne med fru KNs brev bekræftes, ved vi ikke imod det at sige, imedens for:ne hendes brev stander uryget".

145v-151r

(65)

Borgmester i Lemvig Jens Christensen havde sagsøgt Anders Rytter (til Kabel), fordi han ikke ville modtage penge, JC skyldte ham og derefter udlevere JCs gældsbrief.

Dom af Lemvig byt. 26. juli 1616: "Efterdi for fogeden bevises med tilbudsvidne, at JC havde tilbudt AR samme penge, som han kunne findes at være ham skyldig med rette efter hans håndskrifts lydelse, og æsket sit håndskrift igen, hvilke penge han endda den dag tilbød og udlagde der på tinget at ville dermed fuldgøre og afbetale, hvis han kunne blive AR skyldig med rette, så og bevistes med tvende uendelige domme i samme sag udgangen, som endda var ved fuld magt ustævned, (u)påkaldede, i hvilke AR var tildømt at levere JC hans håndskrift og at annamme hvis penge, som stander tilbage med rette på samme brev, og ikke AR ej el. nogen på hans vegne

endda vil møde i rette el. hans lovlige undskyldning at gøre i nogen måder, da vidste fogeden efter sådan lejlighed ikke andet derom at sige for rette, end AR burde jo at levere JC hans håndskrift og annamme hans penge, så vidt han med hans håndskrift kunne bevise, JC var ham skyldig med rette, og JC at være kvit for rente og skadegæld siden den tid, han har ladet ham både hovedsummen og renten tilbyde efter adskillige tilbud og tv.s lydelse, imedens for:ne vidner var ved magt".

JC appellerede ved Mads Jensen Agger i Lemvig denne dom til stadfæstelse og havde 15. febr., 1. og 15. marts erhvervet tre uendelige lt.sdomme i sagen. Han krævede nu endelig dom.

Lt.s dom: "Efterdi AR findes tilforn trende gange til lt. at være stævnet og kaldet for samme sag, og han da ikke er mødt el. nogen på hans vegne nogen modstand herimod at gøre, og trende uendelige lt.sdomme derfor er udganget, i hvilke samme dom er fundet ret at være og bør ved magt at blive, indtil (hvem), der havde udi at sige, stævner på ny etc., hvilke domme findes lovligt at være læst og forkyndt, som opskriften på dommene i sig selv bemelder, og AR har haft noksom lang respit samme domme at kunne have ladet igenkalde, og det dog ikke sket er, og JC derfor har været forårsaget atter på ny fjerde sinde (ham) for endelig dom at lade stævne, og efterdi ingen endnu er mødt nogen gensigelse el. modstand herimod at gøre medens sig endnu såvel som tilforn fra rettergang undholder, da finder vi efter sådan lejlighed og doms lydelse samme dom ret at være og bør ved magt at blive".

151v-152v

(66)

Otte Christoffer Rosenkrantz til Boller (og Korsbrødregård i Ribe) havde sagsøgt Jens Nielsen i Hillerup (Farup s.) for drab på (hans tjener) Niels Christensen i Vilslev.

Det i dom nr. 61 refererede tv. af Hunderup bt. 7. febr. 1617.

Tv. af samme bt. 14. jan. (fejl for febr. 1617): Hunderup birks 4 sandemænd spurgte NCs (sted)fader og eftermålsmand Søren Nielsen i Jested (Vilslev s.), om han havde andre vidner end ovennævnte at fremlægge. Han svarede nej, "ikke heller nogen med andre vidner var fremkommet" (154v ff.). Derefter havde sandemændene "svoret JN manddød over og til sin fred efter den bevis og kundskab, for dem kom" (153r).

OCR krævede ved fogeden i Korsbrødregården i Ribe Peder Lauridsen sandemændenes ed og tog dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne vidne (ovennævnte tv. af Hunderup bt. 7. febr. 1617) ... har været for for:ne sandemænd, da de gjorde deres ed,

og den tid stod ved magt, og deres ed derefter er drevet, og det nu siden her til lt. at være underdømt (dom nr. 61) efter den lejlighed, for:ne lt.s-dom bemelder og medfører, da finder vi efter sådan lejlighed samme sandemænds ed magtesløs at være."

152v-156r

(67)

Trætte mellem Jens Christensen og Oluf Jensen, der begge var borgere i Lemvig, om ejendomsretten til en ager på Lemvig bymark.

Ved sit brev af 14. apr. 1603 havde borger i Lemvig Jeppe Christensen Hygum sat OJ den pågældende ager til brugeligt pant for et lån på 16 dl. Blev ageren ikke indløst inden førstkommende mikkelsdag fem år, skulle den være OJs ejendom, og JCH skulle give ham lovfast opladelse på den. - Da indløsning ikke havde fundet sted, fik OJ ved Lemvig rådstues dom af 13. dec. 1616 tilkendt ageren som ejendom, og JCH blev dømt til at give ham fuldkommen opladelse til tinge. - 14. febr. 1617 lod OJ JCH fordele, fordi han ikke havde gjort ham opladelse på ageren.

JCHs svigersøn JC krævede ved borger i Lemvig Jens Svendsen ovennævnte rådstuedom og fordelingskendelse dømt magtesløse. - Sagen havde været opsat en måned.

Lt.s dom: "Så og efterdi JCH har sig i sit brev forpligtet at, dersom for:ne ager ikke blev OJ fraløst inden st. Mikkels dag førstkommende fem år for for:ne 16 dl., da skulle samme ager være købt og solgt for for:ne penge og siden at gøre OJ og hans arvinger lovfast opladelse og forvaring derpå til Lemvig byt., hvilken forpligt han for for:ne borgmester og råd har vedgået og ikke benægtet, og efterdi JCH ikke har fraløst OJ samme ager til det år og dag, som forpligten om formelder, medens OJ, siden for:ne fem år er forløbet, har haft samme ager i hånd og hævd ulastet og ukæret, og for:ne borgmester og råd fordi har tildømt OJ for:ne ager for ejendom at følge og JCH at gøre ham fuldkommelig opladelse og forvaring til tinge på samme ager efter hans forpligts indhold el. derfor at lide tiltale, så JCH fordi derefter er delt blevet, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod for:ne forpligt, dom og dele at sige el. magtesløse dømme".

156r-159v

(68)

Søren Frandsen i Hessel (Hodde s.) havde sagsøgt Hans Smed i Hoddeskov (Hodde s.) for injurier. Sagen blev opsat en måned.

159v

(69)

Maren Knudsdatter i Modvig (Grindsted s.) havde beskyldt Engelbret Eskildsen i Dal (Grindsted s.) for at være fader til hendes barn.

Ifølge tv. af Slavs ht. 13. marts 1617 havde EE nægtet, at han havde stået i forhold til MK, og fremlagt et af fem mænd udstedt brev, ifølge hvilket han ikke havde været i Hinnum (Grindsted s.), hvor beliggelsen skulle have fundet sted, i 10 år. Jomfru Margrethe Bille, der skulle have haft EEs lejermålsbøde, krævede dette tv. og brev dømt magtesløse. Sagens afslutning er ikke indført i dombogen.

160r-160v

(70)

Kirsten Madskone i Jerlev havde sagsøgt Jens Lassen i Vesterby (Ødsted s.), fordi han havde haft noget af hendes jord i brug uden at betale hende det, han havde lovet. Sagen blev opsat en måned.

160v-161v

(71)

Peder Skriver i Stagshede (Nørre Felding s.) ønskede dom for, at en ejendom i Holstebro, der var udlagt ham for gæld, tilhørte ham ubetinget, og havde derfor indstævnet sin debitors Gert Mejers enke Maren Nielsdatter og arvinger Kirsten og Else Gertsdatter.

PS beviste med tv. af Holstebro byt. af 22. sept. 1612 og 29. aug. 1615, at han to gange på tre ting forgæves havde tilbudt MN, KG og EG, at de kunde indløse ejendommen. Han erhvervede derefter ved Holstebro byt. to uendelige domme og fik 7. nov. 1615 endelig dom for, at "for:ne hus, jord, gård og gårdsted, kålgård og andet så vidt, som vurderingstv. som formelder ..., burde herefter at følge PS og hans arvinger for ejendom".

PS appellerede denne dom til stadfæstelse og havde 14. sept. og 23. nov. 1616 fået den bekræftet ved to uendelige lt.sdomme. Han krævede nu endelig dom i sagen.

Lt.s dom: "Efterdi ingen endnu er mødt nogen gensigelse el. modstand herimod at gøre, medens dem endnu såvel som tilforn fra rettergang entholder, da finder vi efter sådan lejlighed og doms lydelse samme dom lovlige og ret at være og bør ved magt at blive, og for:ne huse, gårde, gårdsted, jord og kålgård bør PS og hans arvinger for ejendom at efterfølge".

161v-164r

(72)

Borger i Ribe Morten Frederiksen havde på sin hustrus vegne sagsøgt mester Niels i Gamst (Anst s.), hr. Palle i Jerne og hr. Christen i (Øster) Starup på egne og hans broder Peder Stages vegne for et ulovligt skifte, de

havde holdt i Gamst præstegård (efter mester Jon Jensen Kolding). Sagen havde været opsat en måned og blev på ny opsat en måned.

164r-165r

(73)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 1 2 . A P R I L 1 6 1 7

Dommer: Iver Juul.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Tøger Jonsen i Kolding havde sagsøgt borger sammesteds Niels Ravn for voldeligt overfald.

NR krævede TJs klagevidne af Kolding byt. 12. febr. 1617 dømt magtesløst. - Sagen havde været opsat i 6 uger.

Lt.s dom: "Så er TJ ikke nu mødt el. nogen på hans vegne ham at forklare el. undskylde efter opsættelsens lydelse, og sagen i 6 uger er optaget, som er til i dag, og ikke TJ nu er mødt el. nogen på hans vegne nogen gensigelse derimod at gøre, som forskrevet står, da finder vi efter sådan lejlighed samme sigtelse og klage ingen magt at have og ikke at komme NR til hinder el. skade i nogen måde".

165v-166v

(74)

Borgmester i Lemvig Jens Christensen havde sagsøgt Anders Rytter (tidligere til Kappel) for gæld og ladet ham fordele. AR krævede fordelingskendelsen dømt magtesløs.

Lt.s dom: JC "afstod samme dele, og efter sådan lejlighed finder vi for: ne dele ingen magt at have og ikke at komme AR til nogen forhindring".

167r-167v

(75)

Peder Jepsen i Tønder sagsøgte Mads Lauridsen i Borg (Brede s.), fordi han havde ødelagt og brugt hø, der var udlagt til PJ for gæld.

Lt.s dom: "Da efterdi den sag ikke til ht. er ordelt, finder vi den did at komme og fogeden, når det for ham lovligt indstævnes, dem imellem at dømme og adskille, som det sig bør".

168r-168v

(76)

Trætte om ejendomsretten til anparter af bondeejet af en gård i Lille Velling (Smidstrup s.) mellem Lave Ravn, der boede på gården, og hans brødre Jens Ravn i Børkop (Gaverslund s.), Nis og Henrik Ravn i Velling.

Ved at mageskiftebrev dateret Velling den 15. februar 1574 havde JR af-

stået sin andel af bondeejet til NR og HR og lovet at give dem skøde derpå. - I overensstemmelse med dette mageskiftebrev havde lensmanden m.fl. 12. maj 1581 forligt LR, HR og deres moder om brug og besiddelse af gården.

LR krævede ved borger i Kolding Niels Ravn mageskiftebrevet dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne mageskifte over 40 år siden er dem imellem gjort og ganget om for:ne gods, og ikke benægtes samme ejendom efter bemeldte mageskifte dem enhver at have efterfuldt, så ikke forinden recessens hævde derpå at skal være anket el. kæret i nogen måde, og lensmanden, som da var, med andre dannemænd siden derefter har skiftet en part for:ne ejendom, som deres brev derpå formelder, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod for:ne mageskiftebrev at sige el. magtesløst dømme".

169r-171v

(77)

LANDSTING LØRDAG DEN 26. APRIL 1617

Dommere: Iver Juul, Niels Krag.

Landtingshører: Gunde Skriver.

Lensmanden på Riberhus havde ved sin ridefoged Jens Sørensen hidkaldt Vester Horne h.s sandemænd, for at de skulle sværge mord over Kirsten Jensdatter, der var datter af Jens Jørgensen i Stavso (Henne s.).

Tv. af Vester Horne ht. 5. apr. 1617: KJ havde født et barn ved et kålgårdsdige i Dejret (Ovtrup s.) og derefter slæbt sig ind i huset, hvortil kålgården hørte. Konen i huset, der havde set, hvor KJ kom fra, hentede barnet, der endnu levede, og rakte det til KJ, som tilstod, at det var hendes. To mænd, der samme dag havde synet barnet, erklærede, at det var fuldbærent og ikke bar tegn på nogen overlast, men var afgået ved døden.

4 af h.s sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde KJ at være for:ne hendes eget barns bane".

172r-173r

(78)

Rådmand i Varde Jep Nielsen (Bjerg) på egne og borgmester i Varde Niels Thomsens vegne, borgmester sammesteds Otte Rasmussen og borger i Varde Niels Andersen Hebo på sin moder Maren Anderskone i Store Hebo (Janderup s.) hendes vegne havde 4 gange ved Varde byt. æsket udlæg af gods, der havde tilhørt sal. Hans Munk Jørgensen (til Visselbjerg). De krævede nu æskning ved lt. - Sagen blev opsat en måned.

173v

(79)

Fru Maren Juel til Rybjerg og Landting havde sagsøgt rådmænd i Varde Jep Nielsen Bjerg ang. byggearbejder på Varde Ladegård, der tilhørte hende, (og som JNB antagelig havde haft i forpagtning).

Tv. af Varde byt. 11. dec. 1615: Jens Christensen Haderslev og Morten Pedersen, borgere i Varde, bevidnede, at de i juni 1614 på Landting havde hørt, at fru MJ gav Hans Munk Jørgensen tilladelse til straks at flytte ind i hendes gård "og der lade bygge og fly på den, som han bedst kunne, til så længe, at hun kom til ham til gården, dog at han havde det i JNBs minde". Hun lovede snart at komme til Varde "og da gøre ham tryggere forvaring på gården" (174v f.).

18. apr. 1615 sendte HMJ et brev, hvoraf det fremgik, at han på den tid boede i borgmester i Varde Otte Rasmussens hus, men gerne ville flytte ind i hendes gård (176r).

Dom af Varde byt. 8. jan. 1616: "Efterdi der for fogeden fremlagdes på begge sider adskillige breve og vidner, iblandt hvilke ikke bevises JNB i noget af gerningen at være skyldig, ikke heller" fru MJs fuldmægtig turde "for samme gerning at sigte JNB på hånd at have gjort, og for fogeden bevises med tv. fru MJ med hendes bevilling og tilladelse at have tilstedt HMJ at måtte flytte i hendes gård i Varde, der på samme gård at lade pynke og fly, som han bedst kunne, og HMJ selv derfor at have betalt daglønerne for hvis, han efter hans sind havde ladet nedbryde og opbygge på samme gård ..., kunne fogeden ikke anderledes derom kende, end JNB burde jo for MJs fuldmægtigs tiltale kvit at være, imedens for:ne vidner og breve stod ved deres fulde magt" (175r).

I deres brev af 23. juli 1616 oplyste Vardes to borgmestre OR og Niels Thomsen, at de ved gennemgangen af sal. HMJs breve havde set en skrivelse, hvori fru MJ meddelte ham, at hvis han ville give hende 1000 rdl. for gården i Varde, måtte han beholde den, og et andet brev, hvori hun gav ham tilladelse til at flytte ind i samme gård (175v).

MJ krævede tv. af 11. dec. 1615, dommen af 8. jan. 1616 og brevet af 23. juli 1616 dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi MP og JCH ikke på fersk fod har vundet om for:ne lejlighed, men år efter sådanne ord skulle være faldet, hvilke ord fru MJ nu højligen benægter og ikke vil være bestændig el. det for tingsdom indgået og da straks tv. efter taget ej el. det fra sig med sit brev og segl bebrevet, da finder vi efter sådan lejlighed samme vidne og for:ne byt.sdom, derefter dømt er, magtesløse at være og ikke at komme fru MJ til hinder el. skade i nogen måde, og efterdi NTs og ORs brev ikke til tinge

er vundet el. lovligt varsel for givet, da finder vi det at være, som det uudgivet var".

174r-176v

(80)

Kirsten Jensdatter i Orten (Varde lands.) havde beskyldt Christen Nielsen sammesteds for at være fader til hendes barn.

Ved to uendelige domme af Vester Horne ht. 16. dec. 1615 og 27. apr. 1616 og endelig dom af samme ht. 1. juni 1616 var CN på grund af modpartens udeblivelse blevet dømt kvit for KJs beskyldning. - Disse domme appellerede KJ ved borger i Varde Peder Andersen.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme første tvende ht.sdomme findes uendelige, og den tredje, som er endelig, ikke indeholder, hvem for den at skulle have stævnet og varsel givet, da finder vi efter sådan lejlighed samme trende domme magtesløse at være".

177r-178r

(81)

Trætte mellem Johan Hansen, der var født i Varde, og Jørgen Hansen i Frisvad (Varde lands.) om nogle stykker af Frisvad enge.

Ved købebrev af 23. juni 1614 havde Johan Hansens morbroder og værge solgt de pågældende engstykker, som Johan Hansen havde arvet efter sine forældre, til Jørgen Hansen.

Johan Hansen krævede ved borger i Varde Niels Andersen dette købebrev dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme købebrev ikke til tinge efter kongelig forordning er gjort, da finder vi (det) efter sådan lejlighed, så vidt det er ejendom angældende, ingen magt at have".

178r-179v

(82)

Maren Jacobsdatter havde været gift med hr. Jens Simonsen (184v), (der havde været sognepræst i Anst og Gesten s.) og blev efter hans død gift med hans efterfølger mester Jon Jensen (Kolding). Som hendes arvinger omtaler dommen Maren Jensdatter, der var gift med borger i Ribe Morten Frederiksen (182v), Anne Jensdatter (184v), der var gift med sognepræst i Jerne hr. Palle Jørgensen (182r), sognepræst i (Øster) Starup hr. Christen Jensen Harbo (181v), Peder Stage, der var broder til hr. CJH, og Kirsten Jonsdatter (182v), der var gift med JJKs efterfølger mester Niels Mortensen (182r).

Tv. af Anst ht. 24. nov. 1614: 6 mænd bevidnede, at de den 23. nov., som var den rette 30. dag efter Maren Jacobsdatters død, var med hf. i Gamst præstegård (Anst s.), "eftersom de var lovligt dertil kaldet af tinge". Ef-

ter de "fælles arvingers" beretning havde Maren Jacobsdatter kort tid før sin død bestemt, at de som "sjælegave" (180v) skulle have forskellige genstande, som blev overdraget dem (183v f.).

9. aug. 1615 havde MF på sin hustrus vegne nedlagt skriftligt forbud mod, at der blev holdt skifte efter mester JJK, med mindre de andre arvinger førte det, de havde modtaget af fællesboet, tilbage el. gav hans hustru erstatning for hendes anpart deraf (185r f.).

Tv. af Anst ht. 10. aug. 1615: 6 "settingsmænd" (180v) bevidnede, at de den 9. aug. var med hf. i Gamst præstegård til skifte efter mester JJK, "eftersom de var lovligt tilkaldet af tinge". Først blev der udlagt gods til dækning af boets gæld. Derefter skiftede de 6 mænd det gods, der blev tilovers, og som tilforn var registreret efter tv.s lydelse. Alt det gods, der tilfaldt Maren Jensdatter og Peder Stage anføres udførligt. Derimod omtales de øvrige arvingers lodder slet ikke, og om boets udestående fordringer hedder det kun, at de dokumenteredes af nogle breve, der lød på hr. CJH og PS og var i mester NMs gemme og forvaring (181r-183r).

MF krævede på sin hustrus vegne, at tv. af 24. nov. 1614 og 10. aug. 1615 blev dømt magtesløse. Sagen havde været opsat to gange, sidste gang for en måned siden.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme skifte imod MFs på hans hustrus vegne, som er medarving, forbud er gjort, og ikke han samme skifte el. sjælegave vil indgå el. samtykke, der ikke heller navnlig udi findes specificeret, hvad og hvor meget hver af arvingerne på sin lod skal være tilfaldet, da kan vi efter sådan lejlighed ikke kende samme skiftebrev og sjælegave så noksomme, at de burde nogen magt at have".

180r-187r

(83

Trætte mellem Axel Gyldenstjerne, senere hans søn Knud Gyldenstjerne til Tim og Jens Jørgensen i Risum (Borbjerg s.) og hans søskende om ejendomsretten til bondeejet af Lundbygård (Vejrum s.).

JJ fremlagde følgende adkomster: et pantebrev af 10. sept. 1553, et pantebrev af 31. marts 1555, et opladelsesbrev af 31. marts 1555 på det ved pantebrevet fra 1553 stillede pant, et pantebrev af 26. juli 1555, der specificerer skylden af den pågældende lod, et skøde af Hjerm ht. 31. aug. 1555, et pantebrev af 7. marts 1566, der specificerer skylden af den pantsatte lod, et skøde af Hjerm ht. 2. aug. 1570, et skøde af samme ht. 23. aug. 1570, et pantebrev af 5. aug. 1579, der specificerer skylden af den pantsatte lod, et pantebrev af 13. nov. 1579, der specificerer skylden af den pantsatte lod, et tv. af Hjerm ht. 8. maj 1588, ifølge hvilket Knud

Andersen i Lundbygård havde lovet, at JJs pantebreve og skøder skulle stå ved magt, og et tv. af samme ht. 6. nov. 1594, ifølge hvilket Jørgen Jensen i Lundbygård havde bedt JJ lade al dele og tiltale opstå, til hans husbond AG kom hjem, så skulle han gøre ham skel og fyldest.

Dom af Hjerm ht. 6. juli 1599: Efterdi AGs fuldmægtig "frembar og i rette lagde for:ne skøder og pantebreve, så vidt som han på sin husbonds og hans medarvingers vegne ville sig tilholde i for:ne Lundbygård, så også skiftebreve og pantebreve på de folk i Lundbygård deres vegne efter for:ne brevs indhold, og dernæst havde JJ også i rette lagt for:ne skøder og pantebreve, hvormed han sig ville samme lodder og anpart tilholde på sine og sine søskendes vegne i for:ne Lundbygård efter for:ne skøders, pantebrevs og andre adkomsters lydelse, da har fogeden derpå sagt for ret, at så vidt som" AGs fuldmægtig på hans og "hans medarvingers vegne og på de folks vegne i Lundbygård havde frembåret skøder, pantebreve og adkomster, som lyder på vis årlig afgift enten på tønne el. skæppe korn, deslige hvis skøder, pantebreve og adkomster, som JJ på sine egne og sine søskendes vegne frembar på for:ne Lundbygård, som lyder på nogen vis årlig afgift enten tønne el. skæppe korn, det at følge dem på alle sider både godset og skylden efter deres breves og adkomsters lydelse, medens hvis breve, som de på andre sider den dag i rette bar, som ikke lyder el. formelder enten på tønne el. skæppe korn til vis afgift at have årlig af for:ne Lundbygård, vidste fogeden ikke andet derom at sige, end det formedelst samfrænder at ordeles og adskilles, efterdi der endda ingen samfrænders brev den dag var frembåret (193r f.).

Tv. af Hjerm ht. 19. okt. 1614: JJ lod Christen Nielsen og Christen Jensen i Lundbygård fordele efter ovenstående ht.sdom (194r).

KG krævede JJs og hans søskendes adkomstbreve og de af dem erhvervede tv., ht.s dom og fordelingskendelse dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne hjemmegjorte pantebreve ikke til tinge er gjort efter loven, bør de ingen magt at have, og efterdi ikke bevises nogen skyld el. afgift af for:ne ejendom efter for:ne trende skøders lydelse at være udgivet, så ejendommen ikke nogen tid det skulle have efterfulgt, da finder vi efter sådan lejlighed samme trende skøder, vidne, dom og dele magtesløse at være og ikke at komme KG på for:ne ejendom til hinder el. skade i nogen måde".

187v-196v

(84

Søren Frandsen i Hessel (Hodde s.) havde sagsøgt Hans Smed i Hoddeskov (Hodde s.) for unjurier.

Tv. af Øster Horne ht. 1. og 29. juli 1616: Det bevidnedes, at HS på tinge havde begæret, at kongens brev fra 1578 til Øster Horne h.s sandemænd "måtte fremlægges, og det da ikke så snart af SF blev fremlagt, da sagde HS: "Du turde vel have været i og skrabet deri", og der HS sagde til SF, det var en skælm, der skrabe i kongens brev".

Dom af samme ht. 28. okt. 1616: HS burde "enten ved navn at forklare, hvem han mente med samme skælm el. SF det at overbevise el. derfor at lide dele og tiltale, imedens samme vidner står ved magt".

Tv. af samme ht. 10. febr. 1617: SFs husbond Niels Krag til Agerkrog havde i henhold til ovenstående dom fjerde ting til HS. Denne sagde, at SF havde skrabet i kongebrevet som en "skælm og en forræder, undtagen han lagde det frem uskrabet og uforfalsket i alle måder".

Tv. af samme ht. 3. marts 1617: NK lod HS fordele som en løgner.

HS appellerede fordelingskendelsen. - Sagen havde været opsat en måned.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med tv. HS for ting og dom at have sagt, SF har handlet med for:ne kongebrev som en skælm, og ikke HS beviser sådant kongebrev efter hans beskyldning at have været raderet af SF, og dom og dele fordi er HS overgået, ved vi ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

197r-199r

(85)

LANDSTING LØRDAG DEN 10. MAJ 1617

Landstingshører: Gunde Skriver.

Mænd i Hannerup (Faster s.) havde sagsøgt Henrik Bille til Billeskov, fordi opstemningen af vandet ved Slumstrup mølle (Sædding s.), der tilhørte ham, skadede deres enge. - Sagen blev opsat i 14 dage.

199r-201r

(86)

Morten Madsen i Vejle havde sagsøgt borger sammesteds Poul Poulsen Ammitsbøl for gæld. - Sagen blev opsat i 14 dage.

201r-201v

(87)

Christoffer Gersdorff til Søbygård havde æsket udlæg for gæld af sal. Hans Munk Jørgensen (til Visselbjerg) til Varde byt. og krævede nu lt.sæskning. - Sagen blev opsat i 14 dage.

202r

(88)

LANDSTING LØRDAG DEN 24. MAJ 1617

Dommer: Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Sag nr 86 blev genoptaget og på ny opsat til lt. efter pinse.

202v-204v

(89)

Tyge Sørensen i Buskov (Sahl s.) havde hidkaldt Skodborg h.s sandemænd, for at de skulle sværge manddød over Jens Nielsen, der tjente Søren Sørensen Smed i Brunsgård (Nørre Nissum s.), fordi han havde slået Søren Pedersen i Lille Borum (Nørre Nissum s.) ihjel.

Tv. af Skodborg ht. 5. maj 1617: Det bevidnedes, at JN og SP var kommet i slagsmål. Først havde JN taget en sten og kastet den efter SP. Derefter havde SP løftet en kølle i vejret. JN gik imidlertid løs på ham med en kniv og tilføjede ham de sår, hvoraf han døde.

Skodborg h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og svor JN manddød (over) og fra hans fred for SP, han ihjelslog".

205r-206v

(90)

Trætte mellem Frederik Munk til Krogsgård og Maribo kloster om ejendomsretten til nogle enge i Toftnæs mark (Alslev s.).

Lt.s kendelse: "Så og efterdi samme sag i rigens ret skal være anhängig gjort, og en part af rigens breve skal være brudt og genbrev derimod taget, ved vi os ikke på bemeldte vidner at dømme, førend om for:ne sag der sammesteds bliver ordelt, som det sig bør".

206v-207v

(91)

Trætter mellem Steffen Krag i Gamst (Anst s.) og Peder Andersen i Gelballe (Skanderup s.) om arv. - Sagerne blev opsat til første lt. efter pinse.

208r-208v

(92)

Jens Pedersen i Fåre (Flynder s.) havde sagsøgt "Scharris" Christensen i Sig (Idum s.?) til betaling af de penge, hans afdøde fader Christen Jensen i "Armb" (Skodborg h.) skyldte ham.

Tv. af Skodborg ht. 5. juli 1602: SC frasagde sig på tredje ting arv og gæld efter CJ.

JPs husbond fru Anne Lykke sal. Claus Maltesen (Sehesteds) til Højris krævede ved Tyge Sørensen i Buskov (Sahl s.) ovenstående tv. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi SC lovligt har afsagt arv og gæld efter hans sal. fader CJs død, og ikke bevises ham siden at have befattet (sig) med samme bo el. noget deraf at have forrykket el. bortført, og det ikke er brugeligt at have varsel for sådanne afsigelsesvidner, fordi man ikke kunne vide, hvem der vil tale derpå, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod samme afsigelsesvidne at sige el. magtesløst dømme".

208v-209r

(93)

Jens Pedersen i Fåre (Flynder s.) havde sagsøgt Christen Jørgensen i Koberholm (Tørring s.) til betaling af penge, hans arvelader Niels Jørgensen i "Kiar" (Skodborg h.) skyldte ham.

Tv. af Skodborg ht. 30. aug. 1602: CJ frasagde sig på tredje ting arv og gæld efter NJ.

JPs husbond fru Anne Lykke sal. Claus Maltesen (Sehesteds) til Højris krævede ved Tyge Sørensen i Buskov (Sahl s.) ovenstående tv. dømt magtesløst.

Lt.s dom er bortset fra navnene en ordret gentagelse af dom nr. 93.

209r-209v

(94)

Jens Pedersen i Fåre (Flynder s.) havde sagsøgt Christen Pedersen i Hede-gård (Vandfuld h.) hans enke og børn til betaling af de penge CP skyldte ham.

Tv. af Vandfuld ht. 20. apr. 1601: På sit tredje ting fragik enkens og børnenes værge Poul Christensen i Rævskov (Hove s.) på deres vegne arv og gæld efter CP.

JPs husbond fru Anne Lykke sal. Claus Maltesen (Sehesteds) til Højris krævede ved Tyge Sørensen i Buskov (Sahl s.) ovenstående tv. dømt magtesløst.

Lt.s dom er bortset fra navnene en ordret gentagelse af dom nr. 93

210r-211r

(95)

Fru Dorte Skram sal. Frands Pols til Stårupgård (Gørding s.) havde sagsøgt fru Karen Brockenhuus' arvinger til betaling af penge, hun skyldte FP.

Dom af Tørrild ht. 12. apr. 1617: "Efterdi fru Edel Ulfeldt og hendes to sønner Just Brockenhuus og Johan Brockenhuus var sal. Kjeld Brockenhuus' (enke og) arvinger, og Kjeld Brockenhuus var hans sal. søsters fru Karen Brockenhuus' arving, da vidste fogeden ikke den tid andet derom at sige for rette, end fru EU og hendes to sønner Just og Johan Brockenhuus burde at betale fru DS og hendes børn de 60 uforfalskede dl. med rente og skadegæld

efter sal. fru Karen Brockenhuus' brevs indhold, imedens den dom af Sønder ht. i Mors år 1616 den 16. dec. udganget stod ved magt".

Fru DS krævede ved Peder Jensen i Forsomho (Ølgod s.) denne uendelige dom hjemvist til ht. til endelig doms afsigelse.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne ht.sdom ikke er endelig, finder vi den at være som udømt var og sagen til ht. igen at komme og fogeden, når det for ham lovligt indstævnes, dem endeligt imellem at dømme og adskille, som det sig bør".

211r-212r

(96)

Trætte mellem præsten hr. Niels Lauridsen og Niels "Vrtermarck" i Stenderup om et stolestade i Føvling kirke.

Tv. af Malt ht. 8. apr. 1598: Forskellige mænd bevidnede, dels efter hvad de havde hørt af andre, dels efter hvad de selv kunne huske, at det pågældende stolestade oprindeligt havde været et "gribsstoellstand", der ikke lå til en bestemt ejendom, men benyttedes af forskellige unge, ugifte karle (214r ff.). - De daværende kirkeværgere erklærede imidlertid, at de i regnskabsprovstens magister Anders Sørensen Vedels og herredsprovstens nærværelse "i Føvling kirke til regnskab udviste sal. hr. Laurids Poulsen og hr. NL for:ne stolestade" til stade for præstegårdens karle (215r). - Ved sit brev af 20. apr. 1591 havde magister ASV desuden lovet at være hr. NLS hjemmel "til det stolestade, som ham til sine og sin faders hr. LPs svende blev udsat sidste regnskab i Føvling kirke" (215r). - Dom af Malt ht. 1. juni 1598: "Efterdi der fremlagdes tv. og magister ASVs brev, at de har lagt samme stol til præstegården til hr. NLS svende, da vidste fogeden ikke andet derom at sige, end for:ne stolestade burde at ligge" til præstegården, imedens samme tv. og brev stod ved sin fulde magt (215v). - Tv. af samme ht. 22. febr. 1617: Hr. NL lod NV fordele, fordi han og hans stedsøn uden hr. NLS minde gik i det stolestade, der lå til præstegården (215v).

NVs husbond Jørgen Krag til Endrupholm krævede ovennævnte dom og fordelingskendelse dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi en part udaf samme vidnesbyrd har vundet efter ord og sagn om for:ne stolestade og tilmed lagt deres vidne i tvivl, nogle og eneste har vundet om nogle ungarle og tjenestefolk, som hverken til kongen, præsten el. kirken tiender, samme stolestade at skulle (have) søgt, da kunne vi ikke kende for:ne vidner så nøjagtige, at de bør nogen magt at have, og efterdi det tilhører provsten, præsten og syv af de bedste sogne-mænd enhver sit stolestade i kirken at forevise og udlægge, da bør den sag for dem at indkomme og for:ne dom og hjemmelsbrev dem ikke at forhindre NV

sin rette bekvemteste stolestade i for:ne Føvling kirke at forevise og udlægge, som det sig bør, og ham af for:ne dele kvit at være".

211r-217r

(97)

Anders Nielsen Kærgård, borger i Holstebro, havde sagsøgt borger sammesteds Christen Mikkelsen Skrædders arvinger for at få tilkendt den fulde ejendomsret til en gård i Holstebro og jorder i marken, som CMS havde pantsat.

Ved brev dateret Holstebro den 28. jan. 1577 vedkendte CMS sig at skylde Peder Villadsen Skriver i Tvislund (Tvis s.) 68 dl. Til sikkerhed satte han ham en gård i Holstebro og nogle agre i bymarken til frit brugeligt pant. Hvis han ikke rettidig betalte de årlige renter, måtte PVS råde over de pantsatte ejendomme, som var de hans egne, til de blev ham afløst for de 68 dl. (217v f.). - Tv. af Holstebro byt. 22. marts 1608: PVSs enke og arvinger oplod pantet til Peder Lauridsen Skrædder, borger i Holstebro, (som ANK antagelig senere hen arvede) (218r f.). - Tv. af samme byt. 26. sept. 1615: ANK tilbød på tredje ting CMSs arvinger at indløse de pantsatte ejendomme for hovedstol "penge og anden hans omkostning" (218v). - Tv. af samme byt. 15. dec. 1615: 6 mænd vurderede de pantsatte ejendomme til 100 sldl. (219r). - Dom af samme byt. 6. aug. 1616: "Efterdi ingen af CMSs arvinger var da mødt ..., vidste fogeden ikke andet derpå at sige for rette, end at for:ne huse, gård, gårdsrum, kålgård og markjord de bør jo at følge ANK og hans arvinger til ejendom" (219r).

ANK havde appelleret ovennævnte dom til stadfæstelse og havde 18. jan., 1. marts og 12. apr. 1617 erhvervet tre uendelige lt.sdomme. Han krævede nu endelig dom i sagen.

Lt.s dom: "Efterdi sal. CMSs arvinger hr. Mikkel Christensen hans arvinger Mette Christensdatter og Maren Christensdatter med deres lavværge og arvinger findes tilforn trende gange hid til lt. at være stævnet og kaldet for samme sag, og de da ikke er mødt el. nogen på deres vegne nogen modstand herimod at gøre, og trende uendelige lt.sdomme derfor er udgangen, i hvilke samme byt.sdom er fundet ved magt at være, og for:ne huse, jord, gård og gårdsted bør ANK og hans arvinger for everdelig ejendom at efterfølge, indtil hvem der havde udi at sige, stævne på ny, hvilke domme findes til Holstebro byt. at være læst og forkyndt, som opskriften på dommene i sig selv bemelder, og sal. CMSs arvinger, hr. MC hans arvinger MC og MC med deres lavværge og arvinger har haft noksom lang respit samme domme at kunne have ladet igenkalde, og det dog ikke sket er, og ANK derfor har været forårsaget atter på ny fjerde sinde for endelig dom at lade stævne, og efterdi ingen endnu er mødt nogen gensvarelse el. modstand herimod at gøre,

mens dem endnu såvel som tilforn fra rettergang undholder, da finder vi efter sådan lejlighed og dommes lydelse samme dom ved magt at være, og for:ne huse, jord, gård og gårdsted bør ANK og hans arvinger for everdelig ejendom at efterfølge".

217r-220r

(98)

Niels Thomsen og Otte Rasmussen, borgmestre i Varde, Jep Nielsen Bjerg, rådmænd sammesteds, og Maren Anderskone i Hebo (Janderup s.) havde sagsøgt boet efter Hans Munk Jørgensen (til Visselbjerg) for gæld.

Dom af Varde byt. 27. jan. 1617: "Efterdi for fogeden bevistes med lt.s varsel og stævningsseddel JNB at have stævnet i rette, om nogen ville have noget med for:ne gods at svare til, såvel som Frederik Munk (til Krogsgård, HMJs broder) dertil at være stævnet, og FMs fuldmægtig ... der tilforn har fremlagt en opsigelse af sjællandsfarer lt. ..., at den gode mand sig intet med samme gods ville befatte, kunne fogeden ikke understå sig at finde JNB på sine egne og sine medbrødrers vegne fra samme æskning på for:ne gods, som findes i Varde". - Tv. af samme byt. 10. febr. 1617: JNB stod på sit fjerde ting, æskede og begærede udsætning med rigens ret af HMJs gods.

Sagsøgerne begærede ved Hans Vistisen i Varde æskning til lt. - Sagen havde været opsat en måned.

Lt.s kendelse: "Da efterdi i for:ne dom og æskning ikke in specie findes benævnt summen, hvor meget æsket er, da ved vi ikke efter denne dom og æskning nogen æskning her til lt. at udstede".

220v-221v

(99)

Christoffer Gersdorff til Søbygård havde sagsøgt boet efter Hans Munk Jørgensen (til Visselbjerg) for gæld.

CG fremlagde et brev af 4. maj 1615, hvori HMJ vedkendte sig at skyldte ham 400 rdl. in specie, og et brev af 2. aug. 1614, hvori HMJ lovede at holde ham skadesløs for de tab, han måtte pådrage sig, fordi han havde kautioneret for 2000 rdl., HMJ havde lånt. Desuden dokumenterede CG ved kvittering af 29. jan. 1616, at han havde betalt 500 rdl. af sidstnævnte lån. - Dom af Varde byt. 3. marts 1617: I henhold til disse dokumenter, og eftersom (HMJs broder) Frederik Munk til Krogsgård var behørigt stævnet, "kunne fogeden ikke understå sig at finde CGs fuldmægtig fra sin æskning på for:ne gods, som der findes i Varde". - Tv. af samme byt. 23. marts 1617: På sit fjerde ting æskede CGs fuldmægtig med rigens ret udlæg af HMJs gods, guld, sølv, penge, boskab el. andet, som findes i Varde by.

CG begærede ved Eske Pallesen i Lønborg æskning til lt. Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s kendelse: "Så er ingen mødt nogen gensigelse el. modstand herimod at gøre. Så blev ham undt samme æskning. Dernæst ønskede EP på CGs vegne i lige måde her i dag til lt., som til byt. æsket er".

222r-224r

(100)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 2 1 . J U N I 1 6 1 7

Dommere: Iver Juul, Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Christen Tonnisen i Toftnæs (Alslev s.) havde ved borger i Varde Ib Andersen hidkaldt Skast h.s sandemænd, for at de skulle udlægge (hans fader) Tonnis Andersen i Toftnæs hans bane, "som blev død på Toftnæs mark".

Tv. af Skast ht. 13., 20. og 27. maj samt 3. juni 1617 og af Varde byt. 19. maj 1617: Det bevidnedes, at TA havde stået ved Rasmus Jensen i Kærsing (Brøndum s.) hans vogn og drukket brændevin. Da RJ ville køre videre, havde han sagt det til TA, som var så fuld, at han faldt, dengang vognen satte sig i bevægelse. TAs kone påstod ganske vist, at RJ havde kørt hendes mand om kuld; men synsmændene havde ikke fundet noget sår el. nogen skade på hans lig.

Skast h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde TA af hans egen ulykke og brændevin at være omkommet og til bane lagt, eftersom de selv sandingen derom har udspurgt".

224v-228v

(101)

Trætte mellem selvejerbønderne og kronens bolsmænd i Nørre Bjært (Eltang s.) om ret til græsning i bymarken.

Tv. af Brusk ht. 30. juli 1586: De 8 mænd hørte og så, "at Oluf Pedersen i Bjært han havde dele og tiltale til Søren Villadsen og de andre bolsmænd i Bjært og gav dem til sag for græspenge for deres kvæg, som gik til græs på Bjært mark. Da svarede SV og de andre bolsmænd, at de ikke tilforn havde givet græspenge for deres kræ. Da fandt (hf.) for:ne bolsmænd i Bjært at give græspenge for deres kræ, ligesom de havde givet af arilds tid, og dermed kvit at være, efterdi de var kronens bolsmænd, uden lensmanden vil det anderledes forhandle".

Tv. af samme ht. 2. maj 1590: Lensmanden var "de bolsmænd i Bjært alle

deres frie og fulde hjemmel og tilstand til græs på Bjært mark til deres kræ, så vidt som de havde haft i de andre før værende lensmænds tid og ud af arilds tid, og nyde den samme ret, som bymændene nyder selv, med græs til deres kræ i hegnet og fælled lige så vidt, som de havde haft af arilds tid".

Selvejerbønderne i Bjært Jesper Amdisen, Hans Jørgensen Ravn, Steffen Andersen og Anders Hansen krævede ved de to førstnævnte de to tv. dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi det tilhører hvis domme, som til ht. bliver afsagt under fogedens enige forsegling at gives beskrevet og ikke otte mænd om sådanne domme at vidne, da finder vi efter sådan lejlighed denne vidne, som om for:ne dom vundet er og ikke under fogedens enige forsegling udgangen, så og for:ne hjemmel, som ikke noget varsel findes for givet, ingen magt at have".

229r-230v

(102)

Lars Christensen (Sandberg) boede i 1602 på Skanderupgård i Skanderup s., som i 1617 tilhørte Christen Madsen (Skade?) til Haltrup i Øse s. Lars Christensen (Sandbergs) yngre broder af samme navn, unge Lars Christensen (Sandberg), havde ejet en gård i Dollerup (Skanderup s.) og muligvis rettigheder i Skanderupgård, men havde i 1602 afhændet sit frie gods og boede på kronens gods i Nagbøl (Skanderup s.). Gården i Dollerup havde han solgt til Casper Mardanner, som fæstede den til Niels Jensen, der var broder til unge Lars Christensens hustru. Ved brev dateret Skanderup den 30. juli 1602 tilsikrede unge Lars Christensen NJ de stolestader i Skanderup kirke, som han havde overladt ham og hans hustru, så længe de levede.

CM, som påstod, at de pågældende stolestader hørte til Skanderupgård, krævede ovennævnte brev dømt magtesløst.

Lt.s kendelse: "Så og efterdi samme brev og bevilling findes af en adelsperson at være udgivet, ved vi os ikke over det dommer at være".

230v-231v

(103)

Nis Folkersen på Vesterland-Føhr havde sagsøgt Beske Johansen sammesteds, fordi han forholdt hans hustru hendes arv.

Sandemændsbrev af 13. sept. 1616: Vesterland-Føhrs sandemænd havde "BJ en "fri" (vel fejl for fuld) vold oversvoret, fordi at han sin faders stavv imod forbud hedentaget havde og hans søster deraf intet har givet".

BJ krævede sandemændenes ed dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne sandemænds ed ikke findes til tinge at

være gjort og afsagt, og der tv. efter taget, som det sig bør, ikke heller nogen vidner, hvorefter de deres ed og tog har funderet, derudinden findes indført eller lovligt varsel (...?) givet, da finder vi efter sådan lejlighed samme sandemænds ed ingen magt at have".

232r-234r

(104)

Christen Krag Eriksen til Lydumgård havde sagsøgt den tidligere foged på Lydumgård Niels Madsen, fordi han havde tilegnet sig en ko, der tilhørte CKEs nu afdøde moder Kirsten Kruse til Lydumgård.

Ved sit brev af 1. jan. 16.. vedkendte KK sig at skyldte NM 8 td. havre, 2 ørte byg og 5 mk. penge. Uden på brevet stod der skrevet: 7. febr. 1617 "har jeg oppebåret" en sorthuet ko af fru KK, "som stod til Tøstes i Torp", for 8 td. havre, som stander i dette brev. Samme tid betalt mig de 2 ørte byg i dette samme håndskrift.

Dom af Vester Horne ht. 31. maj 1617: "Efterdi for fogeden med tv. blev bevist, at NM havde bekendt, at han havde bekommet for:ne ko af sal. fru KK for 8 td. havre, som straks havde fulgt ham, og ikke var bevist for ham, at der var klaget el. kæret på NM i sal. fru KK hendes velmagt el. livstid for for:ne ko, og NM den dag for dom havde budt sig i rette imod (CKEs fuldmægtig) Niels Christensen (på Lydumgård), så at dersom han ville sigte ham for for:ne ko ulovligt at have bekommet, da ville han derfor værge sig efter loven, og derhos beviste med fru KK hendes brev, at hun har været pligtig NM 8 td. havre, som findes afskrevet og kvitteret uden på for:ne brev for samme korn, og NC ikke den dag ville sigte NM for samme ko den ulovligt at have bekommet efter, som NM havde ham tilspurgt, og hans stævningens indhold, vidste fogeden efter sådan lejlighed ikke den dag at kunne stede noget lovmål over NM for samme ko, imedens forbemeldte sal. fru KK hendes brev og afskrift, derpå fandtes, stod ved sin fulde magt".

CKE appellerede ovenstående dom. - Det konstateredes, at brevet var noget makuleret, og da CKE spurgte NM, hvem der havde skrevet uden på brevet, "ville han det ikke bestå, men sagde sig at have ladet skrive på samme brev".

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne påskrift under sin dato findes makuleret, NM og ikke her for retten navnlig vil bekende, hvem på hans vegne bemeldte ko på for:ne brev har afskrevet, han dog noksom tilstår sig det at have ladet gøre, da kunne vi ikke kende samme påskrift så nøjagtig, at den bør nogen magt at have, og efterdi for:ne ht.sdom ikke er endelig, finder vi sagen igen til ht. at komme og fogeden, når det for ham lovligt indstævnes, dem da eneligt imellem at dømme og adskille, som det sig bør".

234r-236r

(105)

Steffen Krag i Gamst (Anst s.) havde sagsøgt Peder Andersen i Gelballe (Skanderup s.) angående sin søn Søren Steffensens oldarv i PAs gård.

PA havde hindret SK i at forfølge sagen ved at fremlægge et tv. af Anst ht. 8. febr. 1616 (må være fejl for 1606), ifølge hvilket nu afdøde Poul Thomsen i Gelballe havde ladet SK fordele som en løgner. Han havde nemlig sagt, men ikke kunnet bevise, at PT havde to okser "over ad Sønderjylland" for 16 dl., en sag, der vedrørte kongens told og højhed. Dette tv. var læst årlig på Anst ht. 1607-1617.

SK krævede fordelingskendelsen dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med tv. SK at have tilsagt PT, at han solgte for:ne to okser over ad Sønderjylland, og SK ikke sådanne hans ord har kunnet bevise, og han derfor til ht. er delt blevet, og samme delsbrev årligen til tinge er læst og påskrevet, da ved vi ikke efter sådan lejlighed SK af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør". Jævnfør efterfølgende dom nr. 106.

236v-237v

(105a)

Steffen Krag i Gamst havde sagsøgt Poul Thomsens enke Lene Pouls i Gelballe (Skanderup s.) og hendes døtre, fordi de forholdt hans søn Søren Steffensen hans arv efter hans afdøde moders forældre.

Sagen havde været indstævnet for lt., som 23. nov. 1615 havde hjemvist den til ht.s afgørelse. Derpå havde SK den 6. febr. 1617 ladet LP og hendes døtre med deres rette lavværge fordele.

LPs nuværende mand Peder Andersen i Gelballe krævede denne fordelingskendelse dømt magtesløs og dokumenterede ved det i dom nr. 105 citerede tv. (her dateret 6. febr. 1616), at SK selv var fordelt, dengang han lod hans hustru og ham som hendes værge fordele. - Sagen var blevet opsat den 24. maj.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med delsvide SK at have været delt og lovforvundet, da han lod PA fordele, da finder vi efter sådan lejlighed PA af samme dele kvit at være".

238r-239r

(106)

Lensmanden på Bøvling Iver Juul til Villestrup havde sagsøgt Niels Jensen i Overgård (Navr s.), fordi han "høffuer" med plov og fæ over adelvejen mellem Holstebro og Lemvig og ind på Kærgårds (Navr s.) endelsgrund og ejendom.

Tv. af Hjerm ht. 6. maj 1612: To mænd bevidnede, at NJ var så lovligt

forhindret i sin husbonds tjeneste, at han ikke kunne møde den dag at svare for sig.

Lensmanden sagsøgte ved lt. hf. Christen Madsen i Torp (Navr s.), fordi han hverken havde dømt i sagen el. opsat den til en bestemt tid.

Lt.s dom: "Så og efterdi CM, da for:ne skudsmål er gjort, hverken har dømt i sagen el. den til nogen bestemt tid opsat, at IJ el. hans fuldmægtig kunne have dem derefter at rette, da ved vi efter sådan lejlighed ikke andet derom at kende, end at CM jo derudinden har gjort uret og derfor at stande til rette".

239v-240v

(107)

Lensmanden på Lundenæs havde sagsøgt Henrik Bille til Billeskov (og Slumstrup i Sædding s.), fordi den nyligt anlagte Slumstrup mølle gjorde skade på enge, der lå ved det af møllen benyttede åløb.

Skaden dokumenteredes ved en række tv. af Bølling ht. 31. marts 1617, som HB krævede dømt magtesløse, fordi Rasmus Ibsen, der i henhold til Lisbet Bryskes brev af 13. nov. 1615 havde fæstet både Slumstrup gård og mølle, ikke havde fået varsel for syn og vidner. Sagen havde været opsat siden 24. maj.

Lt.s dom: "Så og efterdi med for:ne fæstebrev bevises RI at have for:ne Slumstrup mølle såvel som gården i fæste, og samme syn og vidner er for:ne mølle og dens ejendom anlangende, og han ikke for for:ne syn og vidner har fået varsel, da finder vi efter sådan lejlighed for:ne syn og vidner magtesløse at være".

(Nb: Ved den i nyere tid foretagne indbinding er arket 243-244 anbragt forkert. De pågældende sider skal læses i rækkefølgen 244r, 244v, 243r, 243v).

241r-247r

(108)

Borgmester i Varde Otte Rasmussen og sognepræst sammesteds hr. Peder Madsen havde sagsøgt bysvend Peder Clemensens hustru Sidsel Peders, fordi hun havde været med til ved trolddom at ombringe ORs hustru Karen Ottens og PMs barn.

Rådstuevidne af Varde rådhus 9. nov. 1614: Troldkonen Ellen Clemens berettede, at hun havde flået en ko for KO, som ikke gav hende andet for dette arbejde end en kande øl. Hun havde derfor lovet KO en djævels færd og sammen med bl. a. SP påført hende den sygdom, hvoraf hun døde. Hun beskyldte desuden SP for, at hun havde været med til at tage livet af hr. PMs barn.

Tv. af Varde byt. 5. dec. 1614 og sognevidne af Ansager s. 22. jan. 1615:

24 mænd fra Varde og 24 mænd fra Ansager s. bevidnede, at SP i den tid, de havde kendt hende, altid havde skikket sig ærligt og vel.

PC krævede ovennævnte rådstuevidne dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi recessen formelder, at intet udædisk menneske el. nogen anden, som forvundet er for nogen uærlig sag, tyve, forrædere, troldkarle el. troldkvinder, skal stå til troende enten i vidnesbyrd el. i andre måder, ihvad de vil sige el. vidne på nogen etc., og efterdi nu bevises med stokkenævn og sognevidne, SP sig ærligen at have skikket og forholdt, og ingen bevisning fremlægges, at hun skal have lovet (nogen) noget ondt på liv, gods el. velfærd, og det dem at skulle være vederfaret, da finder vi efter sådan lejlighed samme misdæders bekendelse ikke at komme SP til hinder el. skade, førend det anderledes bevises kan hende nogen gjort gerning med trolddom at have bedrevet".

247r-249r

(109)

Niels Andersen, borger i Lemvig, der var gift med borger sammesteds Niels Pedersens enke Maren Poulsdatter havde sagsøgt NPs søn Peder Nielsen til betaling af hans anpart af hans faders gæld.

Dom af Lemvig rådstue 7. febr. 1617: "Efterdi for borgmester og råd bevises, at Jens Jørgensen, som havde udæsket på Frederich Bodsacks vegne af sal. NPs bo, der skiftet stod, penge for 12 td. humle, som FB tilforn skulle have sendt NP, og JJ der den dag for ret og råd bekender, at han samme 12 td. humle har der annammet for byen og hedenført til Lübeck og leveret FB samme humle igen, og FB har taget samme 12 td. humle til hans fulde nøje, og ikke der var til den dag nogen kommet på FBs vegne, som har æsket nogle penge el. begæret nogen videre betaling for for:ne 12 td. humle i nogen måder, da vidste borgmester og råd efter sådan lejlighed ikke at tilfinde PN derfor at lide nogen tiltale, førend NA det anderledes beviser, at han derfor har lidt nogen skade ...".

(Da de 12 td. humle formodentlig hørte til de af boets aktiver, NA havde modtaget, og) da det var aftalt, at enhver skulle svare gæld i forhold til det, han tog i arv, krævede NA denne del af dommen kendt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi borgmester og råd ikke noksom endeligt har senteret og adskilt om hvis, for dem i samme sag stævnet var, da finder vi efter sådan lejlighed samme dom at være, som den udømt var, og sagen til for:ne borgmester og råd igen at komme, og når det for dem lovligt indstævnes, dem endeligt imellem at dømme og adskille, som det sig bør".

249v-251r

(110)

Gældstrætte mellem borger i Varde Søren Bertelsen og Hans Vistesens sammesteds. SB krævede en af HV erhvervet uendelig lt.sdom kendt magtesløs.

Forlig: "Blev HV og SB om samme sag og trætte venligt og vel forligt, at SB skal give HV 6 sldl. til sankt Mauritii dag førstkommende skadesløst at betale, og dersom han findes forsømmelig og ikke samme penge til for:ne tid erlægger og betaler, da skal han stande dele til Varde byt. næste tingdag derefter uden al undskyldning. Dermed samme deres trætte at være nedlagt, så alle hvis breve, vidner og domme, de i samme sag på enten sider udgivet el. forhvervet har, skal være kasserede, døde og magtesløse".

251r-252r

(111)

Sognepræst i Varde hr. Peder Madsen og borgmester sammesteds Otte Rasmussen havde anklaget borger i Varde Jens Christensens moder Birgitte Niels Remmesniders for trolddomskunster.

Rådstuevidne af Varde rådhus 9. nov. 1614 og tv. af Varde byt. 5. maj 1617: Troldkonerne Ellen Clemens og Lene "Vidchis" berettede, at BNR havde været med til at hindre et skib i at sejle og til at forgøre ORs hustru sal. Karen Ottens.

Sognevidne af Thorstrup sogn 11. dec. 1614 og tv. af Varde byt. 19. dec. 1614: Præst og sognemænd i Thorstrup sogn og 24 mænd i Varde bevidnede, at BNR i den tid, hun havde opholdt sig hos dem, altid havde skikket sig ærligt og vel.

JC krævede ved Niels Knudsen, borger i Varde, rådstuevidnet og tv. af 5. maj 1617 dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi recessen formelder, at intet udædisk menneske el. nogen anden, som forvundet er for nogen uærlig sag, tyve, forrædere, troldkarle el. troldkvinder, skal stande til troende enten i vidnesbyrd el. i andre måder, ihvad de vil sige el. vidne på nogen etc., og efterdi nu bevises med sognevidne og stokkenævn BNR sig ærligen at have skikket og forholdt, og ingen bevisning fremlægges, at hun skal have lovet nogen ondt på liv og gods el. velfærd, og det dem at skulle være vederfaret, da finder vi efter sådan lejlighed samme misdæderes bekendelser ikke at komme BNR til hinder el. skade, førend det anderledes (bevises kan hende nogen gjort gerning) med trolddom at have bedrevet".

252v-254v

(112)

Sognepræst i Varde hr. Peder Madsen og borgmester sammesteds Otte Rasmussen havde anklaget borger i Varde Hans Poulsens moder Abelone Tonisdatter el. Poulskone for trolddomskunster.

Rådstuevidne af Varde rådhus 9. nov. 1614 og tv. af Varde byt. 5. maj 1617: Troldkonerne Ellen Clemens Hyrdekone, Lene "Vischis" og Karen Christens berettede, at AT bl.a. havde været med til at forgøre ORs kone Karen Ottens og hr. PMs barn.

Tv. af Varde byt. 26. juli 1583 og 28. nov. 1614: 24 mænd bevidnede, at AT altid havde skikket sig ærligt og vel. Dette vidnesbyrd bekræftedes af et tysk tv. fra 1604.

HP krævede ved Thomas Lassen i "Præstbøl" (dvs. Præstby i Nørre Nebel s.) rådstuevidnet og tv. af 5. maj 1617 dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi recessen formelder, at intet udædisk menneske el. nogen anden, som forvundet er for nogen uærlig sag, tyve, forrædere, troldkarle el. troldkvinder, skal stande til troende enten i vidnesbyrd el. i andre måder, ihvad de vil sige el. vidne på nogen, og efterdi nu bevises med stokkenævn og sognevidne AT sig ærligen at have skikket og forholdt, og ingen bevisning fremlægges, at hun skal have lovet nogen ondt på liv, gods el. velfærd, og det dem at skulle være vederfaret, da finder vi efter sådan lejlighed samme misdæderes bekendelse ikke at komme AT til hinder el. skade, førend det anderledes bevises kan hende nogen gjort gerning med trolddom at have bedrevet".

254v-256r

(113)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 5. J U L I 1 6 1 7

Landstingshører: Gunde Skriver.

Portner på Koldinghus Thomas Gregersen havde sagsøgt Jørgen Sørensen Skibbygger i Kolding, fordi han ikke i henhold til kontrakt af 13. juni 1614 havde forsynet sin hustru (og TGs datter) Sofie Thomasdatter og deres børn med tilbørligt underhold. - TG havde ladet JSS fordele både på Kolding byt. og på lt. - Sagen blev opsat i 14 dage.

256v-257r

(114)

Trætte om arv efter sal. Poul Mikkelsen, fordem foged på Bøvling. - Sagen blev opsat i 14 dage.

257r-257v

(115)

LANDSTING LØRDAG DEN 19. JULI 1617

Dommere: Iver Juul, Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Mikkel Christensen i Hostrup havde anklaget Christen Hansen i Hostrup hans hustru Sidsel Christens for trolddomskunster.

Tv. af Skast ht. 17. juni og 15. juli 1617: Det bevidnedes, at SC havde lovet nogle folk ondt, som derefter var vederfaret dem, og at hun og andre var blevet truet til at afvende ondt, som havde ramt dem på liv (258r f.), helbred (260r f.) eller kreaturer og avling (258v f.).

Tv. af Vester Horne ht. 8. jan. og 28. juni 1614: De to troldkvinder Kirsten Pallesdatter og Maren Christen Nissens hustru af Toftnæs (Alslev s.) udlagde SC for trolddomskunster og erklærede, at hun havde været med til at tage livet af både folk og kreaturer (261r).

Sognevidne af Hostrup kirke 29. juni 1617: De sognefolk, der var til stede, bevidnede, at SC tit og ofte var udlagt for trolddom og berygtet for trolddomskunster (260v f.).

Tv. af Skast ht. 15. juli 1617: Kirkenævninger af Hostrup s. gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 af hf. opnævnte mænd, og svor SC et fuldt kirkenævn over for trolddom.

MC appellerede kirkenævningernes ed til stadfæstelse. - For lt. lagde han sin hånd på SCs hoved og sigtede hende under ed for at være en åbenbar troldkone.

Lt.s dom: "Så og efterdi af forbemeldte vidner forfares og bevises SC at have lovet for:ne folk ondt, og det dem derefter en part på deres helbred, liv, kvæg og fæmøn at være vederfaret, og MC nu her i dag har lagt hans hånd på SCs hoved og ved sin højeste ed sigtet og vedkendt hende for en åbenbarlig troldkone, sammeledes efterdi SC af tvende troldkvinder KP og MC tilforn er udlagt for trolddom, som for:ne bekendelser derom formelder, og bemeldte vidner med for:ne bekendelser og sognevidne om hendes onde levned og bedrift bestyrkes og bekræftes, og intet vidnesbyrd hun har fremlagt el. påskudt sig ærligen at have skikket og forholdt, og loven formelder, at om nogen mand vider anden, at han har forgjort ham med trolddom, og ganger han ej ved, der sigtet er, og den, der sigter, alligevel gider og tilmoder ham det på hånd, da værge sig den, der sag gives, med nævn i kirkesogn, og efterdi for:ne nævninger har været opkrævet SC for trolddom enten at skære el. skylde, og de, som bor i sognet og bedst hendes lejlighed ved, har hende ved deres ed kirkenævn oversvoret, da ved

vi efter sådanne circumstantser og lejlighed ikke imod samme deres ed at sige el. dem derfor at kunne fælde".

258r-262v

(116)

Lensmanden på Bøvling havde sagsøgt Peder Jensen i Vrå (Skern s.), fordi han uden at være borger el. ville bygge og bo i Ringkøbing havde købt en del af en gård i denne by.

Kongens brev af 16. sept. 1560: Borgerne i Ringkøbing måtte kun sælge deres gårde og ejendomme i byen til andre borgere el. til folk, der ville bo i byen og gøre borgerlig tyng. Overtrædelser straffedes med konfiskation til kongen af det solgte og af salgssummen.

Tv. af Ringkøbing byt. 8. juli 1614: Borger i Ringkøbing Jens Madsen skødede den del af en gård, han beboede, med tilliggende jord til PJ.

Dom af samme byt. 15. sept. 1615: Da der var afsagt to uendelige domme i sagen, som ingen havde ladet genkalde, "kunne fogeden ikke andet derpå kende for rette, end for:ne ejendom, så vidt JM har efter skødets indhold solgt PJ, og den værd, PJ har givet JM for for:ne ejendom, det jo er efter K.M.s brev forbrudt til K.M. og kronen".

23. nov. 1616 erhvervede PJ en uendelig lt.sdom, der kendte ovenstående byt.sdom magtesløs, men som lensmanden appellerede.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom ikke lyder ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør den ikke længere magt at have, og efterdi højbemeldte K.M.s brev formelder, at ingen af Ringkøbings borgere skal sælge el. afhænde nogen gård der i byen el. ejendom, som dertil ligger, uden de det afhænder til borgerne der sammesteds el. til andre, som vil bygge og bo der i byen og gøre kgl. tyng til kongen og byen. Fordrister sig nogen derimod at gøre og sælger nogen gård el. byens ejendom til bønder el. andre, da skulle samme gård og ejendom deslige den værd, derfor gives, være forbrudt til kongen og kronen etc., og byfogeden Christen Christensen efter højbemeldte K.M.s brev har samme sin dom senteret, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod samme hans dom at sige el. magtesløs dømme".

263r-265v

(117)

Sognepræst i Varde hr. Peder Madsen og borgmester sammesteds Otte Rasmussen havde anklaget borger i Varde Knud Jensens hustru Maren Knuds for trolddomskunster og søgt at bevise anklagens rigtighed ved bekendelser afgivne af troldkvinderne Ellen Clemens og Lene "Wiskis". - 24. maj og 21. juni havde KJ erhvervet to uendelige lt.sdomme, der dømte disse bekendelser mag-

lesløse. Han krævede nu endelig dom i sagen.

Lt.s dom: Da hr. PM og OR hverken havde ladet de uendelige domme genkalde el. nu var mødt "nogen gensigelse el. modstand herimod at gøre, medens dem endnu såvel som tilforn fra rettergang undholder, da finder vi efter sådan lejlighed og dommes lydelse samme udlæggelse og bekendelse magtesløse at være og ikke at komme MK på hendes liv, ære og lempe til hinder el. skade i nogen måde".

266r-267v

(118

Trætte om arven efter sal. Poul Mikkelsen, fordum foged på Bøvling, mellem Esben Christensen i Gellerup (Hammerum h.) på hans hustrus vegne, der var søster til PM, og de andre arvinger.

Tv. af Hammerum ht. 17. maj og 14. juni 1617: Karen Mikkelsdatter og Maren Christensdatter i Lundgård (Gellerup s.) samt Ellen Mikkelsdatter i Birk (Gellerup s.) bevidnede, at de havde set og hørt, at Christen Smed i Vognbjerg (Dejbjerg s.) i Niels Pedersens stue i Lundgård 16. aug. 1616 gav EC et uskiftet håndskrift lydende på 100 rdl., som Hans Eskesen i Holstebro skyldte PM. Ligeledes bevidnedes det, at EC som svar på de andre arvingers tilbud lovede, "at hvilken tid de ville indføre efter loven på de steder, som arven er faldet, alt hvis gods, som de har arvet og oppebåret efter sal. PMS død, så ville han være overbødig gerne at være under rigtig rede og regnskab med dem og for uvildige dannemænd".

Dom af samme ht. 31. maj 1617: "Efterdi der tvistes om et håndskrift, som CS på sine egne og sine medarvingers vegne skulle have antvordet EC lydende på 100 rdl., som han på sine egne og alle sine medarvingers vegne skulle indfordre, som dem efter sal. PMS død imellem skulle være uskiftet, og CE derimod beretter samme 100 dl.s håndskrift ham alene på sin hustrus vegne i hendes lod og anpart efter hendes broders PMS død skulle være tilfaldet, og derhos bød sig under rigtig rede og regnskab med hans for:ne medarvinger for uvildige dannemænd, vidste fogeden ikke andet derpå at kunne kende, end EC, NP og deres medarvinger jo samtligen var forpligtige og burde at være under rigtig rede og regnskab med hverandre for uvildige dannemænd" at dele arven mellem dem, som loven udviser.

Dom af samme ht. 28. juni 1617: "Efterdi for fogeden ved adskillige tv. og breve bevises, at EC til "throer hende" var overantvordet et HE hans udgivne håndskrift lydende på 100 rdl., som EC på sine medarvingers vegne skulle indfordre, og ved Jens Eskesen hans brev bevises samme 100 rdl.s brev til ham at have afhændet, og EC ikke derimod beviste sig samme håndskrift alene på sin hustrus vegne at være i hendes lod efter hendes broders

død særligen tilfaldet og tilskiftet, vidste fogeden ikke anderledes derpå at kunne kende, end EC jo forpligtig at være samme 100 rdl.s håndskrift til sine medarvinger til skifte at levere så god og uforkrænket, som han det annammet har, med sin årlige rente el. 100 rdl. med sin rente i stedet el. derfor at lide tiltale, som vedburde, imedens samme tv. og breve stod ved magt og uryget".

EC krævede dommene og en del af tv. kendt magtesløse. - Sagen havde været opsat i 14 dage. - For lt. var KM, MC og EM deres vidne bestændige, ligesom EC stadig gjorde gældende, at han "havde taget samme brev i sin hustrus lod for en uvis gæld".

Lt.s dom: "Så og efterdi EC selv bekender og tilstår samme brev i hans hustrus lod at have annammet, så samme vidner, som KM, EM og MC vundet har og nu her i dag har været bestændige, dermed bestyrkes, ved vi ikke imod for:ne vidne at sige, og efterdi EC sig på for:ne tilbudsvidne om skifte har erklæret det gerne at ville bevilge og samtykke, og det med CSs og de forrige vidner bekræftes, ved vi ikke imod for:ne vidner at sige. Sammeledes efterdi for:ne hf. har tildømt EC samme brev fra sig at levere el. 100 rdl. i stedet, endog for:ne medarvinger nu ikke videre begærer el. påstår, end hvis han for samme brev har oppebåret og fået forvaring på, da ved vi efter sådan lejlighed denne hans dom at være, som den udømt var, medens efterdi den anden for:ne dom indeholder dem på begge sider at være til rede og regnskab med hinanden, hvilket og nu begge parterne ikke fragår, ved vi ikke imod den dom at sige el. magtesløs dømme".

268r-271v

(119)

Borger i Odense Hans Holtendorp havde 21. maj 1610 ladet borger i Kolding Hans Eskesen vold oversværgede ved Odense byt., fordi han ikke ville udlevere nogle håndskrifter, som var betalt. HE havde indstævnet voldskendelsen for fynbo lt. 4. aug. 1610, men gav ikke selv møde. HH krævede nu ved borger i Kolding Hans Mikkelsen HE dømt til at fare som andre fredløse mænd. - Sagen havde været opsat i 14 dage og blev opsat i endnu 6 uger, da HE tilbød at forlige den i mellemtiden.

271v-272r

(120)

Portner på Koldinghus Thomas Gregersen havde sagsøgt borger i Kolding Jørgen Sørensen Skibbygger, fordi han ikke, som han ved kontrakt af 13. juni 1614 havde forpligtet sig til, skaffede sin hustru og TGs datter Sofie Thomasdatter og deres børn tilbørligt underhold med klæder og sko, mad og øl. - 28. febr. 1616 havde TG ladet JSS fordele ved Kolding byt., og 22. juni

samme år havde han ladet ham fordele ved lt. - JSS krævede ved borger i Kolding Hans Mikkelsen de to fordelingskendelser dømt magtesløse. - Sagen havde været opsat 1 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi ikke bevises JSS imod sin forpligt at have gjort, og han dog er delt blevet, da finder vi efter sådan lejlighed ham af denne dele kvit at være".

272r-274v

(121)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 2. A U G U S T 1 6 1 7

Dommere: Niels Krag, Gunde Lange.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Trætte mellem Christen Olsen til Avsumgård og Stygge Høg til Vang vist ang. kautionsforpligtelse for Gert Bryskes gæld.

Dom af Hjerm ht. 2. okt. 1616: "Efterdi ved for:ne breve og vidner, CO fremlagt havde, bevises CBs skadesløsbrev for lang tid siden til SH, og førend han nogen skade skulle have bekommet, at skulle være tilbudt, deslige SH for alle de løfter, han for CB udi er, at have tiltale, (vidste hf.) ikke ham Avsumgård at tildømme at efterfølge, imedens for:ne vidner og domme stod ved deres fulde magt".

CO appellerede ovenstående dom til stadfæstelse. - Sagen blev opsat en måned.

275r-275v

(122)

Bodil Jensdatter, der nu tjente på Trøjborg, og hendes fader Jens Hansen i Gammelby (Visby s.) havde 5. juli 1617 på Lø ht. beskyldt sognepræsten i Visby s. hr. Ebbe Lauridsen for at være fader til hendes for 13½ år siden fødte barn. - Hr. EL krævede sigtelsesvidnet dømt magtesløst, men sagen blev opsat en måned.

275v-277r

(123)

Mads Pedersen i Hede (Ulfborg s.?) havde sagsøgt Jørgen Christensen i Damgård (Ulfborg s.), fordi han havde tilegnet sig et af hans øg og dets føl.

Tv. af Ulfborg ht. 21. juni 1617: Niels Pedersen, der tjente i Vejlstrup (Ulfborg s.), Jørgen Jørgensen i Skovgård (Ulfborg s.) og Maren Iversdatter i Vejlstrup bevidnede, at de på onsdag otte dage så MPs øg med dets føl stå bundet i JCs gård. - Tv. af samme ht. 12. juli 1617: Erik Mortensen i Sønderkær (Ulfborg s.) bevidnede, at han den pågældende onsdag kørte korn til

Ringkøbing sammen med JJ. "Han kom til JJ årlig om morgenen, og dersom det var klart vejr den dag, da havde solen ikke været opganget". De kom ikke hjem før torsdag morgen.

JCs husbond fru Karen Lunge sal. Holger Ulfstands til (Sønder) Vosborg krævede ved Christen Pedersen i Damgård de to tv. dømt magtesløse, det sidste, fordi det var lagt i tvivl og gik uden om sagens kerne. Desuden blev Niels Jensen i Sønderkær tiltalt, fordi han ikke, skønt lovformeligt stævnet, ville aflægge vidnesbyrd.

Lt.s dom: "Så og efterdi varselsmænd for NP og hans medbrødrers vidne ikke har benævnt el. navngivet, på hvad sted de varsel for for:ne vidne givet har, deslige efterdi EM er ikke uden en persons vidne, som regnes for intet, da finder vi efter sådan lejlighed samme vidner magtesløse at være, og efterdi NJ ikke har vundet sin sanden til hans værneting, finder vi ham did at komme og der sin sanden i samme sag at vinde, når han did lovligt stævnes og kaldes, og lovligt varsel bliver for givet etc., som det sig bør".

277r-278v

(124)

Peder Jensen Holm, borger i Ringkøbing, havde sagsøgt Bodil Christensdatter til betaling af hendes første mands, borger i Ringkøbing, Jørgen Bojes gæld til hans afdøde broder Jens Jensen.

Ved sit brev af 16. dec. 1602 vedgik BC gælden. - Tv. af Ringkøbing byt. 21. juni 1616: PJH lod BC fordele. - I sit brev af 27. juli 1617 erklærede borger i Ringkøbing Christen Olufsen, at han flere gange på sin svoger PJHs vegne havde haft tiltale til BC for denne gæld og havde fået noget af den betalt.

BCs anden mand Jens Pedersen Skrædder i Ringkøbing krævede gælds brevet og fordelingskendelsen dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu i rette lægges COs brev i samme sag udgivet, som er ustævnet og ukaldet, ved vi ikke i for:ne sag at dømme, førend det og lovligt stævnes og kaldes, og da at gå derom så meget, som lov og ret kan findes".

279r-280v

(125)

Peder Munk til Staby Kærgård hans enke fru Karen Munk havde sagsøgt brugerne af Madum Kærgård (Madum s.) til ydelse af ægt og arbejde.

Tv. af Ulfborg ht. 7. juli 1604 Borgmester i Ringkøbing Peder Pedersen Skriver satte PM den lod og part af Madum Kærgård, som hans hustru Lisbet Iversdatter havde arvet, til brugeligt pant.

Dom af Ulfborg ht. 4. nov. 1615: Pantebrevet var ved PMS død blevet an-

bragt i et forseglet skrin og kunne ikke fremlægges. "Da efter slig tilfald og lejlighed vidste fogeden ikke at finde for:ne mænd til nogen ægt el. arbejde til fru KM, førend der ganges dom, hvem ejendom burde at følge, og pantebrevet fremlagdes, og PMS arvinger blev lovligt stævnet og kaldet, som det sig burde".

PPS havde udstedt forbud, hjemmel og vedkendelse på Madum Kærgård, som imidlertid ikke blev fremlagt.

KM krævede ved byf. i Holstebro Jens Nielsen ovennævnte dom kendt magtesløs. - Sagen havde været opsat to gange, sidste gang for 14 dage siden.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme ht.sdom ikke er endelig el. lyder længere, indtil for:ne pantebrev fremlægges, og det nu fremlagt er, da bør for:ne ht.sdom ikke længere magt at have, og efterdi for:ne forbud, hjemmel og vedkendelse nu ikke fremlægges, finder vi dem magtesløse at være, indtil hvem der har i at sige stævner, på ny kommer her med dem og vil være i rette".

281r-283r

(126)

Trætte mellem Christen Jensen i Bredvig (Ørre s.) og fru Karen Munk, enke efter Peder Munk til Staby Kærgård, om ejendomsretten til den selvejergård i Neder Feldborg (Haderup s.), som Christen Pedersen Brogård havde i brug.

3. aug. 1615 og 2. okt. 1614 (vel fejl for 1615) havde fru Karen Nielsen i Trabjerg (Borbjerg s.) givet CJ henholdsvis købebrev og følgebrev på gården i Neder Feldborg, og på Ginding ht. skødede hun 23. nov. 1615 gården til ham

2. apr. og 2. nov. 1616 udstedte fru KM kvitteringer for den bondeskyld, CPB havde ydet hende el. hendes mand i 1616 og 5 år tilforn af gården i Neder Feldborg.

Dom af Ginding ht. 5. juni 1617: "Efterdi fru KNS skødebrev, købebrev og følgebrev, som hun CJ på for:ne gård i Neder Feldborg givet og gjort havde, lyder hende at have solgt og skødet CJ for:ne gård i Feldborg, og landsdommere vidste dem ikke dommer over hendes brev at være, og derimod fremlagdes fru KMS underskrevne kvittanser, at CPB har ydet hende og hendes sal. husbond bondeskyld af den gård, han ibor, hvilke deres breve skulle være imod hverandre, vidste fogeden sig ikke dommer i den sag at kunne være, men den sag for sine tilbørlige dommere at indkomme".

CJ krævede ved sin fader Jens Lauridsen i Bredvig hf. dømt til at afgøre sagen.

Lt.s dom: "Så og efterdi fru KNS skødebrev, købe- og følgebrev og fru KMS kvittanser, som for fogeden har været i rette lagt, findes at være i-

mod hinanden, og hf. fordi ikke har vidst sig dommer over bemeldte deres som adelspersoners breve at være, medens sagen for sin tilbørlig dommer indsat, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod for:ne hans dom at sige el. magtesløs at kunne dømme".

283r-285v

(127)

Fru Anna Lykke til Nøragergård (og Rydhave) havde sagsøgt bønder i Felde (Ryde s.), fordi de havde gravet tørv i Rydhave endelshede.

Tv. af Ginding ht. 3. juli 1617: 6 synsmænd havde set, at der var gravet mange tørv på steder, der skulle høre til Rydhave og ligge inden for gårdens lavhævd. - Fru AL lod nedlægge forbud mod at mændene i Felde slog lyng, gravede tørv el. lod deres kreaturer græsse i Rydhaves endelshede og -mose. - Mod Jens Christensen i Felde anlagde hun sag for ulovlig tørvegravning, hvorimod hun afstod fra tiltale mod Jep Andersen og Jens Jensen, der forpligtede sig til fremtidig ikke at grave tørv el. slå lyng på de pågældende steder uden minde.

Tv. af Gudum bt. 28. marts 1617: Lensmanden på Gudumkloster (landsdommer) Iver Juul lod JJ fordele for landgilderestance.

Lensmanden på Bøvling (og Gudumkloster) krævede ved Christen Pedersen i Havskov (Gudum s.) tv. af 3. juli 1617 dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme syn, klage, forbud og forpligt findes at være ejendom angældende, og jorddrotten ikke dertil har givet sit samtykke el. derfor fået lovligt varsel, og JJ derforuden har været lovforvundet, da han samme forpligt gjort har, da finder vi efter sådan lejlighed for:ne forpligt såvel som og for:ne syn, klage og forbud, så vidt det for:ne forpligt er anrørende, magtesløse.

285v-290v

(128)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 3 0 . A U G U S T 1 6 1 7

Dommere: Niels Krag, Gunde Lange.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Borger i Horsens Peder Sørensen havde hidkaldt Nørvang h.s sandemænd, for at de skulle sværge manddød over Peder Pedersen i Uldum, som slog hans broder Niels Sørensen i Uldum ihjel.

Tv. af Nørvang ht. 12. og 19. aug. 1617: Jacob Pedersen og PP, der beskyldte NS for at have høstet noget havre, der stod på en af deres agre, havde den 30. juli overfaldet ham inde på hans egen ager og slået ham om

kuld med deres leer, hvorefter PP havde tilføjet ham de hug og slag, hvoraf han døde.

5 af Nørvang h.s sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyl-
ding på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde PP at være NSs bane og derfor
svor ham manddød over og fra hans fred".

291r-294v

(129)

Bodil Jensdatter, der tjente på Trøjborg, og hendes fader Jens Hansen i
Gammelby (Visby s.) havde beskyldt præst i Visby hr. Ebbe Laugesen (el.
Lauridsen) for at være fader til hendes for 13½ år siden fødte søn Hans Eb-
besen.

Tv. af Lø ht. 5. juli 1617 og erklæring for lt.: BJ bevidnede, at
straks efter hans hustrus død havde hr. EL indledt et forhold til hende,
som på den tid tjente i præstegården. Da hun blev gravid, lovede EL at bi-
drage til hendes og barnets underhold og overtalte hende til at rejse bort
og til som barnefader at udlægge hans tjenestekarl Rasmus Hansen, som han
ligeledes købte til at forlade præstegården.

Hr. EL krævede ved Klaus Knudsen, borger i Ribe, ovennævnte tv. dømt
magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi loven formelder, at lader nogen mø el. kone
ligge hos sig i løn med sin egen vilje, og vorder det åbenbaret, dog at
hun tier og sigter ingen mand, da må frænder dog sigte, hvem de vil, og
vide den gerning og have af ham enten frændeed, om han dølger, el. ni
marks bod, om han ganger ved, end falder han af loven, da søge hans mand-
helg, om han vil ej stande til rette etc., og efterdi BJs fader JH og hun
selv til tinge har sigtet hr. EL at være HEs fader, og BJ her i dag i lige
måde hr. EL for samme gerning sigter og beskylder at være hendes barnefa-
der, ved vi efter sådan lejlighed ikke imod samme sigtelse at sige, førend
hr. EL sig efter loven derfor så noksomt erklærer og lovværger, som det
sig bør".

295r-298v

(130)

Borger i Ribe Lauge Andersen havde sagsøgt Mads Nielsen (Skade) til Øster-
gård (Lyne s.) for gæld.

Ved sit brev af Ribe marked 1616 vedkendte MNS sig at skylde LA 300 sldl.
og 1 fjerding smør. Desuden lovede han at tilbagelevere et af LA udstedt
brev på 200 rdl. - Ved brev udstedt 1604 (dato ikke anført) vedkendte MNS
sig at skylde Christen Christensen i Glibstrup (Lyne s.) 17 rdl., en for-
dring, som CC ved brev af 8. dec. 1615 overdrog til LA. - Dom af Nørre Hor-
ne ht. 9. jan. 1617: ... "fogeden vidste ikke andet derom at sige, end MN
burde jo samme sine udgivne breve at holde og fuldkomme og samme penge og

smør med tilbørlig rente, kost, tæring og skadegæld til LA at betale og for:ne brev på 200 rdl. at antvorde LA, el. MN burde derfor at lide rigens æskning og tiltale, imedens at samme breve står ved magt". - Tv. af samme ht. 27. marts 1617: LA "udæskede med rigens æskning og lavdag fjerde sinde af MN" de ved dommen af 9. jan. godkendte fordringer.

LA krævede ved Klaus Knudsen, borger i Ribe, ret til lt.sæskning.

Lt.s kendelse: "Da efter tiltale, gensvar og sagens lejlighed så og, efterdi her fremlægges for:ne breve på samme gæld så og dom og æskning til ht. at være ganget, som stander ved magt, blev KK på LAs vegne undt æskning. Så æskede KK i lige måde her i dag til Viborg lt., som til ht. æsket er".

299r-300v

(131

Søren Nielsen i Dejgård (Horne s.) havde sagsøgt Iver Graversen i Hjedding (Ølgod s.) for gæld.

Af SNs regnskabsbog fremgik det, at IG skyldte ham penge for humle m.m. Tv. af Øster Horne ht. 31. okt. 1614: IG bekendte, at han havde fået en hest og noget humle "i betaling på andre deres regnskaber". - Tv. af samme ht. 24. febr. 1617: SN lod IG fordele, fordi han ikke ville gøre rede og regnskab med ham for det, han havde bekommet af ham efter hans regnskabsbog.

IG krævede fordelingskendelsen dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med tv. IG at have bekendt sig at være SN gæld skyldig, og han dog ikke vil være til rede og regnskab med ham og fordi er delt blevet, ved vi ikke ham af for:ne dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

301r-301v

(132

Trætte om gæld mellem Søren Nielsen i Dejgård (Horne s.) og Iver Graversen i Hjedding (Ølgod s.) samt Niels Christensen i Ølgod Bjerger.

Tv. af Øster Horne ht. 13. jan. 1617: To mænd vidnede, at de for godt to år siden hørte, at IG og SN blev forligt om deres mellemværende således, at SN skulle betale IG 30 sldl.

Tv. af samme ht. 23. 1615: NC lod SN fordele for noget korn, han ifølge et testamente skyldte hans afdøde broder.

SN krævede de to tv. dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi SN ikke for:ne forligelsesmål for tingsdom har indgået, og da straks tv. efter taget, ej el. det fra sig med sit brev og segl bebrevet, tilmed ikke el. på fersk fod er vundet, da finder vi efter

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 1 3 . S E P T E M B E R 1 6 1 7

Landstingshører: Gunde Skriver.

To af Nørvang h.s sandemænd, der ikke havde været til stede på lt. den 30. aug., da 5 sandemænd svor Peder Pedersen i Uldum manddød over for drabet på Niels Sørensen sammesteds (dom nr. 129), gav møde og tiltrådte de 5 sandemænds ed.

314v

(139)

Thomas Nielsen i Mosgård (s.?) havde sagsøgt Jens Bertelsen i Vrå (s.?) for gæld til (sal.) Nis Pedersen, der boede ved Arnborg kirke. - Sagen blev opsat i 14 dage.

314v-315r

(140)

Delefogeden i Anst h. Eske Andersen havde sagsøgt selvejerbonden Kjeld Gregersen i "Hierup" (fejl for Hjarup?) for ulovlig skovhugst. - Sagen blev opsat i 14 dage.

315v

(141)

Hans Sørensen i Gesten havde sagsøgt Jens Gregersen sammesteds, fordi han havde fået skøde på jord, HS mente, han var nærmere til at købe. - Sagen blev opsat en måned.

316r-316v

(142)

Borger i Kolding Søren Nielsen havde sagsøgt borger sammesteds Christen Hansen, fordi han havde stødt ham om kuld, slået og sparket ham. - Sagen blev opsat en måned.

317r-318r

(143)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 2 7 . S E P T E M B E R 1 6 1 7

Dommere: Niels Krag, Gunde Lange.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Thomas Barfod i Sædding (Nørre Nebel s.) havde hidkaldt Skast h.s sandemænd, for at de kunne udlede, hvem der havde dræbt hans slægtning Frands Ingvorsen, født i Allerup (Sneum s.).

Tv. af Skast ht. 26. aug., 9. og 16. sept. 1617: FI havde siddet i Niels

Kallesens hus i Tjæreborg og drukket øl med bl.a. Tonis Hansen og Jep Jepsen i Tjæreborg. De var kommet i skænderi og derefter i slagsmål med hinanden. Der blev tilføjet FI forskellige slag, og TH og JJ stak ham med deres knive, så han to dage senere døde.

Skast h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fylding på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde JJ at være FJs bane og derfor svor ham manddød over og fra hans fred".

318v-324v

(144)

Laurids Madsen i Hesselmed mølle (Ål s.) havde anklaget Gunver Hanskone, der var gift med Hans Jensen ved Billumvad (Ål s.) for trolddomskunster. - Sagen blev opsat i 14 dage.

324v-325v

(145)

Christen Nielsen i Halby (Stavning s.) havde anklaget Maren Jørgensdatter i Høllet (Stavning s.), der havde været gift med Mikkel Degn i Oddum (333r, 334r), for trolddomskunster.

Tv. af Bølling ht. 25. aug. 1617 og Nørre Horne ht. 4. sept. 1617: Folk, som MJ havde truet og undsagt, folk, der havde gjort hende fortræd el. ikke efterkommet hendes ønsker, samt folk, i hvis huse hun havde været, var der vederfarendt ondt på liv (f.eks. 326r ff. og 328v) el. helbred (f.eks. 328r og 330r f.), på deres husdyr (f.eks. 327r, 327v og 328 f.) el. mælkende (f.eks. 327v f. og 329r).

Særlig betydning for lt.s dom havde de vidnesbyrd, der blev afgivet om den sygdom, hvoraf en broder til ovennævnte CN Mads Nielsen i Sønderby (Stavning s.) døde, Maren Christenskone i Halby (Stavning s.) bevidnede således, at MJ en dag var kommet til hende. Da de talte sammen om, at MNs fæstensøl skulle stå dagen derefter, sagde MJ, at det blev der intet af. Samme dag blev MN ramt af den sygdom, som voldte hans død. Både på ht. og på lt. tilstod MJ, at hun den dag havde været i Maren Christenskones hus og havde udtalt sig, som hun påstod (326r f. og 334v). - En, der vistnok var tjenestepige hos MN, erklærede, at et par uger før MNs død kom MJ og hendes mand kørende gennem MNs gård. Lidt efter "kom der en formørkelse i stuen", og straks derpå forværredes MNs sygdom. På lt. bekendte MJ, at hun den pågældende dag var kørt gennem MNs gård, "og at det blev et mørkt vejr og regn" (330v og 334v). - Mette Christenskone i Krogsgård (Stavning s.?) bevidnede, at en tid efter, at MN skulle have holdt fæstensøl, var MJ kommet hen til hende for at låne noget sædebyg. De havde talt med hinanden om MNs sygdom og om nogle troldfolks dans på Stavning kirkegård. På lt. ved-

gik MJ dette vidnesbyrds rigtighed (329v f. og 335r).

Ligeledes af betydning for lt.s dom var det vidnesbyrd, der blev aflagt af Christen Pedersen, som tjente på Oldager (Skern s.). Han berettede, at han en dag mødte MJ, som spurgte, om han havde planer om at fæste en gård i Østerby i Stavning s. Da han ikke ville benægte det, sagde hun, at det blev hverken i morgen eller i overmorgen. Inden aften samme dag blev han alvorligt syg. Han kendte også en anden ung mand, der var blevet syg og døde, og som beskyldte MJ for at have forårsaget hans sygdom (328r f.).

Endelig omtaler lt.s dom et vidnesbyrd afgivet af Søren Jensen i Lundsby (Oddum s.). Han fortalte, at engang MJ forlod hans hus, stod en af hans køer ude i gården og drak. Næste nat blev den syg, og en halv snes dage senere døde den. Han havde derefter sendt sin søster hen til MJ med den besked, at hvis hun var skyld i koens død, skulle hun "råde bod derpå, heller han ville gøre andet derved". MJ indrømmede både på ht. og på lt., at SJs søster havde været hos hende og sagt som af ham bevidnet. Hun havde givet hende en kavring og en potte øl (332v f. og 335r).

Både på Bølling og på Nørre Horne ht. havde mange bevidnet, at MJ længe havde været i ondt rygte for trolddom. Dette bekræftedes af de erklæringer, sognepræsterne i Stavning og i Oddum havde udstedt (331r f. og 334r f.).

Tv. af Bølling ht. 8. sept. 1617: Stavning sogns kirkenævninger svor, efter at der var sat fylding på dem formedelst 2 mænd, MJ "en fuld trolddomssag over" (334v).

CN appellerede nævningernes kendelse til stadfæstelse. - På lt. lagde CN og CP deres hænder på MJs hoved og svor på, at hun var "deres åbenbarlige troldkone, at hun gjorde CP hans sygdom og MNs sygdom og død" (335r).

Lt.s dom: "Så og efterdi af forbemeldte vidner forfares og bevises MJ at have lovet for:ne folk ondt, og det dem derefter en part på deres helbred, liv, kvæg, fænon og mælkende at være vederfaret, hun og selv her i dag har bekendt og tilstået sig at have været i Maren Christenskone hendes hus, der hun bemeldte ord skulle have haft om MNs fæstensøl, såvel som og draget igennem MNs gård den søndag, omvundet er, og derhos berettet samme dag at have været mørkt vejr og regn, det dog anderledes blev bevist, deslige at have været i Mette Christenskones hus om noget byg, der de skulle talt om MNs sygdom og den dans på Stavning kirkegård, omvundet er, og i lige måder tilstår SJ i Lundsby hans bud, som før er omvundet, at have været hos hende, og at hun havde givet det øl og mad, så bemeldte vidner i så måde med disse hendes bekendelser bestyrkes, og CN og CP nu her i dag har lagt deres hænder på MJs hoved og ved deres højeste ed sigtet og vedkendt hende for en åbenbarlig troldkone hende i CPs sygdom og CNs broder MNs syg-

dom og død ved hendes trolddomskunst skyldig og brødig at være, og bemeldte vidner med for:ne stokkenævn og præsternes kundskab om hendes onde levned og bedrift bestyrkes og bekræftes, og intet vidnesbyrd hun har fremlagt el. påskudt sig ærligen at have skikket og forholdt, og loven formelder, at om nogen mand vider anden, at han har forgjort ham med trolddom, og ganger han ej ved, der sigtet er, og de, der sigter, alligevel gider og tilmoder ham det på hånd, da værge sig den, der sag gives, med nævn i kirkesogn, og efterdi for:ne nævninger har været opkrævet MJ enten at skære el. skylde, og de, som bor i sognet og bedst hendes lejlighed ved, har hende ved deres ed kirkenævn oversvoret, da ved vi efter sådanne circumstanser og lejlighed ikke imod samme deres ed at sige el. dem derfor at kunne fælde".

326r-336r

(146)

Oluf Sørensen i Højenskov (Højen s.) havde anklaget Peder Offersen, hans hustru Inger Peders og søn Terkel Pedersen sammesteds for trolddomskunster. - PO og TP krævede en række tv., som OS havde erhvervet ved Hastrup bt. 14. og 28. aug. samt 4., 11. og 18. sept. 1617, dømt magtesløse. - Lt.s kendelse: OS spurgte, om han selv ville værge for sig med nævn, hvad han sagde, han ville. "Da efter sådan lejlighed ved vi ikke om for:ne vidner at dømme, førend nævninger derom tøget har".

336r-337v

(147)

Peder Christensen i Lillelund (Herning s.) havde sagsøgt Anders Jepsen Snedker i Fastrup (Gellerup s.), fordi han havde uførmet ham, da han stod og lukkede sin gårds indhegning.

Tv. af Hammerum ht. 2. og 16. aug. 1617: Maren Mikkelsdatter og Niels Jepsen i Lillelund bevidnede, at de havde set, at AJS stødte PC for brystet med en rive, truede og uførmede ham "inden hans gårds lukke, som han stod og oplukkede en digesgård på samme hans gårds lukke". - Tv. af samme ht. 16. aug. 1617: h.snævninger svor AJS en fuld gårdfred over.

AJS krævede tv. og nævningernes kendelse dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi MM og NJ udtrykkeligen har vundet AJS at have stødt PC for hans bryst, da han stod og lukkede hans gårds lukke, og intet derimod fremlægges, med hvilket det ryges og tilbagedrives kan ikke sandrut at være, ved vi ikke imod samme vidne at sige, og efterdi for:ne vidnesbyrd ikke har forklaret, om samme gerning skulle være sket i PCs gård el. ej, og for:ne nævninger dog har AJS gårdfred oversvoret, da finder vi efter sådan lejlighed samme nævningsed ingen magt at have og ikke komme AJS til nogen forhindring".

338r-339r

(148)

Jørgen Lykke til Østergård havde sagsøgt Jens Nielsen i Hollingholt (Sunds s.) for gæld til (hans svigermøder) sal. fru Magdalene (Olufsdatter) Munk (til Herningholm).

Dom af Hammerum ht. 24. maj 1617: "Efterdi for fogeden bevises med forebemeldte sal. fru MOMs udgivne brevkvittans at have kvitteret JN for alt, hvis han havde været hende skyldig til den 19. juni anno 1613 efter samme kvittans' indhold, vidste fogeden ikke andet derpå for retten at kunne kende, end JN burde for JLs tiltale efter stævnings indhold kvit at være efter kvittansens indhold, til JL derom anderledes for ham beviste med brev el. bogstav".

Da ht.s dom ikke var endelig, og JL mente, han havde andet bevismateriale, genoptog han sagen ved Hammerum ht., som den 6. sept. opsatte den i 6 uger til den 18. okt.

(Herningholms nye ejer) Gert Rantzau appellerede ved JN selv ht.s dom til stadfæstelse.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne ht.sdom ikke lyder længere, indtil JL derom anderledes kunne bevise, og han beretter sig nu anden bevisning at ville for fogeden i rette lægge og fordi har sagen for ham igen indstævnet, og han har sig den tiltaget og sagen i 6 uger opsat, som er til den 18. okt., og samme dag ikke endnu er forbigangen, da ved vi efter sådan lejlighed ikke på for:ne ht.sdom at dømme, førend sagen efter for:ne opsættelse til ht. er ordelt, som det sig bør".

339v-340v

(149)

Mads Gellerup, borger i Varde, og Niels Nielsen i Obling (Sønder Bork s.) havde sagsøgt borgmester i Varde Niels Thomsen til betaling af sal. Lambert Lauridsen, borger i Ribe, hans gæld til dem.

Ved brev af 15. marts 1615 vedkendte LL sig at skylde NT 1150 rdl. in specie for 92 øksne, han havde købt af ham. Han skulle betale 650 rdl. følgende 15. juni og 500 rdl. næste snapsting (342v). - Ved breve af 23. marts 1615 gav LL NT håndpant i en regnskabsbog og i en kramkiste og pant i den "tredjepart skib", han og NT havde til fælles, til forsikring for gældens betaling. Blev pengene ikke betalt rettidigt, havde NT ret til at indkræve og oppebære de tilgodehavender, der stod i regnskabsbogen, og til uanfægtet at beholde kisten med dens indhold og skibsparten (342r f.). - Ved sendebrev af 2. juli 1615 bad LL NT om indtil 3 måneders henstand med betalingen (342v f.).

Dom af Varde byt. 4. aug. 1617: "Efterdi fogeden tilforn tvende uendelige domme har dømt i sagen, og sagen for ham da igen fandtes på ny indstæv-

net og kaldet, og der for ham fremlagdes adskillige pantebreve på for:ne regnskabsbog, kramkiste og skibspart for nogen sum penge, og samme sal. LLs pantebreve, han i så måde udgivet har, iblandt andet formelder, at dersom han blev forsømmelig, det NT ikke blev betalt efter brevenes indhold til sin rette tid, da NT fuldmagt at have til sig at annamme for:ne gods, regnskabsbog og andet, at gøre sig det så nyttigt, som han bedst kunne, og siden den forfaldne dag såvel som også førend pantet efter brevenes indhold at have fulgt og endnu følger (ham), hvilke breve han ikke skal have holdt og efterkommet, som de indeholder, vidste fogeden ikke andet derom at kunne kende, end samme pant ... bør jo NT ubehindret og angerløst at følge og tilhøre ..., og hvis gæld NN og MG lader kræve, kunne fogeden ikke understå sig at dømme dem til nogen anpart betaling i deres gæld enten i regnskabsbog, kramkiste el. skibspart ... at have i nogen måde" (343r f.).

MG og NN appellerede denne dom ved Hans Vistisen i Varde. - Sagen havde været opsat en måned.

Lt.s dom: "Så og efterdi det befindes LL at have ipantsat NT samme kramkiste, skibspart og regnskabsbog for for:ne penge til visse tider og terminer at skulle erlægge, el. og dersom han derudinden blev forsømmelig, da bemeldte pant at skulle følge NT uden al forhindring efter for:ne hans udgivne breves indhold, hvilke hans breve han ikke skal have agtet el. for:ne penge til sin bestemte tid afbetalt, som det sig bør, hvorudover for:ne gods efter samme pantebrev NT har efterfulgt, og byfogeden fordi har til dømt NT samme gods efter bemeldte breves indhold at efterfølge, da ved vi efter sådan lejlighed (og efterdi endnu til overflod for os bevises samme pant at have været forfaldet i LLs levende live og velmagt), ikke imod samme hans dom at sige el. magtesløs dømme".

341r-344v

(150)

Eske Andersen i Nagbøl (Skanderup s.) havde på kongens vegne sagsøgt Tulle Buk og Hans Andersen i Gejsing (Anst s.), fordi de ikke have ladet de svin brænde, der skulle gå på olden i deres selvejerskove. - Sagen blev opsat i 14 dage.

345r

(151)

"Peder Bertelsen den dag tilforordnet i Gunde Skriver, lt.shører, hans sted, som selv formedelst sin sygdom og skrøbelighed ikke kunne til stede være".

345v

Lars Mikkelsen i Sønder Bork havde sagsøgt Tøger Eriksen i Børsmose (Al s.) for gæld til sin afdøde broder Niels Mikkelsen.

7. marts 1617 lod LM TE fordele ved Kærgård bt.; men 2. aug. 1617 fik TE fordelingskendelsen omstødt ved en uendelig lt.sdom.

LM krævede den uendelige lt.sdom kendt magtesløs. - TE stod frem på lt. og nægtede ved sin højeste ed at være NM noget skyldig.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom ikke lyder ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør den ikke længere magt at have, og efterdi her ikke fremlægges noget brev el. rigtigt bevis TE at have været NM samme penge pligtig, medens TE ved sin højeste ed det benægter, og han dog for samme gæld er delt blevet, da finder vi efter sådan lejlighed TE af denne dele kvit at være".

345v-346r

(152)

Lars Mikkelsen i Sønderbæk (Idum s.) havde sagsøgt sal. Bakken Terkelsen i Ho hans enke Gertrud Bakkens og arvinger Maren Bakkensdatter og Jens Bakken-sen til betaling af BTs gæld til ham.

Tv. af Vester Horne ht. 30. juli 1614: Ved Christen Gregersen i "Lundtarp" (dvs. Sønder el. Nørre Tarp i Lunde s.) frasagde GB, MB og JB sig arv og gæld efter BT.

LM krævede ovennævnte tv. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi CG lovligt til tinge på GB og hendes børn MB og JB deres vegne har afsagt arv og gæld efter BT, og ikke med nøjagtigt tv. bevises dem at have befattet sig noget med hans efterladende gods, siden det var vedersagt, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod samme vedersigelsesvidne at sige el. magtesløst dømme".

346v-347r

(153)

Fogeden på Landting Niels Christensen havde sagsøgt Dines Jensen, født i Grynnerup (Sæby s.) i Salling, for tyveran. - Sagen blev opsat i 14 dage.

347v

(154)

Tv. af Skast ht. 1. juli 1617: 10 mænd bevidnede, at de havde hørt rygte og tidende gå, før Christen Pedersen i Sælborg (Hostrup s.) "i Hostrup kirke den 15. juni skulle have omtalt af løse folk, at Mikkel Christensen i Hostrup skulle have dragedukker, mens de ikke skulle have vidst, at det var kommet el. sagt af sandfærdig mand el. kvinde".

MC krævede ovennævnte tv. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne vidnesbyrd alene har vundet om rygte og

tidende og ikke om nogen vitterlighed el. gjort gerning, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende samme vidne så nøjagtigt, at det bør at komme MC på hans ære, gode rygte og navn til hinder el. skade i nogen måde, medens magtesløst at være".

348r-349r

(155)

Jens Iversen i Houm (Hemmet s.) havde sagsøgt Christen Madsen (Skade?) til Haltrup (Øse s.) for gæld.

Ved to breve af 26. jan. 1601 havde CM vedkendt sig at skyldte JI 80dl. - Dom af Skast ht. 26. aug. 1617: "Fogeden vidste ikke andet derpå at kende, end CM burde jo at holde og efterkomme hans tvende udgivne breve el. lide derfor æskning, som det sig bør, indtil hvem der havde noget udi at sige stævne, på ny lovligt kom der og ville være i rette". - Derefter lod JI æske 80 dl. med rente og skadegæld af CM.

På JIs vegne krævede Torsten Christensen i Guldager ved Thomas Lassen i "Prestbøll" (dvs. Præstby i Nørre Nebel s.) tilladelse til æskning på lt.

Lt.s kendelse: "Da efter sådan lejlighed, så og efterdi TL ikke fremlægger endelig ht.sdom for samme æskning, ved vi ikke efter for:ne uendelige ht.sdom nogen æskning her at stede beskrevet".

349r-350v

(156)

Anne sal. Mads Jonsens i Varde havde sagsøgt Christen Madsen (Skade) til Haltrup (Øse s.) for gæld.

Ved gælds brev af 1. okt. 1616 vedkendte CM sig at skyldte Anne Madskone 252 dl. - Dom af Skast ht. 26. aug. 1617: "Fogeden vidste ikke andet derpå at kende, end CM burde jo at holde og efterkomme hans udgivne brev el. lide derfor æskning, som det sig bør, indtil hvo der havde noget udi at sige stævne, på ny lovligt kom her at ville være i rette". - Tv. af samme ht. 16. sept. 1617: På Anne Madskones vegne æskede Torsten Christensen i Guldager på 4. ting med rigens æskning de 252 dl. og skadegæld af CM.

På Anne Madskones vegne krævede TC ved Thomas Lassen i "Prestbøll" (dvs. Præstby i Nørre Nebel s.) ret til æskning ved lt.

Lt.s kendelse: "Da efter sådan lejlighed at efterdi TL ikke fremlægger endelig ht.sdom for samme æskning, ved vi ikke efter for:ne uendelige ht.sdom her at stede nogen æskning beskrevet".

351r-351v

(157)

Oluf Madsen i Lysholt (Hornstrup s.) og hans husbond Aksel Arenfeldt (til Lysholt) havde sagsøgt Peder Terkelsen i Lysholt, fordi han havde indtaget

nogle af OMs og hans husbonds kreaturer, der gik på hans egen fælled og fægang, og misrøgtet det, så en af husbondens køer var død.

Tv. af Hatting ht. 23. juni 1617: Niels Pedersen i Lysholt m.fl. bevidnede, at ovennævnte anklage var rigtig.

Tv. af Nørvang ht. 1. juli 1617: Knud Christensen i Lysholt m.fl. bevidnede, at de indtagne kreaturer havde gået i PTs eng, og at de ikke havde lidt nogen overlast, en af køerne havde imidlertid haft blodsyge. De, der havde vidnet på Hatting ht. den 23. juni var indstævnet bortset fra NP.

AA krævede ved Søren Madsen i Lysholt sidstnævnte tv. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi NP m.fl. først har vundet i sagen om, hvorledes for:ne fæ skulle være indtaget, slået, forfulgt og forholdt, og NP dog ikke for for:ne sidste vidne, KC og hans medbrødre derimod vundet har, har fanget varsel, da finder vi efter sådan lejlighed samme sidste vidne magtesløst at være".

352r-353v

(158)

Hans Holtendorp i Odense havde sagsøgt borger i Kolding Hans Eskesen, fordi han ikke ville aflevere nogle gældsbeviser, der var indfriet.

Tv. af Odense byt. 21. maj 1610: Byens sandemænd gjorde deres ed, "efterdi HH havde ladet HE beslå (dvs. arrestere) der i byen, og ikke HE havde agtet hans bys beslag på K.M.s vegne, men er uddraget af samme beslag og ikke haft det i minde, da svor de HE et fuldt vold på".

Da HE ikke havde rettet for sig, krævede HH ham dømt til at fare som andre fredløse mænd og havde 28. jan. og 25. febr. 1616 erhvervet to uendelige lt.sdomme i sagen, som han nu ved borger i Kolding Hans Mikkelsen forlangte stadfæstet ved endelig dom. Sagen havde været opsat to gange, sidste gang for en måned siden.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdomme ikke lyder ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør de ikke længere magt at have, og efterdi det befindes HE anno 1610 den 21. maj til Odense byt. at være vold oversvoret, som findes 40 mk.s sag at være, og ikke bevises ham at have rettet for sig ej el. for:ne sandemænds ed ryget, medens endnu at stande ved sin fulde magt, da ved vi efter sådan lejlighed ikke andet derom at sige end recessen derudinden at følge, HE at fare som andre fredløse mænd".

353v-356r

(159)

Morten Nielsen i Alslev havde anklaget Dines Sørensen sammesteds for trolddomskunster. - Sagen blev opsat i 6 uger.

356r-357v

(160)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 1 1 . O K T O B E R 1 6 1 7

Dommer: Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Som repræsentant for de nærmeste eftermåls mænd havde Iver Sørensen i Horsted (Højen s.) hidkaldt Jerlev h.s sandemænd, for at de kunne sværge over Jens Mortensen i Højen, som slog Søren Steffensen i Agård ihjel.

Tv. af Jerlev ht. 1. okt. 1617: I gulvstuen i et hus ved Højen kirke var JM og SS kommet i slagsmål med hinanden. JM havde med en kniv tilføjet SS det sår i nakken, hvoraf han døde.

6 af Jerlev h.s sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, og "svor JM manddød over og fra sin fred for SS, han ihjelslog, eftersom de selv sanden derom har udspurgt". - For de to resterende sandemænd blev der gjort skudsmål.

358r-358v

(161

Laurids Madsen i Hesselmed mølle (Ål s.) havde anklaget Gunver Hanskone, der var gift med Hans Clemensen ved Billumvad (Ål s.) for trolddomskunster.

GH havde været uven med folk el. direkte fremsat trusler mod dem, hvor- efter der var sket dem ondt på helbred (Mads Hansen i Oksbøl (Ål s.) hans vidnesbyrd aflagt på Vester Horne ht. 16. aug. 1617 (359v), LMs brev af 21. aug. 1617 (360v)), liv (tv. af Vester Horne ht. 16. aug. 1617 (359v)), husdyr (LMs brev af 21. aug. 1617 (360r)) el. mælkende (tv. af Vester Horne ht. 23. aug. 1617 (359r)). - Hun var udlagt for deltagelse i trolddomskunster af troldkvinderne Ellen Klemens i Varde (tv. af Varde rådstue 10. nov. 1614 (362v)), Johanne Villadskone i Skødstrup (Ål s.) (tv. af Kærgård bt. 30. sept. 1614 (363v)), Sidsel Christens (tv. af Skast ht. 5. aug. 1617 (364r)), Lene "Vischis" i Varde (tv. af Varde rådstue 10. nov. 1614 (362v f.) og Varde byt. 5. maj 1617 (364r)) og Karen Christens, Christen Mortensens hustru i Varde (tv. af Varde rådstue 10. nov. 1614 (362v f.) og Varde byt. 5. maj 1617 (364r f.)). - Sognevidne af Billum s. 17. aug. 1617 og af Ål s. 17. aug. 1617: Præst og sognemænd erklærede, at GH længe havde været berygnet for trolddomskunster (359v f.). Tv. af Vester Horne ht. 16. aug. 1617: Det samme bevidnedes af folk, der var til stede på ht. (360v ff.).

Tv. af Vester Horne ht. 30. aug. 1617: Ål s.s kirkenævninger "svor GH en fuld trolddomssag på" (364v).

LM appellerede kirkenævningernes kendelse til stadfæstelse. - Sagen havde været opsat i 14 dage. - På lt. lagde LM og MH deres hænder på GHs hoved

og sigtede hende ved deres højeste ed for at være en åbenbarlig troldkvinde, der havde tilføjet dem den skade, de havde lidt (364v f.).

Lt.s dom: "Så og efterdi af forbemeldte vidner forfares og bevises GH at have lovet for:ne folk ondt og det dem derefter en part på deres helbred, liv, kvæg, fæmøn og mælkende at være vederfaret, og LM og MH nu her i dag har lagt deres hænder på GHs hoved og ved deres højeste ed sigtet og vedkendt hende for en åbenbarlig troldkone og med hendes trolddomskunst dem bemeldte skade at have tilføjet, eftersom forskrevet står, sammeledes efterdi GH af 5 andre troldkvinder, EK, JV, SC, LV og KC, tilforn er udlagt for trolddom, som for:ne bekendelser derom formelder, og bemeldte vidner med for:ne bekendelser og sognepræstens kundskab om hendes onde levned og bedrift bestyrkes og bekræftes, og intet vidnesbyrd hun har fremlagt el. påskudt sig ærligen at have skikket og forholdt, og loven formelder, at om nogen mand vider anden, at han har forgjort ham med trolddom, og ganger han ej ved, der sigtet er, og den, der sigter, alligevel gider og tilmoder ham det på hånd, da værge sig den, der sag gives, med nævn i kirkesogn, og efterdi for:ne nævninger har været opkrævet GH for trolddom enten at skære el. skyldede, og de, som bor i sognet (og) bedst hendes lejlighed ved, har hende ved deres ed kirkenævn oversvoret, da ved vi efter sådanne circumstanser og lejlighed ikke imod samme deres ed og tog at sige el. magtesløse dømme".

359r-366v

(162)

Trætte mellem afdøde Jeppe Hansens svigersøn Jens Enevoldsen og hans enke Mette Jepes og øvrige arvinger, alle i Tjæreborg, om arven efter JH. - Sagen blev opsat i 14 dage.

367r-368v

(163)

Trætte mellem lensmændene på Lundenæs og Gudumkloster på den ene side og fru Anne Lykke sal. Claus Maltesen (Sehesteds) til Højris (og Rydhave) om skellet mellem Rydhaves endelshede og Felde bys (Ryde s.) fælleshede. - Sagen blev givet 4 gode mænd til granskning.

369r-369v

(164)

Borger i Kolding Søren Jespersen havde sagsøgt Hans Knudsen i Store Anst (Anst s.), af hvem han krævede rede og regnskab for hans sal. faders Jesper Sørensens ejendele, der var brændt sammen med HKs gård.

Tv. af Anst ht. 3. okt. 1617: SJ lod HK fordele og gav ham til sag "for rede og regnskab, han skulle gøre SJ efter hans sal. faders JSs død, efterdi JS havde sit værelse hos HK og havde sit bo og bohøve hos ham". SJ havde

desuden erhvervet en uendelig lt.sdom, som imidlertid ikke blev fremlagt.

HK krævede ovennævnte fordelingskendelse og uendelige lt.sdom dømt magtesløse. - Sagen havde været opsat en måned.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme uendelige lt.sdom ikke i rette bæres, bør den ingen magt at have, indtil hvem der havde udi at sige stævne, på ny kommer her med samme dom og vil være i rette, og efterdi der tvistes, om HK er pligtig samme rede og regnskab at gøre SJ for sådan arv og gods, og de ikke derom ved nogen dom er adskilt, medens HK dog før er delt blevet, da finder vi efter sådan lejlighed ham af denne dele kvit at være og sagen til ht. ved dom at ordeles, som det sig bør".

370r-371r

(165)

Borger i Kolding Søren Nielsen havde sagsøgt Christen Hansen, borger sammesteds, fordi han havde slået og stødt ham.

Tv. af Kolding byt. 18. juni 1617: SN klagede over, at CH havde slået ham og stødt ham omkuld. CH indrømmede, at han havde slået SN på munden.

Tv. af samme byt. 30. juli 1617: Den 23. juli havde de 3 af byens sandemænd svoret CH vold over. Den 30. juli tiltrådte den 4. sandemand deres ed.

CH krævede sandemændenes ed dømt magtesløs. - Sagen havde været opsat en måned.

Lt.s dom: "Så og efterdi CH selv vedgår sig at have slaget SN på munden, som forskrevet står, så SNs klage dermed bestyrkes og bekræftes, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod for:ne klage ej el. for:ne sandemænds ed, derefter svoret er, at sige el. magtesløse dømme".

371v-373r

(166)

Trætte mellem Hans Sørensen og Jens Gregersen i Gesten om retten til at erhverve $\frac{1}{2}$ otting jord af Jens Knudsen sammesteds.

Tv. af Anst ht. 24. jan. 1611: JK havde skødet JG $\frac{1}{2}$ otting jord, som han havde arvet og købt fra den bondegård, HS iboede.

Tv. af samme ht. 16. febr. 1609: HS lod JK fordele for gæld. Delsbrevet var læst på Anst ht. alle årene 1610-1616.

HS, der mente, at han var nærmere til at købe den pågældende jord end JG, krævede skødevidnet dømt magtesløst. - Sagen havde været opsat en måned.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med delsbrev JK at have været delt og lovforvundet, da han samme skøde gjort har, og i så måde umyndig, og samme delsbrev findes påskrevet årlig til tinge at være læst og forkyndt, da finder vi efter sådan lejlighed for:ne skøde, så vidt det handler, om hvis

JK solgt har, ingen magt at have, imidlertid for:ne opskrift på bemeldte delsbrev stander ved magt".

373v-375r

(167)

Eske Andersen i Nagbøl (Skanderup s.) havde på kongens vegne sagsøgt Tulle Hansen Buk og Hans Andersen i Gejsing (Anst s.), fordi de ikke havde ladet de svin brænde, der skulle gå på olden i deres selvejerbondeskove.

Tv. af Anst ht. 14. nov. 1616: EA lod THB og HA m.fl. fordele, fordi de ikke havde ladet deres svin brænde, som skulle gå på olden i kongens vildtbane "og andel såvel som og fællig". Stævningmændene bevidnede, at de havde givet dem, EA ville sagsøge, varsel i deres sognekirke.

THB krævede på egne og HAS vegne ovenstående fordelingskendelse dømt magtesløs. - Sagen havde været opsat 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne delsbrev ikke bemelder varselsmændene at have navngivet, når el. hvilken tid de skulle have givet for:ne folk varsel for samme dele, da finder vi efter sådan lejlighed samme delsbrev ingen magt at have".

375r-376r

(168)

Fogeden på Landting Niels Christensen havde på husbondens vegne sagsøgt Dines Jensen, født i Grynnerup (Sæby s., Harre h.), for tyveran.

Vidne af Landting borgestue 20. nov. 1616 og tv. af Ginding ht. 21. og 28. nov. og 12. dec. 1616: Det bevidnedes, at NC klagede over og bandt bogsed på, at DJ den 1. nov. var rømmet af sin tjeneste på Landting og havde medtaget en hest, nogle klædningsstykker og rede penge m.m. - Tv. af samme ht. 18. dec. 1616: 7 af Ginding h.s ransnævninger "gjorde deres ed og svor DJ et fuldt tyveran over". Denne ed tiltrådte den 8. ransnævning 9. jan. 1617. - Tv. af samme ht. 20. marts 1617: NC stod på sit fjerde ting for dom og æskede af DJ "igæld, tvegæld og kongens ret" for det tyveran, ham for nogen tid siden var oversvoret.

NC indankede ved Tyge Sørensen i Buskov (Sahl s.) sagen for lt. - Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Da efterdi nu bevises med tv. DJ at være tyveran oversvoret, og igæld, tvegæld og kongens ret af ham æsket og fordret er, og han dog sig forhærder ikke udlæg at ville gøre og derfor er hid til lt. stævnet og kaldet og er 14 dages dag forlagt at bøde og sætte for sig, hvilket ikke sket er, da ved vi efter sådan lejlighed ikke andet derom at sige end loven derudinden at følge DJ at være formælet på hans hals, som han var taget ved tyvnet".

376v-379r

(169)

Jens Juel til Kjeldgård (Selde s.) og Thomas Juel til Estrup (Malt s.) havde sagsøgt sal. Axel Børgesen Rosenkrantz til Ørup (i Skåne) hans "gieldener" (dvs. debitorer) til betaling af penge, JJ og TJ havde udlagt for ham.

De indfrieede gældsposter var en på 65 sldl. 15 sk., som ABR i henhold til sit brev af 14. apr. 1614 skyldte sin vært i Kolding, og en på 200 dl., som han i henhold til sit brev af 29. juni 1609 skyldte kongens rentekammer. - Dom af Malt ht. 30. aug. 1617: Det konstateredes, at debitorerne "var givet varsel her til lt. inden- og udenlands at skulle møde til Malt ht. sjette ugers dag derefter, som var den dag". Da ingen var mødt, vidste fogeden ikke andet derom at sige, end at de burde betale JJ og TJ de udlagte penge tilbage med renter. - Tv. af samme ht. 20. sept. 1617: JJ og TJ lod på fjerde ting æske de udlagte penge med rente og skadegæld af ABRs debitorer.

JJ og TJ krævede ved Christen Pedersen i Hulvad (Brørup s.) tilladelse til æskning ved lt.

Lt.s kendelse: Da ingen var mødt til gensvar, blev der undt CP den begærede æskning. "Dernæst æskede CP på JJs og TJs vegne i lige måde her i dag til Viborg lt., som til ht. æsket er".

379r-381r

(170)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 2 5 . O K T O B E R 1 6 1 7

Dommere: Niels Krag, Gunde Lange.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Elsebet Juel til Pallisbjerg havde ved sin foged Christen Christensen hidkaldt Ulfborg h.s sandemænd, for at de kunne sværge mord over Bertel Christensen, født på (Nør)toft i Staby s., som havde slået hendes tjener Mads Christensen Harboe i Nørre Staby ihjel.

Tv. af Ulfborg ht. 30. aug., 20. sept., 27. sept. og 11. okt. 1617 og Holstebro byt. 2. sept. 1617: MCH var den 12. aug. kommet i skænderi og slagsmål med BCs brødre. BC havde blandet sig i striden og skød MCH i benet. Såret var så alvorligt, at det blev årsag til MCHs død.

Ulfborg h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, og "svor BC manddød over og fra hans fred for MCH, han ihjelskød".

381v-384v

(171)

Jep Nielsen i Høm (Seem s.) havde sagsøgt Jens Hagensen i samme by for injurier.

Tv. af Lustrup bt. 26. aug. 1617: To mænd bevidnede, at da JN havde jaget JHs gæs, som gik i hans korn, ind i sin lade, råbte JH til ham, at han handlede med hans gæs som en åbenbarlig bukketyv og fåretyv (386r). - Tv. af samme bt. 2 sept. 1617: JH stod for tingsdom og sagde til JN, "at eftersom det vidne formelder, som han havde forhvervet på ham, det kunne en bukketyv og en fåretyv handle med sine gæs som en ærlig mand" (387r). Tv. af samme bt. 16. sept. 1617: JN tilbød at lade sagen falde, hvis JH ville give ham en undskyldning. JH svarede, at han ikke ville gøre det nu, men beråde sig derpå (387r f.).- Tv. af samme bt. 30. sept. 1617: JN lod JH fordele som en løgner (387v).

Ved uendelig lt.sdom af 27. sept. 1617 havde JH fået tv. af 26. aug. dømt magtesløst. - Denne dom appellerede JN. - På lt. mødte de to vidner op og var deres vidnesbyrd bestændige. Desuden nægtede JH på ny at give JN en undskyldning.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme lt.sdom ikke lyder ydermere, indtil sagen blev stævnet på ny, og det nu sket er, da bør den ikke længere magt at have, og efterdi for:ne vidnesbyrd nu er mødt og med helgens ed og oprakte fingre været samme deres vidne bestændige, og JH samme ord til tinge i nogen måder har vedganget, som for:ne tv. om bemelder, han ikke el. nu her i dag for retten har villet JN forklare og undskylde, som det sig burde, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod for:ne tvende mænds vidne at sige, og efterdi JH ikke sådanne sine ord og tilsagn har bevist og derfor for en løgner er delt blevet, ved vi ham ikke af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

385r-388r

(172)

Peder Sørensen, borger i Horsens, havde anklaget Rasmus Pedersen i Uldum for at have tilskyndet til drabet på Niels Sørensen i Uldum.

Tv. af Nørvang ht. 23. sept. 1617: Det bevidnedes, at RP og NS på tinget den 29. juli var kommet op at skændes. RP havde bl.a. sagt, "at han ville mage det så inden en stakket tid, da skulle han være i fred for NS". Derefter fremsatte PS sin anklage. En af varselsmændene for ovennævnte tv. var Niels Christensen i Uldum (389v f.).

Tv. af samme ht. 5. aug. 1617: En mand fra Uldum havde ladet NC fordele for gæld (391r).

RP krævede tv. af 23. sept. dømt magtesløst.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme vidne ikke på fersk fod er vundet, og for:ne klage ikke gøres bevislig, tilmed den ene varselsmand NC findes at have været delt og lovforvundet, da han gjorde varsel for for:ne vidne og klage,

da finder vi efter sådan lejlighed samme vidne og klage magtesløse at være og ikke at komme RP til nogen forhindring.

388v-393r

(173)

Samme sag som dom nr. 173.

Tv. af Nørvang ht. 23. sept. 1617: NSs enke Maren Lauridsdatter og hans datter Maren Nielsdatter bevidnede, at de den 18. maj havde hørt, at RP truede og undsagde NS. Den ene af varselsmændene for dette vidne var den i dom nr. 173 omtalte NC. - Tv. af samme ht. 7. okt. 1617: Christen Jensen, der tjente Erik Juel til Hundsbæk og hans broder Oluf Jensen i Hesselballe (Uldum s.) havde ligeledes hørt, at RP den 18. maj truede og undsagde NS.

Det i dom nr. 173 anførte tv., der beviste, at NC var blevet fordelt den 5. aug.

RP krævede tv. af 23. sept. og 7. okt. dømt magtesløse. Han nægtede desuden at have udtalt sig som af vidnerne påstået.

Lt.s dom: "Så og efterdi bevises med delsvidne den ene varselsmand NC at have været delt og lovforvundet, da han gjorde varsel for MLs og MNs vidne, og CJ og OJ ikke har vundet på fersk fod, ikke heller RP vil være for:ne ord bestændig, som bemeldte vidner omformelder, da finder vi efter sådan lejlighed samme vidner magtesløse at være".

393r-395v

(174)

Peder Sørensen, borger i Horsens, havde anklaget Jacob Pedersen i Uldum for deltagelse i overfaldet på den i dommene nr. 173 og 174 omtalte Niels Sørensen i Uldum, hvorunder denne blev dræbt.

Tv. af Nørvang ht. 19. aug. 1617: Mikkel Blymester i Grejs og hans medbrødre, de otte mænd bevidnede, at nogle vidner den dag havde forklaret, at JP og hans broder Peder Pedersen i Uldum havde overfaldet NS, som de beskyldte for at have høstet korn, der stod på deres ager. De havde begge tilføjet NS slag og hug; men det var PP, som gav ham hans banesår (397r ff.).

Tv. af samme ht. 16. sept. 1617: MB og de andre otte mænd bevidnede, at 12 nævninger, "som blev fyldt og fundet af dommer og herredsmænd med Christen Jensen i Møbjerg (Sønder Omme s.)" og en anden mand, de svor JP et fuldt åråd over, fordi han var fulgt til skade og fra og havde gjort håndgerning på NS (398r).

Tv. af Stensballe bt. 18. jan. og 12. apr. 1617: Ovennævnte MB og CJ var blevet fordelt for gæld (398r).

JP krævede ved (sin broder) Rasmus Pedersen i Uldum tv. af 19. aug. og

nævningernes kendelse dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi nu bevises med delsvidne MB, som er den første af de otte mænd tinghørere i bemeldte vidne såvel som den første af de otte mænd tinghørere i for:ne nævningeed, da for:ne vidnesbyrd så og for:ne nævninger vundet og svoret har, at have været delt og lovforvundet, sammeledes og med delsvidne bevises CJ at have været i loven forvundet, da han satte fylding på for:ne nævninger, da finder vi efter sådan lejlighed for:ne vidner og nævningsed ingen magt at have".

395v-400r

(175)

Hr. Clemen Mikkelsen i Husby havde sagsøgt Jens Lauridsen i Bredvid (Ørre s.), fordi han havde skødet daværende foged på Lømsgård (Linnerup s.) Dines Andersen en gård i Åstrup (Føvling s.), af hvilken halvdelen tilhørte hr. CMs myndlinge Jacob og Mads Mikkelsen i Søgård (Husby s.).

Lt.s dom af 14. marts 1612: Da JL kun kunne fremlægge adkomst på en del af gården i Åstrup, og han dog havde givet DA skøde på hele gården, blev hans skøde dømt magtesløst. - Dom af Hammerum ht. 27. febr. 1613: Idet han henviste til lt.s dom, "vidste fogeden ikke anderledes derpå for ret at kunne kende, end JL jo bør og var forpligtiget at udlægge for:ne børn deres anpart i for:ne gård i Åstrup med hvis bondetyng og skyld og anden bevislig skade, kost og tæring, som hr. CM på for:ne børns vegne lidt og anfanget har". - Lt.s dom af 3. juli 1613: Da JLs skøde "findes her til lt. at være undersøgt og hf. fordi har tildømt JL at udlægge for:ne børn deres part i for:ne gård, som han afhændet har, vidste dommerne ikke imod hans dom at si-ge el. magtesløs dømme". - Tv. af Hammerum ht. 26. juli 1617: Hr. CM lod JL fordele "for bondeskyld af den part bondegård i Åstrup, som han er tildømt at udlægge til hr. CM" på hans myndlinges vegne, "som JL ulovligt dem skal have forholdt fra anno 1606 og til anno 1616".

Lt.s dom af 3. juli 1613 havde ikke truffet nogen afgørelse med hensyn til de sagsomkostninger, ht.s dom af 27. febr. samme år havde pålagt JL at svare. JL appellerede derfor denne del af ht.s dom. - Sagen havde været opsat en måned.

Fogeden på Nørre Vosborg Klaus Nielsen, der mødte for hr. CM, frafaldt kravet på erstatning for sagsomkostninger.

Lt.s dom: "Så og efterdi for hf. har været bevist JL samme gård i Åstrup alt sammen at have solgt til DA, endog JM og MM havde deri deres lod og del, og ikke bevises JL nogen hjemmel el. adkomst af dem el. deres rette lavværge dertil at have haft, og fogeden fordi iblandt andet har tildømt ham at udlægge til JM og MM hvis bondeskyld, af deres anpart kunne gange, midler-

tid JL dem det har forhindret, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod samme hans dom det punkt anlangende ej el. for:ne dele, derefter drevet er, at sige el. magtesløse dømme, medens efterdi KN samme kost og tæring nu har afstået, bør samme dom og dele i de måder ikke at komme ham til nogen forhindring".

400r-403v

(176)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 8. N O V E M B E R 1 6 1 7

Dommer: Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Hans Hansen i Skærup havde hidkaldt Holmans h.s sandemænd, for at de skulle udlede, hvorledes Jens Terkildsen i Andkær (Gaverslund s.), der var fundet druknet i en brønd på Andkær gade, var omkommet.

Holmans h.s 8 sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde JT sig selv at have druknet og det ham til bane at være lagt, eftersom de selv har udspurgt".

404r-40r

(177)

Christen Christensen i Kvong havde hidkaldt Vester Horne h.s sandemænd, for at de skulle sværge manddød over Jens Nielsen i Hallum (Kvong s.), som havde slået Jens Christensen sammesteds ihjel.

Tv. af Vester Horne ht. 11. okt. 1617: JN og JC var kommet op at skændes i Kvong præstegård. JC havde kastet et krus i hovedet på JN, hvorefter denne stak JC i brystet med en kniv og derved tilføjede ham det sår, hvoraf han døde halvanden time senere.

4 af Vester Horne h.s sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fyldning på dem formedelst 2 mænd, "og svor JN manddød over og fra hans fred for JC, han ihjelslog".

405v-406r

(178)

Trætte mellem præsten i Vejrum (Hjerm h.) hr. Christen Nielsen og Jens Sørensen i Tinggård (Vejrum s.). - CN krævede et skudsmål, Peder Sørensen, født i Bjergegård i Resen s. (Skodborg h.), og Jens Madsen, født i Sir, havde givet JS, dømt ulovligt. - Sagen blev opsat en måned.

406v-407r

(179)

Byskriver i Ringkøbing Jens Pedersen havde sagsøgt Esben Christensen i Gellerup for vold. - Sagen blev opsat i 6 uger.

407r-408v

(180)

Trætte mellem borgmester i Ringkøbing Peder Pedersen og Peder Jensen Holm, borger i samme by, om ejendomsretten til 4 fag hus.

Tv. af Ringkøbing byt. 11. febr. 1614: PP skødede de 4 fag hus til Christen Jørgensen Bødker, der boede syd for den afhændede ejendom.

Ved uendelig lt.sdom af 2. aug. havde PJH fået ovennævnte skøde dømt magtesløst. PP havde imidlertid 27. sept. og 25. okt. erhvervet to uendelige lt.sdomme, der underkendte denne dom, og som var læst på Ringkøbing byt. henholdsvis 10. og 30. okt. PP krævede nu ved byskriver Jens Pedersen endelig dom i sagen.

Lt.s dom: Da PJH har haft noksom lang respit til at lade de to af PP erhvervede uendelige domme igenkalde, "og det dog ikke sket er, og PP derfor har været forårsaget atter på ny tredje sinde for endelig dom at lade stævne, og efterdi ingen endnu er mødt nogen gensigelse el. modstand herimod at gøre, medens sig endnu såvel som tilforn fra rettergang undholder, da finder vi efter sådan lejlighed og dommes lydelse samme uendelige lt.sdom magtesløs at være og ikke at komme PP el. CJB på for:ne 4 fag hus til hinder el. skade i nogen måde og for:ne skøde ved magt at blive".

409r-410r

(181)

Trætte mellem borgmestrene i Ringkøbing Peder Pedersen og Jens Jensen om et rebs jord i byens mark.

Ved brev af 18. marts 1617 havde PP kationeret for halvdelen af de 480 rdl., som borger i Ringkøbing Niels Olufsen skyldte Christen Høg til Todbøl for 48 øksne (411v f.). - Ved NOs brev af samme dato, som blev bekræftet på Ringkøbing byt. den 21. marts, fik PP til gengæld underpant i bl.a. et rebs jord i bymarken (412r ff.). - Ved et ikke tinglæst brev gav NO JJ og hans hustru ret til at bruge den pågældende jord, så længe de levede.

PP, som havde måttet betale den gæld, han havde kationeret for (412r), havde ved to uendelige lt.sdomme af 27. sept. og 25. okt. 1617, som blev læst på Ringkøbing rådstue henholdsvis 10. og 31. okt., fået sidstnævnte bænkebrev dømt magtesløst. Han krævede nu ved byskriver Jens Pedersen endelig dom i sagen.

Lt.s dom: Da JJ og NO har haft noksom lang respit til at lade de to af PP erhvervede uendelige domme igenkalde, "og det dog ikke sket er, og PP derfor har været forårsaget atter på ny tredje sinde for endelig dom at la-

de stævne, og efterdi ingen endnu er mødt nogen gensigelse el. modstand herimod at gøre, medens sig (nu) såvel som tilforn fra rettergang enthol-der, da finder vi efter sådan lejlighed og dommes lydelse samme bænkebrev magtesløst at være og for:ne pantebrev, NO PP givet har, ved magt at blive og for:ne gård og rebs markjord efter for:ne pantebrevs indhold PP og hans arvinger for evindeligt ejendom at efterfølge".

Sagen var i øvrigt forinden forligt, idet JJ havde lovet at betale PP afgift og yde tiende af jorden. Til gengæld havde PP givet ham og hans hustru ret til at bruge den, så længe de levede (413r).

Den gård, der omtales i dommen, var NOs iboende gård, som han ligeledes havde pantsat til PP. Derimod havde han ikke givet JJ brugsret til gården. Adkomstbreve på denne gård 1587 og 1593 blev fremlagt på lt. (410v ff.).

410r-416v

(182)

Trætte om arven efter sal. Poul Mikkelsen, fordum foged på Bøvling, mellem Esben Christensen i Gellerup (Hammerum h.) på hans hustrus vegne og PMS brødre Christen Mikkelsen Smed i Vognbjerg (Dejbjerg s.) og Lars Mikkelsen i Salholt (Herning s.) (jævnf. dom nr. 119).

Ved brev af 7. febr. 1617 vedkendte Jens Eskesen i Frøjk (Måbjerg s.) sig, at han var blevet forligt med EC på egne og medarvingers vegne om, at han for det (til PM udstedte) gælds brev, (som arvingerne havde overdraget EC at indfordre), skulle "give ham da straks en okse så god som 10 rdl. og 1 sldl. og siden hans brev på 64 sldl." (jævnf. dom nr. 119).

Dom af Hammerum ht. 31. maj 1617, som er gengivet i dom nr. 119, og lt.s dom af 19. juli 1617, der er konklusionen på dom nr. 119.

Tv. af Hammerum ht. 25. okt. 1617: CMS og LM lod EC fordele for deres anparter af det gælds brev på 100 rdl., der var overladt ham til inddrivelse.

EC krævede ovennævnte fordelingskendelser dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi af for:ne lt.s dom forfares LM her at have givet til kende, at han el. hans (med)arvinger ikke videre vil begære el. påstå, end EC efter samme brev kunne erlange og bekomme, og af JEs brev forfares ham ikke for al summen for samme gæld at være tilfredsstillet, hf. og tilforn har dømt dem til rede og regnskab, hvilken dom her til lt. er ved magt fundet, og LM og CMS dog har ladet EC for al deres anpart i for:ne 100 rdls brev fordele, da finder vi efter sådan lejlighed EC af den dele kvit at være".

417r-420v

(183)

Oluf Madsen i Kvong havde sagsøgt sin fader Mads Smed sammesteds for injurier.

Tv. af Vester Horne ht. 20. sept. 1617: Det bevidnedes, at MS ofte havde beskyldt OMs hustru Kirsten Olufs for at være en troldkvinde. MS nægtede ved sin højeste ed, at han havde kaldt KO en troldkvinde.

Forlig: "Da efter slig undskyldning blev MS og OM med sammenlagte hænder her i dag venligen og vel forligt, så samme vidner, dom og breve, som i denne sag taget er, skulle være kasserede, døde og magtesløse og ingen til hinder el. skade at komme i nogen måde".

421r-421v

(184)

Hans Nielsen i Hannerup (Fredericia, tidligere Ullerup s.) havde sagsøgt Peder Pedersen sammesteds for slag, han havde tilføjet ham, og for injurier.

De af HN erhvervede tv. af Elbo ht. 4. marts 1609 og 9. sept. 1617 samt en fordelingskendelse havde PP fået dømt magtesløse ved uendelige lt.sdomme af 25. okt. 1617. - HN krævede disse domme kendt ugyldige.

Forlig: Begge parter erklærede, at de ikke vidste andet om hinanden end det, som ærligt er, "og efter slig lejlighed og undskyldning blev de på begge sider med sammenlagte hænder her i dag forligt og fordraget, at hvis vidner, domme og dele, på enten sider i denne sag og trætte taget og forhvervet er, skulle være kasseret, døde og magtesløse og ingen af parterne til hinder el. skade at komme i nogen måde".

422r-422v

(185)

Christen Nielsen Munk, borger i Holstebro, havde sagsøgt Jens Madsen, borger sammesteds, for injurier.

Tv. af Holstebro byt. 2. sept. 1617: Det bevidnedes, at JM havde sagt, at nogle tørv, CNM kom kørende med, havde han stjålet fra ham.

JM krævede ovenstående tv. dømt magtesløst og aflagde for lt. ed på, at han ikke havde sagt det, vidnerne påstod. - Sagen havde været opsat i 6 uger. Lt.s dom: "Så og efterdi JM sådanne ord ikke for ting og dom har haft, og da straks tv. efter taget, og ikke han vil være dem beständig el. med sit brev og segl fra sig bebrevet, medens med højeste ed og oprakte fingre dem benægter, da finder vi efter sådan lejlighed samme vidne magtesløst at være".

423r-423v

(186)

Iver Mortensen i Haraldskær mølle (Skibet s.) havde sagsøgt Søren Hansen i Kjeldkær mølle (Bredsten s.) og hans svend Peder Nielsen, fordi de havde uførmet ham og hans hustru i deres eget hus.

Tv. af Tørrild ht. 9. aug. og af Vejle byt. 21. aug. 1617: Det bevidnes, at SH og PN om natten den 21. juli bevæbnede henholdsvis med en bindøkse og tre vognkæppe havde været i slagsmål med en mand ved navn Laurids Rus i IMs gård. Da IM vågnede ved larmen og gik ned for at se, hvad der var i vejen, kom SH og PN ind i huset, hvor de "bandede og lod ilde og uførmede IM og hans hustru" (426r ff.).

Tv. af Tørrild ht. 30. aug. 1617: 5 af Tørrild h.s nævninger gjorde deres ed og tog således, "at efterdi SH havde selv bekendt, at han havde været i Haraldskær mølle den 21. juli sidst forleden, og det var bevist for dem med IMs klage og tvende tv., at han havde uførmet IM og hans hustru, siden han kom ind i huset ..., da svor for:ne mænd, h.s.nævninger, SH en fuld husfred på". 9 andre nævninger gjorde deres ed og tog således, "at efterdi det SH tyede til hus og friede sit liv i Haraldskær mølle og fik øl at drikke om aftenen, der de skulle have skænket ham med, og han drog did om anden dagen igen med sin hustru, og de gjorde dem godt, så svor de for:ne mænd SH kvit for den husfred, som IM havde ham tillyst" (427v f.).

SHs husbond fru Maren Skram til Fårupgård (og Kjeldkær) krævede ved Lars Grim i Kjeldkær de første 5 nævningers kendelse dømt magtesløs. - Sagen havde været opsat i 6 uger.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne vidnesbyrd ikke udtrykkeligen har vundet, at SH skulle have gjort IM el. hans hustru nogen uførm el. skade i deres hus, og ikke bevises med synsvidne nogen skade deri at være sket, ej el. for:ne klage med udtrykkelige vidnesbyrd bestyrkes, og for:ne 5 nævninger dog har SH husfred oversvoret, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende for:ne vidner, klage og nævningers ed, derefter drevet er, noksomme at være, og efterdi for:ne 9 nævninger efter slig lejlighed har svoret SH kvit for for:ne husfred, ved vi ikke imod deres ed at sige el. magtesløs dømme".

424r-428v

(187)

Iver Mortensen Møller i Haraldskær mølle (Skibet s.) havde sagsøgt Søren Hansen i Kjeldkær mølle (Bredsten s.), fordi han i hans gård havde slået og uførmet hans gæst Hans Nielsen i Jennum (Skibet s.) og Laurids Nielsen (Rus).

SH havde til sin undskyldning erhvervet tv. af Tørrild ht. 9. og 16. aug. 1617, men hverken de el. noget af IMM erhvervet tv. er indført i dommen.

Tv. af Tørrild ht. 30. aug. 1617: 3 mænd og deres medbrødre, nævninger, gjorde deres ed og tog således, "at efterdi SH tyede til hus og friede sit liv i Haraldskær mølle og fik øl at drikke om aftenen, der de skulle have

skænket ham med, og han drog did om anden dagen igen med sin hustru, og de gjorde dem godt, da svor de SH kvit for gårdfred, som IMM havde ham tillyst".

IMMs husbond Trued Bryske til Langesø (og Haraldskær) krævede ved Søren Jensen i Randers ovenstående nævningekendelse dømt magtesløs.

Lt.s dom: "Så og efterdi ikke bevises enten med syn el. i andre måder SH nogen håndgerning i for:ne gård på nogen at have gjort, og for:ne nævninger fordi har SH for gårdfred kvit fundet, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod samme deres ed at sige el. magtesløs dømme".

429r-430v

(188)

Laurids Nielsen (Rus) i Jennum (Skibet s.) havde sagsøgt Søren Hansen i Kjeldkær mølle, fordi han havde slået ham med en bindøkse.

Tv. af Tørrild ht. 2. aug. 1617: SH aflagde ed på, at han ikke havde slået el. uførmel LNR el. nogen anden af hans medfølgende selskab.

Tv. af samme ht. 23. aug. 1617: LNR lod SH fordele for "et slag, han slog" ham med en bindøkse.

SH krævede ved Lars Grim i Kjeldkær ovennævnte fordelingskendelse dømt magtesløs. - Sagen havde været opsat i 6 uger.

Lt.s dom: "Så og efterdi ikke bevises SH nogen håndgerning med for:ne økse på LNR at have gjort, og han dog er delt blevet, da finder vi efter sådan lejlighed ham af denne dele kvit at være."

431r-431v

(189)

Morten Nielsen i Alslev havde anklaget Dines Sørensen sammesteds for trolddomskunster.

Tv. af Skast ht. 26. aug., 2. og 16. sept. samt 21. okt. 1617: Niels Laugesen og hans moder Johanne Lauges i Kragense (Hostrup s.) bevidnede, at deres fader og mand Lauge Pedersen i Hostrup, så længe han kunne tale, beskyldte DS for, at han og hans selskab havde påført ham den sygdom, hvoraf han senere døde (435v f.). - Mette Sørensen i Træden (Hostrup s.) erklærede, at DS havde undsagt hende, hvorefter hun havde mistet sin forlighed (435v). - Endelig bevidnede forskellige mænd, at de havde været i trætte med DS, som havde lovet dem ondt. Kort tid efter døde et af deres husdyr (434v f.).

Tv. af Skast ht. 26. aug. og 2. sept. 1617: En troldkvinde, der blev brændt i 1610, havde udlagt DS som en troldmand og sagt, at han havde været med til at forgøre LP ved hjælp af et voksbarne. Efter at hun havde aflagt denne udlæggelse, havde DS været borte fra hus og hjem i nogle dage (435r). - Tv. af Skast ht. 5. aug. 1617 og 16. apr. 1614 samt skrivelse af 15. juni

1614: Tre andre kvinder havde bekendt, den ene, at hun sammen med DS m.fl. havde kørt smør valborgnat, hvoraf DS smurte noget i Alslev enge, den anden, at DS havde et voksbarn, hvormed han tændte ild i folk, han blev vred på, og den tredje, at DS var rodemester for dem alle i trolddomskunster (437v).

Sognevidne af Alslev s. 24. aug. 1617: De, der den dag søgte kirken, erklærede, at DS var berygtet for trolddom (436v f.).

Tv. af Skast ht. 16. sept. 1617: Efter at vidner og udlæggelser var læst, udgik de 12 kirkenævninger af tinget og indkom straks igen, og efter at der ved to af fogeden opnævnte mænd var sat fylding på dem, svor de DS "en fuld trolddom over" (438r).

MN appellerede kirkenævningernes kendelse til stadfæstelse. - Sagen havde været opsat i 6 uger.

På DSs vegne fremlagde Dines Lassen i Tulsmark (Alslev s.) et sognevidne af Alslev s. 22. juli 1610, ifølge hvilket hverken præsten el. menige sogne-mænd vidste andet om DS at sige end det, som var ærligt og godt (438v), Desuden fremlagde han et tv. af Varde byt. 3. nov. 1617, i henhold til hvilket forskellige vidner erklærede, at de ikke havde hørt, at LP selv beskyldte DS for at have forvoldt hans sygdom, el. at hans hustru og børn gjorde det, før DS blev fængslet (438v ff.). Dette bekræftedes ved præsten hr. Peder Hansens skrivelse af 29. sept. 1617, i hvilken han bevidnede, at LP ikke fremsatte nogen anklage mod DS, dengang han kom for at give ham sakramentet (439v). Andre vidner forklarede, at de ikke kendte noget til, at MS var syg, men vidste, at hun altid havde kunnet passe sit arbejde. Heller ikke havde hun rettet nogen beskyldning mod DS, før han blev fængslet (440v f.).

Heroverfor gjorde MN gældende, at af ovennævnte vidner "skal en part være vildige, og en part af dem selv, som i samme bekendelser er berøbet (= påberåbt), som skal have vundet". Desuden påviste han ved hr. PHs skrivelse af 4. nov. 1617 og tv. af Skast ht. 21. okt. 1617, at når LP ikke anklagede DS, dengang præsten kom for at give ham alterets sakramente, skyldtes det, at han på den tid slet ikke kunne tale (441r ff.).

NL, JL og MS lagde på lt. deres hænder på DSs hoved og sigtede ham ved deres højeste ed og med oprakte fingre for at være en vitterlig troldmand og skyldig i for:ne trolddomskunster (442v).

Lt.s dom: "Så og efterdi af forbemeldte vidner, nu fremlagt er, forfares DS at have lovet folk ondt, og det dem en part på deres liv og helbred og en part på deres kvæg og fæmmon derefter at være vederfaret, og for:ne tren-de bekendelser, hvori DS for trolddom er udlagt, med for:ne vidner bestyr-kes og bekræftes, og NL, JL og MS nu her i dag har lagt deres hænder på DSs

hoved og ved deres højeste ed og oprakte fingre vedkendt ham for en vitterlig troldmand i for:ne trolddomskunst skyldig at være, eftersom deres vidner ombemelder; for:ne vidner, DL på DSS vegne nu fremlagt har, beskyldtes en part vildige og en part af dem selv, som i samme bekendelser er berøbet, at skal være vundet, hr. PHs kundskab og indeholder sal. LP at have været målsløs, da han er kommet til ham, så han fordi ikke kunne klage på nogen for sin sygdom, og loven formelder, at om nogen mand vider anden, at han har forgjort ham med trolddom, og ganger han ej ved, der sigtet er, og den, der sigter, alligevel gider og tilmoder ham det på hånd, (da værge sig den, der sag gives, med nævn i kirkesogn), og (efterdi) for:ne nævninger er opkrævet DS enten at skære el. skylde, som er boende i sognene (Alslev s. og annekset Hostrup s.) hos ham og fordi bedst hans lejlighed kunne vide, og de ved deres ed har ham kirkenævn oversvoret, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod for:ne vidner, nu hidkaldet er, ej el. for:ne nævningsed at sige el. magtesløs domme".

432r-443v

(190)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 2 2 . N O V E M B E R 1 6 1 7

Dommere: Niels Krag, Gunde Lange.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Erik Juel til Hundsbæk havde sagsøgt Peder Pedersen og Peder Lauridsen i Gammelby (Læborg s.) for ord, der var vidnet på dem i Hundsbæk fruerstue, for en kirkevej, hvori de havde pløjet, for en hare og en urkok, som PP havde skudt, og for et stykke eng, han uberettiget havde brugt.

EJs tjener Christen Pedersen havde forfulgt sagen på tre ting, men da Søren Jensen på Hundsbæk på det fjerde ting 18. okt. 1617 gav møde og på EJs vegne begærede 6 høringer over PP og PL, afsagde hf. for Malt h. Thomas Nielsen i Surhave (Brørup s.) følgende dom: "Efterdi SJ på for:ne hans husbonds vegne ikke der selv havde været til Malt ht. og forfulgt nogen dele el. tiltale til PP og PL førend den dag, da vidste fogeden ingen dele at kunne stede ham over PP og PL".

EJ appellerede ved Sigvard Jørgensen denne dom.

Lt.s dom: "Så og efterdi af for:ne dom forfares TN at have stedt SJ på hans husbonds vegne lyd inden tinge, og han har været høringer over PP og PL begærende, eftersom for:ne hans husbonds fuldmægtig CP dem tilforn til tredje ting forfulgt havde, og ikke hans dom medfører nogen at være fremkommet nogen gensigelse derimod at gøre, og han dog har dømt SJ fra høringer

alene af den årsag, CP ikke selv den dag var til stede, som sagen tilforn til tredje ting havde forfulgt, da ved vi efter sådan lejlighed ikke andet derom at sige, end TN har jo sig derudinden forset og bør derfor igen at give bemeldte EJ hvis skellig, billig kost og tæring, han derudinden anvendt har, og samme hans dom ingen magt at have".

444r-445v

(191)

Delefogeden i Anst h. Eske Andersen i Nagbøl (Skanderup s.) havde på kongens vegne sagsøgt selvejerbonden Kjeld Gregersen i Hjarup, fordi han havde bygget 6 fag (bul)hus til sin gård, hvortil han havde hugget tømmeret i sin egen skov, og fordi han havde fældet en bøg ligeledes i sin egen skov. - Sagen havde været opsat i 14 dage og blev på ny opsat en måned.

446r-446v

(192)

Knud Gyldenstjerne til Ågård, lensmand på Vestervig kloster, havde sagsøgt hr. Christen Nielsen, sognepræst i Vejrum, og krævet ham dømt til i sin egen skab af lavværge for sin søster Maren Nielsdatter, sal. Gert Mejers enke i Holstebro, og hendes to børn Kirsten og Else Gertsdatter at betale 1126½ rdl., som GM skyldte ham.

Ved dom af Holstebro byt. 14. juli 1612 var hr. CN blevet dømt til at være værge, og af en dom af samme byt. 14. febr. 1615 fremgår det, at han var mødt i retten på KGs vegne (450r).

20. dec. 1614 havde KG ladet MN og hendes børn fordele ved Holstebro byt., og 14. jan. 1615 lod han fordelingskendelsen bekræfte ved lt.sdom (450r). Derefter erhvervede han 5 "rigens lavdagsbreve og forfølgning, som er 15, 10 og 5 dages brev så og straksbrev og rømningsbrev" (451v). Endelig sagsøgte han lavværgeren hr. CN ved Hjerm ht., hvor der på en ikke opgivet dato blev afsagt følgende dom: "Efterdi det befindes MN og hendes børn og deres lavværge først til byt., dernæst til lt. og siden for rigens kansler for samme gæld til yderste lovmål at være tiltalt og forfulgt, hvorefter KG formener hr. CN som en lavværge, efterdi i samme hans forfølgning intet genbrev taget og forhvervet er, bør til samme gæld at svare, og CN derimod indvender sig for intet af for:ne lovmål og tiltale til bopæl at have fanget lovligt varsel, ej el. navnlig benævnt i noget af for:ne forfølgning, ikke heller at skulle bevises ham noget af for:ne hans søsters og hendes børns gods at have annammet under sit værgemål, og fordi ikke burde dertil at svare, og KG derimod foregiver, at efterdi MN med sin lavværge og hendes tvende børn med deres lavværge findes lovligen for al forfølgning kaldet at være, og sligt varsel for højere ret er vordet agtet og for godt

anset, at samme varsel derfor lovligt at være sket og burde ved sin fulde magt at blive, tilmed og formente, at hr. CN ikke alene fandtes moderens værge, medens også børnenes værge tildømt at være og sig samme værgemål at have antaget, som både med kontraktbrev, MN og ham imellem ganget er, og i andre måder er at bevise, så samme sag i så måder fandtes fogeden ganske mørk og tvivlrådig, hvad el. enten for:ne forfølgning og rigens breve kunne hedentydes ham som en lavværge, der dog navnlig ikke deri findes benævnt, som forskrevet står, til samme sum, som kræves, at betale, el. og didhen skulle forstås efter den gemene brug, at ingen enke el. umyndige ved noget lovmål kan forfølges, med mindre de med deres lavværger stævnes og kaldes, da vidste fogeden sig efter sådan lejlighed ikke samme rigens forfølgning at udtyde el. i den sag dommer at være, medens indstiller den for sin tilbørlige dommer" (450v ff.).

(Sagen kom derefter for lt., som imidlertid hjemviste den til Hjerm ht.). Efter to opsættelser på henholdsvis 1 måned og 14 dage afsagde hf. 15. dec. 1615 følgende dom: "Efterdi hr. CN der den dag ikke havde benægtet, at han ikke var MNs og hendes børns lavværge, og ikke el. at have benægtet, at han jo tilforn har svaret for MN og hendes børn, vidste fogeden ikke andet derpå at sige for rette, end hr. CN burde jo at stande til rette efter højbeholdte K.M.s brevs indhold" (447v f.).

Denne dom blev ligeledes appelleret til lt., som 27. apr. 1616 hjemviste også den til Hjerm ht. (448r). Se nærmere dommen 1616 C nr. 77.

Ved dom af 11. sept. 1616, der ikke er indført i sin helhed i lt.s dom-bog, blev hr. CN som sin søsters og sine søsterbørns lavværge dømt til "efter rigens forfølgnings indhold at svare KG til den gæld, GM var ham skyldig". Denne dom appellerede KG til stadfæstelse og hr. CN til underkendelse, hvorefter lt. 28. sept. 1616 afsagde følgende dom: "Efterdi det befandtes for:ne hf. i samme sin doms sentens både at have vundet og dømt, tilmed og ikke navnlig og udførligen underskeden i sin sidste beslut i samme dom, hvad heller enten hr. CN på sin søsters el. og på hans søsters børns vegne, som han skulle være værge for, el. og på begge deres vegne burde til samme gæld at svare og lide tiltale, da er den hans dom fundet, som den udømt var, og sagen til ham igen at komme og derudinden at dømme og undersøge, hvis som ret var" (448v f.).

Efter en uges opsættelse blev der på Hjerm ht. 23. okt. 1616 afsagt følgende dom: "Efterdi hr. CN skulle befindes at være MNs og hendes børns værge, og han sig samme værgemål efter doms lydelse havde antaget og dem derefter som en værge har villet forsvare, som skulle være med tv. (og) dom af byt. og lt. at bevise, og dermed gjort KG stor omkost og besværing og end

dertilmed slet og aldeles havde villet forspilde ham den dele, bemeldte MN og hendes tvende børn og lavværge for for:ne sum penge var udi kommet og siden for højere ret findes at være drevet og stadfæstet, som det sig burde, formente (fogeden) efter sådan lejlighed, hr. CN burde til samme deres gæld at svare og derfor lovligen lide tiltale" (449r f.).

Hr. CN appellerede denne dom og krævede hf. Christen Madsen i Torp (Navr s.) dømt for at have forhalet sagen ulovligt. - Sagen havde været opsat en måned.

Lt.s dom: "Så og efterdi af for:ne ht.s optegnelser og domme, for os fremlagt er, ikke kan erfares ej el. gøres bevisligt CM hf. samme sager imellem KG og hr. CN over 6 uger, efter de for ham har været indstævnet og til ham er hjemfundet, imod recessen at have opsat, da kunne vi efter sådan lejlighed ikke kende hans ulempe derudinden at være, og efterdi for CM har været bevist hr. CN at været tildømt for:ne sin søsters og hendes børns værge at være, han og på deres vegne til tinge har svaret og ganget i rette, det og for ham har været gjort bevisligt MN og hendes børn for samme gæld til byt. og lt. at være delt blevet, og sagen siden for rigens ret indkommet og der med lovdagsbreve og forfølgning til yderste ende forfulgt, hvilke breve alle hedentydes på MN og hendes børn og lavværge, og CM dog ikke udførligen har omkendt, om hr. CN burde til samme gæld at svare, som for ham var indstævnet, el. ej, da finder vi efter sådan lejlighed denne hans dom at være, som den udømt var, og sagen til ht. igen at komme og fogeden, når det for ham lovligt indstævnes, endeligen derudinden at undersøge og dømme, om CN som bemeldte MNs og hendes tvende børns værge er pligtig til samme gæld at svare el. ej".

446v-452v

(193)

L A N D S T I N G L Ø R D A G D E N 6 . D E C E M B E R 1 6 1 7

Landstingshører: Gunde Skriver.

Johan Brockenhuus (til Lerbæk) havde sagsøgt Hans Madsen, der havde tjent på Stensballegård og nu var ridefoged over st. Hans klostres len på Fyn, fordi han havde lovet ham sin tjeneste, men ikke holdt sit løfte. - Sagen blev opsat i 14 dage.

453r-454r

(194)

Jesper Christensen i Øster Anum (Skern s.) havde anklaget Jens Hansen i Albæk mølle for vold. - Sagen blev opsat i 14 dage.

454v

(195)

LANDSTING LØRDAG DEN 20. DECEMBER 1617

Dommer: Niels Krag.

Landstingshører: Gunde Skriver.

Lensmanden på Bøvling havde ved ridefogeden sammesteds Knud Gregersen hidkaldt Hind h.s sandemænd, for at de skulle udlede, hvad der havde været Christen Jensen i Gammelsogn, som var fundet død i Vonåen, hans bane. Ved kongens brev af 23. okt. 1617 havde lensmanden fået befaling til at forfølge sagen, som om CJ nylig var død.

Tv. af Hind ht. 19. og 26. juni samt 3. juli 1617 og af Ringkøbing byt. 27. juni og 4. juli 1617: Den 18. marts havde CJ og Anders Madsen Skrædder i Kloster (Nysogn) været i Ringkøbing og aftalt at følges ad, når de skulle hjem (458r). - Samme dags aften var AMS kommet ind til en mand i Ringkøbing våd og skiden. Han sagde, at han havde forsøgt at vade over åen, men måtte opgive det, fordi vandet var for dybt. Konen i huset havde han bedt om, at hun ikke ville lade CJs hustru el. andre vide, at han havde været ved åen den aften og var våd og skiden. Der var nemlig "sket parlament ved åen den aften" (457v). - Det rygtes senere opstået, at enten Peder Poulsen Skomager el. AMS havde ombragt CJ i Vonåen (445v f. og 459r). - Da man den 27. april fandt liget, konstateredes det ved syn, at det havde tre sår i hovedet (459r).

7 af Hind h.s sandemænd gjorde deres ed, efter at der var sat fylding på dem formedelst 2 mænd, "og udlagde AMS at være CJs bane og taget ham sagsløs af dage og derfor svor ham manddød over og fra hans fred".

455r-460v

(196)

Trætte mellem Oluf Jensens arvinger Maren Olufsdatter i Lindkærgård (s.?) og hendes søsters børn på den ene side og Jens Christensen, Mikkel Mikkelsen og Jens Nielsen i Finderup (Hanning s.) på den anden side om gæld og rettigheder i fast ejendom. - Sagen blev opsat til snapslt.

460v-461v

(197)

Lensmanden på Bøvling havde sagsøgt kronens tjenere i Fjaltring, Trans og Dybe s., fordi de ikke havde efterkommet tilsigelser til ægter og arbejde til Bøvling slot.

Dom af Vandfuld ht. 6. apr. 1616: Ved tv. af Skodborg ht. 18. marts 1616 dokumenteredes det, at Bøvling slot og om ved 25 gårde og huse i Bøvling s. var ødelagt el. stærkt beskadiget af vandflod, ligesom rugsæden var skyllet bort el. begravet af sand. "Da har fogeden så omsagt, at efter-

di da for ham bevistes med synsvidne af Skodborg h., 24 dannemænd hjemlet havde, at der er gjort stor skade på slottet, volden og andet af for:ne havflod såvel som mange ud af K.M.s og kronens bønder og ugedagstjenere, som skulle ægte og arbejde til Bøvling slot, deres gårde og værsteder, boliger og ejendomme, ud af hvilke en part er slet hedenflyttet, fordærvet og øde, eftersom forskrevet står, hvorfor slottets ugedagstjenere ikke skal kunne overkomme at fuldgøre slottets arbejde og avling, vidste fogeden efter slig fornøden lejlighed der ikke andet at kunne påsige, end for:ne kronens tjenere i Vandfuld h. jo bør at gøre ugedagsarbejde til Bøvling slot, så vidt" lensmanden "på K.M.s vegne syntes billigt og ret at være" (464r-466v). - Lensmandens brev af 25. maj 1617: I henhold til ovenstående dom befalede han på kongens vegne "kronens tjenere i Vandfuld h. i de 3 s. her næst hos slottet beliggende, som er i Dybe, Fjaltring og Trans s. boende, at I herefter tiltænkt (er) for:ne ugedagsmænd her i s. til hjælp at komme hver årligen med en dags møgagen, en dags tørvegrøft, en dags tørveagen og en dags høslet, når og som I af min fuldmægtig ... derom bliver budt og tilsagt" (466v f.). - Tv. af Vandfuld ht. 7. juni 1617: Det bevidnedes, at kronens tjenere i de tre s. 30. og 31. maj samt 2. juni var blevet tilsagt til at møde med heste og vogne for at køre tørv til Bøvling slot, hvilket de tilstedeværende kronetjenere heller ikke ville benægte (467r f.). - Dom af samme ht. 7. juni 1617: Kronens bønder i de tre s. var blevet dømt til og havde fået lensmandens befaling til at være tjenerne i Bøvling s. behjælpelige med bl.a. hver at køre et læs tørv til Bøvling slot. Uagtet de var lovligt tilsagt til at udføre dette arbejde var en mand i Ottedal (Fjaltring s.) den eneste, der havde efterkommet tilsigelsen. "Fogeden vidste efter sådan lejlighed ikke andet derpå at sige for ret, end de andre for:ne Dybe, Fjaltring og Trans s.mænd med sådan deres overhørighed har jo gjort uret og mod recessen og derfor bør klage og tiltale at lide" (467v f.). - Tv. af samme ht. 21. juni 1617: Lensmanden lod i henhold til ovenstående dom på det andet ting fremsætte klage over og tiltale mod de ulydige kronetjenere (468r f.). - Tv. af samme ht. 26. juli 1617: Lensmanden lod de bønder, som ikke efter tilsigelse havde kørt tørv til Bøvling slot, fordele (468v f.). - Tv. af samme ht. 12. juli 1617: Lensmanden lod kronens tjenere i de tre s. true med tiltale og straf, hvis de ikke fremtidig efterkom tilsigelser til de i hans brev af 25. maj specificerede ægter og arbejde (468v). - Tv. af samme ht. 19. juli 1617: Det bevidnedes, at kronens bønder i de tre s. 6. juli var blevet tilsagt til at møde næste dag i Bøvling enge og slå hø (469r ff.). - Tv. af samme ht. 2. aug. 1617: Da de ikke havde efterkommet tilsigelsen, lod lensmanden dem fordele (470r f.). - Tv. af samme ht. 6. sept.

1617: Det bevidnedes, at kronens tjenere i de tre s. den 14. aug. var blevet tilsagt til næste dag at køre korn til Bøvling slot (NB: Kørsel med korn til Bøvling slot hører ikke til de arbejder, lensmanden omtaler i sit brev af 25. maj 1617). (470v ff.). - Tv. af samme ht. 13 sept. 1617: Da de heller ikke havde efterkommet denne tilsigelse, lod lensmanden dem fordele (471v f.). - Tv. af samme ht. 27. sept. 1617: 24 uvildige dannemænd aflagde ed på, "at den længste af for:ne tre s. fra Bøvling slot er Dybe s., og at der kunne være fra Bøvling slot og til Dybe s.kirke ved en pas de 2 parter af en lille mil" (472r). - Kongens brev af 29. okt. 1617: Kongen befaler lensmanden på Bøvling at tiltale de genstridige bønder, hænde dom over dem og lade dem straffe efter dommens indhold. Desuden skulle han tilholde dem, at de fremtidig gjorde ægt og arbejde efter tilsigelse (475r). - Tv. af Vandfuld ht. 15. nov. 1617: Lensmanden tilbød at lade sagen falde, hvis tiltalte ville aftinge den med ham og fremtidig udføre det arbejde, der blev pålagt dem. Ingen af de tilstedeværende bønder tog mod dette tilbud (475v f.). - Dom af samme ht. 15. nov. 1617: Fogeden vidste "ikke andet derpå at sige for rette, end for:ne kronetjenere med slig deres overhørighed har jo gjort mod recessen og deres fæste på de gårde og boliger, de påbor, dermed at være forbrudt, og de derfor bør at lide udvisning" (476r f.). - Tv. af samme ht. 29. nov. 1617: På tredje ting lod lensmanden de dømte bønder udvise af deres gårde og boliger, som de skulle rømme førstkommende faredag, med mindre de kunne have dem i lensmandens minde (476v f.). - Tv. af samme ht. 13. dec. 1617: Lensmanden lod de dømte bønder tilbyde, at hvis de "i venlighed ville tilfredsstille" ham på kongens vegne, og hvis de derefter ville gøre det arbejde, de blev tilsagt til, skulle de straks ved tv. blive fritaget for videre forfølgning til ht. el. lt. De tilstedeværende bønder nægtede på egne og deres medbrødres vegne at tage mod det fremsatte tilbud (477r ff.).

Når bønderne i de tre s. vægrede sig ved at gøre avlingshoveri til Bøvling slot, skyldes det kong Hans' brev af 1. okt. (st. Remigii confessoris dag) 1505, hvori han tilsagde kronens bønder i Vandfuld h., at de derefter til evig tid skulle være fri for oldensvin og skovsvin, at deres skat, leding, gæsteri og anden årlig skyld ikke skulle forhøjes, og at de ikke måtte "besværes med nogen ulovlig ægt el. sådan ulovlig tyngde af lensmanden i for:ne Vandfuld h." (479r).

Lensmanden appellerede ved sin ridefoged Knud Gregersen ht.s fordelingskendelser og domme til stadfæstelse. - I deres indlæg gjorde bønderne i de tre s. gældende, at det arbejde, de var dømt for ikke at ville udføre, påhvilede "birkemændene og ugedagsmændene til kongens slot". Vandfuld h.s

kronetjenere havde i deres og deres formænds tid følgende "bestillinger": "at age vrage fra stranden, siden hvor lensmanden el. hans fuldmægtig lader os tilsige, dernæst smør at age fra kronens slot, "i hvor far" vi tilsiges, herforuden korn at age, hvorhen vi tilsagt vorder, dertil giver vi penge for ægt af tre hele lægders gårde, som er halvfemte dl. ringere 8 sk., som kaldes Kolding vognpenge, og siden at føre og age kongens folk, hvorhen lejlighed sig begiver. Herforuden, siden den store havflod gik op, da har vi for:ne mænd med andre kongens tjenere i Vandfuld h. vedtaget at færdige, hvis det fattes på vouldiger og broer, så meget, som os muligt var, med hest og vogn at hjælpe" (480r). - Heroverfor gjorde lensmanden gældende, at "kronens tjenere i Bøvling s. mig klageligen har fordraget og tilkendegivet, at de var ikkun 19 gårde og nogle på(fejl for få) bol, som alene gjorde ugedagsgerning og arbejde til Bøvling slot, hvilket både dem og Hans Majestæts hus på dets bjærgning og rettighed faldt ganske utåleligt og besværligt" (480v).

Lt.s dom: "Da efter tiltale, gensvar og sagens lejlighed, så og efterdi for for:ne ht. har været bevist for:ne ugedagsbønder til Bøvling af for:ne havflod på deres boliger, huse, sæd og avling har taget en ulidelig skade, så de derfor ikke kunne afstedkomme alene at fuldgøre slottets arbejde og avling, og han fordi har tildømt de andre K.M.s bønder og tjenere i Vandfuld h. boende, og næst hos slottet er beliggende, sammen med bemeldte Bøvlings ugedagstjenere at gøre ægt og arbejde til for:ne Bøvling slot, da ved vi ikke imod den hans dom at sige el. magtesløs dømme, og efterdi bemeldte Iver Juul, siden han derefter med for:ne Bøvling slot nådigst er blevet forlenet, har skriftligt til tinge ladet tilsige og advare for:ne bønder i Fjaltring, Trans og Dybe s., at de derefter skulle tiltænke for:ne ugedagsmænd i Bøvling s. med ægt og arbejde at komme til hjælp, som forskrevet står, det og bevises med tv. dem om bemeldte ægter og arbejde udaf hans fuldmyndige fogeder at være tilsagt, de dog modvilligen har siddet overhørige, og fogeden fordi har tildømt dem uret at have gjort og imod recessen, og at de derfor burde at lide klage og tiltale, efter hvilken hans dom for:ne klage og deler over dem derefter forhvervet er, som for er rørt, for:ne hf. også siden, efter at sagen for ham er blevet indstævnet, for sådan deres modvillige overhørigheid har tildømt dem deres fæste at have forbrudt, hvorefter de og siden fra deres gårde og boliger skal være udvist efter for:ne doms og udvisningsvidnes indhold, herforuden også nu for os irettelægges højbemeldte K.M. vor allernådigste herres missive udi sit indhold, at IJ benævnte bønder i for:ne 3 s. for sådan deres overhørelse og ulydighed med retten til doms skulle lade tiltale og forfølge og efter dommens indhold over dem lade straffe såvel

som og herefter at tilholde dem endeligen at skulle gøre ægt og arbejde til for:ne Bøvling med hvis andet, de bliver tilsagt, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod begge for:ne domme ej el. for:ne klage, deler og udvisningsvidne at sige el. magtesløse dømme".

462r-484r

(198)

Sognepræsten i Vejrum hr. Christen Nielsen havde beskyldt hf. i Hjerm h. Christen Madsen i Torp (Navr s.) for at have bygget en dom på ord, hvis rigtighed ikke kunne bevises.

Den pågældende dom var afsagt på Hjerm ht. 17. juli 1616 i en sag mellem hr. CN og lensmanden i Vestervig kloster Knud Gyldenstjerne til Ågård. På Hjerm ht. 5. nov. 1617 havde hr. CN spurgt CM, "hvormed han sådanne ord kunne bevise", og på samme ht. 19. nov. 1617 havde CM beskyldt hr. CN for at være en løgner, fordi han havde sagt, at en del af de ord, der var indført i hans dom, var løgn.

Hr. CN fordrede, at CM på lt. skulle fremlægge de krævede beviser.

Lt.s dom: "Da efterdi denne sag om for:ne ord ikke til CMs værneting er ordelt, om han derfor burde nogen tiltale at lide el. ej, finder vi den did at komme og gås om så meget, som lov og ret kan findes".

484v-485v

(199)

Jens Christensen Hvid, der boede i Måbjerg s., havde hidkaldt Hind h.s sandemænd, for at de kunne udlede, hvem der havde dræbt Niels Christensen i Sir. Han var fundet død på marken ved Askov (Nørre Omme s.), og det formodedes, at Mads Jensen i Ødegård i Sir s. var drabsmanden.

Da JCH begærede fyldning på sandemændene, gjorde disse opmærksom på, at "samme drab skulle være sket om onsdagen, førend lt. gik om lørdagen derefter, og samme sag ikke da på fersk fod til lt. er lyst efter loven, medens fortøvet til det andet lt. derefter, og mente fordi, de ikke burde derom at tøge".

Lt.s kendelse: "Så og efterdi loven om drabssag formelder, at dræbes mand på torsdag for non (dvs. kl. 3 eftermiddag) el. nogen dag for torsdag, og er lt. den næste lørdag derefter, da bør frænder at lyse det på det samme ting, og efterdi det ikke sket er, medens at være fortøvet indtil det andet lt. derefter, som af vidnerne forfares, da, efterdi sagen i så måde findes fortøvet, ved vi efter den lejlighed og lysning ikke at kunne stede fyldning på for:ne sandemænd, førend K.M.s oprejsning i sagen bliver forhvervet, som det sig bør".

486r-487v

(200)

Gertrud Jensdatter, født i Lille Brusen (Mejrup s.), havde beskyldt Morten Lauridsen i Thorsager (Sir s.) for at være fader til hendes barn.

Dom af Hjerm ht. 2. apr. 1617: Efterdi lovens anden bogs 18. kapitel tillader den, der sigtes for lønleje, at lovværge sig, og efterdi ML har tilbudt at ædle sin lov, at han ikke var GJs barnefader, vidste fogeden ikke andet derpå at sige, end at ML burde komme til sin lov og sit værn om 6 uger, nemlig den 14. maj. - Tv. af samme ht. 14. maj 1617: De to mænd, der den dag var opnævnt af tinge til at være MLs lovhøringer, stod for tingsdom og aflagde ed på, at de havde hørt og set, "at ML gav og gjorde sin lov selvtolvte med gilde mænd og gæve og bad sig Gud til hjælp på", at han ikke var GJs barnefader.

ML appellerede denne dom og ed til stadfæstelse.

Lt.s dom: "Da efterdi nu fremlægges ht.sdom ML at være tilfundet samme sin lov imod GJs beskyldning at ædle og fulddrive, hvilken lov han til den bestemte tid og dag, dommen omformelder, har ædlet, givet og fulddrevet, og ingen den beskylder, el. noget derimod fremlægges samme lov ikke retteligen svoret og gjort at være, da ved vi efter sådan lejlighed ikke imod for:ne lovsed at sige el. magtesløs dømme, medens finder GJs beskyldning derimod ingen magt at have".

488r-489v

(201

Delefogeden i Anst h. Eske Andersen i Nagbøl (Skanderup s.) havde på kongens vegne sagsøgt Kjeld Gregersen i Hjarup, fordi han havde opført 6 fag bulhus, hvortil han havde fældet træet i sin selvejerskov.

Kongens brev af 23. dec. 1577: I Koldinghus og Skodborg len var det almindeligt, mere end i andre egne af Jylland, at bønderne byggede bulhuse. Da de var mere brandfarlige end andre huse, og deres opførelse var til skade for skoven, blev det forbudt kronens bønder at benytte denne byggemåde. Overtrædelse skulle straffes med tab af halv hovedlod. - Da det ved synsvidne af Anst ht. 12. juli 1617 var konstateret, at KG havde bygget 6 fag bulhus, lod EA ham fordele på samme ht. 3. juli 1617. - Ved uendelig lt.sdom af 27. sept. 1617 fik KG denne fordelingskendelse dømt magtesløs, hvorefter EA 11. okt. 1617 erhvervede en anden uendelig lt.sdom, der underkendte den første.

KG krævede ved Mads Gregersen i Hjarup sidstnævnte uendelige lt.sdom kendt magtesløs. - Sagen havde været opsat en måned

Lt.s dom: "Så og efterdi samme tvende uendelige lt.sdomme ikke lyder ydermere, end til sagen bliver stævnet på ny, og det nu sket er, da bør de ikke længere magt at have, og efterdi i højbemeldte, højlovlig ihukommelse

kong Frederiks brev strengeligen og alvorligen forbydes hver særdeles i for:ne tvende len efter den dag at bygge deres gårde med bulhuse, medens enten opmure imellem stænger el. slå med ler etc., og nu med synsvidne bevises KG samme 6 fag bulhus i hans gård at have opbygget imod sligt forbud, som forskrevet står, og han derfor er tiltalt og delt blevet, da ved vi efter sådan (lejlighed) ikke ham af samme dele at kvit dømme, førend han retter for sig, som det sig bør".

490r-492r

(202)

Trætte mellem Frederik Munk til Krogsgård og Maribo kloster om ejendomsretten til nogle enge i Toftnæs (Alslev s.), som klosterets bonde Niels Christensen havde brugt. Samme sag som indførsel nr. 91.

Lt.s kendelse: "Så og efterdi samme sag i rigens ret er indkommet og nederfældingsdom på NC for samme engs afgrøde m.m. er udganget, ved vi os ikke på bemeldte vidner at dømme".

492r-493v

(203)

Trætte om skellet mellem enge i Staby s., som tilhørte Knud Gyldenstjerne til Tim, og enge, som tilhørte Christen Krag til Sønderris.

Tv. af Ulfborg ht. 26. juli 1617: 8 synsmænd, af hvilke Christen Nielsen i Sønderby (Staby s.) var den ene, bevidnede, at de i Sønderenge ved "Spangis Grob" fandt en sten, "og ikke de vidste andet, end det var et engskel. Hvem det var imellem, det vidste de ikke, og ikke de turde dem tilfordriste at optage samme sten for mistankes skyld". To mænd aflagde ed på, at de "den dag 14 dage var i Tim og der stævned og varsel gjorde KG for deres syn på åstederne og vidnesbyrd at tage den dag beskrevet".

Tv. af samme ht. 16. aug. 1617: Niels Graversen i Stabildal (Navr s.) bevidnede, at der stod 3 sten på engen på Lerholm. "Den tredje sten, som findes i den vester ende på samme eng med "Spang Vigs Grob", den vidste han ikke andet, end det var et ret engskel imellem de to enge, som de nu omtviser". Han kunne mindes, at "samme eng havde været brugt til den gård, som han og hans fader iboede i 40 år og længere", (og som tilhørte CK). Niels Graversen i Nistrup (Staby s.) bevidnede, "at han også kunne mindes, at samme eng havde ligget til den gård, som hans fader udi boede i 30 år". Endelig bevidnede CN i Sønderby, "at den samme eng ..., som kaldes Lerholm, det kunne han også mindes, at samme eng havde ligget til den gård, som (ovennævnte mænds) fader iboede i 30 år".

KG krævede ovennævnte tv. dømt magtesløse.

Lt.s dom: "Så og efterdi for:ne synsmænd ikke har hjemlet endeligt, be-

meldte KG ikke el. har fanget varsel, for hvilken enkende dag synsmænd skulle være på åstederne, da finder vi efter sådan lejlighed for:ne synsvidne og hjemmel, derefter ganget er, ingen magt at have, deslige efterdi Niels Graversen i Stabildal ikke el. har vundet endeligt, medens lagt hans vidne i tvivl, og Niels Graversen i Nistrup hans vidne er ikkun en persons kundskab, som regnes for intet vidne, det og befindes CN både at have synet og vundet, som han nu her bekendt har, da finder vi efter sådan lejlighed samme vidne magtesløst at være".

494r-496v

(204)

Samme sag som dom nr. 204

Tv. af Ulfborg ht. 12. juli 1617: Lars Christensen "paa Tofft" (dvs. i Nørtoft, Staby s.), (som havde en af KGs gårde i fæste), hans hustru og søn m.fl. bevidnede, at han havde slået og bjærget den omtvistede eng i Søndereng, i "Spange Vig".

CK krævede ved Morten Lauridsen i Torager (Sir s.) ovennævnte tv. dømt magtesløst. - Sagen havde været opsat to gange, sidste gang en måned.

Lt.s dom: "Så og efterdi ikke befindes for samme tvende vidner at være givet noget varsel, dog det skulle være den ejendom angældende, CK og KG omtvister, da finder vi efter sådan lejlighed samme vidner magtesløse at være, og efterdi hf. Christen Madsen (i Bundgård, Madum el. Staby s.) samme vidne i så måder uden varsel har udstedt, ved vi ikke andet derom at sige, end han har jo sig derudinden forset og bør igen at give CK hvis billig kost og tæring, han derfor anvendt har".

496v-499r

(205)

Trætte om arv mellem borger i Ribe Morten Frederiksen og præsten i Anst s. magister Niels Mortensen (Grum) i Gamst.

Dom af Anst ht. 25. sept. 1617: "Efterdi for:ne skiftebrev er magtesløst gjort her til lt., da vidste fogeden ikke andet derom at sige, end magister NMG (bør) på sin hustrus vegne at føre til stede igen, hvis han havde fanget, selvtolvte efter loven".

Magister NMG appellerede ved borger i Kolding Hans Mikkelsen denne dom. - Sagen havde været opsat i 14 dage.

Lt.s dom: "Så og efterdi samme ht.sdom ikke er endelig, finder vi den at være, som den udømt var, og sagen igen til ht. at komme og fogeden, når det for ham lovligt indstævnes, dem endeligt imellem at dømme og adskille, som det sig bør".

499r-501r

(206)

Landsarkivet har udsendt:

Arkivregistraturer 1. Forskellige arkiver (X-arkiver). 1964. Udsolgt.

Arkivregistraturer 2. Håndskriftsamlingen. 1969. Udsolgt.

Arkivregistraturer 2. Håndskriftsamlingen. Tillæg I. 1977. Pris 6,10 kr. (5,00 kr.)

Arkivregistraturer 3. Godsarkiver 1. Ryttergodserne. 1971. Pris 12,20 kr. (10,00 kr.)

Arkivregistraturer 4. Godsarkiver 2. Hedekolonierne. 1974. Pris 15,85 kr. (13,00 kr.)

Arkivregistraturer 5. Privatarkiver 1. 1975. Pris 24,40 kr. (20,00 kr.)

Arkivregistraturer 6. Privatbanearkiver. 1978. Pris 36,60 kr. (30,00 kr.)

Oversigt 1. Præstearkiver og kirkeregnskabsbøger 1962. Udsolgt.

Oversigt over brandforsikringsarkivalier fra købstæder. 1969. Udsolgt.

Oversigt over arkivalier vedrørende borgerskaber og næringstilladelser. 1971. Pris 12,20 kr. (10,00 kr.)

Oversigt over udskrivningsarkivalier 1700–1788. 1972. Pris 14,65 kr. (12,00 kr.)

Oversigter over fæste- og skiftearkivalier:

1. De private godsers fæste- og skiftearkivalier. 1970. 2. oplag 1972. Pris 12,20 kr. (10,00 kr.)

2. Statslige og kirkelige godsadministrationer. 1977. Udsolgt.

De nørrejske landdistrikters rets- og politikredse indtil 1956. 1967. Udsolgt.

De nørrejske købstæders og landsognes lægdsbetegnelser 1789–1970. 1972. Pris 12,20 kr. (10,00 kr.)

Danske landkommuner 1842–1970. 1976. Pris 26,85 kr. (22,00 kr.)

Viborg landstings dombøger 1616. Sagsreferater og domskonklusioner. 1965. Pris 21,95 kr. (18,00 kr.)

Viborg landstings dombøger 1617A. Udtog af dommene. 1971. Pris 18,30 kr. (15,00 kr.)

Viborg landstings dombøger 1617 B og C. Udtog af dommene. 1980. Pris 54,90 kr. (45,00 kr.)

Jyllands brevkiste. 1966. Udsolgt.

Fortid i skrift. Vejledning til arkivets udstilling. 1967. Pris 2,45 kr. (2,00 kr.)

Oversigt over hjælpemidler til arkivstudier i Landsarkivet for Nørrejylland. 1977. Pris 6,10 kr. (5,00 kr.) Udsolgt. Ny udgave under forberedelse.

Anm.: Samtlige priser er incl. 22% moms. Priserne i parentes er nettopriser.